

โครงการศึกษาระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนการวิจัย และนวัตกรรมด้านสังคม

A Study of the System, Mechanisms, and Measures
Supporting Social Research and Social Innovation

รองศาสตราจารย์ ดร. รัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชาและคณะ

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกว.)

ความเห็นและข้อเสนอแนะที่ปรากฏในเอกสารนี้เป็นของผู้วิจัย

มิใช่ความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกว.)

รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์
การศึกษาระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนการวิจัย
และนวัตกรรมด้านสังคม

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.รัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชาและคณะ
สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ได้รับทุนอุดหนุนจาก
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย
และนวัตกรรม (สทสว.)

พฤศจิกายน 2565

รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการศึกษาระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม
A Study of the System, Mechanisms, and Measures
Supporting Social Research and Social Innovation

สนับสนุนโดย

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

คณะวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา	Tatchalerm Sudhipongpracha
ดร.ถวิลวดี บุรีกุล	Thawilwadee Bureekul
รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณัฏ วงศ์ปรีดี	Achakorn Wongpreedee
รองศาสตราจารย์ ดร.ดิญทรธรณ์ ประทีปพรณรงค์	Dhiyathad Prateppornnarong
ดร.วรธิดา ไชยปะ	Warathida Chaiyapa
ดร.ปานปิ่น รonghanam	Panpun Ronghanam
ดร.ภูนท สลัดทุกข์	Phunoth Saludtuk
นายเกษม สีดากุด	Kasem Sidakud
นางสาวณิศาขามล คงศรี	Nichakamol Kongsri

พฤศจิกายน 2565

รายชื่อคณะวิจัย

โครงการศึกษาระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

The Study of the System, Mechanisms, and Measures

Supporting Social Research and Social Innovation

หัวหน้าโครงการ

รองศาสตราจารย์ ดร. ชัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นักวิจัย

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล	สถาบันพระปกเกล้า
รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ วังศ์ปรีดี	คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ติญทรศน์ ประทีปพรณรงค์	คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ช่วยวิจัย

ดร.วรธิดา ไชยปะ	สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.ปานปิ่น รongหานาม	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.กานต์ สัตตฤกษ์	สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย
นายเกษม สีดาภูด	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นางสาวณิศาขกมล คงศรี	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

นอกจากนวัตกรรมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นวัตกรรมด้านสังคมเป็นอีกจุดคานงัดที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความสามารถทางการแข่งขันในระดับโลก นวัตกรรมด้านสังคมในที่นี้ หมายถึง แนวคิด กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชน ซึ่งอาจเกิดจากการวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างความรู้ใหม่ หรือการวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาต่อยอดความรู้ที่ได้จากการวิจัยพื้นฐานจนเกิดเป็นแนวคิด กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ เป็นคำตอบสำหรับโจทย์ความท้าทายที่ประเทศไทยและหลายประเทศกำลังเผชิญท่ามกลางความแปรปรวนของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

คณะวิจัยไม่บังอาจอ้างได้ว่า มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมในการศึกษานี้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน เนื่องจากข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-2019) แต่การศึกษานี้ถือเป็นความพยายามในการจุดประกายความจริงจังของหน่วยงานภาครัฐในการยกระดับงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมให้มีความลุ่มลึกมากขึ้นทั้งในเชิงเนื้อหาสาระของมาตรการ ความครอบคลุมมิติต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประชาชน และขอบเขตพื้นที่ในการนำงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์

คณะวิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ยุวดีสาร ตันไชย เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า และศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ศุภชัย ยาวะประภาช ที่ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่คณะวิจัยเสมอ ทั้งนี้ เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า มุมมองและประสบการณ์ของผู้ที่คว้าหวอดในระบอบวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมของประเทศเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญทำให้งานวิจัยนี้เสร็จสิ้นได้อย่างสมบูรณ์แบบภายใต้ข้อจำกัดอันมากมายในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในการนี้ คณะวิจัยขอขอบพระคุณนางสาวนิสากร จึงเจริญธรรม อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์บริการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรวัยพร ศรีศลักษณ์ รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข เป็นอย่างสูงสำหรับคำแนะนำในทุกเรื่อง และที่ขาดไม่ได้ คือผู้ทรงคุณวุฒิประจำโครงการนี้ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาช ศาสตราจารย์ ดร.วิสาขา ภูจินดา รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร-ศาสตร์ และรองศาสตราจารย์ ดร. กตัญญู แก้วหานาม ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้เช่นกัน

รองศาสตราจารย์ ดร. ธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา
หัวหน้าโครงการวิจัย
พฤศจิกายน 2565

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลไกและมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมและความซับซ้อนและช่องว่างของมาตรการเหล่านั้น เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดเวทีสาธารณะใน 4 ภูมิภาคและการสำรวจความคิดเห็นผู้ปฏิบัติงานในองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานในราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา วิชาชีพชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม

ผลการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า

1. มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม 27 มาตรการในการศึกษานี้ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ สังคมสูงวัย ความมั่นคงทางสุขภาพ การมุ่งขจัดความยากจน และการเตรียมความพร้อมรองรับภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมาตรการส่วนใหญ่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบสามวงจร (Triple-loop Learning) และเป็นมาตรการเชิงพัฒนาขีดความสามารถ (Capacity Building) และมาตรการทางการเงิน (Financing Tools)

2. ช่องว่างของระบบส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม คือ ขาดมาตรการที่มีลักษณะเป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย มาตรการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี และมาตรการเปิดพื้นที่เพื่อทดสอบนวัตกรรมใหม่ (Innovation Sandbox) ทางด้านสังคม

3. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการของกลุ่มตัวอย่างองค์กร ได้แก่ (1) ขนาดองค์กร (2) การลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร และ (3) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรมและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

4. ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม เพิ่มความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation) และนวัตกรรมเชิงบริการ (Service Innovation) ขององค์กรอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ สกสว. ควรดำเนินการเร่งด่วน คือ

1. ยกระดับหน่วยงานกลาง (Intermediary Agency) ที่อยู่ระหว่างหน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัย (Program Management Unit: PMU) กับหน่วยรับงบประมาณสนับสนุนการวิจัย ให้เป็นเครือข่ายสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายของ สกสว. และ PMU ในพื้นที่และช่วยเหลือในการเชื่อมโยงมาตรการของหน่วยงานสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมกับมาตรการของหน่วยงานต่างสังกัด

2. ร่วมมือกับกระทรวงการคลังและสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ในการกำหนดมาตรการทางภาษีและมาตรการการระดมทุนในระบบตลาดทุนเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณ และเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมจากภาคเอกชน และภาคประชาชน

3. จัดระบบการแลกเปลี่ยนบุคลากร (นักวิจัย) ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานที่ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (Talent Mobility for Social Researchers and Innovators) โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิชาชีพชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม

Abstract

This study seeks to analyze the already existing policy mechanisms that promote social research and innovation in Thailand with an emphasis on the overlaps, gaps, and fragmentation of these mechanisms. The goal is to develop policy recommendations for the Office of Thailand Science, Research, and Innovation (TSRI). Data collection methods in this study include interviews, public forums at four different regional locations, and a survey of people who work for different types of agencies across Thailand, such as central and provincial government agencies, local administrative organizations, universities, community enterprises, and social enterprises.

The findings from the qualitative and quantitative analyses demonstrate that:

1. 27 social research and innovation programs in this study address four (4) specific themes: (1) aging society, (2) public health security, (3) poverty eradication, and (4) climate-induced natural disasters. The largest number of these programs feature triple-loop learning, capacity building, and financial instruments;

2. Thailand's social research and innovation system lacks programs that aim at informing and supporting government decision making. The system is also in serious need of the research programs that facilitate knowledge transfers and innovation testing;

3. The factors affecting the study participants' utilization of social research and innovation programs are: (1) an organization's size, (2) an organization's investment in research, development, and innovation activities, and (3) an organizational executive's commitment to research, innovation, and collaboration with external organizations; and

4. The study participants' utilization of social research and innovation programs increase their probability of creating innovative policies and services.

Based on the findings of this study, TSRI should adopt the following urgent measures:

1. Strengthen the intermediary agencies, so that they can help to foster a healthy relationship between the program management units (PMUs) and grant-recipient institutions. A strong network of intermediary agencies can be instrumental in mobilizing resources and in encouraging interorganizational collaboration beyond the Ministry of Higher Education, Science, Research, and Innovation;

2. Collaborate with the Ministry of Finance and the Securities and Exchange Commission in the design of tax incentives and public fundraising strategies for social research and innovation; and

3. Develop a talent mobility program for the social researchers and innovators who are willing to assist local administrative organizations, community enterprises, and social enterprises in their research, development, and innovation activities.

บทสรุปผู้บริหาร

นวัตกรรมด้านสังคม หมายถึง แนวคิด กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชน ซึ่งอาจเกิดจากการวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างความรู้ใหม่ หรือการวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาต่อยอดความรู้ที่ได้จากการวิจัยพื้นฐานจนเกิดเป็นแนวคิด กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ ทั้งนี้ การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมด้านสังคมย่อมประสบกับ “จุดอิมตัว” เช่นเดียวกับการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมในภาคอุตสาหกรรม หรือที่เรียกว่า “หุบเหวแห่งความตายของนวัตกรรม (Valley of Death)” ซึ่งหมายถึง สถานะที่ผู้ประกอบการและนักวิจัยเผชิญกับต้นทุนค่าใช้จ่ายที่สูงและไม่สามารถพัฒนาต่อยอดความรู้จากงานวิจัยจนนำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือเชิงพาณิชย์ได้ ดังนั้น งานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมจึงจำเป็นต้องอาศัยระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องเพียงพอ และตรงจุด และอาจจะต้องอาศัยการสนับสนุนส่งเสริมจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะจากภาครัฐมากกว่านวัตกรรมด้านธุรกิจ เนื่องจากหลายประเด็นเกี่ยวข้องกับประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคม และมีลักษณะเป็น “สินค้าสาธารณะ (Public Good)” หรือมีผลกระทบภายนอก (Externality) ที่สูงมาก

นับตั้งแต่การปฏิรูประบบอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมในปี พ.ศ. 2562 รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบบสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมในฐานะเครื่องมือนโยบายสาธารณะในการแก้ไขปัญหาความท้าทายด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของประเทศ กอปรกับกระแสความปั่นป่วนของโลกอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมกำหนดมาตรการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามยังไม่ปรากฏผลการศึกษาอย่างเป็นระบบว่า ระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่มีจำนวนมากและกระจุกกระจายในหลายภาคส่วนมีอะไรบ้าง มีความซ้ำซ้อนกันหรือไม่ สามารถตอบโจทย์การขับเคลื่อนนวัตกรรมทั้งวงจรตั้งแต่ขั้นตอนการวิจัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่ การใช้ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย และการถ่ายทอดสู่ชุมชนมากน้อยเพียงใด โดยสามารถแก้ไขปัญหาสถานะ “หุบเหวแห่งความตายของนวัตกรรม (Valley of Death)” ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และมีการใช้ประโยชน์โดยกลุ่มเป้าหมาย (Target User) จนเกิดประสิทธิผลและผลกระทบเชิงบวกทางด้านสังคมมากน้อยเพียงใด คำถามทั้งหมดนี้เป็นคำถามเชิงนโยบายสำหรับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2562 ในการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ภาพรวมในด้านการวิจัยและนวัตกรรมในระดับชาติและนานาชาติ รวมทั้งเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมเกี่ยวกับทิศทางและแนวทางดำเนินงานของหน่วยงานในระบบวิจัยและนวัตกรรม และกำกับ เร่งรัด ติดตามให้มีการปรับปรุงและแก้ไขระบบหรือกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยและนวัตกรรม รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล คณะบุคคล ชุมชน หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานภาคเอกชนนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงนโยบาย และกำหนดให้หน่วยงานของรัฐสนับสนุนทุนวิจัยและนวัตกรรมแก่บุคคล คณะบุคคล ชุมชน หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือหน่วยงานภาคเอกชนโดยให้มุ่งเน้นโครงการวิจัยและนวัตกรรมซึ่งมีความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง และมีความเป็นไปได้สูงที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และ

เชิงสังคม ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหรือวิสาหกิจเพื่อสังคมให้ดำเนินการในเชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลไกและมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับเป้าหมายในการใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย (Relevance) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง (Relationship) และระบบสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง (Support System)
2. เพื่อระบุช่องว่าง และ/หรือ ความซ้ำซ้อนของมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม รวมทั้งความสอดคล้องของมาตรการกับประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมตามแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 - 2570
3. เพื่อถอดบทเรียนกรณีศึกษามาตรการที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ เพื่อเทียบเคียงกับมาตรการต่าง ๆ ภายในบริบทประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนะแนวทาง เครื่องมือ และกลไกทางเลือกที่เป็นมาตรการสำคัญในการพัฒนาระบบส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านสังคม

สรุปผลการศึกษา

1. ในการศึกษาครั้งนี้ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมมีจำนวน 27 มาตรการซึ่งเป็นมาตรการของหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวง อว. โดยแต่ละมาตรการมีข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนาโดยสรุปตามตารางที่ 6-1 และยังสามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้
  - 1.1 จำแนกตามแผนงานย่อยตามประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมตามแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570 ได้ 4 แผนงาน คือ 1) แผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาระบบสำคัญของสังคมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย จำนวน 11 มาตรการ 2) แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษา เรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม จำนวน 18 มาตรการ 3) แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับโรคไม่ติดต่อ โรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่ จำนวน 12 มาตรการ และ 4) แผนงานเตรียมพร้อมรองรับ ตอบโต้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จำนวน 12 มาตรการ โดยบางมาตรการสอดคล้องกับแผนงานย่อยมากกว่า 1 แผนงาน ทำให้มี 9 มาตรการที่สามารถตอบโจทย์แผนงานย่อยทั้ง 4 แผนงาน
  - 1.2 จำแนกลักษณะวงจรการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Loop) ได้ 3 ประเภท คือ 1) การเรียนรู้แบบหนึ่งวงจร (Single-loop Learning) 5 มาตรการ 2) การเรียนรู้แบบสองวงจร (Double-loop Learning) 8 มาตรการ และ 3) การเรียนรู้แบบสามวงจร (Triple-loop Learning) 14 มาตรการ ทั้งหมดนี้ทำให้เราทราบได้ว่า เนื่องจากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมในการศึกษานี้โดยส่วนใหญ่เป็นมาตรการที่มุ่งเน้นการพัฒนาในระดับชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองและปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ จึงเป็น

มาตรการที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้แบบสวมจริง อย่างไรก็ตาม ระบบสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมของประเทศยังขาดมาตรการที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้แบบหนึ่งวงจรซึ่งมีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยเฉพาะการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและการบังคับใช้/แก้ไขกฎหมาย

1.3 จำแนกลักษณะและแนวทางการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมได้ 5 รูปแบบ คือ 1) เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย 5 มาตรการ 2) มาตรการทางการเงิน 16 มาตรการ (3) การเสริมสร้างขีดความสามารถ 17 มาตรการ (4) การถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี 10 มาตรการ (5) การทดสอบนวัตกรรมใหม่ 11 มาตรการ ซึ่งบางมาตรการอาจมีลักษณะและแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคมที่เข้าข่ายมากกว่า 1 รูปแบบ จากการแบ่งมาตรการทั้งหมดตามลักษณะและแนวดังกล่าว พบว่า ช่องว่างของระบบและกลไกการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมในปัจจุบัน คือ มาตรการที่มีลักษณะเป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย รองลงมา คือ การถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี และการเปิดพื้นที่เพื่อทดสอบนวัตกรรมใหม่ (Innovation Sandbox) ทางด้านสังคม

2. มาตรการที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักและเคยใช้ประโยชน์มากที่สุด 5 อันดับแรก คือ 1) กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ 2) เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์กรการบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล 3) การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) 4) กองทุนสวัสดิการชุมชน 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC) และ 6) บริษัทพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นมาตรการเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมาตรการสนับสนุนบริการการจัดบริการสาธารณะด้านสุขภาพและสวัสดิการชุมชน

3. องค์กรส่วนใหญ่ในการศึกษานี้ไม่เคยได้รับประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ โดยมาตรการที่องค์กรเคยได้รับประโยชน์น้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ 2) กฎบัตรเมือง และ 3) กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน และมาตรการที่องค์กรเคยได้รับประโยชน์มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ 2) เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์กรการบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล และ 3) การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะขององค์กรที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม 27 มาตรการ พบว่า

4.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการของกลุ่มตัวอย่างองค์กร ได้แก่ 1) ประเภทองค์กร (โดยสถาบันการศึกษาจะรับรู้เกี่ยวกับมาตรการมากกว่าองค์กรประเภทอื่น) 2) ขนาดองค์กร (องค์กรขนาดใหญ่และมีจำนวนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเต็มเวลามากจะทำให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการมากกว่าองค์กรขนาดเล็ก) 3) การที่องค์กรมีบุคลากรด้านวิจัยเป็นการเฉพาะ 4) การลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร และ 5) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จากมาตรการของกลุ่มตัวอย่างองค์กร ได้แก่ 1) ขนาดองค์กร (องค์กรขนาดใหญ่และมีจำนวนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเต็มเวลามากจะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์มาตรการมากกว่าองค์กรขนาดเล็ก) 2) การลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร และ 3) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

5. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการกับความสามารถเขิงนวัตกรรมขององค์กร พบว่า

5.1 สำหรับนวัตกรรมเชิงนโยบาย ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม เพิ่มความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation) ขององค์กรอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังมีความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารเกี่ยวกับการวิจัยและนวัตกรรมด้วยที่ส่งผลให้องค์กรมีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย กล่าวโดยสรุป มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมทำให้องค์กรมีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายมากขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ โดยที่ความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารเกี่ยวกับการวิจัยและนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายขององค์กรเช่นกัน

5.2 สำหรับนวัตกรรมเชิงบริการ ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมและการลงทุนด้านการวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร จะเพิ่มความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงบริการขององค์กร

6. มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมมีประสิทธิผลในการพัฒนานวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation) และนวัตกรรมเชิงบริการ (Service Innovation) ของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะนวัตกรรมเชิงนโยบาย มาตรการต่าง ๆ ในศึกษานี้ ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อองค์กรที่มีการลงทุนวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณ ทำให้มีความโดดเด่นด้านนวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation)

7. ปัญหาในภาพรวมของกระบวนการและกลไกส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมสามารถสรุปได้ดังนี้

7.1 มาตรการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมจำนวนมากค่อนข้างกระจัดกระจายและมีความซ้ำซ้อนกันโดยปราศจากกลไกการเชื่อมประสานและบูรณาการความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพและพบว่า มีช่องว่างระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมด้วยกันเอง และช่องว่างระหว่างหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) กับหน่วยงานนอกกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม โดยเฉพาะส่วนราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7.2 มาตรการต่าง ๆ ได้รับการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอ บางมาตรการมีวัตถุประสงค์และขอบเขตที่กว้างขวางและซ้ำซ้อนกัน ทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณค่อนข้างน้อยในลักษณะ “เบี้ยหัวแตก” นอกจากนี้ ยังประสบปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้แก่ นักวิจัยและหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรม

7.3 มาตรการโดยส่วนใหญ่เป็นมาตรการที่ต้องพึ่งพาอาศัยงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลทำให้มีความยั่งยืนของมาตรการไม่ชัดเจนและขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของของหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์ ชุมชน และภาคประชาชน ในขณะที่มาตรการประสิทธิภาพสูงทางภาษี เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และมาตรการระดมทุนในตลาดทุน ยังมีจำกัดทั้งที่มาตรการเหล่านี้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ

7.4 การจัดสรรทุนวิจัยของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) โดยส่วนใหญ่เน้นพัฒนาความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมตามโจทย์เชิงอุปสงค์ (Supply-side Measure) และความพร้อมของนักวิจัยเป็นหลัก แต่ยังขาดการระดมโจทย์จากหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์และระบบ Feedback จากผู้ใช้

ประโยชน์จากงานวิจัย ได้แก่ ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม และ องค์กรภาคประชาชน

7.5 การเปลี่ยนแปลงกรอบงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรัฐบาล การเปลี่ยนแปลง นโยบายกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ในแต่ละปี และการจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนงานวิจัยแบบปีต่อปี ส่งผลกระทบต่อการวางแผนการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคมใน ระยะยาว

7.6 การขาดกลไกการพัฒนา นักวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมอย่างเป็นระบบทำให้หน่วยงาน ผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรมได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากการนำ งานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายต้องอาศัยนักวิจัยและนวัตกรรมที่มีความเชี่ยวชาญสูงและมีประสบการณ์ ในการศึกษาวิจัย รวมทั้งความคุ้นเคยกับระบบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ

7.7 หน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) และหน่วยงานรับผิดชอบมาตรการหลาย หน่วยงานใช้ระบบการเบิกจ่ายย้อนหลังสำหรับโครงการที่ได้รับสนับสนุนงบประมาณ (Reimbursement) ซึ่ง เป็นภาระแก่นักวิจัย

7.8 คณะวิจัยพบว่า นอกจาก PMU แล้ว ยังมีหน่วยงานกลาง (Intermediary Agency) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ภายนอกสังกัดกระทรวง อว. ทำหน้าที่ประสานงานกับนักวิจัย และบางหน่วยงานยังมีอำนาจ หน้าที่ตามกฎหมายและมีความรับผิดชอบในการขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติ แต่ในปัจจุบันยังขาดระบบ บริหารจัดการหน่วยงานกลาง (Intermediary Agency) รวมทั้งแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพหน่วยงาน เหล่านี้ให้สามารถตัวเชื่อมประสานระหว่าง PMU นักวิจัย และหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและ นวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. จากการถอดบทเรียนตัวอย่างมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมใน ต่างประเทศ พบว่า

8.1 มาตรการกองทุนนวัตกรรมด้านสังคม (SIF) ของประเทศสหรัฐอเมริกา มีจุดเด่น คือ เป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการลงทุนและร่วมความเสี่ยง และมีกลไกและระบบ บริหารจัดการ “องค์กรตัวกลาง (Intermediary Agency)” ที่เข้มแข็ง แต่หากนำมาประยุกต์ใช้ในบริบท ประเทศไทย ก็จำเป็นต้องระมัดระวังเนื่องจากประเทศไทยมีภาครัฐที่ใหญ่กว่าภาคประชาสังคมและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับ “องค์กรตัวกลาง (Intermediary Agency)” ในระบบ วรรณ. ของประเทศไทย (“องค์กรตัวกลาง (Intermediary Agency)” หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารบ วิจัยและทำหน้าที่ศึกษาวิจัยเอง)

8.2 มาตรการ Imagining Canada’s Future มีจุดเด่น คือ ทำให้ทุกแผนงานและ โครงการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีการทบทวนประเด็นสำคัญเกี่ยวกับภาพอนาคตของประเทศ แคนาดาอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง โดยทำงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่กำหนดนโยบายภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังไม่ปรากฏระบบการบูรณาการการทำงานระหว่างฝ่ายผลิตผลงานวิจัยกับฝ่ายกำหนด นโยบายของประเทศ

8.3 กลไกการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของประเทศ ญี่ปุ่นมีจุดเด่น คือ มีระบบงบประมาณแบบต่อเนื่องหลายปี (Multi-year Block Budgeting) แต่สำหรับกรณี ประเทศไทยมีความเป็นไปได้ไม่น้อยภายใต้กฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณของประเทศในปัจจุบัน

8.4 มาตรการ National Innovation Challenge ของประเทศสิงคโปร์ มีจุดเด่น คือ ใช้เทคโนโลยีช่วยระดมโจทย์และระดมแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และเน้นเฉพาะประเด็นวิจัยที่มุ่งเป้า และสอดคล้องกับความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศ แต่ระบบกฎหมายของประเทศไทยยังไม่เอื้ออำนวย เช่น กฎหมายว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ เป็นต้น

8.5 ระบบนิเวศสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมของเกาหลีใต้ มีจุดเด่น คือ ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมโดยไม่ต้องใช้งบประมาณแผ่นดินสูงมาก และสนับสนุนให้เกิดวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เป็นไปในเชิงนวัตกรรมด้านสังคมอย่างแท้จริง แต่สำหรับในกรณีประเทศไทย บทบาทของกระทรวงการคลังในการออกมาตรการลดหย่อนภาษีสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมยังคงมีจำกัดและระบบการกำกับตรวจสอบและรับรองวิสาหกิจเพื่อสังคมยังไม่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะที่ สกสว. ควรดำเนินการเร่งด่วน

1. ควรสร้างกลไกเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ที่มีมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม โดยอาจเป็นกลไกในลักษณะ Consortium ที่ประกอบด้วย PMU ที่รับผิดชอบงานวิจัยและนวัตกรรมด้านนั้นโดยตรง นักวิจัย และหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดย Consortium นั้นไม่จำเป็นต้องเป็นหน่วยงานของรัฐ แต่ดำเนินงานภายใต้ข้อตกลงการปฏิบัติงานกับ สกสว. หรือ สอวช. ทั้งนี้ มาตรการที่ควรได้รับการสนับสนุนเร่งด่วน คือ มาตรการในลักษณะเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและมาตรการทดสอบนวัตกรรมใหม่ (Innovation Sandbox) และประเด็นที่ต้องได้รับการสนับสนุนทันที คือ 1) การพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาระบบสำคัญของสังคมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย และ 2) การเตรียมความพร้อมรองรับ ตอบโต้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งคณะวิจัยพบว่า ทั้ง 2 แผนงานย่อยไม่มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่โดดเด่นเช่นเดียวกับมาตรการตามแผนงานมุ่งขจัดความยากจนและแผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศ

อนึ่ง หากไม่จัดตั้งเป็น Consortium ก็อาจจะยกระดับหน่วยงานกลาง (Intermediary Agency) ให้เป็นเครือข่ายสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายของ สกสว. และ PMU ในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและตั้งอยู่บนกลไกการแสดงความรับผิดชอบที่ชัดเจนโดยอยู่ภายใต้การกำกับ ติดตาม และประเมินผลของ สกสว. อย่างใกล้ชิด กล่าวคือ Intermediary Agency ต้องผ่านการประเมินความพร้อมและผลงานโดย สกสว. ทุกปี และต้องสามารถสมทบงบประมาณกับ สกสว. ได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นการสมทบในลักษณะ 1:1 ก็ได้ในระยะเริ่มต้น และควรจัดแบ่งประเภทหน่วยงานกลาง (Intermediary Agency) ตามประเด็นยุทธศาสตร์ตามแผนงาน ววน. หรือลักษณะการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ทั้งนี้ บางมาตรการของกระทรวง อว. คือ มาตรการ “อว. ส่วนหน้า” และมาตรการ “การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ” มีความเข้มแข็งในระดับที่น่าพึงพอใจอยู่แล้ว และสถาบันการศึกษาซึ่งจะเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนก็มีความรู้จุกคั่นเคยกับทั้ง 2 มาตรการ ดังนั้น จึงควรใช้อ้องคาพยพและกลไกการบริหารจัดการของทั้ง 2 มาตรการเป็นจุดเชื่อมประสานกับภาคีเชิงยุทธศาสตร์ในระดับชาติ (ภาพที่ 6-2) โดยเฉพาะการเชื่อมประสานกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเพื่อผลักดันนโยบาย BCG ของรัฐบาลให้เป็น Localized BCG for All และการประเมินผลตอบแทนการลงทุนทางสังคม (Social Return on

Investment: SROI) ของมาตรการเงินทุนสนับสนุนกิจการเทศบาลและเงินทุนสนับสนุนกิจการองค์กรบริหารส่วนจังหวัด รวมทั้งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลไกคณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่/ระดับตำบลในการสร้างความมั่นคงทางด้านสุขภาพ

2. ร่วมมือกับกระทรวงการคลังและสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ในการกำหนดมาตรการทางภาษีและมาตรการการระดมทุนในระบบตลาดทุนเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณ และเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมจากภาคเอกชนและภาคประชาชน ทั้งนี้ เนื่องจากคณะวิจัยพบว่า บทบาทของวิสาหกิจเพื่อสังคมและภาคเอกชนยังมีจำกัดในการขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม ดังนั้น เพื่อให้ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคมมีแรงจูงใจในการสร้างสรรค์งานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม จึงควรร่วมมือกับกระทรวงการคลังพัฒนาระบบขึ้นทะเบียนรับรองนวัตกรรมด้านสังคมในลักษณะระบบส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีมาตรฐาน โปร่งใส และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) และผู้ประกอบการด้านสังคม (Social Entrepreneurship) โดย สกสว. อาจร่วมกับกระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อขึ้นทะเบียนและรับรองวิสาหกิจเพื่อสังคม และเพื่อพิจารณามาตรการทางภาษีเพื่อเป็นแรงจูงใจให้แก่ภาคเอกชนที่มีความสนใจเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม

3. จัดระบบการแลกเปลี่ยนบุคลากร (นักวิจัย) ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานที่ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (Talent Mobility for Social Researchers and Innovators) โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยใช้กลไก “อว.ส่วนหน้า” หรือ Intermediary Agency ในพื้นที่จับคู่ นักวิจัย สถาบันการศึกษา และหน่วยงานในลักษณะ Clearing House และกำหนดตัวชี้วัดผลงานของนักวิจัยให้ชัดเจน โปร่งใส คาดหวังผลได้ และยอมรับได้ทั้งฝ่ายสถาบันการศึกษาด้านสังกัดและหน่วยงานที่ต้องการใช้ประโยชน์

บทที่	หน้า
บทคัดย่อ	๑
Abstract	๒
บทสรุปผู้บริหาร	๓
1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของโครงการ	1
1.2 วัตถุประสงค์โครงการ	3
1.3 ผลที่คาดหวัง	4
1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา	4
2 มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	8
2.1 จำนวนมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (แบ่งตามแผนงานย่อยของประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมในแผนงานด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570)	8
2.2 จำนวนมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (แบ่งตามลักษณะวงจรการเรียนรู้ทางสังคม)	9
2.3 จำนวนมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (แบ่งตามลักษณะและแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม)	12
รายละเอียดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	
มาตรการที่ 1 หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน (“อว. ส่วนหน้า”)	14
มาตรการที่ 2 แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Personalized Poverty Allocation: PPA)	19
มาตรการที่ 3 ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory) ทดลองในพื้นที่ตำบลต้นแบบบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม	23
มาตรการที่ 4 เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly Communities/Cities)	26
มาตรการที่ 5 คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)	30
มาตรการที่ 6 เครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวแห่งประเทศไทย (THOHUN)	36
มาตรการที่ 7 การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ	39
มาตรการที่ 8 นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา	43
มาตรการที่ 9 นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน	45
มาตรการที่ 10 หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village)	47
มาตรการที่ 11 หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID)	50

บทที่	หน้า
มาตรการที่ 12 เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล	53
มาตรการที่ 13 กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	59
มาตรการที่ 14 กฎบัตรเมือง	65
มาตรการที่ 15 บริษัทพัฒนาเมือง	68
มาตรการที่ 16 กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม	70
มาตรการที่ 17 คณะอนุกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยในกระบวนการยุติธรรม (คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ: กพยช.)	75
มาตรการที่ 18 กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	78
มาตรการที่ 19 กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่	82
มาตรการที่ 20 กองทุนสวัสดิการชุมชน	88
มาตรการที่ 21 โครงการสนับสนุนการจัดการพลังงานระดับท้องถิ่น (Local Energy Plan: LEP)	90
มาตรการที่ 22 การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-based Collaborative Research: ABC)	93
มาตรการที่ 23 การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR)	96
มาตรการที่ 24 โครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชน	100
มาตรการที่ 25 สินเชื่อเพื่อการพัฒนา	103
มาตรการที่ 26 การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน	107
มาตรการที่ 27 ตราสารหนี้ด้านความยั่งยืน (ESG Bond: Environmental, Social, and Governance Bond)	109
3 ตัวอย่างมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม ในต่างประเทศ	113
3.1 สหรัฐอเมริกา – กองทุนนวัตกรรมด้านสังคม (Social Innovation Fund: SIF)	113
3.2 แคนาดา – การกำหนดโจทย์วิจัยด้วยหลักการการมองอนาคต (Foresight)	115
3.3 ญี่ปุ่น – กลไกการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	116
3.4 สิงคโปร์ – มาตรการ National Innovation Challenge	117
3.5 สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) – ระบบนิเวศสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม	118
3.6 สรุปจุดเด่นของมาตรการจากต่างประเทศและข้อพึงระวังสำหรับประเทศไทย	119
3.7 แหล่งข้อมูล	121
4 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างผู้แทนองค์กรต่าง ๆ ต่อมาตรการส่งเสริม และสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	123
4.1 การรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการทั้งหมด	123
4.2 การวิเคราะห์มาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ	130
4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะขององค์กรที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการกับระดับการใช้ ประโยชน์จากมาตรการ	136

บทที่	หน้า
4.4 ความเชื่อมโยงระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการกับความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร	143
4.5 บทสรุปการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้แทนองค์กรต่อมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	155
5 สรุปความคิดเห็นผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมตามแผนงานด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570	156
5.1 สรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการตามแผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาระบบสำคัญเพื่อรองรับสังคมสูงวัย	156
5.2 สรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการตามแผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับมือโรคไม่ติดต่อโรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่	158
5.3 สรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการตามแผนงานมุ่งจัดความยากจนลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้การเข้าถึงเทคโนโลยี นวัตกรรมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ ววน.	159
5.4 สรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการตามแผนงานเตรียมพร้อมรับมือโควิด-19 และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	160
6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	162
6.1 สรุปผลการศึกษา	162
6.2 ข้อเสนอแนะ	175
ภาคผนวก	
ภาคผนวก 1 ประเด็นคำถามสัมภาษณ์	179
ภาคผนวก 2 แบบสอบถาม	184
ภาคผนวก 3 ผลการวิเคราะห์แบบจำลอง Monte Carlo สำหรับตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมกับการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร	200
ภาคผนวก 4 สรุปรายละเอียดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	201
ภาคผนวก 5 ภาพถ่ายกิจกรรมเวทีสาธารณะ 4 ภาค	205
ภาคผนวก 6 ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ และผลที่ได้รับตลอดโครงการ	209

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1-1	ประเด็นในการถอดบทเรียนระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนการวิจัยด้านสังคมในต่างประเทศ	4
ตารางที่ 2-1	พื้นที่ “ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory)” 12 แห่ง	25
ตารางที่ 2-2	ผลการดำเนินงานตามมาตรการ “เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ”	27
ตารางที่ 2-3	ชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนตามมาตรการหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม	47
ตารางที่ 2-4	หนี้สะสมประจำปีเงินทุนกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2564	57
ตารางที่ 2-5	ผลการดำเนินงานของกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	80
ตารางที่ 2-6	ประเภทสินเชื่อ เงื่อนไข และอัตราดอกเบี้ยตามมาตรการสินเชื่อเพื่อการพัฒนา	104
ตารางที่ 2-7	ผลดำเนินงานตามมาตรการสินเชื่อเพื่อการพัฒนา ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2564	105
ตารางที่ 2-8	ผลดำเนินงานตามมาตรการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนของ พอช.	108
ตารางที่ 2-9	ตัวอย่างการออก ESG Bond และมูลค่า ESG Bond โดยบริษัทเอกชนในประเทศไทย	111
ตารางที่ 3-1	ประเด็นที่มาตรการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของประเทศไทย	116
ตารางที่ 3-2	สรุปจุดเด่นและข้อพึงระวังสำหรับประเทศไทยของมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมในต่างประเทศ	120
ตารางที่ 4-1	ระดับการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการ 27 มาตรการในภาพรวม (n = 559)	126
ตารางที่ 4-2	ความเป็นรูปธรรมของประโยชน์ที่ได้รับจาก 27 มาตรการ	128
ตารางที่ 4-3	ค่าฐานนิยม (Mode) ของประโยชน์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับจากมาตรการ เฉพาะ 15 มาตรการ	134
ตารางที่ 4-4	ตัวแปรต้นและตัวแปรตามในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะขององค์กรที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	137
ตารางที่ 4-5	ผลการวิเคราะห์แบบ Binary Logistic Regression สำหรับตัวแปรที่ส่งผลต่อการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	140
ตารางที่ 4-6	ผลการวิเคราะห์แบบ OLS Regression สำหรับตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	141

		หน้า
ตารางที่ 4-7	ตัวแปรต้นและตัวแปรตามในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการกับความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร	144
ตารางที่ 4-8	จำนวนองค์กรที่มีนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการแบ่งตามประเภทองค์กร	149
ตารางที่ 4-9	ผลวิเคราะห์ด้วย Binary Logistic Regression สำหรับตัวแปรที่ส่งผลต่อความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายและความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการ	152
ตารางที่ 4-10	ผลวิเคราะห์ตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (log_utilize) กับการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) ด้วยแบบจำลอง Monte Carlo	154
ตารางที่ 6-1	สรุปข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนาของมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม 27 มาตรการ	166

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1-1	การคัดเลือกมาตรการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านสังคมเข้าสู่การศึกษานี้	7
ภาพที่ 2-A	มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมแบ่งตามแผนงานย่อยของประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมในแผนงานด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570	9
ภาพที่ 2-B	มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมแบ่งตามลักษณะวงจรการเรียนรู้ทางสังคม	11
ภาพที่ 2-C	มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมแบ่งตามและแนวทางการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	13
ภาพที่ 2-1	โครงสร้างหน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม หรือ “อว. ส่วนหน้า”	15
ภาพที่ 2-2	แนวทางการดำเนินงานของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมเพื่อขจัดความยากจนอย่างตรงจุด	19
ภาพที่ 2-3	ตัวอย่างโมเดลธุรกิจตามแผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ	21
ภาพที่ 2-4	โครงสร้างคณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่	31
ภาพที่ 2-5	โครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่	32
ภาพที่ 2-6	โครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับเขตในกรุงเทพมหานคร	33
ภาพที่ 2-7	คณะและมหาวิทยาลัยเครือข่ายของ THOHUN	36
ภาพที่ 2-8	ผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของ THOHUN ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2559	38
ภาพที่ 2-9	หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม 10 แห่ง	51
ภาพที่ 2-10	มูลค่าเงินอุดหนุน (บาท) และประเภทโครงการที่ได้รับการอุดหนุนจากกองทุนพัฒนาดิจิทัล ฯ ประจำปี พ.ศ.2563	63
ภาพที่ 2-11	ขั้นตอนและวิธีการในการขอรับทุนจากกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	79
ภาพที่ 2-12	ขั้นตอนและวิธีการกำกับติดตามโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	80
ภาพที่ 2-13	ขั้นตอนการจัดทำแผนพลังงานชุมชน	91
ภาพที่ 2-14	ผลการดำเนินงานการวางแผนพลังงานชุมชน กระทรวงพลังงาน ระหว่างปี พ.ศ. 2547-2558	92
ภาพที่ 2-15	แนวโน้มการเติบโตของตลาดตราสารหนี้ ESG Bond ในประเทศไทย	111
ภาพที่ 3-1	ประเด็นยุทธศาสตร์ของกองทุนสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม (Social Innovation Fund: SIF)	113

		หน้า
ภาพที่ 3-2	โครงสร้างการบริหารกองทุนนวัตกรรมด้านสังคม (Social Innovation Fund: SIF) ของประเทศสหรัฐอเมริกา	115
ภาพที่ 3-3	แผนงานส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมของ SSHRC แห่งประเทศแคนาดา	115
ภาพที่ 3-4	จุดเด่นของมาตรการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่น	117
ภาพที่ 3-5	จุดเด่นของมาตรการ National Innovation Challenges ของประเทศสิงคโปร์	118
ภาพที่ 4-1	กลุ่มตัวอย่างองค์กรแบ่งตามประเภทองค์กร	123
ภาพที่ 4-2	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ “เคย” และ “ไม่เคย” ได้รับประโยชน์จากมาตรการที่ศึกษาเป็นการเฉพาะ	131
ภาพที่ 4-3	สัดส่วนเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าเป็นเหตุผลที่ทำให้ไม่ใช้ประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการอย่างเต็มที่	132
ภาพที่ 4-4	เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าเป็นเหตุผลที่ทำให้ไม่ใช้ประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ (รายการมาตรการ)	133
ภาพที่ 4-5	ระดับการได้รับประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ (รายการมาตรการ)	135
ภาพที่ 4-6	จำนวนองค์กรที่รายงานการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการ	143
ภาพที่ 4-7	จำนวนองค์กรที่มีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายและความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการ	149
ภาพที่ 4-8	การกระจายตัวของข้อมูลตัวแปร “ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม” (utilize)	150
ภาพที่ 4-9	ความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายขององค์กรที่มีและไม่มีการลงทุนด้านการวิจัยและนวัตกรรมที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมในระดับต่ำและระดับสูง	154
ภาพที่ 6-1	กลไกความสัมพันธ์ระหว่าง PMU, Semi-PMU และกองทุนที่มีพันธกิจและงบประมาณของตนเองตามกฎหมายจัดตั้ง	165
ภาพที่ 6-2	กลไกเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสังกัดกระทรวง อว. ที่มีมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	176

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของโครงการ

นวัตกรรมด้านสังคม (Social Innovation) ได้เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของกระบวนการนโยบายสาธารณะ แนวทางการประกอบธุรกิจของภาคเอกชน และวิธีการแก้ไขปัญหาสังคม ได้แก่ ความยากจนเรื้อรัง ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางเศรษฐกิจ ความรุนแรงทางสังคม มลพิษสิ่งแวดล้อม วิกฤติพลังงาน และอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน และนวัตกรรมด้านสังคมกลายเป็นฟันเฟืองหลักของการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทั่วถึง (Inclusive Growth) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) ทั้งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ยกตัวอย่างเช่น กรณีระบบสินเชื่อรายย่อย (Micro-finance) ของธนาคารกรามีนที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญกระตุ้นให้ระบบการเงินกระแสหลักของประเทศบังคลาเทศเปิดกว้างต่อความจำเป็นทางการเงินของคนยากจน ตลอดจนการที่องค์การระหว่างประเทศ ดังเช่น Oxfam และ TransFair International หนุนรงค์ใช้ “ฉลากสินค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade Label)” บนสินค้าที่ประเทศกำลังพัฒนาส่งออกไปขายในประเทศที่พัฒนาแล้วเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ผลิตรายย่อยในประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องเผชิญกลไกตลาดที่ไม่สมบูรณ์และไม่เป็นธรรม

ในทิวทัศน์ นวัตกรรมด้านสังคม หมายถึง แนวคิด กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชน ซึ่งอาจเกิดจากการวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างความรู้ใหม่ หรือการวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาต่อยอดความรู้ที่ได้จากการวิจัยพื้นฐานจนเกิดเป็นแนวคิด กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ ทั้งนี้ การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมด้านสังคมย่อมประสบกับ “จุดอิมตัว” เช่นเดียวกับการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมในภาคอุตสาหกรรม หรือที่เรียกว่า “หุบเหวแห่งความตายของนวัตกรรม (Valley of Death)” ซึ่งหมายถึง สภาวะที่ผู้ประกอบการและนักวิจัยเผชิญกับต้นทุนค่าใช้จ่ายที่สูงและไม่สามารถพัฒนาต่อยอดความรู้จากงานวิจัยจนนำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือเชิงพาณิชย์ได้ ดังนั้น งานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมจึงจำเป็นต้องอาศัยระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องเพียงพอ และตรงจุด และอาจจะต้องอาศัยการสนับสนุนส่งเสริมจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะจากภาครัฐมากกว่านวัตกรรมด้านธุรกิจ เนื่องจากหลายประเด็นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับประชากรกลุ่มเปราะบางทางสังคม และมีลักษณะเป็น “สินค้าสาธารณะ (Public Good)” หรือมีผลกระทบภายนอก (Externality) ที่สูงมาก

ในวาทกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)” ถูกขับเคลื่อนโดยนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งแม้ว่านวัตกรรมจะมีคำนิยามที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา¹ แต่มีคุณลักษณะร่วม 2 ประการ คือ 1) ความแปลกใหม่ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และ 2) อรรถประโยชน์หรือความสำเร็จในการนำไปใช้ประโยชน์ในการรังสรรค์สิ่งใหม่ที่แปลกใหม่ โดยสิ่งใหม่ที่แปลกใหม่นั้นอาจเป็นสิ่งที่แปลกใหม่สำหรับโลก ประเทศ องค์กร หรือชุมชนก็ได้²

¹ Godin, B. 2015. *Innovation contested: the idea of innovation over the centuries*. Routledge.

² Granstrand, O., & Holgersson, M. 2020. Innovation ecosystems: a conceptual review and a new definition. *Technovation*, 90-91, 102098.

นอกจาก “นวัตกรรมด้านเทคโนโลยี (Technological Innovation)” แล้ว ในระดับนานาชาติได้มีการพยายามส่งเสริมและสนับสนุน “นวัตกรรมเพื่อสังคม” หรือ “นวัตกรรมด้านสังคม (Social Innovation)” ยกตัวอย่างเช่น สำนักงานที่ปรึกษาด้านนโยบายแห่งสหภาพยุโรป (EU Bureau of European Policy Advisors: BEPA) ประกาศนโยบายส่งเสริมนวัตกรรมด้านสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาและความท้าทายที่สังคมมนุษย์กำลังเผชิญ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ความยากจน และความยุติธรรมทางสังคม³ โดยกล่าวถึงนวัตกรรมด้านสังคมในฐานะเครื่องมือกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของสมาชิกทุกภาคส่วนในสังคมให้สามารถคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหาคความท้าทายด้านสังคมภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (BEPA, 2010) โดยสหภาพยุโรปได้นำแนวคิดนวัตกรรมด้านสังคมไปขับเคลื่อนวาระ “ยุโรป 2020 (Europe 2020)” นับแต่ปี ค.ศ. 2010 (พ.ศ. 2553) เพื่อพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่ที่เน้นความยั่งยืนและไม่ทอดทิ้งผู้ใดไว้เบื้องหลัง

นอกจากนี้ นวัตกรรมด้านสังคมยังกลายเป็นจุดเน้นของวาทกรรมทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์และการพลิกโฉมโครงสร้างทางสังคม⁴ โดยอาศัยแนวทางเรียกว่า “การคาดการณ์ (Prefiguration)” ระบบสังคมหรือเศรษฐกิจที่พึงประสงค์⁵ ยกตัวอย่างเช่น การขับเคลื่อนแนวคิด Global Village Ecovillage เพื่อพัฒนาหมู่บ้านที่สามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารพลังงาน และมีระบบแบ่งปันที่ดินและทรัพยากรของสมาชิกในหมู่บ้านซึ่งเป็นไปตามหลักความยั่งยืนทางสังคมและระบบนิเวศ ทั้งนี้ นวัตกรรมด้านสังคมไม่จำเป็นต้องเป็นแนวคิดใหม่ในทางปฏิบัติและการจัดระเบียบสังคมเสมอไป แต่อาจเป็นแนวทางใหม่สำหรับทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีโครงสร้างสลับซับซ้อน (Ill-structured Reality) เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะหรือกระบวนการออกแบบแนวคิดใหม่ แนวทางปฏิบัติใหม่ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ต่อไป

นับตั้งแต่การปฏิรูประบบอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมในปี พ.ศ. 2562 รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบบสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมในฐานะเครื่องมือสาธารณะในการแก้ไขปัญหาความท้าทายด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของประเทศ กอปรกับกระแสความปั่นป่วนของโลกอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมกำหนดมาตรการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏผลการศึกษาอย่างเป็นระบบว่า ระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่มีจำนวนมากและกระจุกกระจายในหลายภาคส่วนมีอะไรบ้าง มีความซ้ำซ้อนกันหรือไม่ สามารถตอบโจทย์การขับเคลื่อนนวัตกรรมทั้งวงจรตั้งแต่ขั้นตอนการวิจัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่ การใช้ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย และการถ่ายทอดสู่ชุมชนมากน้อยเพียงใด โดยสามารถแก้ไขปัญหาสถานะ

³ Edwards-Schachter, M., & Wallace, M.L. 2017. “Shaken, but not stirred”: Sixty years of defining social innovation. *Technological Forecasting and Social Change*, 119, 64-79.

⁴ Moulaert, F. 2013. *The international handbook on social innovation: collective action, social learning, and transdisciplinary research*. Edward Elgar Publishing.

⁵ Monticelli, L. 2018. Embodying alternatives to capitalism in the 21st century. *TripleC: Communication, capitalism & critique. Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 16 (2), 501-517.

“หุบเหวแห่งความตายของนวัตกรรม (Valley of Death)” ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และมีการใช้ประโยชน์โดยกลุ่มเป้าหมาย (Target User) จนเกิดประสิทธิผลและผลกระทบเชิงบวกทางด้านสังคมมากน้อยเพียงใด คำถามทั้งหมดนี้เป็นคำถามเชิงนโยบายสำหรับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2562 ในการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ภาพรวมในด้านการวิจัยและนวัตกรรมในระดับชาติและนานาชาติ รวมทั้งเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมเกี่ยวกับทิศทางและแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานในระบบวิจัยและนวัตกรรม และกำกับ เร่งรัด ติดตามให้มีการปรับปรุงและแก้ไขระบบหรือกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยและนวัตกรรม รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล คณะบุคคล ชุมชน หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานภาคเอกชนนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ ทั้งในเชิงนโยบาย และกำหนดให้หน่วยงานของรัฐสนับสนุนทุนวิจัยและนวัตกรรมแก่บุคคล คณะบุคคล ชุมชน หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือหน่วยงานภาคเอกชนโดยให้มุ่งเน้นโครงการวิจัยและนวัตกรรมซึ่งมีความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง และมีความเป็นไปได้สูงที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และเชิงสังคม ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหรือวิสาหกิจเพื่อสังคมให้ดำเนินการในเชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยช่องว่างขององค์ความรู้ในปัจจุบันที่เป็นที่มาของโครงการวิจัยนี้ คือ “ภูมิทัศน์ (Landscape)” ในภาพรวมของระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่สามารถสะท้อนความสอดคล้อง (หรือความย้อนแย้ง) และความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน (หรือความซ้ำซ้อน) ของกลไกและมาตรการที่แต่ละหน่วยงานใช้ส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยด้านสังคม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับ สกสว. ในการกำหนดแนวทาง เครื่องมือ หรือมาตรการเพื่อยกระดับงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมตามประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมในแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570 และยุทธศาสตร์และนโยบายระดับประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์โครงการ

(1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลไกและมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับเป้าหมายในการใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย (Relevance) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง (Relationship) และระบบสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง (Support System)

(2) เพื่อระบุช่องว่าง และ/หรือ ความซ้ำซ้อนของมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม รวมทั้งความสอดคล้องของมาตรการกับประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมตามแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 - 2570

(3) เพื่อถอดบทเรียนกรณีศึกษามาตรการที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ เพื่อเทียบเคียงกับมาตรการต่าง ๆ ภายในบริบทประเทศไทย

(4) เพื่อเสนอแนะแนวทาง เครื่องมือ และกลไกทางเลือกที่เป็นมาตรการสำคัญในการพัฒนาระบบส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านสังคม

1.3 ผลที่คาดหวัง

(1) ผลการศึกษา วิเคราะห์กลไก และมาตรการส่งเสริม สนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม โดยเฉพาะกระบวนการยกระดับงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับเป้าหมายในการใช้ประโยชน์ (Relevance) การสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (Relationship) และระบบสนับสนุนการวิจัย (Support System)

(2) ผลการวิเคราะห์ช่องว่าง และ/หรือ ความซ้ำซ้อนของมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม รวมทั้งความสอดคล้องของมาตรการกับประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมตามแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566-2570

(3) กรณีศึกษามาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และสาธารณรัฐเกาหลี ที่นำมาวิเคราะห์ เทียบเคียงกับมาตรการต่าง ๆ ภายในบริบทประเทศไทย

(4) ข้อเสนอแนวทางการยกระดับระบบบริหารจัดการงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม ได้แก่

(4.1) แนวทางกำหนดโจทย์วิจัยให้สอดคล้องกับความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศ

(4.2) การสร้าง พัฒนา และรักษาสัมพันธภาพกับหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ ที่ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

(4.3) การพัฒนาระบบสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

(1) ขอบเขตในการศึกษา

(1.1) **ขอบเขตด้านองค์กรที่จะศึกษา** การศึกษานี้จะดำเนินการทบทวนกลไกและมาตรการของ PMU ทั้งภายในและภายนอกกระทรวง อว. รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐที่ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย โดยเน้นที่หน่วยงานภาครัฐด้านสังคม เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

(1.2) **ขอบเขตด้านระยะเวลา** การศึกษานี้จะทบทวนกลไกและมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมเพื่อสังคมในช่วงย้อนหลัง 5 ปี (1 กรกฎาคม 2559 – 30 มิถุนายน 2564)

(1.3) **กรณีศึกษาในต่างประเทศ** การศึกษานี้จะดำเนินการถอดบทเรียนระบบ กลไกและมาตรการสนับสนุนการวิจัยด้านสังคมในต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และสิงคโปร์ โดยมีเหตุผลดังนี้

ตารางที่ 1-1 ประเด็นในการถอดบทเรียนระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนการวิจัยด้านสังคมในต่างประเทศ

ประเด็นในการถอดบทเรียน	ประเทศที่เป็นกรณีศึกษา
1. ระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม	สหรัฐอเมริกา (โดยเฉพาะระบบ กลไก และมาตรการของ PMU ที่เป็นองค์กรภาคประชาสังคม)
2. ระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนการวิจัยตามโจทย์ความท้าทายแห่งอนาคตและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ	แคนาดาและญี่ปุ่น

ตารางที่ 1-1 (ต่อ)

ประเด็นในการถอดบทเรียน	ประเทศที่เป็นกรณีศึกษา
3. ระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม	สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้)
4. ระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนการวิจัยรูปแบบใหม่เพื่อระดมแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	สิงคโปร์

(2) การคัดเลือกมาตรการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านสังคม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน (ภาพที่ 1-1) คือ

(2.1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้อนสู่ขั้นตอนการคัดกรองในขั้นตอนที่ 2 ประกอบด้วย 2 วิธี คือ

ก. การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) คณะวิจัยจะรวบรวมเอกสารที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างเป็นทางการและที่ไม่ได้มีการเผยแพร่อย่างเป็นทางการเกี่ยวกับมาตรการทั้งหมดที่อยู่ในขอบเขตการศึกษา โดยเก็บรวบรวมเอกสารเหล่านั้นจากหน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดมาตรการหรือเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินมาตรการนั้น ใน กรณีของกรณีศึกษาในต่างประเทศ จะใช้การศึกษาวិเคราะห์เอกสารเป็นหลัก

ข. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้แทนองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานกำหนดและดำเนินมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมเพื่อสังคมทั้งภายในและภายนอกกระทรวง อว. รวมทั้งหน่วยงานที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย จำนวน 50 องค์กร

(2.2) การคัดเลือกมาตรการเข้าสู่การศึกษา ประกอบด้วย 2 แนวทาง คือ ระดับการนำไปใช้ประโยชน์ และประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ดังนี้

ก. ระดับการนำไปใช้ประโยชน์ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

- การนำไปใช้ประโยชน์ระดับนโยบาย (Policy-level Utilization) ได้แก่ การนำงานวิจัยไปออกกฎหมายหลัก กฎหมายลำดับรอง หรือกำหนดเป็นนโยบายรัฐบาล แนวทางปฏิบัติ คู่มือมาตรฐานของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ (สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย องค์กรภาคประชาสังคมระดับชาติ/นานาชาติ และบริษัทเอกชนขนาดใหญ่)

- การนำไปใช้ประโยชน์ระดับปฏิบัติการหรือในระดับชุมชน (Operational/Community-level Utilization) ได้แก่ งานวิจัยที่ได้รับการบรรจุในแผนพัฒนาภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากรุงเทพมหานครแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด แผนพัฒนาเทศบาล แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล แผนชุมชน แนวทางปฏิบัติหรือผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชนและมูลนิธิระดับท้องถิ่น

ข. ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ ตามแผนงานด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570 ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมสังคม ได้แก่ (1) แผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาระบบสำคัญของสังคมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย (2) แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับมือโรคไม่ติดต่อ โรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่ (3) แผนงานแผนงานมุ่งขจัด

ความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยี/นวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ วรรณ. และ (4) แผนงานเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(2.3) การระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อมาตรการที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่การศึกษานี้ ด้วย 2 วิธีการ คือ

ก. การจัดเวทีสาธารณะ จำนวน 4 ครั้งใน 4 ภูมิภาคเพื่อระดมความคิดเห็นต่อมาตรการที่ได้รับการคัดเลือกสู่การศึกษานี้ และเพื่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับกลไกและมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมเพื่อสังคม โดยเชิญตัวแทนหน่วยงาน/องค์กรที่ได้สัมภาษณ์ในข้อ (2) หรือหน่วยงาน/องค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งอาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิจัย ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนส่วนราชการ ครั้งละ 30-40 คน รวมทั้งสิ้น 141 คน

ข. การสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถามความคิดเห็น (Survey Questionnaire) จากหน่วยงาน/องค์กร 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่กำหนดและดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมเพื่อสังคม และ 2) กลุ่มที่คาดหวังหรือได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังต่อมาตรการ ระดับการใช้ประโยชน์ และปัญหาอุปสรรค นอกจากนั้นยังเพื่อวิเคราะห์ความต้องการและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมเพื่อสังคมในแต่ละช่วงตามกรอบแนวคิดในการศึกษา ส่วนที่ 1 กลไกและมาตรการในกระบวนการของระบบ อววน. โดยจะส่งแบบสอบถามไปยังหน่วยงาน/องค์กรดังกล่าว จำนวนอย่างน้อย 3,000 หน่วยงาน/องค์กร โดยคาดหวังอัตราการตอบกลับอย่างน้อย 300 หน่วยงาน/องค์กร

(3) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

(3.1) ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ คณะวิจัยจะดำเนินการสกัดและวิเคราะห์สาระสำคัญตามกรอบแนวคิดในการศึกษา และกรณีศึกษาเอกสารแสดงข้อมูลสถิติ คณะวิจัยจะประมวลผลและแสดงผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเป็นหลัก

(3.2) ข้อมูลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถามความคิดเห็น คณะวิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์และแสดงผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และ/หรือ สถิติที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้แก่ OLS Regression และ Logistic Regression เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกลไกและมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมเพื่อสังคม นอกจากนี้ อาจใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถาม ได้แก่ ข้อเสนอแนะ หรือความเห็นเพิ่มเติมในการวิเคราะห์เสริมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์เอกสารด้วย

ภาพที่ 1-1 การคัดเลือกมาตรการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านสังคมเข้าสู่การศึกษานี้

บทที่ 2

มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ในบทนี้นำเสนอรายละเอียดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมจำนวน 27 มาตรการซึ่งคณะวิจัยได้จากการทบทวนเอกสารและรายงานผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนจาก 52 หน่วยงาน ได้แก่ 1) หน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (Program Management Unit: PMU) จำนวน 7 แห่ง 2) หน่วยงานบริหารทุนหมุนเวียนที่มีกฎหมายจัดตั้ง จำนวน 9 แห่ง 3) หน่วยงานที่ได้รับจัดสรรทุนวิจัยจาก PMU และจัดสรรทุนวิจัยให้แก่หน่วยงานอื่นเพื่อดำเนินการศึกษาวิจัย จำนวน 5 แห่ง 4) ส่วนราชการและหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม จำนวน 21 แห่ง และ 5) สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานที่มีหน้าที่ดำเนินการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคม จำนวน 10 แห่ง ทั้งนี้ มีหน่วยงาน 41 แห่งอยู่นอกสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

2.1 จำนวนมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (แบ่งตามระดับการนำไปใช้ประโยชน์และแผนงานย่อยของประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมในแผนงานด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570)

เมื่อจำแนกทั้ง 27 มาตรการตามแผนงานย่อยของประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมในแผนงาน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 พบว่า บางมาตรการสอดคล้องกับแผนงานย่อยมากกว่า 1 แผนงาน ดังนี้

1. แผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาระบบสำคัญของสังคมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย จำนวน 11 มาตรการ
2. แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม จำนวน 12 มาตรการ
3. แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับมือโรคไม่ติดต่อเรื้อรังระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่ จำนวน 18 มาตรการ
4. แผนงานเตรียมพร้อมรองรับ ตอบโต้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จำนวน 12 มาตรการ

โดยมี 9 มาตรการที่สามารถตอบโจทย์แผนงานย่อยทั้ง 4 แผนงานข้างต้น ทั้งนี้ พบว่า ทั้ง 27 มาตรการในการศึกษานี้มีการกระจายตัวตามแผนงานย่อยเท่า ๆ กัน

11 มาตรการ

แผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัย เพื่อรองรับสังคมสูงวัย

12 มาตรการ

แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศ

18 มาตรการ

แผนงานมุ่งจัดความยากจนลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสโดยใช้ ววน.

12 มาตรการ

แผนงานเตรียมพร้อมรับมือต่อได้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภาพที่ 2-A มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม แบ่งตามแผนงานย่อยของประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม ในแผนงานด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570

2.2 จำนวนมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (แบ่งตามลักษณะวงจรการเรียนรู้ทางสังคม)

ลักษณะวงจรการเรียนรู้ของสังคม (Social Learning Loop) ที่ได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมโดยมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า การศึกษาวิจัยและสร้างนวัตกรรมเป็นกระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่เรียงร้อยกันกลายเป็นวงจรการเรียนรู้ขององค์การ (Organizational Learning) หรือวงจรการเรียนรู้ของสังคม (Social Learning Loop) ซึ่งท้ายที่สุดจะสะท้อนคุณลักษณะและ “ความตื้นลึกของความรู้ (Depth of Knowledge)” ที่เกิดจากการศึกษาวิจัย⁶ โดยนำแนวคิด “วงจรการเรียนรู้ (Learning Loop)” จากสาขาวิชาการเรียนรู้ขององค์การ (Organizational Learning)⁷ ซึ่งแบ่งวงจรการเรียนรู้เป็น 3 รูปแบบ คือ

(1) การเรียนรู้แบบหนึ่งวงจร (Single-loop Learning) หมายถึง นวัตกรรมด้านสังคมที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติหรือพฤติกรรมองค์กร แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงสมมติฐานหรือ “รากเหง้า” สาเหตุแห่งปัญหา จึงกล่าวได้ว่า การเรียนรู้แบบหนึ่งวงจรเน้นทำให้องค์กรหรือระบบสามารถขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ แต่ไม่ได้เน้นการเปลี่ยนแปลงหรือวิพากษ์นโยบายหรือยุทธศาสตร์ ตัวอย่างนวัตกรรมด้านสังคมที่เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบหนึ่งวงจร คือ การกำกับติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation: M&E) ซึ่งนิยมใช้แพร่หลายในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายด้านสุขภาพ นโยบายด้านการศึกษา เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบแนวทางการดำเนินงานและการบริหารงบประมาณ รวมทั้งการจัดเรียงลำดับความจำเป็นเร่งด่วนขององค์กร (Organizational Priority)

⁶ Argyris, C., & Schön, D. A. 1997. Organizational learning: A theory of action perspective. *Reis*, (77/78), 345-348.

⁷ Argyris, C., & Schon, D.A. 1996. Organizational learning II: theory, method, and practice. Reading, M.A.: Addison-Wesley. Senge, P.M. 1997. The fifth discipline. *Measuring Business Excellence*, 1 (3), 46-51. Tosey, P., Visser, M., Saunders, M.N.K. 2012. The origins and conceptualizations of “triple-loop” learning: a critical review. *Management Learning*, 43 (3), 291-307.

ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดความสำเร็จตามนโยบาย⁸ ในหลายกรณี เช่น กรณิโครงการวัคซีนโรค (Global Vaccine Action Plan: GVAP) เป็นต้น ใช้กลไกการกำกับติดตามและประเมินผล (M&E) เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานภายในเครือข่าย⁹ โดยคณะวิจัยพบว่า มีมาตรการและกลไกสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้แบบวงจเดี่ยว จำนวน 5 มาตรการ เช่น หน่วยปฏิบัติการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมประจำจังหวัด (อว. ส่วนหน้า) และเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ เป็นต้น

(2) การเรียนรู้แบบสองวงจร (Double-loop Learning) หมายถึง นวัตกรรมด้านสังคมที่เริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับกรอบแนวคิดในการดำเนินงาน ตัวแบบวิธีคิด และสมมุติฐานของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหขององค์กรหรือระบบ ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขนโยบายหรือยุทธศาสตร์¹⁰ ตัวอย่างนวัตกรรมด้านสังคมที่เป็นการเรียนรู้แบบสองวงจร คือ ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Universal Health Coverage: UHC) ซึ่งเกิดขึ้นจากความพยายามในการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและสมมุติฐานของการจัดการการเงินในระบบบริการสุขภาพจากระบบ “ได้มาจ่ายไป (Pay-as-you-go)” เป็นระบบ “ประกันสุขภาพแห่งชาติ (National Health Insurance)”¹¹ ซึ่งทำให้ครัวเรือนที่ยากจนในหลายประเทศไม่ต้องเผชิญภาวะล้มละลายจากการรักษาพยาบาล¹² โดยสมมุติฐานของการเรียนรู้แบบสองวงจร คือ กฎหมาย ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติที่นั่นเป็นสาเหตุของปัญหาทางสังคม ดังนั้น การแก้ไขกฎหมายและระเบียบหรือการพัฒนางานให้ดีขึ้นในรูปแบบการเรียนรู้แบบวงจเดี่ยวอาจจะไม่เพียงพอต่อกระบวนการเรียนรู้ แต่ต้อง “คิดใหม่ ทำใหม่” จนเกิดเป็น “นวัตกรรม (Innovation)” หรือ “ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability)” ทั้งนี้ พบว่า มีมาตรการและกลไกสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้แบบสองวงจร จำนวน 8 มาตรการ ได้แก่ นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน และกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน

(3) การเรียนรู้แบบสามวงจร (Triple-loop Learning) หมายถึง นวัตกรรมด้านสังคมที่สะท้อน “การเรียนรู้เพื่อเรียนรู้ (Learning how to learn)” โดยเป็นนวัตกรรมที่ตั้งคำถามกับกรอบแนวคิดและปรัชญาพื้นฐานของการเรียนรู้แบบหนึ่งวงจรและสองวงจร¹³ ยกตัวอย่างเช่น วิสาหกิจเริ่มต้น Local alike

⁸ Mahmood, S., Hort, K., Ahmed, S., Salam, M., & Cravioto, A. 2011. Strategies for capacity building for health research in Bangladesh: Role of core funding and a common monitoring and evaluation framework. *Health Research Policy and Systems*, 9 (31).

⁹ Macdonald, N., Mohsni, E., Al-Mazrou, Y., Andruis, J.K., Arora, N., Elden, S., et al. 2020. Global vaccine action plan lessons learned I: recommendations for the next decade. *Vaccine*, 38 (33), 5364–5371.

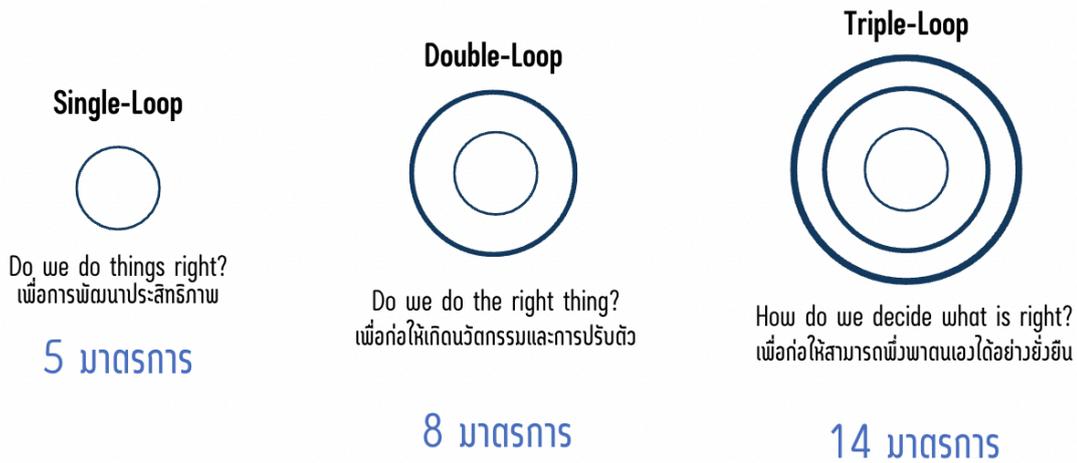
¹⁰ Argyris, C., & Schön, D. A. อ้างถึงแล้ว.

¹¹ Knaul, F.M., Arreola-Ornelas, H., Méndez-Carniado, O., Bryson-Cahn, C., Barofsky, J., Maguire, R., et al. 2006. Evidence is good for your health system: policy reform to remedy catastrophic and impoverishing health spending in Mexico. *Lancet*, 368 (9549), 1828–1841.

¹² Onoka, C.A., Hanson, K., & Hanefeld, J. 2015. Towards universal coverage: a policy analysis of the development of the National Health Insurance Scheme in Nigeria. *Health Policy and Planning*, 30 (9), 1105–1117.

¹³ Argyris, C., & Schön, D. A. อ้างถึงแล้ว. Tosey, P., Visser, M., Sandnders, M.N.K. 2012. The origins and conceptualizations of “triple-loop” learning: a critical review. *Management Learning*, 43 (3), 291–307.

ซึ่งพลิกโฉมวิถีคิดของแพลตฟอร์มธุรกิจท่องเที่ยวที่ในปัจจุบันเน้นพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับการจองที่พักและวิธีการเดินทางของผู้บริโภคไปเป็นแพลตฟอร์มที่มีเพียงเว็บไซต์สำหรับผู้บริโภคซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่ต้องการข้อมูลประสบการณ์ใช้บริการและเวลาในการตัดสินใจก่อนเลือกใช้บริการ แต่ในทางกลับกัน Local alike พัฒนาแอปพลิเคชัน “หลังบ้าน” สำหรับชุมชนซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารยอดการจองการเงิน และข้อมูลนักท่องเที่ยวสำหรับนำไปพัฒนาต่อยอด กล่าวโดยสรุป คือ Local alike ไม่เพียงแต่ปรับเปลี่ยนวิธีส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนแบบดั้งเดิมเป็นระบบธุรกิจแพลตฟอร์ม แต่ยังตั้งคำถามต่อแนวคิดการใช้แอปพลิเคชันในฐานะเครื่องมือจัดการธุรกิจแพลตฟอร์ม จากที่วิสาหกิจเริ่มต้นโดยส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับผู้บริโภคเป็นการพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับชุมชนหรือผู้ประกอบการไว้ใช้ในการบริหารจัดการ การที่ความรู้จากงานวิจัยและนวัตกรรมช่วยให้หน่วยงาน ชุมชน กลุ่มบุคคล หรือบุคคลตระหนักในความสำคัญของปัจจัยภายนอกและการเรียนรู้ต่อเนื่อง (Continuous Learning) จนทำให้หน่วยงาน ชุมชน กลุ่มบุคคล หรือบุคคลสามารถพึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance) และรู้จักตั้งคำถามต่อกระบวนการเรียนรู้อยู่เสมอ หรือที่เรียกว่า “การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ (Learning about Learning)” ซึ่งพบว่า มีมาตรการและกลไกที่เข้าช่วยสนับสนุนการเรียนรู้แบบสามวงจร จำนวน 14 มาตรการ ยกตัวอย่างเช่น กฎบัตรเมือง งานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (CBR) และบริษัทพัฒนาเมือง จำกัด เป็นต้น

ภาพที่ 2-B มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม
แบ่งตามลักษณะวงจรการเรียนรู้ทางสังคม

อนึ่ง วงจรการเรียนรู้ของสังคมที่เกิดจากระบบ กลไก และมาตรการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมต้องประกอบด้วยการเรียนรู้แบบวงจรเดี่ยว แบบสองวงจร และแบบสามวงจร เนื่องจากปัญหาอุปสรรคทางสังคมมีความหลากหลาย และมีความจำเป็นเร่งด่วนที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยนี้ พบว่า มาตรการที่กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ของสังคมแบบวงจรเชิงเดี่ยวมีจำนวนน้อยกว่ามาตรการส่งเสริมการเรียนรู้แบบสองวงจรและแบบสามวงจร โดยเฉพาะมาตรการและกลไกสนับสนุนส่วนราชการและหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางที่มีอำนาจหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ และวิธีปฏิบัติ มีจำนวนจำกัดหรืออาจปรากฏในรูปแบบคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการตามกฎหมาย แต่ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและแนวทางควบคุมทิศทางการทำงานที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น กลไก

ของคณะอนุกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยในกระบวนการยุติธรรมในคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.)

2.3 จำนวนมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (แบ่งตามลักษณะและแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม)

คณะวิจัยได้วิเคราะห์ลักษณะและแนวทางการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมของกลไกและมาตรการทั้ง 27 มาตรการ โดยแบ่งเป็น 5 รูปแบบ คือ (1) เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย (2) มาตรการทางการเงิน (3) การเสริมสร้างขีดความสามารถ (Capacity Building) (4) การถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี (5) การทดสอบนวัตกรรมใหม่ (Innovation Sandbox) ซึ่งบางมาตรการอาจมีลักษณะและแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคมที่เข้าข่ายมากกว่า 1 รูปแบบ

(1) **เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย** ได้แก่ กลไกและมาตรการที่ช่วยผู้กำหนดนโยบายทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ และตรงประเด็นสภาพปัญหา ยกตัวอย่างเช่น การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ เป็นต้น โดยจากการศึกษานี้ พบว่า มีมาตรการที่เข้าข่ายเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย จำนวน 5 มาตรการ

(2) **มาตรการทางการเงิน** คือ กลไกและมาตรการสนับสนุนทางการเงินและงบประมาณให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่วิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคม ได้แก่ เงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาลและเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ กองทุนสวัสดิการชุมชน และตราสารหนี้ด้านความยั่งยืน (ESG Bond: Environmental, Social, and Governance Bond) จากการศึกษานี้ พบว่า มีมาตรการทางการเงิน จำนวน 16 มาตรการ

(3) **การเสริมสร้างขีดความสามารถ** ได้แก่ เครื่องมือมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวแห่งประเทศไทย ในการศึกษา นี้ พบว่า มีมาตรการเสริมสร้างขีดความสามารถ จำนวน 17 มาตรการ

(4) **การถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี** ได้แก่ หน่วยปฏิบัติการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมประจำจังหวัด (อว. ส่วนหน้า) โครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชน โดยพบว่า มีมาตรการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี จำนวน 10 มาตรการ

(5) **การทดสอบนวัตกรรมใหม่ (Innovation Sandbox)** หมายถึง แนวทางการเปิดพื้นที่การเรียนรู้เพื่อนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่มีอยู่แล้วไปทดสอบในสถานการณ์จริงเพื่อสร้างความรู้ใหม่หรือปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่มีอยู่แล้วนั้นให้ดียิ่งขึ้น ได้แก่ หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม โดยที่มีมาตรการที่มีลักษณะเป็นการทดสอบนวัตกรรมใหม่ จำนวน 11 มาตรการ

ภาพที่ 2-C มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม
แบ่งตามและแนวทางการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

จากการแบ่งมาตรการทั้งหมดตามลักษณะและแนวทางการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมพบว่า ช่องว่างของระบบและกลไกการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมในปัจจุบัน คือ มาตรการที่มีลักษณะเป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย รองลงมา คือ การถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี และการเปิดพื้นที่เพื่อทดสอบนวัตกรรมใหม่ (Innovation Sandbox) ทางด้านสังคม

มาตรการที่ 1   หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และ นวัตกรรม (อว.) สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน (“อว. ส่วนหน้า”)

หน่วยงานรับผิดชอบ   สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและปัญหาเศรษฐกิจระดับประเทศ จึงสมควรให้มีการติดตาม เร่งรัดช่วยเหลือเยียวยา และขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนในพื้นที่แต่ละจังหวัดอย่างเป็นระบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) รัฐบาลจึงมีนโยบาย “ขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน” และได้มอบหมายให้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) รับผิดชอบ จ.ลำปาง และ จ.เลย และจากนโยบายข้างต้นทำให้กระทรวง อว. มีนโยบายในการดำเนินงานด้านอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อววน.) ไปพัฒนาพื้นที่ โดยบูรณาการงาน 3 ศาสตร์ คือ วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาจังหวัดในทุกมิติซึ่งจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตของคน จึงได้มีแนวคิดที่จะนำงานด้าน อววน. สนับสนุนการพัฒนาทุกจังหวัด ด้วยการจัดตั้ง “หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวง อว. สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน” หรือ “อว.ส่วนหน้า” จำนวน 76 จังหวัดทั่วประเทศซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย “ขับเคลื่อนไทยไปด้วยกันในระดับพื้นที่จังหวัด” และให้สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ร่วมเป็นผู้แทนในคณะกรรมการขับเคลื่อนไทยไปด้วยกันระดับจังหวัด หรือ อว. ส่วนหน้า) โดยได้กำหนดแนวทางดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. อว.ส่วนหน้า (Provincial Chief Technical Officer: CTO ของจังหวัด) เป็นกลไกหลักขับเคลื่อนงานด้าน อววน. ในพื้นที่ โดยมีคณะทำงานระดับจังหวัดที่มีสถาบันการศึกษาในสังกัด อว. เป็นหน่วยขับเคลื่อนและประสานงานร่วมกับคณะกรรมการขับเคลื่อนไทยไปด้วยกันระดับจังหวัด
2. การดำเนินงานต้องตอบโจทย์ความต้องการในพื้นที่ โดยวิเคราะห์ข้อมูลยุทธศาสตร์จังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด อัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ และสภาพปัญหาความเดือดร้อน แล้วบูรณาการความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ในการแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริง
3. กำหนดเป้าหมายเป็นภาพใหญ่ระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค แต่การปฏิบัติให้มุ่งเน้นระดับฐานราก (ระดับตำบล) เพื่อสร้างรากแก้วที่แข็งแรงให้ประเทศชาติ โดยเชื่อมโยงโครงการ “มหาวิทยาลัยสู่ตำบล” เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน
4. มุ่งเน้นสร้างคน ได้แก่ นักศึกษา บุคคลที่พึงจบการศึกษา ให้เป็น Data Connector ในพื้นที่ โดยให้มีความรู้เรื่องวิทยาการข้อมูล (Data Science) เพื่อเป็นกำลังคนของระบบ อววน. หรือ “อาสาสมัคร อว.” ที่มีความคิดสร้างสรรค์ คิดเชิงบวก เป็นปึกแผ่น และช่วยกันทำงาน โดยแบ่งการบ่มเพาะเป็นภาคส่วนตามภารกิจหน่วยงาน เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ เน้นการสร้าง “วิศวกรสังคม” ซึ่งเป็นโครงการตามพระบรมราโชบาย เป็นต้น

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.) จึงได้พัฒนากลไกความเชื่อมโยงการดำเนินงาน อว. ส่วนหน้า เพื่อสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ด้วย อววน. โดยมีความเชื่อมโยงในระดับต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ 2-1 โครงสร้างหน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม หรือ “อว. ส่วนหน้า”

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (2564)

1. **ระดับกระทรวง (National System)** คือ คณะกรรมการบูรณาการงานด้านอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด มีหน้าที่กำหนดแนวทางการบูรณาการงานด้าน อววน. เพื่อการพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด สนับสนุนการนำความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดรวมถึงพิจารณาแผนบูรณาการ และกรอบความร่วมมือการทำงานร่วมกับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด

2. **ระดับการบริหารจัดการ (Administrative System)** สป.อว. วิเคราะห์ข้อมูล ติดตาม รวบรวม และรายงาน รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณและประสานหน่วยงานต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมและใช้ประโยชน์ อววน. เพื่อพัฒนาพื้นที่ และรายงานคณะกรรมการบูรณาการงานด้านอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พิจารณากำหนดนโยบายพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัดต่อไป

3. **ระดับภูมิภาค (Regional System)** ขับเคลื่อนงานด้าน อววน. เพื่อพัฒนาภูมิภาค สอดคล้องตามยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 โดยจัดตั้งเครือข่ายกระทรวง อว. ระดับภาค (4 ภูมิภาค) ตามอุทยานวิทยาศาสตร์ภูมิภาค 4 แห่ง ครอบคลุม 76 จังหวัด โดยเครือข่ายกระทรวง อว. ระดับภาค มีหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ตามอัตลักษณ์แต่ละภูมิภาค และแนวทางการพัฒนาภาคของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4. ระดับเครือข่าย (Network System) คือ เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา (University Network System) จำนวน 9 เครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนงานด้าน อววน. ในระดับกลุ่มจังหวัด โดยจัดกลุ่มอิงตามยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด

5. ระดับจังหวัด (University/Provincial System) ตามนโยบายกระทรวง อว. ที่กำหนดให้มี “อว. ส่วนหน้า” โดยมีหัวหน้าหน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวง อว. สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน จำนวน 76 จังหวัดทั่วประเทศ โดยให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่และหน่วยงานในสังกัดกระทรวง อว. ปฏิบัติหน้าที่เป็นหน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวง อว. ในระดับจังหวัด

6. ระดับชุมชน (Community System) ชุมชนจะได้รับการสนับสนุนงานด้าน อววน. ตามความต้องการของพื้นที่ โดยนำศักยภาพชุมชนและท้องถิ่นสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งในชุมชน ผสมผสานกับการวิจัย พัฒนาและนวัตกรรม นำไปสู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ พัฒนาระบบการผลิต และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ผ่านโครงการต่าง ๆ ของกระทรวง อว. เช่น มหาวิทยาลัยสู่ตำบล คลินิกเทคโนโลยี หมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอุทยานวิทยาศาสตร์ นวัตกรรมต้นแบบ iTAP โครงการยกระดับ OTOP ด้วยวทน. เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นได้รับประโยชน์ในเชิงการพัฒนาพื้นที่เพื่อต่อยอดงานด้าน อววน.

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

อว.ส่วนหน้าเป็นมาตรการลักษณะแพลตฟอร์ม (Platform) มีหน้าที่กำกับ ติดตาม รวบรวม และรายงานผลดำเนินการพัฒนาพื้นที่ด้วย อววน. ภายใต้โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (มหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ: U2T) ในระดับมหาวิทยาลัย (University System Integrator: USI) โดย อว. ส่วนหน้า มีหน้าที่ ดังนี้

1. ประสานงานภาพรวมโครงการระหว่างจังหวัด และมหาวิทยาลัยที่ดูแลตำบลในระดับจังหวัด
2. วิเคราะห์ภาพรวมของผลดำเนินการในแต่ละจังหวัด ได้แก่ ผลกระทบ (Impact) ของโครงการในจังหวัด การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) และแผน อววน. ที่ควรดำเนินการต่อเนื่องในจังหวัด เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด และกำกับ ติดตาม และรายงานผลดำเนินงานในภาพรวมของจังหวัด

ภายใต้มาตรการ อว.ส่วนหน้า ชุมชนจะได้รับการสนับสนุน อววน. ผ่านกลุ่มนักศึกษา 60,000 คน ใน 3,000 ตำบลที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลชุมชน พร้อมเดินทางขับเคลื่อนงานวิจัย วิชาการ และนวัตกรรม 4 ด้าน คือ การพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ การสร้างและพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การนำความรู้ไปช่วยบริการชุมชน และการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

การดำเนินการของมาตรการ อว. ส่วนหน้าในแต่ละจังหวัดยังอยู่ในระหว่างการติดตามประเมินผล โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ U2T ในส่วนนี้จะนำเสนอผลการดำเนินงานของ อว.ส่วนหน้าในบางจังหวัด ดังนี้

1. อว.ส่วนหน้า จ.จันทบุรี มีมหาวิทยาลัย 4 แห่งเข้าร่วมโครงการ U2T คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ดำเนินการในระดับตำบล จำนวน 31 ตำบล ผลดำเนินงานตามเกณฑ์ตัวชี้วัด

สป.อว. คือ มีตำบลมุ่งสู่ความยั่งยืน 21 ตำบล ตำบลมุ่งสู่ความพอเพียง 4 ตำบล ตำบลที่อยู่รอด 4 ตำบล และตำบลที่ยังไม่สามารถอยู่รอด 2 ตำบล มีการจ้างงานคนในพื้นที่ 620 คน ประกอบด้วยบัณฑิตจบใหม่ประชาชนทั่วไป และนักศึกษา มีกิจกรรมเกิดขึ้นทั้งสิ้น 286 กิจกรรม สามารถพัฒนาคนในพื้นที่ได้ 2,197 คน

2. อว.ส่วนหน้า จ.นครนายก รับผิดชอบ 41 ตำบลประกอบด้วย 5 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒรับผิดชอบ 26 ตำบล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 10 ตำบล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล กรุงเทพฯ ๓ ตำบล มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร 2 ตำบล และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 1 ตำบล ผลการดำเนินการเกิดการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบล คือ ตำบลที่มุ่งสู่ความยั่งยืน 4 ตำบล ตำบลมุ่งสู่ความพอเพียง 11 ตำบล ตำบลที่อยู่รอด 20 ตำบล และตำบลที่ยังไม่สามารถอยู่รอดลดลงจาก 6 ตำบลเป็น 2 ตำบล นอกจากนี้ ยังเกิดการจ้างงานประชาชนทั่วไป บัณฑิตจบใหม่ และนักศึกษา จำนวน 820 คน

4. สิ่งที่ต้องพัฒนา/ต่อยอด

มาตรการ อว.ส่วนหน้า เป็นมาตรการในลักษณะแพลตฟอร์มที่น่าสนใจและช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของ อววน. ในระดับพื้นที่ รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีให้แก่ชุมชนและหน่วยงานในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเพื่อพัฒนาต่อยอด ต่อไปนี้

1. มาตรการมีความผูกโยงกับโครงการ U2T มากจนเกิดข้อก้ำกัในความยั่งยืนของมาตรการ หากสามารถขยายผลให้มาตรการมีลักษณะเป็นแพลตฟอร์มบูรณาการโครงการและกิจกรรมของหน่วยงานภายในกระทรวง อว. ในระดับจังหวัดได้อย่างแท้จริง จะทำให้สามารถกำกับ ติดตาม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้จ่ายงบประมาณด้าน อววน. ได้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

2. มาตรการให้ความสำคัญกับนโยบายภาครัฐส่วนกลางและกลไกราชการส่วนภูมิภาคมากเกินไป และปฏิบัติต่อชุมชนและท้องถิ่นในฐานะ “ผู้รับการถ่ายทอดความรู้” มากกว่า “ผู้สร้างองค์ความรู้” ทั้งนี้ มาตรการควรเน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้มากขึ้น ไม่ควรดำเนินการโดยฉาบฉวยหรือเร่งรัดเพิ่มจำนวนชุมชนหรือท้องถิ่นตามเป้าหมายเชิงปริมาณ แม้ชุมชนจะมีปัญหาความจำเป็นพื้นฐานที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน แต่สถาบันอุดมศึกษาก็ไม่ควรป้อนความรู้หรือยึดยึดเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นจนชุมชนและท้องถิ่นขาดโอกาสในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. สป.อว. ขาดแนวทางการกำกับ ติดตาม และประเมินผลที่สะท้อน “ผลตอบแทนการลงทุนทางสังคม (Social Return on Investment)” อย่างแท้จริง ตัวชี้วัดที่ใช้เป็นตัวชี้วัดเชิงผลผลิตหรือเชิงกระบวนการเป็นหลัก ขาดตัวชี้วัดผลลัพธ์และผลกระทบ

4. สามารถขยายขอบเขตการดำเนินกิจกรรมให้ครอบคลุมประเด็นยุทธศาสตร์ด้านสังคมตามแผน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 โดยเฉพาะด้านการพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาาระบบสำคัญของสังคมเพื่อรองรับสังคมสูงวัยและการเตรียมพร้อมรับมือได้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และควรพิจารณาทบทวนและพัฒนากลไกการนำความรู้และนวัตกรรมด้านสังคมที่ได้จากงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายในระดับพื้นที่

5. แหล่งข้อมูล

5.1 สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. 2564. คู่มือ อว. ส่วนหน้า ขับเคลื่อนไทยไปด้วยกันเพื่อพัฒนาจังหวัดด้วย อววน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

5.2 หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว. ส่วนหน้า) จ.จันทบุรี. 2564. รายงานผลการดำเนินงานโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ. จันทบุรี: อว.ส่วนหน้า จ.จันทบุรี.

5.3 หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว. ส่วนหน้า) จ.นครนายก. 2564. รายงานผลการดำเนินงานโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ. นครนายก: อว.ส่วนหน้า จ.นครนายก.

มาตรการที่ 2   **แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Personalized Poverty Allocation: PPA)**

หน่วยงานรับผิดชอบ   **สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ**
หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) ร่วมกับหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) จัดทำ “แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Personalize Poverty Alleviation: PPA)” เพื่อสร้างแพลตฟอร์มการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างระบบและกลไกการแก้ไขปัญหาความยากจนเรื้อรังโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และเพื่อให้เกิดการใช้ความรู้และเทคโนโลยีจากงานวิจัยและนวัตกรรมของกระทรวง อว. มาแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่นำร่อง 10 จังหวัด ได้แก่ ปัตตานี อำนาจเจริญ แม่ฮ่องสอน ชัยนาท สุรินทร์ ยโสธร ศรีสะเกษ สกลนคร มุกดาหาร และกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำสุด

	จัดทำและเชื่อมโยงฐานข้อมูลคนยากจน	ออกแบบโครงการจัดความยากจนให้เกิดเป็นธุรกิจ	พัฒนานวัตกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างตลาดสำหรับคนจน	ส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการท้องถิ่น
	TPE Big Data	TPE Programs	TPE Innovations	TPE Entrepreneurs
ผู้ดำเนินงาน	NECTEC และสถาบันการศึกษา	นิติบุคคลผู้ก่อตั้งธุรกิจชุมชน	มทร. และอุทยานวิทย์	มรท.
ผลผลิต	✓ ฐานข้อมูลคนจนที่เชื่อมโยงข้อมูลของทุกหน่วยงาน เพื่อใช้กำหนดนโยบาย ออกแบบโครงการ และวางแผนพัฒนาเมือง	✓ ธุรกิจ/โครงการ ที่ช่วยแก้ปัญหาความขาดแคลนอย่างยั่งยืนโดยลดการพึ่งพาจากภาครัฐ 540 ธุรกิจ	✓ นวัตกรรม เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อำนวยความสะดวกในราคาที่คนจนเข้าถึงได้ 10 นวัตกรรม	✓ ผู้ประกอบการในพื้นที่ ที่เป็นผู้นำหรือผู้ประกอบการพัฒนาท้องถิ่น 540 คน
ผลลัพธ์	✓ ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มคนเปราะบางได้รับการช่วยเหลือ 100%	✓ คนจนพ้นความยากจน 500,000 คน	✓ มูลค่ากระทบต่อเศรษฐกิจจากการนำนวัตกรรมไปใช้ 1,000 ล้านบาท/ปี	✓ ใช้งานในพื้นที่ 100,000 ตำแหน่ง
งบประมาณ	500 ล้านบาท • สอบทาน และจัดเก็บข้อมูลคนจนทั่วประเทศ 400 ล้านบาท • เชื่อมโยงฐานข้อมูล 100 ล้านบาท	5,365 ล้านบาท • พัฒนาธุรกิจ 2,200 ล้านบาท • เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้ผู้ประกอบการชุมชน 135 ล้านบาท • งบวิจัย On-farm Research 3,000 ล้านบาท	100 ล้านบาท • งบพัฒนานวัตกรรม 100 ล้านบาท - 10 นวัตกรรม - 10 ล้านบาท/นวัตกรรม	80 ล้านบาท • ประกวดแผนธุรกิจระดับนักศึกษา 5 ล้านบาท (10 รางวัล) • สนับสนุนแผนธุรกิจชุมชนดีเด่น 25 ล้านบาท (50 ธุรกิจ) • สร้าง/เชื่อมโยงระบบนิเวศ 50 ล้านบาท
ระยะเวลา	ระยะเวลา 2 ปี	ระยะเวลา 5 ปี	ระยะเวลา 3 ปี	ระยะเวลา 5 ปี
แหล่งทุน	บพท.	คกก. จัดความยากจนระดับชาติ	วช. บพท. บพท.	TED Fund

ภาพที่ 2-2 แนวทางการดำเนินงานของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม เพื่อขจัดความยากจนอย่างตรงจุด

ที่มา: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (2563)

โดยกระทรวง อว. มีแนวทางสำคัญ 3 ประการในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำร่วมกับกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือ

1. สำรวจ สอบทาน และชี้เป้าคนจนให้ครอบคลุมทุกครัวเรือน
2. พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมเป็นแพลตฟอร์มปฏิบัติการแก้จนเป็นกลไกและภาคร่วมของ

ภาครัฐ สถาบันวิชาการ ชุมชน ประชาสังคม และภาคธุรกิจ

3. นำความรู้งานวิจัยผสานกับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาตัวแบบปฏิบัติการแก่จนให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

เมื่อทำการสำรวจข้อมูลความยากจนแบบบูรณาการ งานวิจัยเชิงพื้นที่ที่สามารถชี้เป้าคนจนและส่งต่อความช่วยเหลือหรือนำเอางานวิจัยและนวัตกรรมมาช่วยแก้ไขปัญหาคอนจนได้อย่างตรงจุดเพื่อช่วยเหลือคนยากจนให้สามารถกลับสู่สังคมได้อย่างรวดเร็ว

แผนงานนี้จึงเป็นแพลตฟอร์มความร่วมมือระหว่างกระทรวง อว. กับกลไกในพื้นที่ โดยยึดเอาปัญหาของพื้นที่เป็นตัวตั้ง เพื่อหาคำตอบว่า “คนจนคือใคร-อยู่ที่ไหน-จนเพราะอะไร-จะพ้นความจนได้อย่างไร” เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมทั้งในกลุ่มคนจนยากไร้หรือคนยากจนที่สุด (ร้อยละ 20 ของคนยากจนทั้งหมด) และกลุ่มคนจนหรือคนจนที่เข้าไม่ถึงโอกาสหรือคนจนหนีสิน (ร้อยละ 20 ของคนยากจนทั้งหมด) ด้วยการเข้าไปค้นหาและเก็บข้อมูลคนจนในพื้นที่จริงเพื่อให้ได้ข้อมูลจริง แล้วสร้างระบบการคัดกรองและช่วยเหลือคนจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมและเชื่อมต่อกับระบบความช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชน ยกตัวอย่างเช่น การส่งต่อข้อมูลของคนจนยากไร้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนไปยังหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในระดับจังหวัด ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับจังหวัด

สำหรับในปี 2564 แผนงานได้ขยายพื้นที่เป้าหมายเป็น 20 จังหวัด โดยจังหวัดที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ บุรีรัมย์ นครราชสีมา อุบลราชธานี ลำปาง พัทลุง นครราชสีมา ร้อยเอ็ด พิษณุโลก เลย และยะลา เพื่อให้เกิดการขยายผลและต่อยอดการขับเคลื่อนโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาคนจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

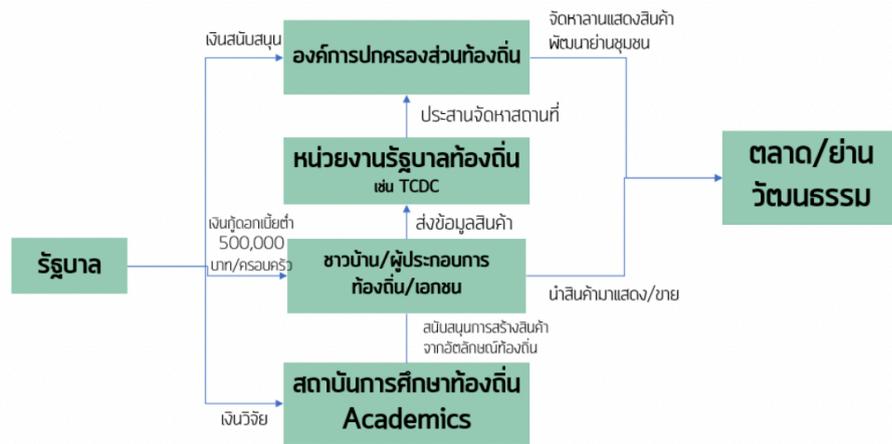
การขับเคลื่อนโครงการมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น การสนับสนุนให้ท้องถิ่นจัดตั้งนิติบุคคลที่มีผู้ก่อตั้งอย่างน้อย 3 คน ขึ้นไปทำหน้าที่ค้นหาโอกาส จุดอ่อน จุดแข็ง หรือศักยภาพในพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอโมเดลธุรกิจที่สร้างงานให้กับคนยากจนในชุมชนเสนอต่อคณะทำงานระดับภูมิภาคเพื่อขอรับการจัดสรรทุนสนับสนุน (Matching Grant) โดยต้องมีการบริหารจัดการโครงการและดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี ทั้งนี้ นิติบุคคลดังกล่าวต้องร่วมลงทุนร้อยละ 25 ของ มูลค่าโครงการ

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ธุรกิจประสบผลสำเร็จสูงต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน องค์ความรู้ และเงินทุน เป็นต้น ดังนั้น นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นนี้จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายในการร่วมขับเคลื่อนดังต่อไปนี้

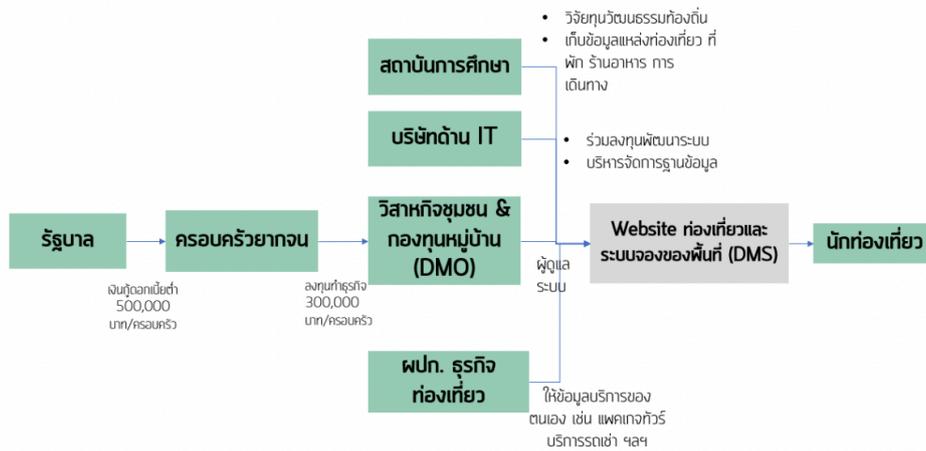
1. หน่วยงานรัฐท้องถิ่นทำหน้าที่สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน
2. สถาบันการศึกษาท้องถิ่นเป็นแหล่งองค์ความรู้ ส่งอาจารย์และนักวิจัยลงไปเกาะติดครัวเรือนยากจนเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปี เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกของครัวเรือนและพื้นที่นั้นและช่วยพัฒนาโครงการ
3. สถาบันการเงินสนับสนุนแหล่งทุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่นิติบุคคลและคนยากจนและกำหนดเงื่อนไขให้นำไปลงทุนทำธุรกิจ

4. บริษัทเอกชนเป็นพี่เลี้ยงด้านธุรกิจและถ่ายทอดเทคโนโลยีช่วยเหลือเรื่องแนวทางเพิ่มผลผลิต (Productivity) ต้องการพัฒนาหรือต่อยอดสินค้า บริการ รวมถึงการเชื่อมต่อกันในห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain)

5. ลูกค้า/บริษัทคู่ค้าสนับสนุนข้อมูลทางการตลาดและสนับสนุนช่องทางการจำหน่ายสินค้า เครื่องมือข้างต้นจำเป็นต้องมีโมเดลธุรกิจการทำงานร่วมกัน และออกแบบกลไกเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรมอันจะนำไปสู่การลดความช่วยเหลือจากภาครัฐ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างรายได้ และสร้างการพึ่งพาตนเองของประชาชนในพื้นที่นั้นดังตัวอย่างโมเดลธุรกิจต่อไปนี้

โมเดลธุรกิจการท่องเที่ยว

โมเดลธุรกิจเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ภาพที่ 2-3 ตัวอย่างโมเดลธุรกิจตามแผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ

ที่มา: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (2563)

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

ในปัจจุบัน รัฐบาลได้กำหนดกลไกและยุทธศาสตร์ระดับชาติที่ “ศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.)” ในแต่ละจังหวัดมีหน้าที่บริหารและขจัดความยากจนโดยใช้ระบบข้อมูลคนยากจนที่เรียกว่า TPMA (Thai People Map and Analysis Platform) ซึ่งเป็นภาคีเครือข่ายและกลไกสำคัญของมาตรการนี้ โดยแผนงานมุ่งเป้าไปที่จังหวัดที่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนและรายได้ภาคครัวเรือนต่ำที่สุดรวม 20 จังหวัดในปี พ.ศ. 2563-2564 และได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นกลไกสร้างความรู้ในแต่ละพื้นที่ โดยมีผลการดำเนินงานดังนี้

1. ในส่วนที่ 1 บพท. ในฐานะผู้รับผิดชอบได้ทำความร่วมมือกับ ศจพ. จังหวัด จัดทำระบบค้นหาสอบถามข้อมูลใหม่โดยใช้ข้อมูลจาก TPMA เป็นฐาน ชักชวนชาวบ้าน ชุมชน มาทำระบบค้นหาและสอบถามกันเอง โดยมีมหาวิทยาลัยเป็นตัวกลาง

2. ในส่วนที่ 2 ร่วมกับมหาวิทยาลัยวิเคราะห์ปัญหาและฐานทุนครัวเรือนยากจนหรือ PPPConnext

3. ระบบการส่งต่อความช่วยเหลือเร่งด่วน โดยเฉพาะครัวเรือนยากจนเรื้อรัง ครัวเรือนยากจนซ้ำซากที่ระบบสวัสดิการและสงเคราะห์ต้องเข้าถึงได้ทันที

4. สำหรับครัวเรือนที่มีฐานทุนจะอยู่ในส่วนที่ 4 ใช้การออกแบบโมเดลแก๊จน นำคนจนเข้ามาอยู่ในระบบ ไม่ว่าจะเป็นระบบสวัสดิการชุมชน ระบบกองทุน หรือเข้ามาอยู่ในกระบวนการผลิตของสินค้าชุมชน

ผลจากการขับเคลื่อนในปี พ.ศ. 2563-2564 ของ บพท. กระทรวง อว. และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีมหาวิทยาลัยเข้าร่วม 10 แห่ง และได้สร้างกลไกความช่วยเหลือโดยร่วมมือกับ ศจพ. จังหวัด และมีภาคส่วนประชาสังคมในพื้นที่มาร่วมมือกัน จากการค้นหาและสอบถามพบคนจนเพิ่ม 187,089 ครัวเรือน หรือ 850,029 คน จากคนจนเดิมที่พบเพียง 336,239 คน มีระบบส่งต่อความช่วยเหลือ ทั้งระดับส่วนกลางและระดับพื้นที่ ล่าสุดในระดับพื้นที่ส่งต่อความช่วยเหลือไป 15,696 ครัวเรือนได้รับความช่วยเหลือแล้ว 5,454 ครัวเรือน ซึ่งตามแผนงานขจัดความยากจนจะสิ้นสุดการดำเนินงานภายใน 3 ปี ด้วยการสร้างอำเภอดันแบบในการแก้ไขปัญหาความยากจนทั้งอำเภอ และนำแนวทางนี้ขยายผลไปทั่วประเทศ

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

4.1 เป็นมาตรการที่มีประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจในต่างจังหวัด ซึ่งเมื่อเชื่อมประสานกับ ศจพ. จังหวัดและกลไกราชการส่วนภูมิภาคจะช่วยหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดสวัสดิการสังคม สุขภาพ และการแก้ไขปัญหาหนี้สินเพื่อบูรณาการแนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนยากจนทุกประเภทได้อย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นประเด็นยุทธศาสตร์ด้านสังคมตามแผน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570

4.2 ยังขาดการบูรณาการกับมาตรการอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันภายในกระทรวง อว. ซึ่งอาจต้องแสวงหาแนวทางพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นภายในกระทรวง อว. มากขึ้น เช่น สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

4.3 ยังขาดความชัดเจนในกลไกการบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแม้มาตรการจะมีจุดเชื่อมโยงกับ ศจพ. จังหวัดซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดรับผิดชอบ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคลและราชการส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นอิสระ จึงควรพัฒนากลไกความร่วมมือมากกว่านี้

5. แหล่งข้อมูล

5.1 สำนักงานสถานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ. 2563. สมุดปกขาว อววน. กักการขจัดความยากจนตรงจุด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ.

5.2 สำนักงานสถานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ. 2565. อว.ชู แพลตฟอร์มใหม่ใช้วิจัยและนวัตกรรมแก้จนเบ็ดเสร็จ แม่นยำ เผยข้อมูลหลังลงพื้นที่สำรวจแบบปูพรม 8 เดือน ใน 10 จังหวัดยากจนที่สุด พบตัวเลขคนจนใหม่เพิ่มจาก 75,873 ครัวเรือน เป็น 89,710 ครัวเรือน แยกเป็นรายคนจาก 131,040 คน เป็น 334,153 คน เตรียมนำไปปรับฐานข้อมูล TPMAP หรือแผนที่ชี้เป้าคนจนเล็งขยายเพิ่มพื้นที่สำรวจเป็น 20 จังหวัด พร้อมเปิดเวทีแก้ปัญหาพร้อม มท. – พม. วันที่ 19 ก.พ.นี้. สืบค้นจาก <https://www.nxpo.or.th/th/6975/> เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2565.

5.3 สำนักงานสถานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ. 2565. เผยผลสำเร็จแก้ปัญหาความยากจนตรงจุด ชาวบ้านพึ่งพาตนเองได้ มีกิน มีใช้ อยู่ได้อย่างยั่งยืน เตรียมผูกอำเภอดันแบบ เคลียร์คนยากจนในพื้นที่แบบเบ็ดเสร็จ พร้อมขยายผลทั่วประเทศ. สืบค้นจาก <https://www.nxpo.or.th/th/10821/> เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2565.

**มาตรการที่ 3   ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory) ทดลองในพื้นที่ตำบลต้นแบบ
บูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม
หน่วยงานรับผิดชอบ   กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

ปัจจุบันประเทศไทยมีความเสี่ยงและเป็นประเด็นที่ทำหายจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลง ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพและมีแนวโน้มอยู่คนเดียวสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2559 รัฐบาลได้กำหนดมาตรการรองรับ 4 เรื่อง คือ

1. มาตรการจ้างงานผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมให้นายจ้างจ้างงานผู้สูงอายุในกลุ่มที่ไม่มีทักษะมาก
2. โครงการก่อสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วยที่อยู่อาศัย คลินิก สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
3. มาตรการสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) หรือการปล่อยกู้ให้แก่ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมีที่อยู่อาศัย
4. การจัดทำร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ พ.ศ.....

ในปี พ.ศ. 2560 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ดำเนินการเตรียมความพร้อมประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยโดยดำเนินการสร้าง “พื้นที่ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory) ทดลองในพื้นที่ตำบลต้นแบบบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม” ให้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการทดลองเชิงนโยบายและออกแบบนวัตกรรมเพื่อพัฒนางานสาธารณสุขในระดับตำบลแบบบูรณาการ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีพื้นที่ตำบลเป็นฐานและประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีความเป็นเจ้าของและภาวะการนำร่วมกัน บูรณาการและประสานความร่วมมือในการนำไปสู่การสร้างเสริมให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน มีสุขภาพทางกาย จิตใจ และสังคมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและเกิดความยั่งยืน

2. เจาะใจและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

กรมอนามัยโดยศูนย์อนามัยเขตดำเนินการคัดเลือกพื้นที่เพื่อให้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการชุมชน 12 แห่ง โดยให้ศูนย์อนามัยคัดเลือกพื้นที่นำร่อง “ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory)” จากพื้นที่ในตำบลบูรณาการกลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม มีคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ระบบกลไกเครือข่ายการทำงานระดับพื้นที่ แกนนำชุมชนที่เข้มแข็ง และที่สำคัญต้องเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมรับที่จะดำเนินการวิจัยร่วมกับกรมอนามัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการ

การดำเนินการโครงการเป็นการบูรณาการ 3 ภาคส่วน คือ (1) ภาควิชาการจากคณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2) ส่วนราชการ คือ กรมอนามัย และ (3) ภาคประชาชน คือ แกนนำชุมชนที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รวมทั้งผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ คือ ประชาชนที่อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าความร่วมมือของประชาชนในการพัฒนาชุมชนจะทำให้ประชาชนมีความรู้และทักษะในการพึ่งพาตนเองในระยะยาว

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

กรมอนามัยร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ดำเนินการจัดทำ “ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory)” ใน 12 พื้นที่ คือ

ตารางที่ 2-1 พื้นที่ “ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory)” 12 แห่ง

ศูนย์อนามัย	พื้นที่ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory)
ศูนย์อนามัยที่ 1	<ul style="list-style-type: none"> ต.ห้วยข้าวกล้า อ.จุน จ.พะเยา ต.เวียง อ.เชียงของ จ.เชียงราย
ศูนย์อนามัยที่ 3	<ul style="list-style-type: none"> ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
ศูนย์อนามัยที่ 4	<ul style="list-style-type: none"> ต.ท่าหลวง อ.ท่าเรือ จ.พระนครศรีอยุธยา
ศูนย์อนามัยที่ 5	<ul style="list-style-type: none"> ต.ยายชา อ.สามพราน จ.นครปฐม
ศูนย์อนามัยที่ 6	<ul style="list-style-type: none"> ต.เนินพระ อ.เมือง จ.ระยอง
ศูนย์อนามัยที่ 7	<ul style="list-style-type: none"> ต.เหล่าหลวง อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด
ศูนย์อนามัยที่ 9	<ul style="list-style-type: none"> ต.กระสัง อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
ศูนย์อนามัยที่ 10	<ul style="list-style-type: none"> ต.แคนน้อย อ.คำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร
ศูนย์อนามัยที่ 11	<ul style="list-style-type: none"> ต.สามตำบล อ.จุฬาภรณ์ จ.นครศรีธรรมราช
ศูนย์อนามัยที่ 12	<ul style="list-style-type: none"> ต.เบตง อ.เบตง จ.ยะลา ต.บาโงย อ.รามัน จ.ยะลา

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

4.1 มาตรการนี้มีการทดลองนำร่องในพื้นที่กรณีศึกษา 12 แห่งในลักษณะโครงการศึกษาวิจัย โดยสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีสำหรับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมนวัตกรรมด้านสังคมที่ต้องอาศัยความรู้ที่เกิดจากการวิจัยอย่างเป็นระบบ ทำให้มีการถอดบทเรียน จุดแข็ง จุดอ่อน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

4.2 ควรขยายผล “พื้นที่ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory)” ไปสู่พื้นที่อื่น ทั้งนี้ จุดอ่อนของมาตรการนี้ คือ ขาดแนวทางการขยายผลพื้นที่นำร่องไปสู่พื้นที่อื่นที่อยู่ใกล้เคียง

4.3 ยังขาดกลไกการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นในพื้นที่ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น ตลอดจนหน่วยงานในสังกัดกระทรวง อว. ซึ่งมีมาตรการและแผนงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย

5. แหล่งข้อมูล

5.1 วรรณรงค์ จันโต. 2562. การสังเคราะห์กลไกและรูปแบบพื้นที่ห้องปฏิบัติการชุมชนเพื่อสังคมผู้สูงอายุ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

5.2 <https://www.sdgmove.com/2022/11/18/community-laboratory-for-aging-society/>

5.3 สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย. 2562. 12 พื้นที่ต้นแบบ: ห้องปฏิบัติการชุมชนเพื่อสังคมผู้สูงอายุ. นนทบุรี: สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

มาตรการที่ 4 เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly Communities/Cities) หน่วยงานรับผิดชอบ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly Communities/Cities) หมายถึง เมืองหรือชุมชนที่ดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ชุมชนหรือเมือง และโครงสร้างพื้นฐานเดิมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการมีสุขภาพดี สร้างเสริมให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาว และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะและบริการสุขภาพที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง ตามแนวทางและองค์ประกอบขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ดังนี้

1. อาคารสถานที่และบริเวณภายนอก (Outdoor Space and Building)
2. ระบบขนส่งและยานพาหนะ (Transportation)
3. ที่อยู่อาศัย (Housing)
4. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (Social Participation)
5. การให้ความเคารพและการยอมรับ (Respect and Social Inclusion)
6. การมีส่วนร่วมในฐานะพลเรือนและการจ้างงาน (Civic Participation and Employment)
7. การสื่อสารและข้อมูลสารสนเทศ (Communication and Information)
8. การบริการชุมชนและการบริการสุขภาพ (Community Support and Health Services)

องค์ประกอบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการสูงวัยอย่างมีคุณภาพ รัฐบาลจึงมีนโยบายการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตโดยมอบหมายให้ 4 กระทรวง คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข บูรณาการการทำงานร่วมกัน และกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ 3 S ประกอบด้วย

1. Strong ส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง
2. Security ส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัย
3. Social Participation ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในสังคม

โดยในยุทธศาสตร์ Security นั้น กรมอนามัยได้กำหนดให้มีชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมตามมาตรการ “เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly Communities/Cities)” เขตสุขภาพละ 2 เมือง/ชุมชน/ท้องถิ่น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563

2. เจาะใจและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

แนวทางการดำเนินงานตามมาตรการนี้เป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างกรมอนามัย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสิ่งที่กรมอนามัยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ

1. สนับสนุนและส่งเสริมความรู้ทางวิชาการและแนวทางดำเนินงาน “เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly Communities/Cities) สำหรับเมือง/ชุมชน/ท้องถิ่นต้นแบบ
2. สนับสนุนสื่อวีดิทัศน์เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ
3. สนับสนุนกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเชิดชูเกียรติสำหรับเมืองหรือชุมชนต้นแบบที่มีผลการดำเนินงานดีเด่น

4. สนับสนุนการจัดมหกรรมอารยสถาปัตยกรรมและนวัตกรรมสุขภาพเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการร่วมกับภาคีเครือข่าย

กิจกรรมที่ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการตามมาตรการนี้ คือ

1. ประเมินตนเองตามแนวทางการประเมินตนเองของเมืองเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ
2. สร้างเครือข่ายการดำเนินงานในพื้นที่และพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและชุมชน
3. จัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรม รวมทั้งกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน
4. นำแผนสู่การปฏิบัติ ควบคุม กำกับ และติดตามประเมินผล และรายงานความก้าวหน้า
5. ทบทวนความสำเร็จและโอกาสในการพัฒนา และปรับปรุงแผนดำเนินงานใหม่ในอนาคต

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

ผลการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ต้นแบบเมือง/ชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ จำนวน 43 เมือง/ชุมชน จากเป้าหมาย 26 เมือง/ชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 2-2 ผลการดำเนินงานตามมาตรการ “เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ”

เขตสุขภาพ	เมือง/ชุมชน
1	<ul style="list-style-type: none"> ■ เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา อ.หางดง จ.เชียงใหม่ ■ เทศบาลตำบลแม่หล่าย อ.เมือง จ.แพร่
2	<ul style="list-style-type: none"> ■ เทศบาลตำบลหาดเสี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย ■ เทศบาลตำบลศรีพนมมาศ อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ ■ เทศบาลตำบลท่าข้าม อ.ชนแดน จ.เพชรบูรณ์
3	<ul style="list-style-type: none"> ■ เทศบาลตำบลบางมะฝ่อ อ.โกรกพระ จ.นครสวรรค์ ■ เทศบาลตำบลพยุหะคีรี อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ■ เทศบาลนครนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ ■ องค์การบริหารส่วนตำบลสายลำโพง อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์ ■ เทศบาลตำบลหนองฉาง อ.หนองฉาง จ.อุทัยธานี ■ เทศบาลเมืองอุทัยธานี อ.เมือง จ.อุทัยธานี ■ เทศบาลตำบลคลองขลุง อ.คลองขลุง จ.กำแพงเพชร ■ เทศบาลเมืองกำแพงเพชร อ.เมือง จ.กำแพงเพชร ■ เทศบาลตำบลสากเหล็ก อ.สากเหล็ก จ.พิจิตร ■ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร ■ เทศบาลตำบลสรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท ■ เทศบาลตำบลห้วยงู อ.หันคา จ.ชัยนาท

ตารางที่ 2-2 ต่อ

เขตสุขภาพ	เมือง/ชุมชน
5	<ul style="list-style-type: none"> เทศบาลนครอ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร
6	<ul style="list-style-type: none"> เมืองพัทยา จ.ชลบุรี เทศบาลตำบลสนามไชย อ.นายายอาม จ.จันทบุรี เทศบาลเมืองมาบตาพุด อ.เมือง จ.ระยอง
7	<ul style="list-style-type: none"> เทศบาลเมืองเมืองพล อ.พล จ.ขอนแก่น เทศบาลนครขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น
8	<ul style="list-style-type: none"> เทศบาลเมืองท่าบ่อ อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย เทศบาลเมืองหนองคาย อ.เมือง จ.หนองคาย
9	<ul style="list-style-type: none"> องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองนาท อ.ขามสะแกแสง จ.นครราชสีมา องค์การบริหารส่วนตำบลตูมใหญ่ จ.เมือง จ.บุรีรัมย์
10	<ul style="list-style-type: none"> องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี เทศบาลเมืองวารินชำราบ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี บ้านสวยเมืองสุข โครงการ พชอ. จ.อุบลราชธานี
11	<ul style="list-style-type: none"> เทศบาลเมืองชุมพร อ.เมือง จ.ชุมพร เทศบาลตำบลไสไทย อ.เมือง จ.กระบี่ เทศบาลตำบลบางนายสี อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา เทศบาลตำบลกะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง อ.บ้านนาเดิม จ.สุราษฎร์ธานี
12	<ul style="list-style-type: none"> เทศบาลนครยะลา อ.เมือง จ.ยะลา เทศบาลตำบลโคกชะงาย อ.เมือง จ.พัทลุง เทศบาลเมืองพัทลุง อ.เมือง จ.พัทลุง

4. สิ่งที่ต้องพัฒนา/ต่อยอด

4.1 มาตรการนี้เป็นไปตามข้อกำหนดขององค์การระหว่างประเทศ (องค์การอนามัยโลก) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายรัฐบาล และลักษณะการดำเนินงานเป็นการบูรณาการการทำงานระหว่างกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทำให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่

4.2 อย่างไรก็ตาม พบว่า มาตรการนี้ไม่มีความชัดเจนเรื่องการศึกษาวิจัยและนวัตกรรมในบทบาทหน้าที่ของกรมอนามัย ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดกิจกรรมประชุมวิชาการและสร้างสื่อวีดิทัศน์เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ จึงเกิดข้อกังขาในผลสัมฤทธิ์ของมาตรการและผลกระทบต่อผู้สูงอายุและการนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ กระบวนการ แนวคิด หรือเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมด้านสังคม

4.3 ไม่ปรากฏการประเมินผลตอบแทนการลงทุนทางสังคม (SROI) ของมาตรการหรือรายการผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ หรือนวัตกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้นำไปขยายผลในพื้นที่อื่นในปีงบประมาณต่อไป

5. แหล่งข้อมูล

5.1 <https://www.theprachakorn.com/newsDetail.php?id=236>

5.2 กรมอนามัย. 2565. แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายงานกลุ่มผู้สูงอายุ: ประเด็นเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ. นนทบุรี: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

5.3 กรมอนามัย. 2564. แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายงานกลุ่มผู้สูงอายุ: ประเด็นเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ. นนทบุรี: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

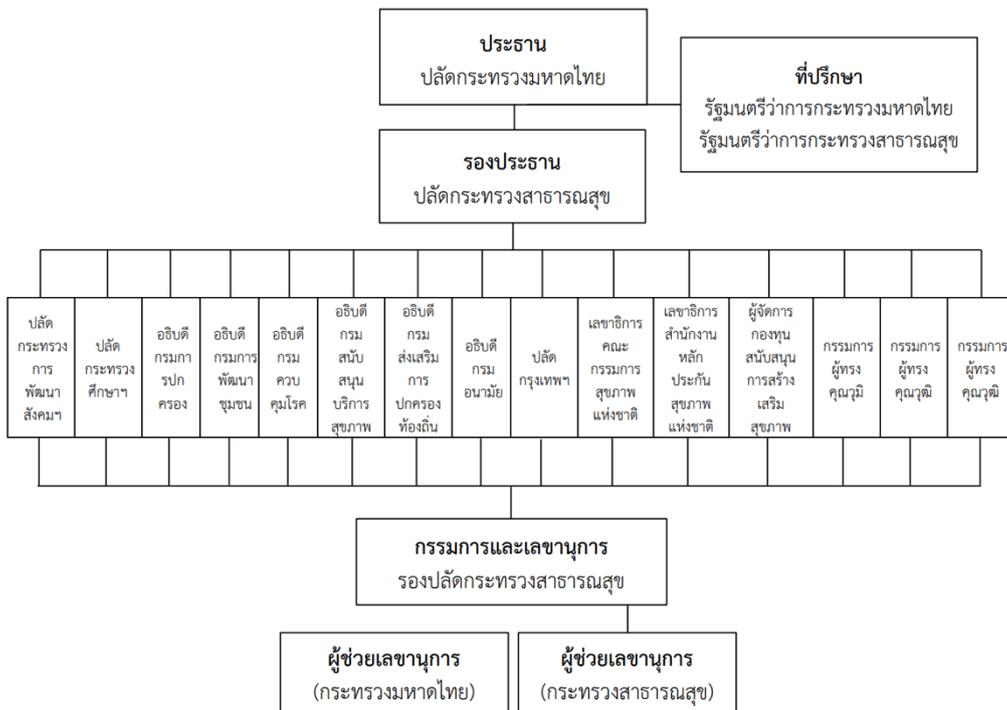

ประชาสังคม โดยกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมดำเนินมาตรการ “คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ” หรือ พชอ. ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ. 2561 โดยยึดหลัก “พื้นที่เป็นฐาน ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” ส่งเสริมให้คนภายในอำเภอเดียวกันไม่ทอดทิ้งกัน และนำไปสู่การเป็นสังคมไทยใส่ใจดูแลกัน ซึ่งการขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกองคาพยพในระดับพื้นที่ โดย พชอ. เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในระดับพื้นที่ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนจนเกิดการบูรณาการเป้าหมาย ทิศทาง และยุทธศาสตร์ร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีพื้นที่อำเภอเป็นฐานและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เน้นสร้างความเป็นเจ้าของและภาวะความเป็นผู้นำร่วมกัน บูรณาการและประสานความร่วมมือในการนำไปสู่การสร้างเสริมให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน มีสุขภาวะทางกาย จิตใจ และสังคมที่ดี

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

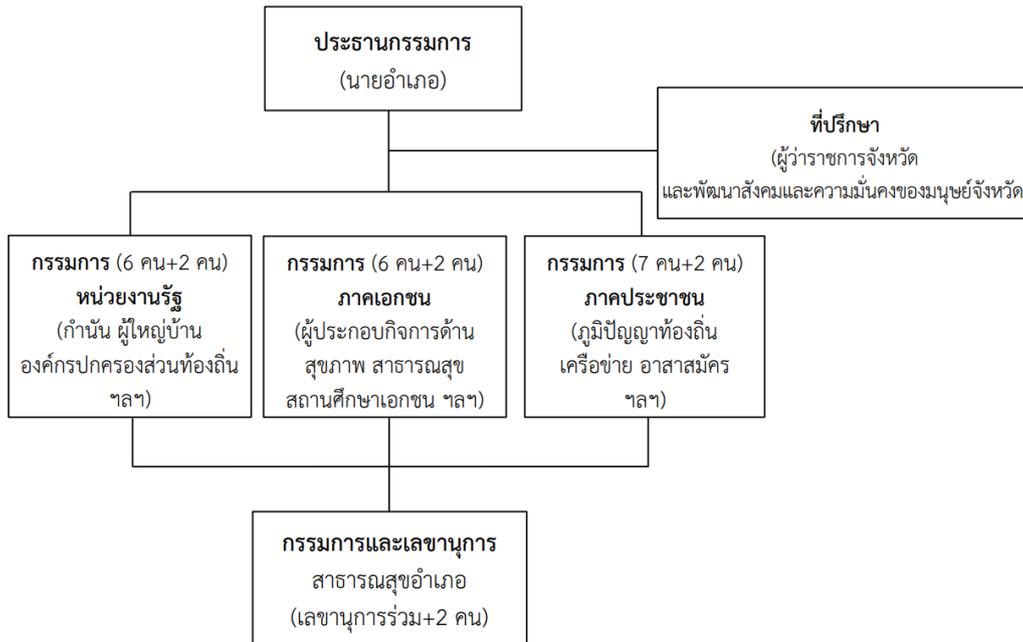
โครงสร้างของมาตรการ พชอ. มี 2 ระดับ ประกอบด้วย

2.1 โครงสร้างระดับกระทรวงหรือระดับชาติ คือ คณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่มีหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานของ พชอ. ระดับอำเภอ โดยคณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่มีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน ปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นรองประธาน กรรมการจากส่วนราชการอื่น และรองปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นกรรมการและเลขานุการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนา สนับสนุน แก้ไขปัญหาการดำเนินงาน ตลอดจนติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของ พชอ.

ภาพที่ 2-4 โครงสร้างคณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่
ที่มา: ภูดิท เตชาติวัฒน์ และคณะ (2564).

2.2 โครงสร้างระดับพื้นที่ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2561 กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ โดยในแต่ละอำเภอมี พชอ. หรือคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ มีนายอำเภอเป็นประธาน มีสมาชิกซึ่งประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในอำเภอ ผู้แทนภาคเอกชน ผู้แทนภาคประชาชนในอำเภอ โดยมีสาธารณสุขอำเภอเป็นกรรมการและเลขานุการ

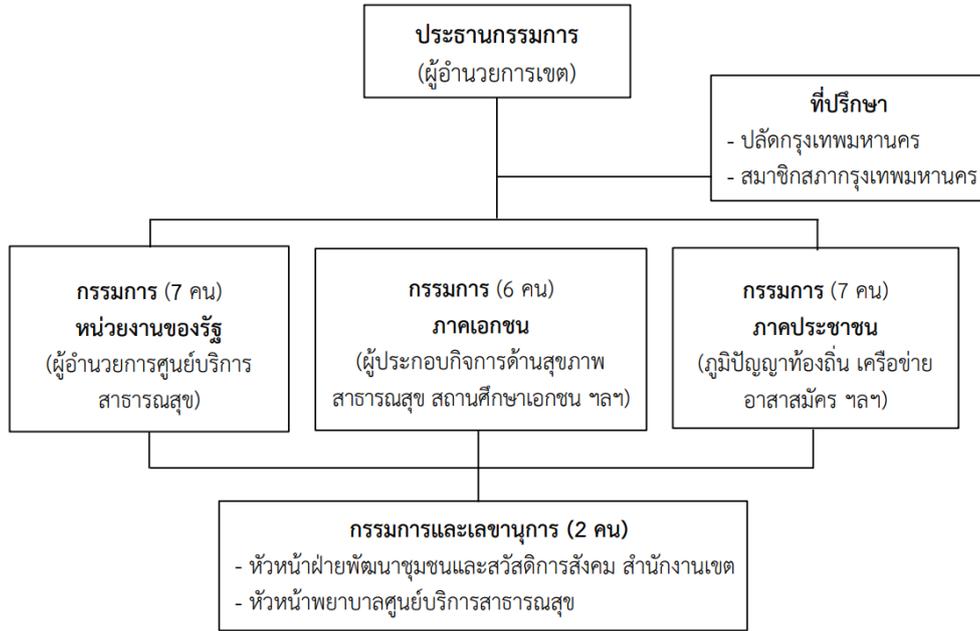
ภาพที่ 2-5 โครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่
ที่มา: ภูดิท เตชาติวัฒน์ และคณะ (2564).

2.3 คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับเขต (พชข.) ในกรุงเทพมหานคร ให้แต่ละเขตมีคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับเขตคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า พชข. โดยมีปลัดกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครในเขตนั้นเป็นที่ปรึกษา ให้ พชข. ประกอบด้วย ผู้อำนวยการเขต เป็นประธาน กรรมการ และกรรมการอื่นอีกจำนวนไม่เกิน 22 คน

ทั้งนี้ กำหนดให้ พชอ./พชข. มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ 7 ประการ คือ

1. กำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เป็นไปตามเป้าหมาย
2. ขับเคลื่อนให้เกิดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานของรัฐ
3. สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือและประสานงานกันระหว่างกันของทุกภาคส่วน โดยยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ
4. เสนอแนะและให้คำปรึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนและผู้ประกอบการในพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้
5. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

6. ประสานหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่ส่งข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
7. ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่หรือผู้ว่าราชการมอบหมาย

ภาพที่ 2-6 โครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับเขตในกรุงเทพมหานคร
ที่มา: ภูติท เตชาติวัฒน์ และคณะ (2564).

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

ในปี พ.ศ. 2563 ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ. 2561 ครอบคลุมทั้งประเทศ จำนวน 878 อำเภอ และ 50 เขตของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจากการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีส่วนร่วมของ พชอ. ครอบคลุมอำเภอ อย่างน้อยอำเภอละ 2 ประเด็น พบว่า มีการดำเนินงานรวมทั้งสิ้น 2,706 โครงการ โดยมีประเด็นการขับเคลื่อน ดังนี้

1. การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม จำนวน 554 อำเภอ
2. ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้และผู้เปราะบาง จำนวน 502 อำเภอ
3. อุบัติเหตุ จำนวน 479 อำเภอ
4. อาหารปลอดภัย เกษตรปลอดภัย เคมี จำนวน 264 อำเภอ
5. แม่และเด็ก พัฒนาการเด็ก และวัยรุ่น จำนวน 232 อำเภอ
6. โรคติดต่อ จำนวน 180 อำเภอ
7. โรคไม่ติดต่อ (Non-communicable diseases หรือ NCDs) จำนวน 170 อำเภอ
8. ยาเสพติด จำนวน 164 อำเภอ

ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการบูรณาการและระดมทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ และภารกิจ ภายใต้อำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานของรัฐที่มีอยู่ในอำเภอ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ตามความเหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงและสภาพปัญหาในพื้นที่

นอกจากนี้ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พขอ. เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเฝ้าระวัง ควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดในระดับพื้นที่ โดยเป็น ศบค. อำเภอร่วมกับนายอำเภอในฐานะประธาน พขอ. ระดมสรรพกำลังและทรัพยากรจากทุกภาคส่วน เฝ้าระวัง ควบคุมและป้องกัน COVID-19 ผ่านมาตรการต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จและสามารถสร้างสุขภาวะให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง

4. สิ่งที่ต้องพัฒนา/ต่อยอด

4.1 คณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ โดยกระทรวงมหาดไทยควรจัดให้มีโครงสร้างในการให้คำปรึกษาและกำกับการนำนโยบาย พขอ. ไปดำเนินการแบบเป็นทางการในระดับจังหวัด ยกตัวอย่างเช่น การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับจังหวัด (พขจ.) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมายเป็นประธาน และมีพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นเลขานุการและอาจมีนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเป็นเลขานุการร่วม เพื่อช่วยกำกับติดตามให้คำปรึกษาและสนับสนุน พขอ. ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พขอ. ระดับริเริ่มดำเนินการที่ยังไม่สามารถดำเนินงานในลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถดำเนินการโดยการพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ต้องระมัดระวังเรื่องของการกำหนดประเด็นการพัฒนา พขอ. ที่เป็นลักษณะสั่งการ Top-Down จากจังหวัดสู่ พขอ. ดังนั้นควรมีการพัฒนาศักยภาพของ พขจ. ให้เข้าใจเป้าหมายและเจตนารมณ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่

4.2 ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์วิจัยและข้อมูลเพื่อการพัฒนา พขอ. ในระดับชาติหรือ ระดับเขต และศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนา พขอ. ระดับจังหวัด เพื่อให้เป็นแหล่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของ พขอ. ในระดับพื้นที่ รวมถึงการเชื่อมเสริมพลังระดับจังหวัดสู่ระดับอำเภอ

4.3 ควรสนับสนุนให้ พขอ. มีการพัฒนาและเสริมความเข้มแข็งของโครงสร้างการทำงานที่เป็นทางการ และมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในระดับตำบล เช่น การมีโครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล (พขต.) เพื่อให้เกิดการทำงานเชื่อมโยงระหว่างระดับอำเภอและตำบลที่มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

4.4 คณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ควรเร่งดำเนินการประเมินความสำเร็จของนโยบาย พขอ. และควรสื่อสารให้ พขอ. ต่าง ๆ เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของการขับเคลื่อน พขอ. ในฐานะเป็นอำเภอแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ ควรเพิ่มบทบาทของกระทรวง พม. ให้สามารถแสดงบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับชาติ

4.5 กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุขสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเสริมพลังระดับจังหวัดสู่ระดับอำเภอ และประชาสัมพันธ์ให้ทุกส่วนงานทราบเกี่ยวกับเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานตามนโยบาย พขอ.

4.6 พัฒนาศักยภาพของ พขอ. โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาศักยภาพของประธาน และทีมเลขานุการ เพื่อกระตุ้นและเสริมสร้างความเข้าใจเจตนารมณ์และเป้าหมายการพัฒนา พขอ. ว่าเป็นแพลตฟอร์มของการ

เรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาของพื้นที่ โดยพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ทั้งนี้ เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนและประชาชน รวมถึงการมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การทำงานเป็นทีม การประสานงาน ภาวะผู้นำร่วม การรู้จักแหล่งทรัพยากรที่สำคัญทั้งภายในอำเภอและภายนอกพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพเลขานุการ พชอ. เพื่อให้สามารถจัดการข้อมูลและนำมาใช้ในการวางแผน กำกับติดตาม และประเมินผลการทำงานของ พชอ. และควรมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพที่มีประสิทธิผล เช่น การพัฒนาผ่านการสร้างเสริมพลัง การศึกษาดูงานจาก พชอ. ที่ประสบความสำเร็จ การพัฒนาศักยภาพผ่านการปฏิบัติการและเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่ เป็นต้น

4.7 พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการระดับตำบลให้เข้าใจเจตนารมณ์และเป้าหมายในการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยใช้หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืน

5. แหล่งข้อมูล

5.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ. 2561

5.2 ภูติท เตชาติวัฒน์ และคณะ. 2564. โครงการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ. *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

5.3 รายงานการประชุมคณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ ครั้งที่ 1/2564 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564.

5.4 พรรณพิมล วิปุลากร. 2561. พชอ. กลไกสู่ความยั่งยืน. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

5.5 ฑิณกร โนรีและคณะ. 2564. โครงการพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพในระดับพื้นที่เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ. นนทบุรี: มูลนิธิเพื่อการพัฒนา นโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ.

มาตรการที่ 6   **เครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวแห่งประเทศไทย (THOHUN)**
หน่วยงานรับผิดชอบ   **ศูนย์ประสานงานเครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียว**
คณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

สุขภาพหนึ่งเดียว (One Health) หมายถึง วิธีการแก้ไขปัญหาสุขภาพแนวทางใหม่ที่ผนวกแนวทางปฏิบัติด้านสุขภาพคน สุขภาพสัตว์ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คน สัตว์ และสิ่งแวดล้อมมีสุขภาพที่ดีแบบบูรณาการ และเน้นความร่วมมือระหว่างวิทยาศาสตร์หลายแขนงและต่างวิชาชีพ เพื่อเป็นการสร้างสุขภาพที่ดีของส่วนรวม ได้แก่ คน สัตว์ และระบบนิเวศ ตามแนวคิดสุขภาพหนึ่งเดียวถือว่า คนไม่สามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของระบบนิเวศ และแต่ละองค์ประกอบของระบบนิเวศมีกิจกรรมและหน้าที่แตกต่างกัน และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน

เครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวแห่งประเทศไทย (Thailand One Health University Network: THOHUN) เป็นมาตรการที่เกิดขึ้นครั้งแรกโดยคณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล และคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2555 ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 เครือข่าย THOHUN ได้มีสมาชิก 41 คณะจาก 8 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกและติดต่อประสานงานระหว่างสมาชิกที่คณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาพที่ 2-7 คณะและมหาวิทยาลัยเครือข่ายของ THOHUN
ที่มา: THOHUN (2016).

2. เจาะใจและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

2.1 ภารกิจของเครือข่าย THOHUN มีดังต่อไปนี้

- สร้าง พัฒนาและขยายเครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวในประเทศไทย
- พัฒนาและแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพหนึ่งเดียวระหว่างมหาวิทยาลัยและ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- สนับสนุนการทำงานร่วมกันแบบทวิภาคีภายในและระหว่างมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ส่งเสริมการวิจัยที่ใช้แนวทางสุขภาพหนึ่งเดียวเพื่อส่งเสริมสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม
- ทำงานร่วมกับเครือข่ายสุขภาพหนึ่งเดียวอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.2 เพื่อให้บรรลุความมั่นคงทางสุขภาพโลก ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนและทุกสาขาวิชาชีพในการป้องกัน ตรวจจับ และตอบโต้โรคติดเชื้อทั่วโลก โดยกำลังคนเหล่านี้ต้องได้รับความรู้และทักษะทางปัญญา และความรู้และทักษะเฉพาะทางควบคู่ไปด้วย รวมถึงความรู้ความสามารถในการประสานระหว่างหน่วยงานระดับชาติและระดับนานาชาติ

2.3 การเตรียมนักศึกษาให้เป็นกำลังคนในอนาคตที่สามารถทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญต่างศาสตร์ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการให้ความรู้ ทักษะ สมรรถนะ หลักทางสุขภาพหนึ่งเดียว ยกตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมและจริยธรรม การวางแผนและการจัดการ การคิดเชิงระบบ การสื่อสารและสารสนเทศ ภาวะผู้นำ ความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วน ผ่านวิธีการเรียนการสอน และการฝึกอบรม ที่นักศึกษามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การฝึกภาคสนาม การสร้างสถานการณ์จำลอง สถานการณ์เสมือนจริง หรือการสอนเชิงนวัตกรรมอื่น ๆ

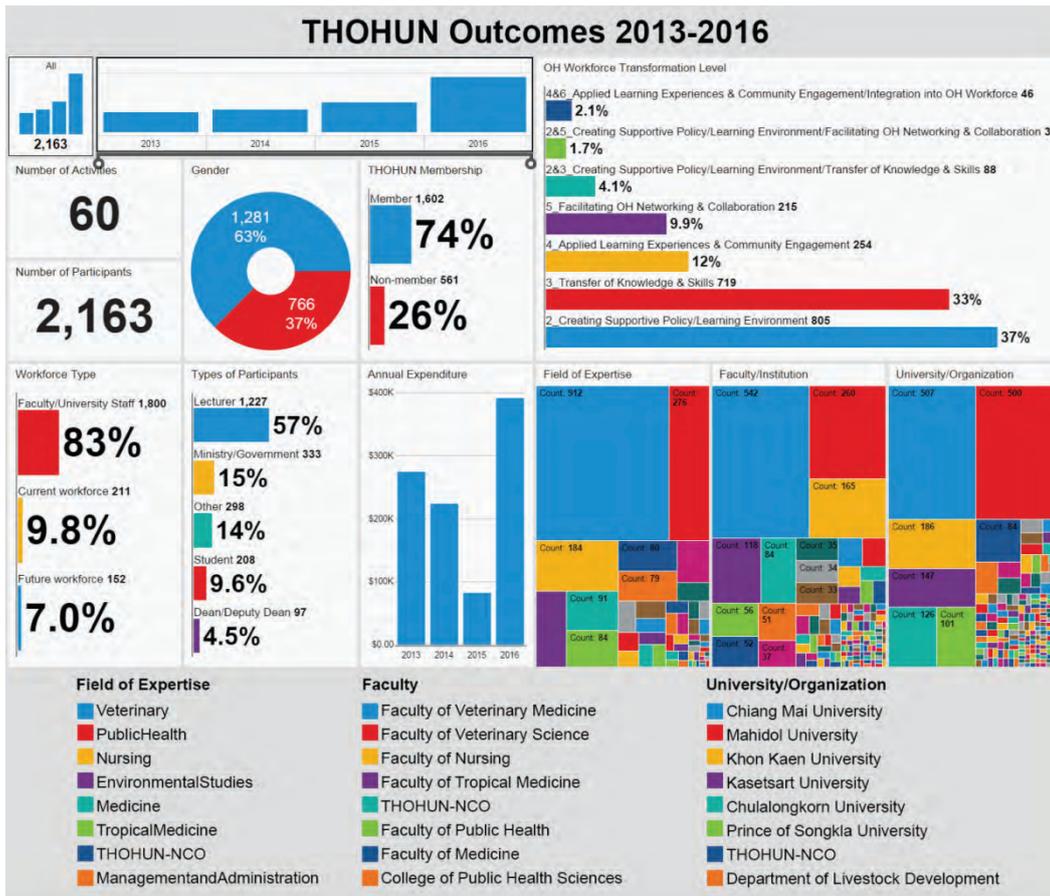
2.4 THOHUN ยังมีหน้าที่สำคัญในการออกแบบ ส่งเสริม ปรับเปลี่ยน และพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการ การเตรียมความพร้อมด้านบุคคลและทรัพยากร เพื่อรองรับการสร้างความเป็นเลิศด้านการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการ และการเข้าถึงชุมชนของมหาวิทยาลัยภายในเครือข่ายภายใต้แนวคิดสุขภาพหนึ่งเดียวโดยให้การฝึกอบรมและผลิตครูฝึกซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อมในประเทศ ให้สามารถถ่ายทอดและสามารถฝึกสมรรถนะทางสุขภาพหนึ่งเดียวให้แก่นักเรียน ครูอาจารย์ หรือบุคลากรทางสาธารณสุข และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 ส่งเสริมให้เกิดการสร้างแบบแผนหรือนวัตกรรมการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรมที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และเหมาะสมกับผู้เรียนระดับต่าง ๆ สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนการสอนได้ทุกที่ ทุกเวลา เช่น การพัฒนาการเรียนการสอนแบบออนไลน์

2.6 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการขอแหล่งทุนสนับสนุนนานาชาติ การบริหารจัดการทุน และการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของ THOHUN

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2559 จากรายงานผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของ THOHUN แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมต่าง ๆ ของ THOHUN ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67) ก่อให้เกิดระบบนิเวศทางนโยบายและวิชาชีพที่เป็นมิตรต่อหลักการ “สุขภาพหนึ่งเดียว” ตามมาด้วยการถ่ายโอนความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินงานด้าน “สุขภาพหนึ่งเดียว” (ร้อยละ 33) และผู้ได้รับประโยชน์โดยส่วนใหญ่ คือ อาจารย์และบุคลากรมหาวิทยาลัย (ร้อยละ 83)

ภาพที่ 2-8 ผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของ THOHUN ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2559
ที่มา: THOHUN (2016).

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

มาตรการเครือข่าย THOHUN มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงด้านสุขภาพและด้านสิ่งแวดล้อม แต่ยังมีประเด็นต้องพัฒนาต่อไปนี้

1. ควรเชื่อมโยงกับแผนงานอื่นภายในระบบ ววน. ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพและการเตรียมความพร้อมรองรับภาวะโลกร้อน
2. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้แก่สาธารณชนนอกเครือข่ายได้รับทราบกิจกรรมและโครงการของ THOHUN
3. จัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยและนวัตกรรมที่ THOHUN สนับสนุนและเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของ สกสว. และ วช. เพื่อให้เป็นคลังความรู้เกี่ยวกับระบบสุขภาพหนึ่งเดียว

5. แหล่งข้อมูล

5.1 จดหมายข่าวเครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียว (THOHUN) ฉบับที่ 2 ประจำปีพุทธศักราช 2560.

5.2 THOHUN Performance Report (2013-2016).

มาตรการที่ 7 การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการ นิติบัญญัติ

หน่วยงานรับผิดชอบ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

งานด้านนิติบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาร่างกฎหมายหรือ การติดตามตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ข้อมูลทางวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ ตลอดช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา สกสว. ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการสนับสนุนองค์ความรู้ทางวิชาการจากงานวิจัยในกิจการนิติบัญญัติ โดยมีโครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย เป็นกลไกในการส่งต่อผลงานวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ไปสู่ทั้งสองสภา และ สกสว. ก็ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ทั้งกับสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เพื่ออำนวยความสะดวกให้กิจกรรมหรือกลไกการทำงานผลักดันผลงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์งานนิติบัญญัติมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ สกสว. ได้ยุติบทบาทลง พร้อมกับการจัดตั้ง สกสว. ในปี 2562 ก็มีความเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญบางประการ ประการแรก บทบาทของ สกสว. แตกต่างจาก สกสว. เดิม เพราะ สกสว. ไม่ได้เป็นหน่วยงานสนับสนุนทุนวิจัย แต่เป็นหน่วยงานจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยและสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ประการที่สอง เนื่องจาก สกสว. ยุติบทบาทในการให้ทุนวิจัย ทำให้ปริมาณงานวิจัยที่จะนำไปส่งมอบต่อหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์มีจำนวนคงที่และค่อนข้างเก่า ไม่ทันต่อความเป็นปัจจุบันทันด่วน หรือความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ความท้าทายที่เกิดขึ้นในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาคือ ความต้องการงานวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์มีเพิ่มมากขึ้น งานวิจัยเฉพาะในฐานข้อมูลของ สกสว. ไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการได้ครบคลุม และครบถ้วน

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจของ สกสว. และเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในกระบวนการนิติบัญญัติได้อย่างครบถ้วน ครอบคลุม และทันการณ์มากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางของกลไกการเชื่อมโยงกับฝ่ายนิติบัญญัติของ สกสว. ด้วยการพัฒนาเครือข่ายหน่วยงานในระบบวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) ทั้งมหาวิทยาลัย และหน่วยบริหารทุนวิจัย (PMU) เพื่อให้เกิดการดึงองค์ความรู้จากงานวิจัยที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในหน่วยงานเหล่านั้นไปสู่การใช้ประโยชน์โดยฝ่ายนิติบัญญัติ นอกจากนี้ ยังต้องมีการศึกษาและติดตามการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในกระบวนการนิติบัญญัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบและระดับการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยของฝ่ายนิติบัญญัติ และทราบถึงสถานะและความพร้อมของกลไกต่างๆในการผลักดันองค์ความรู้จากงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ก็เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงกลไกและกระบวนการผลักดันผลงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

มาตรการ “ส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ” จึงเป็นการสร้างความต่อเนื่องและยกระดับการดำเนินงานของโครงการ “กิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย” ที่ดำเนินการโดย สกสว. มาตลอดเกือบหนึ่งทศวรรษนับตั้งแต่ปี 2553 โดยวัตถุประสงค์หลักของมาตรการดังนี้

1. เพื่อยกระดับกลไกการผลักดันการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในงานนิติบัญญัติที่มีอยู่เดิมของ สกสว. ให้มีขอบข่ายการทำงานกว้างขึ้น และสอดคล้องกับพันธกิจของ สกสว.

2. เพื่อพัฒนากลไกการเชื่อมโยงงานวิจัยกับองค์กรนิติบัญญัติในลักษณะของเครือข่ายที่มีหน่วยงานในระบบ ววน. เป็นภาคี
3. เพื่อให้งานวิจัยที่ส่งมอบมีความครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของฝ่ายนิติบัญญัติมากขึ้น
4. เพื่อให้หน่วยงานในระบบ ววน. มีความตระหนักและตื่นตัวในการผลักดันการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในกระบวนการนิติบัญญัติ
5. เพื่อให้ฝ่ายนิติบัญญัติรับรู้และเห็นถึงความสำคัญของ ววน. ในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในกระบวนการนิติบัญญัติ

2. เจ็อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

2.1 การสร้างเครือข่ายความรู้ โดยมาตรการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานผู้สร้างความรู้ (Knowledge Generator) ให้มากที่สุดเพื่อให้เกิดการรวบรวมองค์ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ (Knowledge Pool) นอกจากนั้น ทำความร่วมมือกับหน่วยงานผู้ใช้ความรู้ (Knowledge User) ในที่นี้คือ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เพื่อให้สามารถระบุความต้องการในการใช้ประโยชน์ได้ตรงจุด และเพื่อให้สามารถส่งผ่านข้อมูล/ความรู้ไปสู่กระบวนการนิติบัญญัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การระบุความต้องการและอุปทานของความรู้ มีช่องทางประสานงานอย่างใกล้ชิดกับสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (สำนักวิชาการ และสำนักกรรมวิธีการ) เพื่อให้สองสำนักงานเป็นผู้ระบุความต้องการการใช้ประโยชน์ มาตรการทำหน้าที่รวบรวมงานวิจัยและจัดระบบให้สอดคล้องกับภารกิจของคณะกรรมการต่าง ๆ

2.3 การแสวงหาความรู้ การจัดหมวดหมู่ความรู้ การคัดกรองและเชื่อมโยงกับความต้องการของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยดึงงานวิจัยจากฐานข้อมูลของหน่วยงานผู้สร้างความรู้ตามความต้องการการใช้ประโยชน์ที่ได้รับมา และคัดกรองงานให้ตรงกับความต้องการ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำการต่อเชื่อม (Matching) ระหว่างความต้องการความรู้กับผู้ผลิตความรู้

2.4 การจัดเก็บและเรียกใช้ข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของฝ่ายนิติบัญญัติ องค์ความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการตอบสนองต่างๆจะถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบเพื่อการใช้ประโยชน์เมื่อจำเป็น

2.5 การส่งมอบองค์ความรู้ให้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติ องค์ความรู้จากงานวิจัยของหน่วยงานผู้สร้างความรู้ส่วนมากจะได้รับการส่งสมอยู่ในรูปของเอกสารงานวิจัยต่างๆ ซึ่งในบางครั้งไม่ได้อยู่ในสถานะที่พร้อมใช้ประโยชน์ ดังนั้น นอกจากเอกสารงานวิจัยแล้ว มาตรการเป็นการจัดการสถานะองค์ความรู้ใหม่ และส่งมอบองค์ความรู้ในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น การจัดทำบทสรุปจากงานวิจัย (Research Brief) บทสรุปเชิงนโยบาย (Policy Brief) เอกสารความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment) การนำเสนอผลงานวิจัยโดยนักวิจัยต่อสมาชิกรัฐสภาหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง (Policy Forum) และการจัดนิทรรศการด้านการวิจัย (Research Exhibition) เป็นต้น

2.6 การติดตามและศึกษารูปแบบและระดับการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย หลังจากได้ส่งมอบงานวิจัยต่อสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาตามความต้องการแล้ว มาตรการจะติดตามว่างานวิจัยมีการใช้ประโยชน์โดยใครและใช้ในด้านใดบ้าง เพื่อจัดทำเป็นรายงานผลการใช้

ประโยชน์จากงานวิจัยในกระบวนการนิติบัญญัติเสนอต่อ สกสว. รายงานนี้นอกจากจะระบุผู้ใช้ประโยชน์และรูปแบบการใช้ประโยชน์แล้ว ยังจะระบุถึงช่องว่างระหว่างความต้องการการใช้ประโยชน์กับองค์ความรู้จากงานวิจัย เพื่อให้ สกสว. มีแนวทางในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในกระบวนการนิติบัญญัติได้ตรงจุดมากขึ้นต่อไป

2.7 การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานในเครือข่ายความรู้ มาตรการเป็นการรวบรวมข้อมูลและจัดทำรายงานผลการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยของหน่วยงานผู้สร้างความรู้ และส่งผ่านข้อมูลผ่านเครือข่ายของ สกสว. เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานสร้างองค์ความรู้และผลักดันสู่การใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติต่อไป

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

3.1 การสร้างเครือข่ายความรู้ สกสว. แสดงบทบาทเป็นกลไกกลาง (Intermediary Mechanism) ในการเชื่อมโยงสองฝั่งเข้าด้วยกันคือ ฝั่งผู้สร้างความรู้ (Knowledge Generator) ในระบบ ววน. ได้แก่ PMU และมหาวิทยาลัย/หน่วยงานวิจัย กับฝั่งผู้ใช้ความรู้ (Knowledge User) ซึ่งตามกรอบการทำงานของโครงการก็คือสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ในฐานะเป็นหน่วยงานที่จะนำความต้องการจากสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามาแจ้ง สกสว. และนำองค์ความรู้จากหน่วยงานในระบบ ววน. ไปส่งมอบยังสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ทั้งนี้ ในฝั่งผู้สร้างความรู้ สกสว. ได้ประสานให้สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมมือสนับสนุนทุนวิจัยตามความต้องการของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา รวมทั้งร่วมมือในการนำผลงานวิจัยที่ วช. สนับสนุน (ตามกรอบประเด็นวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ของ วช.) ไปส่งมอบให้กับสภาทั้งสอง รวมทั้งมีการหารือกับหน่วยงาน PMU อื่น ได้แก่ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) และสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) (สวก.) ส่วนในฝั่งของผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยนั้น สกสว. ได้เข้าหารือ ทำความเข้าใจ และประสานการทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ที่ดูแลคณะกรรมการต่าง ๆ ในสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

3.2 การระบุความต้องการและอุปทานของความรู้ มีแนวทาง 2 ประการในการระบุความต้องการคือ (1) การอ่านและวิเคราะห์ความต้องการจากเอกสารประกอบการประชุมและจดหมายข่าวการประชุมของคณะกรรมการและอนุกรรมการต่างๆของวุฒิสภา และ (2) การหารือกับเจ้าหน้าที่ประจำสำนักวิชาการและเจ้าหน้าที่ประจำสำนักกรรมการ การดำเนินการทั้ง 2 แนวทางนำมาสู่การระบุโจทย์หรือประเด็นเชิงนโยบายที่อยู่ในความสนใจของรัฐสภาได้ 181 ประเด็น เมื่อได้ระบุโจทย์และประเด็นนโยบายที่อยู่ในความสนใจของรัฐสภาแล้ว คณะทำงานโครงการฯได้สืบค้นข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโจทย์และประเด็นดังกล่าวจากฐานข้อมูล 4 ฐานหลัก ได้แก่ ฐาน E-library ของ สกสว. ฐาน NRIIS/TNRR ของ วช. ฐาน TCI และฐานข้อมูลหอสมุดแห่งชาติ นำมาจัดทำเป็นรายการงานวิจัยตามประเด็นทั้งหมด หลังจากนั้น ได้ทำการคัดเลือกงานวิจัยมาจัดทำเป็นเอกสารเชิงนโยบาย คือ Research Brief จำนวน 210 ฉบับ และ Policy Brief จำนวน 28 ฉบับ

3.3 การจัดเก็บ และเรียกใช้ข้อมูล ข้อมูลความต้องการ งานวิจัยตามความต้องการ และเอกสารสรุปงานวิจัยต่างๆ (ทั้ง Research Brief, Policy Brief, และ Expert Judgement) จะถูกจัดเก็บในระบบ Google Drive, เว็บไซต์ www.prp.trf.or.th และในระบบบรรทัดความต้องการ-ส่งงานวิจัย (<https://prp.mgb.mobi/>) ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดเก็บและเรียกใช้ข้อมูลเมื่อจำเป็น

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

กลไกการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายในกระบวนการนิติบัญญัติยังมีข้อจำกัดด้านเงื่อนไขระยะเวลา (วาระของสภาผู้แทนราษฎร) และขอบเขตหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญขององค์กรนิติบัญญัติ ดังนั้น จึงควรขยายขอบเขตการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในฝ่ายบริหารด้วย โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นกระทรวงหลักที่มีพันธกิจครอบคลุมประเด็นยุทธศาสตร์ด้านสังคมตามแผน ววน. พ.ศ. 2566-2570

5. แหล่งข้อมูล

ภาควิชา ทิพคุณและคณะ. 2565. รายงานผลการดำเนินงานโครงการการยกระดับกลไกการเชื่อมโยงงานวิจัยและนวัตกรรมกับฝ่ายนิติบัญญัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

มาตรการที่ 8   นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา **หน่วยงานรับผิดชอบ   สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)**

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

มาตรการนวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา (Sectoral Social Innovation) เป็นมาตรการสร้างนวัตกรรมด้านสังคมและกิจการเพื่อสังคมร่วมกับเครือข่ายมหาวิทยาลัย องค์กรภาคเอกชน มูลนิธิ และสมาคมต่าง ๆ โดยมุ่งเสริมสมรรถนะ ยกระดับและพัฒนาขีดความสามารถ โดยให้การสนับสนุนด้านการให้คำปรึกษาทั้งด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี และการจัดการ เชื่อมโยงองค์ความรู้ พร้อมทั้งกิจกรรมเสริมความเข้มแข็ง กิจกรรมการประกวดรางวัลด้านสังคม รวมถึงพัฒนาแนวคิดสู่ต้นแบบหรือโครงการนำร่องเพื่อทดลองและปรับปรุง ตลอดจนพัฒนาแนวคิด จนเกิดความมั่นใจ สามารถจัดตั้งกิจการเพื่อสังคม และยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมั่นคงและยั่งยืน ในประเด็นนวัตกรรมเชิงสังคม 9 ด้าน คือ

1. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดการของเสียทั้งจากชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และภาคการเกษตร โดยสร้างมูลค่าเพิ่มและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด นอกจากนี้ยังมีการนำนวัตกรรมเข้าไปช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศทั้งทางบก ทางอากาศ และทางทะเล

2. ด้านความเชื่อมโยงระหว่าง อาหาร น้ำ และพลังงาน การส่งเสริมความเชื่อมโยงการผลิตพลังงานจากวัตถุดิบพลังงานทดแทนที่มีอยู่ภายในประเทศให้ได้เต็มตามศักยภาพ การพัฒนาศักยภาพการผลิตพลังงานทดแทนด้วยเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสม และการพัฒนาพลังงานทดแทนที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารและน้ำ หรือการผลิตอาหารที่มีการอนุรักษ์น้ำและพลังงาน ตลอดจนการจัดการน้ำที่ส่งเสริมการผลิตอาหารหรือพลังงาน

3. ด้านการศึกษา การใช้นวัตกรรมเพื่อปรับปรุงการศึกษาให้เป็นไปอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

4. ด้านการเงิน การจ้างงาน และสวัสดิการสังคม การสร้างรูปแบบนวัตกรรมการจัดการที่ส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงบริการทางการเงินและสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง หรือการส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เช่น การจ้างงานในชุมชน การจ้างงานสำหรับผู้พิการหรือผู้ด้อยโอกาส การจ้างงานสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

5. ด้านเกษตรกรรมยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการใช้วัตถุดิบจากเกษตรกรรายย่อยภายในประเทศมาผสมผสานกับองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้สามารถตอบสนองการเติบโตของตลาดผลิตภัณฑ์อินทรีย์ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความยั่งยืนให้กับระบบการเกษตรของประเทศ

6. ด้านภาครัฐและความเป็นเมือง การใช้นวัตกรรมปรับปรุงกระบวนการในการเข้าถึงการบริการภาครัฐ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้เกิดความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาลควบคู่ไปด้วยกัน รวมถึงการส่งเสริมการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเมือง ที่มีบริบทเกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมือง เช่น ปัญหาด้านการขนส่งมวลชน ปัญหามลพิษ ปัญหายาเสพติด ปัญหาที่อยู่อาศัย เป็นต้น

7. ด้านสุขภาพ การส่งเสริมการดูแลสุขภาพในระยะยาว การพัฒนากระบวนการเข้าถึงการรักษาของชุมชนในพื้นที่ห่างไกล การลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่ทดแทนการนำเข้า ราคาถูก และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

8. **ด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม** การนำผลผลิตสร้างสรรค์จากอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่มีผลกระทบเชิงบวกต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของสินค้าหรือบริการ กระบวนการผลิต การบริหารจัดการ ในองค์กร การเปิดตลาดใหม่ และการสื่อสารทางการตลาด ซึ่งเป็นที่ยอมรับและสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมจากชุมชน

9. **ด้านการจัดการภัยพิบัติ** การแก้ปัญหาและป้องกันภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ปัญหาน้ำท่วมหรือ การขาดแคลนน้ำ ปัญหาไฟป่า ปัญหาภัยพิบัติจากทะเลและชายฝั่ง ปัญหาแผ่นดินไหว เป็นต้น โดยนำ นวัตกรรมจัดการ กระบวนการ หรือผลิตภัณฑ์เข้ามามีส่วนร่วม

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

2.1 คุณสมบัติผู้เข้าร่วมโครงการ

- นิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย (บริษัท หจก. มูลนิธิ สมาคม วิสาหกิจชุมชน หรือ สหกรณ์) ซึ่งมีทุนอันเป็นทุนตั้งแต่วัยละ 51 ของนิติบุคคลนั้น ถือโดยบุคคลธรรมดาสัญชาติไทย
- ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เว้นแต่ทุนนั้นเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่ซ้ำซ้อนจากที่ขอรับการสนับสนุน
- ไม่เป็นบุคคลล้มละลายตามคำพิพากษาในคดีแพ่งหรือผู้ต้องโทษในคดีอาญา

2.2 รูปแบบเงินสนับสนุน

- ผู้ผ่านเกณฑ์การสนับสนุนจะได้รับเงินสนับสนุนเพื่อดำเนินโครงการมูลค่าไม่เกิน 1,500,000 บาทต่อโครงการ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การสนับสนุนโครงการที่สำนักงานฯ
- การจ่ายเงินเพื่อให้การสนับสนุนผู้เข้าร่วมโครงการจะเป็นลักษณะการเบิกค่าใช้จ่ายย้อนหลัง (Reimbursement) ซึ่งผู้ได้รับการสนับสนุนจะต้องออกค่าใช้จ่ายในโครงการแต่ละงวดไปก่อนตามแผนงาน แล้ว สนช. จะเบิกจ่ายให้เป็นรายงวด
- กรณีผู้ขอรับทุนเป็นภาคเอกชน จะต้องแสดงค่าใช้จ่าย (In-Cash) ที่เกิดขึ้นหลังจาก ลงนามสัญญาส่วนของผู้ขอรับทุนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของมูลค่าโครงการ
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ไม่สนับสนุนค่าใช้จ่ายในส่วนของ ภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT)

3. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

3.1 การจ่ายเงินเพื่อให้การสนับสนุนในลักษณะการเบิกค่าใช้จ่ายย้อนหลัง (Reimbursement) เป็นภาระแก่บริษัท วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กที่มีสภาพคล่องจำกัด จึงควรมีกองทุนให้ กู้ยืมเงินในขั้นตอนเริ่มต้นของโครงการที่ได้รับการสนับสนุน เพื่อให้บริษัท วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และ มหาวิทยาลัยขนาดเล็กสามารถดำเนินการในระยะแรกของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ควรพิจารณาบูรณาการการทำงานร่วมกับมาตรการอื่นทั้งภายในและภายนอกกระทรวง อว. เพื่อ ระดมทรัพยากรและความช่วยเหลือ

4. แหล่งข้อมูล

4.1 <https://www.sethailand.org/nia-social-innovation-2023/>

4.2 <https://social.nia.or.th/service/support/>

มาตรการที่ 9 นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน หน่วยงานรับผิดชอบ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

1. ที่มาและวัตถุประสงค์

การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเมืองและชุมชน (Innovation for urbanization) ที่มีแนวคิดมาจากการร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างหน่วยงานด้านการปกครอง องค์กรเอกชน องค์กรภาคสังคม และประชาชน ประมวลเป็นแนวคิดในการทำงานร่วมกันหรือเรียกว่า “การร่วมสร้างสรรค์” (Co-creation) ทำให้ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (สนช.) ได้ดำเนินการการเปิดรับข้อเสนอโครงการนวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน ประจำปี 2566 (City & Community Innovation Challenge 2023) ที่สามารถผลักดันไปสู่การใช้งานจริง เพื่อแก้ไขปัญหาในประเด็นท้าทายที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองและชุมชน โดยเปิดรับข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาในหลากหลายมิติ จากนั้นจะมีการตัดสินแนวคิดที่ดีและมีโอกาสในการขยายผล ซึ่งองค์กรที่ได้รับคัดเลือกจะได้รับเงินสนับสนุนเพื่อนำไปดำเนินการจริงในพื้นที่ ตามหลักเกณฑ์ที่ สนช. กำหนด ภายในระยะเวลา 12 เดือนของการดำเนินงาน ซึ่งเมื่อดำเนินโครงการนำร่องแล้วเสร็จ สามารถขยายผลแนวคิด เทคโนโลยี โอกาสทางสังคม และธุรกิจ ไปยังพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

นวัตกรรมชุมชน หมายถึง การสร้างความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์เพื่อการแก้ไขปัญหาในชุมชน เพื่อต่อยอดความรู้หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมถึงการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การศึกษาและการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสมดุล การใช้นวัตกรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและแพร่หลายมากในชุมชน ตัวอย่างนวัตกรรมชุมชนที่เราได้เห็นตลอดระยะเวลาสิบกว่าปี ที่ผ่านมาได้แก่ การแก้ปัญหาด้านการเงินด้วยกองทุนหมู่บ้าน หรือการจัดตั้งธนาคารชุมชน การแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดตั้งธนาคารขยะ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของวิสาหกิจชุมชน โครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่มีการผสมผสานนวัตกรรมเพื่อเข้าไปช่วยเหลือ แก้ไข ปรับปรุง และต่อยอดให้แก่ชุมชนทั้งสิ้น หากแต่การขาดการเชื่อมโยงความเป็นชุมชนที่แท้จริง ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาเข้าสู่กับระบบเศรษฐกิจ ที่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำและขาดความสมดุลอันนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนในที่สุด

2. เจาะใจและแนวทางการสนับสนุน

มาตรการนี้มีเจือใจและแนวทางการสนับสนุนที่คล้ายคลึงกับเจือใจและแนวทางการสนับสนุนของ มาตรการที่ 8 นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา

3. การใช้ประโยชน์จากกลุ่มเป้าหมาย

การพัฒนานวัตกรรมชุมชน และ/หรือนวัตกรรมเมือง โดยทั่วไปแล้วคือการแก้ปัญหาสาธารณะโดยนำวิธีการบริหารจัดการใหม่ เข้ามาใช้ ไม่ว่าจะเป็นวัตกรรมจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กระบวนการ ระบบระเบียบ หรือโครงสร้าง ซึ่งมีเป้าหมายให้กิจการสาธารณะมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น รวดเร็วมากยิ่งขึ้น สามารถตอบสนองและแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ตอบสนองต่อความพึงพอใจของภาคประชาชนในเมืองที่ขยายขนาดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4. สิ่งที่ต้องพัฒนา/ต่อยอด

นอกเหนือจากปัญหาที่พบในมาตรการที่ 8 นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา ปัจจุบันการพัฒนาหรือการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในกระบวนการทำงานในกิจการสาธารณะยังเป็นเรื่องที่ไม่ถูกรับรองโดยส่วนกลาง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถมั่นใจได้ว่าการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้งานนั้นถูกหรือผิดระเบียบประการใด ทำให้การนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการสาธารณะถูกละเลยไป เนื่องจากการไม่นำมาใช้จะไม่มีความเสี่ยงต่อการผิดระเบียบราชการ ซึ่งหมายความว่า การขับเคลื่อนนวัตกรรมด้านสังคมตามมาตรการนี้มีจำกัดแต่เพียงในระดับปฏิบัติการ ยังไม่ครอบคลุมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ระดับนโยบาย

5. แหล่งข้อมูล

5.1 โครงการนวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน ปี 2566 (CITY & COMMUNITY INNOVATION CHALLENGE 2023) ซึ่งสืบค้นได้จาก <https://www.sethailand.org/nia-city-community-innovation-challenge-2023>

5.2 ญาณิศา เฟื่อนพะวะ และ ประสพชัย พสุนนท์. (2564). นวัตกรรมชุมชนเชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน. วารสารวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

มาตรการที่ 10 หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village)

หน่วยงานรับผิดชอบ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

โครงการหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village) เป็นโครงการที่อาศัยรูปแบบกลไกการขยายผลนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Diffusion) ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาด้านสังคม ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง ด้วยนวัตกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่มีการพัฒนาต้นแบบหรือโมเดลที่สำเร็จแล้วร่วมกับองค์กรเครือข่ายขนาดใหญ่ หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ ให้สามารถกระจายสู่ชุมชน หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดการแก้ปัญหาคือความเหลื่อมล้ำในกลุ่มจังหวัดยากจนของประเทศ หรือพื้นที่เป้าหมายนำร่อง

2. เจาะใจและแนวทางการสนับสนุนของมาตรการ

มาตรการนี้มีเจาะใจและแนวทางการสนับสนุนที่คล้ายคลึงกับเจาะใจและแนวทางการสนับสนุนของมาตรการที่ 8 นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา และมาตรการที่ 9 นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเมืองและชุมชน

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 มาตรการหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคมได้สนับสนุนงบประมาณและความรู้แก่ชุมชนต่อไปนี้

ตารางที่ 2-3 ชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนตามมาตรการหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม

ปี	ชุมชน	โจทย์นวัตกรรม
2563	ชุมชนแคนดง อ.แคนดง จ.บุรีรัมย์	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เกษตร (ปลอดภัย) แปลงใหญ่แบบผสมผสาน ▪ การบริหารจัดการน้ำสำหรับการเกษตร ▪ เกษตรอัจฉริยะ เช่น ระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการเกษตร ▪ นวัตกรรมตลาดสำหรับผลผลิตทางเกษตร ▪ นวัตกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น สุกร
	ชุมชนท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ นวัตกรรมการท่องเที่ยวชุมชนและวัฒนธรรม ▪ การบริหารจัดการน้ำ เช่น การจัดการน้ำสำหรับการปลูกไม้ ▪ นวัตกรรมตลาดสำหรับสินค้าชุมชน เช่น แคน โหวด พิณ ▪ นวัตกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ▪ นวัตกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น กระบือไทย
	ชุมชนหนองตะเคียนบอน อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว	<ul style="list-style-type: none"> ▪ นวัตกรรมการท่องเที่ยวชุมชนและวัฒนธรรม ▪ การบริหารจัดการน้ำ เช่น การจัดการน้ำสะอาดเพื่ออุปโภคและบริโภค ▪ นวัตกรรมยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ข้าวหอมอินทรียมะลิแดง จักสาน หม่อนไหม ▪ นวัตกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น สมุนไพร ▪ นวัตกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น กระบือไทย

ตารางที่ 2-3 ต่อ

ปี	ชุมชน	โจทย์นวัตกรรม
2564	ชุมชนในพื้นที่ อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เกษตรอินทรีย์/เกษตรกรรมยั่งยืน/เกษตรอัจฉริยะ ▪ นวัตกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ▪ นวัตกรรมด้านการตลาดสินค้าชุมชน เช่น ตลาดอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Marketing) ▪ นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการน้ำ ▪ นวัตกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ▪ นวัตกรรมด้านการผลิตสินค้าชุมชน เช่น การออกแบบลวดลายและย้อมสีผ้า กระบวนการผลิตยี่ออายุขุมเงิน การกำจัดเชื้อราหรือรังไข่เชื้อราในเส้นกก การผลิตบรรจุภัณฑ์ธรรมชาติ เป็นต้น ▪ นวัตกรรมปศุสัตว์และประมง เช่น กุ้งก้ามกราม ปลานิล เป็นต้น
	ชุมชนในพื้นที่ อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ นวัตกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ▪ นวัตกรรมด้านประมงและปศุสัตว์ เช่น ปลาลูกเบร ▪ นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการน้ำและการบำบัดน้ำเสีย ▪ เกษตรอินทรีย์/เกษตรกรรมยั่งยืน/เกษตรอัจฉริยะ ▪ นวัตกรรมด้านการผลิตสินค้าชุมชน เช่น กระจูด ข้าวนาเล เป็นต้น
	ชุมชนในพื้นที่ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ นวัตกรรมด้านการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ถ้วยลายเสื่อ กระเทียม บุก เป็นต้น ▪ นวัตกรรมตลาดสินค้าชุมชน ▪ นวัตกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ (ไต) ▪ เกษตรอินทรีย์/เกษตรกรรมยั่งยืน/เกษตรอัจฉริยะ เช่น การผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองอินทรีย์เพื่อสุขภาพ
2565	ชุมชนศรีนครน่าน จ.น่าน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ นวัตกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ▪ นวัตกรรมเกษตรพื้นที่สูง ▪ นวัตกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ▪ เกษตรอินทรีย์ เช่น อาหารอินทรีย์ เกษตรอินทรีย์ครบวงจร ▪ นวัตกรรมการเงิน การจ้างงาน และสวัสดิการสังคม ▪ การบริหารจัดการน้ำ เช่น ระบบการจัดการน้ำอุปโภค บริโภค ▪ นวัตกรรมด้านปศุสัตว์
	ชุมชนนาหว้า จ.นครพนม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ นวัตกรรมด้านศิลปะ วัฒนธรรมพื้นถิ่นและการท่องเที่ยวชุมชน ▪ นวัตกรรมด้านสัตว์เศรษฐกิจใหม่ ▪ นวัตกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ▪ นวัตกรรมด้านการประมงและปศุสัตว์ ▪ นวัตกรรมด้านการเกษตร ▪ นวัตกรรมออกแบบและเครื่องจักรสำหรับหัตถกรรมพื้นถิ่น เช่น เครื่องจักรทอเสื่ออก เครื่องจักรตอกอัดโนมตี

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

4.1 การจ่ายเงินเพื่อให้การสนับสนุนในลักษณะการเบิกค่าใช้จ่ายย้อนหลัง (Reimbursement) เป็นภาระแก่บริษัท วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กที่มีสภาพคล่องจำกัด จึงควรมีกองทุนให้กู้ยืมเงินในขั้นตอนเริ่มต้นของโครงการที่ได้รับการสนับสนุน เพื่อให้บริษัท วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กสามารถดำเนินการในระยะแรกของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ควรพิจารณาบูรณาการการทำงานร่วมกับมาตรการอื่นทั้งภายในและภายนอกกระทรวง อว. เพื่อระดมทรัพยากรและความช่วยเหลือ

4.3 การนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในกระบวนการทำงานในกิจการสาธารณะยังเป็นเรื่องที่ไม่ถูกรับรองโดยส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถมั่นใจได้ว่าการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้งานนั้นถูกหรือผิดระเบียบประการใด ทำให้การนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการสาธารณะถูกละเลยไป เนื่องจากการไม่นำมาใช้จะไม่มีความเสี่ยงต่อการผิดระเบียบราชการ

5. แหล่งข้อมูล

“หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม” <https://social.nia.or.th/siv/>

มาตรการที่ 11   หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID)
หน่วยงานรับผิดชอบ   สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID) จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงการพัฒนาวัตกรรมการเพื่อสังคมด้วยการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ การวิจัย และนวัตกรรมให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือผู้ที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมจนสามารถพัฒนาแนวคิดสู่ต้นแบบหรือโครงการนำร่องได้ ผ่านกิจกรรมเครือข่ายให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญและการบ่มเพาะวิสาหกิจ โดยหวังว่าจะเกิดนวัตกรรมเพื่อสังคมและกิจการเพื่อสังคมที่สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมั่นคง โดยมีพื้นที่การดำเนินงานกระจายอยู่ทั่วประเทศ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคมสำหรับการพัฒนาเชิงพื้นที่
2. หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคมสำหรับการพัฒนาผู้ประกอบการทางสังคม
3. หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคมสำหรับการพัฒนาเยาวชน

2. เจาะใจและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

โครงการหน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคมมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชน สถานการณ์ปัญหา และศักยภาพของชุมชนพื้นที่เป้าหมาย บ่มเพาะและส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจเชิงนวัตกรรมให้สามารถต่อยอดผลงานนวัตกรรมเพื่อสังคมและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนสร้างเครือข่ายระบบนิเวศนวัตกรรมเพื่อสังคมและเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาองค์กรธุรกิจและวิสาหกิจเพื่อสังคมสำหรับการแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป้าหมายได้อย่างเป็นระบบ โดยใช้วิธีการดำเนินงานผ่านกระบวนการบ่มเพาะให้คำปรึกษาและสนับสนุนการพัฒนาแนวคิดผลงานนวัตกรรมเพื่อสังคมไปสู่ต้นแบบหรือโครงการนวัตกรรมนำร่องเชิงพื้นที่ที่สามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ยกตัวอย่างเช่น หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ มีโครงการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม ดังนี้

คุณสมบัติผู้สมัคร

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน/นิติบุคคลที่มีความต้องการผลงานนวัตกรรมพร้อมใช้ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ

1. มีสิทธิได้รับการสนับสนุนเงินทุนเพื่อพัฒนาธุรกิจที่กำลังดำเนินการและมีอาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำตลอดโครงการ
2. มีโอกาสได้พบหน่วยงานที่สนับสนุนหรือออกไปรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร เช่น GAP, Global GAP, Organic EU, GMP, HACCP, BRC, EL, CM เป็นต้น
3. มีโอกาสได้พบปะกับส่วนราชการในจังหวัดที่เกี่ยวข้องเพื่อต่อยอดทางธุรกิจและสนับสนุนทุนในอนาคตอย่างยั่งยืน
4. มีโอกาสที่พบปะเครือข่ายความร่วมมือผู้ประกอบการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิต/การตลาด ตลอดจนได้พบปะเครือข่ายผู้ประกอบการกลุ่มภาคอีสานตอนกลาง

ผลงานนวัตกรรมพร้อมใช้

1. นวัตกรรมจุลินทรีย์โปรไบโอติกเพื่อการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามสู่มาตรฐานฟาร์มอินทรีย์
2. ระบบควบคุมและบริหารจัดการน้ำโรงเรือนปลูกผัก
3. ชุดไถหัวหมูสำหรับไถกลบตอซังข้าวติดท้ายรถแทรกเตอร์ขนาดเล็ก
4. ระบบบริหารจัดการผักอินทรีย์ด้วยสารชีวภัณฑ์และควบคุมแมลงศัตรูพืชด้วยศัตรูพืชทาง

ธรรมชาติ

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

ปัจจุบันมีหน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม 10 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาพที่ 2-9 หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม 10 แห่ง

ที่มา: <https://social.nia.or.th/2022/sid65ksu/>

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

4.1 การจ่ายเงินเพื่อให้การสนับสนุนในลักษณะการเบิกค่าใช้จ่ายย้อนหลัง (Reimbursement) เป็นภาระแก่บริษัท วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กที่มีสภาพคล่องจำกัด จึงควรมีกองทุนให้กู้ยืมเงินในขั้นตอนเริ่มต้นของโครงการที่ได้รับการสนับสนุน เพื่อให้บริษัท วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กสามารถดำเนินการในระยะแรกของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ควรพิจารณาบูรณาการการทำงานร่วมกับมาตรการอื่นทั้งภายในและภายนอกกระทรวง อว. เพื่อระดมทรัพยากรและความช่วยเหลือ

5. แหล่งข้อมูล

5.1 <https://social.nia.or.th/sid/>

5.2 <https://social.nia.or.th/2022/sid65ksu/>

5.3 <https://www.sethailand.org/nia-sid-social-innovation-ksu/>

มาตรการที่ 12   เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล

หน่วยงานรับผิดชอบ   กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาลเป็นกองทุนหมุนเวียนที่ไม่ใช่นิติบุคคลภายใต้การบริหารจัดการของสำนักบริหารการคลังท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีจุดเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2504 ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2504 ในขณะที่เงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาลมีจุดเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล พ.ศ. 2518 และกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2557 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (พ.ศ. 2563) ฉบับที่ 2 ซึ่งกำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลจัดส่งเงินร้อยละ 10 ของเงินสะสมประจำปีไปยังกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ภายในเดือนธันวาคมของทุกปีเพื่อนำฝากธนาคาร

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2557 กำหนดให้มีคณะกรรมการชุดหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.)” ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจต่อไปนี้

- (1) บริหารเงินทุนและควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย
- (2) พิจารณาอนุมัติให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกู้ยืมเงิน เพื่อดำเนินกิจการอันเป็นการลงทุนตามหน้าที่และอำนาจขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
- (3) พิจารณาอนุมัติให้เงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการ องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำกัด สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานเทศบาล จำกัด และสหกรณ์ออมทรัพย์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จำกัด กู้ยืมเงินจากเงินรายได้ หลังจากได้มีการกันเงินสำรองไว้ร้อยละ 40 ของเงินรายได้สะสมแล้ว
- (4) พิจารณาอนุมัติเงินทุนเพื่อใช้จ่ายในกิจการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2557
- (5) กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมและระยะเวลาการผ่อนชำระหนี้
- (6) พิจารณาอนุมัติการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีของสำนักงานเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- (7) กำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การคลัง การงบประมาณ การรักษาประโยชน์ทรัพย์สิน การพัสดุ การก่อสร้างผูกพัน การอนุมัติการจ่ายเงินทุน เงินรายได้ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (พ.ศ. 2563) ฉบับที่ 2 กำหนดให้มีคณะกรรมการชุดหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.)” ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจต่อไปนี้

(1) อำนวยการทั่วไป กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินกิจการ การบริหารเงินทุนและควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบ

(2) พิจารณาอนุมัติให้เทศบาลกู้ยืมเงิน เพื่อดำเนินกิจการอันเป็นการลงทุนตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาล

(3) พิจารณาอนุมัติงบประมาณรายจ่ายของสำนักงานเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล

(4) ให้ความเห็นชอบในการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การคลัง การงบประมาณ การรักษาประโยชน์ทรัพย์สิน การจัดหาพัสดุ การก่อหนี้ผูกพัน การอนุมัติการจ่ายเงินทุนเงินรายได้และอื่นเกี่ยวกับการบริหารเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล

2. เจ็อนไขและแนวทงสนับสนุนของมตรกร

2.1 เจ็อนไขของมตรกร

การใ้เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2557 ข้อ 14 ซึ่งกำหนดให้การจ่ายเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้จ่ายได้เฉพาะกรณี ดังนี้

(1) ให้้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกู้เงินไปดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัดและกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(2) จ่ายใ้เงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำกัด สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานเทศบาล จำกัด และสหกรณ์ออมทรัพย์กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จำกัด กู้เพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์

(3) จ่ายเป็นดอกเบีย้ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ส่งเงินสะสมมาฝากไว้ในอัตราที่คณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.) กำหนด

(4) จ่ายเป็นค่าที่ดิน สิ่งก่อสร้าง และอาคารเพื่อประโยชน์ส่วนรวมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

(5) จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาดูงาน อบรมปฐมนิเทศ สัมมนา หรือการดำเนินการอื่น ๆ ในทำเนียงเดียวกันใ้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับ้องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตลอดจนการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับ้องค์การบริหารส่วนจังหวัด

(6) จ่ายเป็นค่าจ้าง ค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายอย่างอื่นที่เกี่ยวกับกิจการของเงินทุน

(7) จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายอื่นตามที่คณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.) กำหนด

การใ้เงินกองทุนส่งเสริมกิจการเทศบาลเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (พ.ศ. 2563) ฉบับที่ 2 ข้อ 16

(1) ให้เทศบาลกู้ไปดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยชำระเงินต้นคืนพร้อมดอกเบีย้

(2) เพื่อใ้ใช้ในการลงทุนของสำนักงานเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล รวมแล้วต้องไปเกินร้อยละ 50 ของรายได้สะสมทั้งหมดของเงินทุน

(3) เพื่อใ้จ่ายในการบริหารงานของสำนักงานเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล

2.2 แนวทางสนับสนุนของมาตรการ

(1) โครงการที่ขอกู้ต้องอยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาล ตามกฎหมาย อยู่ในแผนพัฒนาท้องถิ่นและได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนายก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีวาระการดำรงตำแหน่ง

(2) สำหรับกรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถขอกู้เงินลงทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ไม่เกิน 3 เท่าของจำนวนเงินที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดส่งฝากไว้กับเงินทุน เว้นแต่ คณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะเห็นสมควรเป็นอย่างอื่น กรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังมีหนี้ค้างชำระสามารถขอกู้เงินลงทุนใหม่ได้ แต่วงเงินที่กู้ใหม่รวมกับหนี้ที่ค้างชำระต้องไม่เกิน 3 เท่าของจำนวนเงินที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดฝากไว้กับเงินทุน

(3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลมีระยะเวลาผ่อนชำระหนี้ไม่เกิน 10 ปี อัตราดอกเบี้ยเท่ากับดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือนของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) บวกห้าสิบบสตางค์ โดยเสียดอกเบี้ยเฉพาะส่วนที่กู้เกินจำนวนเงินที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลส่งฝากไว้กับเงินทุน กรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลที่ขอกู้เงินไม่ชำระดอกเบี้ยหรือคืนต้นเงินกู้ตามกำหนดเวลา กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะคิดดอกเบี้ยจากเงินที่ค้างชำระอยู่นั้นในอัตราดอกเบี้ยเท่ากับดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือนของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) บวกห้าสิบบสตางค์ ตลอดไปจนกว่าจะชำระหนี้เสร็จ

(4) ในกรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัด คณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.) จะพิจารณาฐานะการคลังขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจากงบเพื่อการพัฒนาเฉลี่ย 3 ปีย้อนหลัง โดยหนี้ทั้งหมดที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดต้องชำระรวมกันในแต่ละปี ต้องไม่เกินร้อยละ 35 ของรายจ่ายเพื่อการลงทุนหรืองบเพื่อการพัฒนา

2.3 หลักเกณฑ์และวิธีการขอกู้เงิน

(1) คณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.) และ คณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.) จะพิจารณาตามลำดับความสำคัญและความจำเป็นของโครงการที่จะขอกู้ ดังนี้

(1.1) โครงการที่จำเป็นต้องรีบดำเนินการ หากไม่รีบดำเนินการจะเกิดผลเสียหายต่อประชาชนโดยส่วนรวม

(1.2) โครงการที่ต้องรีบดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประชาชน

(1.3) โครงการที่ต้องลงทุนเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนหรือผลกำไรต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด

(1.4) โครงการที่เกี่ยวกับสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

(1.5) โครงการที่เกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารที่ทำการหรือสำนักงานแห่งใหม่

(1.6) โครงการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นสมควร

(2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ประสงค์จะขอกู้เงินลงทุนจัดทำคำขอกู้ตามแนบท้าย ประกาศคณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการขอกู้เงินลงทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ลงวันที่ 21 มกราคม 2558 และส่งเอกสารข้อมูล

ประกอบการขอกู้ผ่านจังหวัดเพื่อให้จังหวัดตรวจสอบและให้ความเห็นชอบก่อนส่งไปยังกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ดังนี้

- (2.1) โครงการที่ขอกู้ รวมทั้งแบบสรุปรายละเอียด (กรณีงานก่อสร้าง)
- (2.2) ประมาณการจำนวนเงินที่ขอกู้ตามโครงการ
- (2.3) ข้อมูลรายรับจริงและรายจ่ายจริงย้อนหลัง 3 ปี
- (2.4) ข้อมูลแสดงหนี้สินขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
- (2.5) กรณีการดำเนินงานกิจการซึ่งมีการใช้ที่ดิน ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้องเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อน เช่น ที่ดินราชพัสดุ ให้ส่งหลักฐานการอนุมัติให้ใช้ที่ดินจากผู้มีอำนาจ ที่ดินเอกชนให้ส่งสัญญาจะซื้อจะขาย หรือที่ดินที่มีผู้บริจาคให้ส่งหลักฐานการยกกรรมสิทธิ์ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

(2.6) จำนวนเงินที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะตั้งงบประมาณในการชำระหนี้ และจำนวนปีที่ผ่อนชำระ

(2.7) รายงานการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

(2.8) ข้อมูลอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาของคณะกรรมการ เช่น ผลตอบแทนหรือความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ

2.4 การดำเนินการตามโครงการเงินกู้

(1) เมื่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลได้รับอนุมัติให้กู้เงินทุนแล้ว ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามกฎหมาย โดยให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลรอการทำสัญญาไว้ก่อนจนกว่าจะได้มีการจัดทำสัญญากู้เงินเสร็จเรียบร้อยแล้ว และรีบจัดส่งเอกสารพร้อมผลการจัดซื้อจัดจ้างให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อเป็นหลักฐานการทำสัญญากู้เงิน

(2) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะทำสัญญากู้เงินตามวงเงินที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลจัดซื้อจัดจ้างได้แล้วแจ้งให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลทำสัญญาซื้อหรือจ้าง และเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จตามสัญญาซื้อหรือจ้างในแต่ละงวดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลส่งหลักฐานไปยังกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเพื่อขอเบิกเงินกู้ต่อไป

(3) เมื่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลเบิกจ่ายเงินกู้ไปจนครบตามสัญญากู้เงินแล้ว ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลตั้งงบประมาณเพื่อชำระหนี้เงินกู้ในปีงบประมาณถัดไป โดยให้ตั้งยอดเงินชำระหนี้ไว้ในรายจ่ายงบกลางก่อนที่พิจารณาตั้งงบประมาณรายจ่ายทั่วไปและรายจ่ายเพื่อการลงทุน

(4) องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลที่กู้เงินทุนจะต้องเสียดอกเบี้ยในส่วนที่กู้เกินจำนวนเงินที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลส่งฝากไว้กับเงินทุนตามอัตราที่คณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.) และคณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.) กำหนด และให้นำส่งต้นเงินกู้และดอกเบี้ยไปให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

3.1 ข้อมูลหนี้สะสมเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาลในปัจจุบัน

นับแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดหลายแห่งได้ดำเนินการกู้เงินลงทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อจัดทำโครงการตามหน้าที่และอำนาจ แต่เนื่องจากข้อมูลหลายประเด็นเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการอนุมัติโครงการและอัตราดอกเบี้ยของแต่ละองค์การบริหารส่วนจังหวัดต้องรับผิดชอบ สำนักงานเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดจึงไม่สามารถเปิดเผยได้ อย่างไรก็ตามพบว่า จากข้อมูลสำนักบริหารหนี้สาธารณะ กระทรวงการคลัง หนี้สะสมประจำปี พ.ศ. 2564 เงินทุนกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดอยู่ที่ 2,276.71 ล้านบาท ซึ่งหากนับรวมกับเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาลแล้วจะมีเงินหมุนเวียนรวมกันอยู่ที่ 30,249 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2562

ตารางที่ 2-4 หนี้สะสมประจำปีเงินทุนกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2564

ปี	จำนวนหนี้ (ล้านบาท)
2560	2,383.77
2561	2,403.97
2562	2,295.56
2563	2,294.59
2564	2,276.71

3.2 ตัวอย่างโครงการกู้เงินลงทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมด้านสังคม

(1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดระยองได้รับอนุมัติวงเงินกู้ 400 ล้านบาทจากคณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.) เพื่อก่อสร้างศูนย์ฟื้นฟูผู้สูงอายุบ้านเพ อ.เมือง จ.ระยอง เนื้อที่ 400 ไร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่ดูแลผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุ โดยประสานความร่วมมือกับโรงพยาบาลระยองในการดูแลรักษาต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับปรากฏการณ์สังคมสูงวัยของประเทศและยุทธศาสตร์ตามแผน ววน. (2566-2570) ในการรองรับภาวะสังคมสูงวัยอย่างยั่งยืน

(2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ได้รับอนุมัติวงเงินกู้ 73,188,455 บาทเพื่อก่อสร้างโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ในปี พ.ศ. 2555 เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่สอดคล้องกับยุคสมัยและความท้าทายด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

โครงการส่วนใหญ่ที่ได้รับอนุมัติโดยคณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.) และคณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.) เป็นโครงการก่อสร้างอาคารและสร้าง (หรือปรับปรุง) ถนนและโครงสร้างพื้นฐาน ยังไม่ปรากฏโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพ การศึกษา และแหล่งเงินทุนสำหรับวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แม้โครงการลักษณะดังกล่าวจะอยู่ในขอบเขตหน้าที่และอำนาจ

ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาล และมีผลตอบแทนการลงทุนทางสังคมสูง ดังนั้น สกสว. จึงควรแสวงหาความร่วมมือกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในการส่งเสริมการจัดทำโครงการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยใช้เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนกิจการเทศบาล โดย สกสว. อาจส่งเสริมศักยภาพองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ (Feasibility Analysis) ของโครงการที่ต้องการกู้เงินจากเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล และประเมินผลตอบแทนการลงทุนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) ของโครงการที่สิ้นสุดระยะดำเนินงาน

5. แหล่งข้อมูล

- 5.1 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2557
- 5.2 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (พ.ศ. 2563) ฉบับที่ 2
- 5.3 ประกาศคณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการขอกู้เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ลงวันที่ 21 มกราคม 2558
- 5.4 หนังสือสำนักงานเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ มท 0808.2/ว 461 ลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2564
- 5.5 ข้อมูลหนี้ที่ไม่ใช่หนี้สาธารณะ (ข้อมูลหนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) สำนักบริหารหนี้สาธารณะ กระทรวงการคลัง ซึ่งสืบค้นได้จาก <https://www.pdmo.go.th/th/public-debt/debtlocal?ft=monthly&ms=5&ys=2005&me=5&ye=2022>

มาตรการที่ 13 กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หน่วยงานรับผิดชอบ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมถูกจัดตั้งขึ้นภายหลังจากที่มีการตราพระราชบัญญัติ การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560 ออกมาบังคับใช้ วัตถุประสงค์สำคัญของการจัดตั้งกองทุน พัฒนาดิจิทัล ฯ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 23 แห่ง พ.ร.บ.การพัฒนาดิจิทัล ฯ คือ กองทุนดังกล่าวมีไว้เพื่อใช้ จ่ายเกี่ยวกับการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วย การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล นอกจากนี้ กองทุน พัฒนาดิจิทัล ฯ ยังมีพันธกิจหลักอันประกอบไปด้วย

- (1) เป็นกองทุนที่สนับสนุนนวัตกรรมเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง
- (2) เป็นกองทุนที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนนวัตกรรมและมีการบริหารจัดการที่ดี
- (3) เป็นกองทุนที่ผู้ขอรับทุนยอมรับและนำเชื่อถือ ซึ่งเน้นการสนับสนุนประโยชน์ทางดิจิทัลเพื่อ

สาธารณะ

- (4) เป็นกองทุนที่ผลักดันนวัตกรรมที่ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ
- (5) เป็นกองทุนที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล
- (6) เป็นกองทุนที่ให้ความรู้และร่วมพัฒนาศักยภาพคนไทย

จากพันธกิจที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า กองทุนพัฒนาดิจิทัล ฯ ให้ความสำคัญกับการสร้าง นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และการเพิ่มศักยภาพของคนในด้านดิจิทัล

พ.ร.บ.การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560 ได้วางแนวทางในการบริหาร และกำกับ ดูแลกองทุนพัฒนาดิจิทัล ฯ ดังนี้

โครงสร้างการกำกับดูแล

มาตรา 7 แห่ง พ.ร.บ.การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560 ได้กำหนดให้มี “คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” ประกอบด้วย

- (1) นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ
- (2) รองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นรองประธานกรรมการ
- (3) กรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

- (4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินแปดคนซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง

ให้ปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นกรรมการและเลขานุการและให้เลขาธิการเป็น กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจในการกำกับดูแล กองทุนพัฒนาดิจิทัลฯ ในด้านการออกระเบียบเกี่ยวกับการบริหารกองทุน การจัดหาผลประโยชน์และการจัดการกองทุนการเก็บรักษาและการเบิกจ่ายเงินและทรัพย์สินของกองทุน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับ กฎหมายว่าด้วยการบริหารทุนหมุนเวียน ตามมาตรา 11 (4)

พ.ร.บ.การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560 มาตรา 27 ยังได้กำหนดให้มี “คณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม” ขึ้น ประกอบด้วย

- (1) รองประธานกรรมการตามมาตรา 7 (2) เป็นประธานกรรมการ
- (2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นรองประธานกรรมการ
- (3) ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เป็นกรรมการ
- (4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา 7 (4) ซึ่งคณะกรรมการกำหนด จำนวนสามคน เป็นกรรมการ
- (5) เลขธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ

โดยคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ มีหน้าที่และอำนาจในการบริหารกองทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

การบริหารกองทุน

ตามบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ.การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560 จะเห็นว่า กฎหมายได้ แบ่งหน้าที่และอำนาจในการบริหารกองทุนออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับนโยบายและการวางกฎระเบียบโดยให้ เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในขณะที่ระดับการบริหารงาน ประจำวัน (day-to-day) เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ

2. เจาะใจและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

2.1 เจาะใจของมาตรการ

การใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาดิจิทัลฯ เป็นไปตาม พ.ร.บ.การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560 มาตรา 26 ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือหน่วยงานของรัฐและเอกชนหรือบุคคลทั่วไปในการดำเนินการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ การส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือดังกล่าวต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ต่อการให้บริการสาธารณะและไม่เป็นการแสวงหากำไรโดยไม่เป็นการทำลายการแข่งขันอันพึงมีตามปกติวิสัยของกิจการภาคเอกชน

(2) ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยและพัฒนาแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชนหรือบุคคลทั่วไปในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

(3) จัดสรรเป็นเงินอุดหนุนแก่สำนักงานในการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่นอกเหนือจากที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน

(4) จัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัลตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนเห็นสมควร

(5) เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน

(6) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด

2.2 แนวทางสนับสนุนของมาตรการ

ในด้านการวิจัยและการพัฒนา ระเบียบคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยการบริหารกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2561 ได้วางหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือ หรือการให้ทุนอุดหนุน โดยผู้มีสิทธิในการขอรับทุนอุดหนุน การวิจัยและพัฒนาจากกองทุนเป็นไปตามระเบียบข้อ 24 – 27 ครอบคลุม

- (1) ส่วนราชการ
- (2) รัฐวิสาหกิจ
- (3) องค์การมหาชน
- (4) องค์การอิสระ
- (5) หน่วยงานอื่นของรัฐ
- (6) คณะกรรมการที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการใด ๆ ที่ใช้ประโยชน์จากดิจิทัล
- (7) มูลนิธิ
- (8) สมาคม
- (9) นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ซึ่งผู้แทนนิติบุคคลจะต้องมีสัญชาติไทย
- (10) องค์การชุมชน องค์การเอกชน หรือองค์การสาธารณประโยชน์
- (11) บุคคลทั่วไปสัญชาติไทย อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ณ วันขอรับการอุดหนุน

อย่างไรก็ตาม ระเบียบข้อ 29 ยังได้กำหนดไว้ด้วยว่า ในกรณีผู้ขอรับการส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ ในการดำเนินการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หรือขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยและพัฒนาอายุต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ ซึ่งเป็นนักเรียนหรือนักศึกษาในสถานศึกษาและเกี่ยวข้องกับการเรียน การสอนของวิชาหรือคณะในสถานศึกษานั้น ให้แสดงความจำนงต่อสถานศึกษาของตน เพื่อให้สถานศึกษา ดำเนินการขอรับการสนับสนุนจากกองทุนต่อไป

2.3 หลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุน

ในด้านหลักเกณฑ์ และวิธีการให้การอุดหนุนนั้น ระเบียบคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่าด้วยการบริหารกองทุน ข้อ 30 กำหนด ให้คณะกรรมการบริหารกองทุนประกาศกำหนด โครงการหรือกิจกรรม กรอบจำนวนเงินที่จะให้การส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ และรูปแบบของการ จัดสรรเงินกองทุน เป็นคราว ๆ ไป โดยให้ประกาศกำหนดระยะเวลาการเปิดรับโครงการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

โครงการหรือกิจกรรมที่จะให้การส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ ต้องมีลักษณะดังนี้

- (1) เป็นการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อ เศรษฐกิจและสังคม และแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
- (2) มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ต่อการให้บริการสาธารณะ และไม่เป็นการแสวงหากำไรโดยไม่ เป็นการทำลายการแข่งขันอันพึงมีตามปกติวิสัยของกิจการภาคเอกชน

การขอรับการอุดหนุนจากกองทุน ระเบียบ ข้อ 31 กำหนดให้ ผู้ยื่นคำขอ ยื่นคำขอและแสดง เอกสารตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนประกาศกำหนด อันมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (1) ข้อมูลผู้ขอรับการส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ

- (2) ลักษณะและระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมที่ขอรับการส่งเสริม สนับสนุน
- (3) ประมาณการค่าใช้จ่ายและแผนการดำเนินงาน
- (4) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินงาน
- (5) รายละเอียดอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด

ระเบียบวางหลักเกณฑ์ว่า เมื่อกองทุนได้รับคำขอแล้วให้ดำเนินการตรวจสอบแบบคำขอรับการสนับสนุนข้อมูลเอกสารและหลักฐานภายในสิบห้าวันทำการนับถัดจากวันสิ้นสุดรับแบบคำขอ (ข้อ 36) นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีคณะกรรมการกลั่นกรองพิจารณาโครงการที่คณะกรรมการบริหารกองทุนแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองพิจารณาโครงการหรือกิจกรรมที่ขอรับการส่งเสริม สนับสนุน ความช่วยเหลือในการดำเนินการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หรือขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยและพัฒนาและให้ผู้บริหารกองทุนเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

อนึ่ง วิธีการส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ และการให้ทุนอุดหนุนวิจัยและพัฒนาเป็นไปตามระเบียบ ข้อ 42 มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (1) เงินให้เปล่าเต็มจำนวน
- (2) เงินให้เปล่าบางส่วน
- (3) เงินสนับสนุนผ่านหน่วยงานที่มีข้อตกลงกับสำนักงานโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด
- (4) วิธีการอื่นตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด

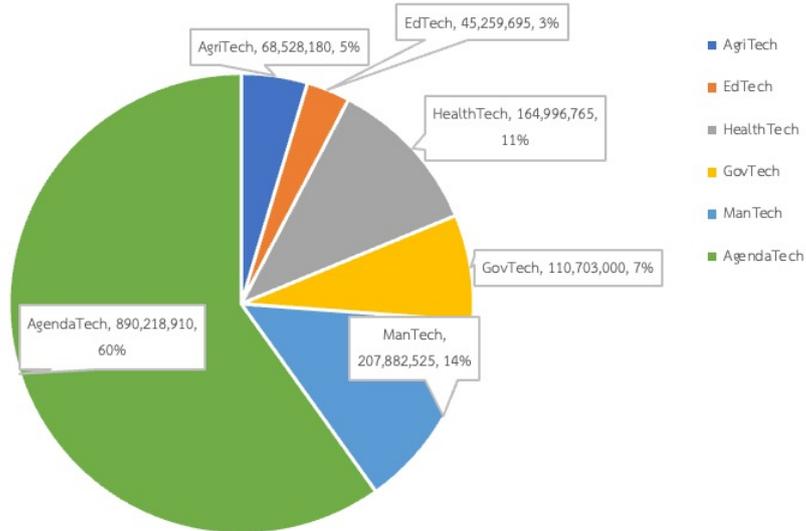
2.4 การดำเนินการตามโครงการเงินกู้

ระเบียบคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่าด้วยการบริหารกองทุน ข้อ 45 กำหนดให้ผู้ที่ได้รับการอุดหนุนต้องรายงานความก้าวหน้าหรือผลการดำเนินงาน ตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด นอกจากนี้ ระเบียบ ข้อ 46 – 48 ยังได้กำหนดแนวทางให้มีคณะกรรมการติดตามและประเมินผลที่คณะกรรมการบริหารกองทุนแต่งตั้งทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานและการใช้จ่ายเงินของโครงการที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ หรือให้การอุดหนุนการวิจัยและพัฒนาจากกองทุน นอกจากนี้ ยังให้คณะกรรมการด้านติดตามและประเมินผลจัดทำรายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรมเสนอต่อคณะกรรมการบริหารกองทุนอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งหรือตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

3.1 ผลการดำเนินงานของกองทุน

ผลการบริหารกองทุนพัฒนาดิจิทัลฯ ที่ปรากฏในรายงานประจำปีกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ประจำปี พ.ศ.2562 และ 2563 แสดงให้เห็นถึง มูลค่าเงินอุดหนุน และประเภทโครงการที่ได้รับการอุดหนุนอันมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 2-10 มูลค่าเงินอุดหนุน (บาท) และประเภทโครงการที่ได้รับการอุดหนุนจากกองทุนพัฒนาดิจิทัล ฯ ประจำปี พ.ศ.2563

ที่มา: รายงานประจำปีกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ประจำปี พ.ศ. 2562 และ 2563

ในปี พ.ศ.2563 มีจำนวนโครงการที่ได้รับการอนุมัติทั้งสิ้น 53 โครงการ มูลค่ารวม 1,487,589,075 บาท โดยมีโครงการที่ได้รับการอนุมัติในด้านเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม วาระเร่งด่วนของรัฐบาลหรือคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติिमอบหมาย (AgendaTech) มีจำนวนมากที่สุดถึง 15 โครงการ มูลค่ารวม 820,218,910 บาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 60 ของเงินทุนทั้งหมดที่ได้รับการอนุมัติ

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

จากผลการบริหารกองทุนโดยเฉพาะในด้านการให้การอุดหนุนทุนวิจัยเพื่อการพัฒนา จะเห็นว่าทางกองทุนมีการจัดสรรเงินอุดหนุนตามกรอบนโยบายที่ชัดเจนซึ่งแบ่งเป็น 7 ด้าน ดังที่ปรากฏในแผนภูมิ 1 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงลึกแล้ว แม้โครงการที่ได้รับการอนุมัติในด้านเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม วาระเร่งด่วนของรัฐบาลหรือคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติิมอบหมาย (AgendaTech) มีจำนวนมากที่สุด แต่กลับไม่ปรากฏว่ามีแผน หรือแนวทางที่ชัดเจนของวาระ (agenda) สำคัญอันจะเป็นหลักเกณฑ์ในการขับเคลื่อนการอุดหนุนทุนเพื่อการวิจัยและการพัฒนาด้วยเหตุนี้ การให้ทุนสนับสนุนในลักษณะนี้ อาจมีลักษณะกระจายทำให้ยากต่อการนำเอาองค์ความรู้ของงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนไปใช้อย่างมีทิศทาง และเป็นรูปธรรม ดังนั้น ทางกองทุนอาจจะมีการกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยของโครงการ AgendaTech ว่าครอบคลุมแง่มุมใดบ้าง เพื่อให้การขับเคลื่อนการให้ทุนเกิดประโยชน์สูงสุด

5. แหล่งข้อมูล

- 5.1 พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560
- 5.2 ระเบียบคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่าด้วยการบริหารกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2561
- 5.3 รายงานประจำปีกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ประจำปี พ.ศ.2562 และ 2563

มาตรการที่ 14   กฎบัตรเมือง
หน่วยงานรับผิดชอบ   สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
สมาคมการผังเมืองแห่งประเทศไทย

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

กฎบัตรเมืองเป็นมาตรการเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองและความเป็นพลเมือง การเปลี่ยนเมืองให้เป็นเวทีการเมือง ทั้งนี้การมีอยู่ของกฎบัตรมาจากการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนอย่างสิ้นเชิง แต่ทว่ายังไม่มี การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและการเมืองที่สอดคล้องกัน ในอเมริกาเหนือและยุโรปส่วนใหญ่ อำนาจของเมืองจะได้รับมาจากอำนาจอธิปไตยของรัฐ หลายเมืองไม่สามารถเข้าถึงรายได้ที่จำเป็นในการจัดหาสวัสดิการสังคมและข้อกำหนดด้านโครงสร้างพื้นฐานของผู้อยู่อาศัย ยกตัวอย่างเช่น นคร Toronto ประเทศแคนาดามีประชากร 2.6 ล้านคนแต่มีรถไฟใต้ดินเพียง 2 สาย นายกเทศมนตรีนคร Toronto เสนอให้เงินสนับสนุนการขยายระบบขนส่งมวลชนโดยเก็บค่าผ่านทางเล็กน้อยบนถนนในเมือง 2 สาย แต่รัฐบาลมณฑลคัดค้านแนวคิดนี้ อีกสองปีต่อมา ผู้ว่าการมณฑลตัดสินใจลงโทษฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองด้วยการปรับโครงสร้างการปกครองนคร Toronto ในช่วงกลางของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งชาวนคร Toronto โกรธเคือง แต่ก็ทำอะไรไม่ได้ ผู้สนับสนุนประชาธิปไตยในท้องถิ่นจึงได้เรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อสร้าง "กฎบัตรเมือง" ที่มีอำนาจมากขึ้น

กฎบัตรเมืองจึงเป็นวิธีการในการพัฒนาเมืองและระบบการปกครองโดยพลเมืองเป็นผู้ออกข้อกำหนดหรือก็คือกฎบัตรของเมืองเอง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเป็นกฎเกณฑ์เฉพาะตัวซึ่งอยู่เหนือกว่ากฎหมายทั่วไปเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เมืองสามารถรับหรือปรับเปลี่ยนกฎบัตรการจัดเมืองโดยการตัดสินใจของฝ่ายบริหารตามวิธีที่กำหนดไว้ในกฎบัตร เมืองเหล่านี้อาจได้รับการบริหารโดยผู้ดูแลเมือง ยกตัวอย่างเช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นตัวแทนของภาคประชาชนในท้องถิ่นหรือเมืองนั้น

กฎบัตรเมืองเป็นมาตรการที่ให้เมืองได้รับเขตอำนาจพิเศษเพื่อสร้างหรือปรับปรุงระบบการปกครองและออกกฎหมายปฏิรูปนโยบายของเมืองได้เอง ซึ่งต้องไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ เมืองในกฎบัตรสามารถช่วยปรับปรุงการกำกับดูแลในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่จำกัดโดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในการดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติด้านการบริหารที่ดีที่สุดตลอดจนกฎระเบียบทางการค้า ด้วยการปรับปรุงธรรมาภิบาลและสถาบันต่าง ๆ เมืองในกฎบัตรสามารถสร้างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการแข่งขันสูงขึ้นซึ่งดึงดูดการลงทุน สร้างงานเพิ่มขึ้น และปรับปรุงชีวิตของคชนับล้าน เครื่องมือเหล่านี้เป็นหนึ่งในเครื่องมือ นโยบายสาธารณะที่ดีที่สุดเพื่อให้แน่ใจว่าการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วจะเริ่มต้นการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาวมากกว่าความยากจนในประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่

3. เจือ้นไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

สมาคมการผังเมืองแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการผลักดันแนวคิด “กฎบัตรเมือง” ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลนครสวรรค์ เป็นต้น และต่อมาสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) มีนโยบายพัฒนากลไกเชิงพื้นที่เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ในการกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจระดับย่าน โดยอาศัยการวิจัยเชิงพื้นที่จากองค์ความรู้ด้านการวางผังและการออกแบบเมืองตามประเทศผู้นำเศรษฐกิจขนาดใหญ่นำมาใช้ ซึ่งหนึ่งในเกณฑ์การพัฒนา ได้แก่ เกณฑ์การเติบโตอย่างชาญฉลาด (Smart Growth Principles) เกณฑ์ความเป็นผู้นำการออกแบบด้านพลังงานและสภาพแวดล้อมระดับย่าน

(LEED-Neighborhood Development) และเกณฑ์การออกแบบเมือง เพื่อเป็นกลไกทดสอบการวางแผนปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจซึ่งคาดหวังให้เกิดการพัฒนาเมืองรูปแบบใหม่ที่ใช้เกณฑ์มาตรฐานการออกแบบผสมผสานกับกลไกการบริหารจัดการเมืองที่ดำเนินการโดยเครือข่ายบริษัทพัฒนาเมือง (City Development Network-CDN) หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสถาบันการศึกษา เพื่อนำไปสู่รูปแบบการพัฒนาเมืองที่ได้มาตรฐาน สามารถยกระดับทางเศรษฐกิจให้มีความยั่งยืน โดยขับเคลื่อนการพัฒนาจากเศรษฐกิจระดับฐานรากซึ่งเริ่มจากย่านและพื้นที่เมืองนั้น

การจัดทำกฎบัตร (City Charter) เป็นกลไกการพัฒนาเมืองและเศรษฐกิจ โดยได้พัฒนาแพลตฟอร์มกฎบัตร (Thailand Charter Platform) เป็นการเฉพาะสำหรับประเทศไทย มีค่าเป้าหมายและตัวชี้วัดตามเกณฑ์ มาตรฐานและมีวิธีปฏิบัติทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นหลักฐานสนับสนุน ที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกัน ทั้ง 6 ประเด็น เช่น การฟื้นฟูระบบกายภาพของเมืองจะนำไปสู่การปรับปรุงฟื้นฟูเมือง โครงสร้างพื้นฐาน และโครงสร้างทางธรรมชาติ ที่สร้างความสมดุลของการใช้ประโยชน์ทรัพยากร เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต

ด้วยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมประชากร เมืองจึงมีแนวโน้มจะส่งผลให้พฤติกรรมการลงทุนมีการคำนึงถึงสภาพสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมการลงทุนเศรษฐกิจสีเขียวที่กระตุ้นด้วยกฎหมายและนโยบายสาธารณะ หรือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมการบริโภคที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม กระบวนการพัฒนากฎบัตรเป็นข้อตกลงเบื้องต้นของความร่วมมือในการสนับสนุนและร่วมดำเนินการที่จะขับเคลื่อนการยกระดับเศรษฐกิจและการพัฒนาทางกายภาพ ที่สำคัญไปกว่านั้น กฎบัตร ได้กำหนดให้มีการพัฒนาจังหวัดต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการเป็นเมือง MICE และเมืองสีเขียว ซึ่งเป็นกลไกการออกแบบยุทธศาสตร์เมืองที่สอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาแบบใหม่ให้เติบโตอย่างชาญฉลาดตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

ปัจจุบันเครือข่ายกฎบัตรเมืองประกอบด้วยสมาคมการค้าเมืองไทย สมาคมอสังหาริมทรัพย์ไทย บริษัท ยูไนเต็ เทคโนโลยี เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด (UTE) พร้อมด้วย 13 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลนครเชียงใหม่, เทศบาลเมืองแม่เหิยะ จังหวัดเชียงใหม่, เทศบาลนครนครสวรรค์, เทศบาลนครอุดรธานี, เทศบาลนครขอนแก่น, เทศบาลนครระยอง, เทศบาลนครรังสิต, เทศบาลเมืองปาดอง, เทศบาลเมืองกระบี่, เทศบาลเมืองหัวหิน, เทศบาลเมืองทุ่งสง, เทศบาลเมืองชุมแพ และเทศบาลแก่งคอย โดยมีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, มหาวิทยาลัยศิลปากร, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยพายัพ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ร่วมสนับสนุนการสร้างแนวทางการพัฒนาร่วมกัน รวมถึงการวางแผนปฏิบัติการวิจัยพัฒนาเมืองและการปรับปรุงฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาล ชุมชน และพื้นที่ศึกษาอื่นที่ได้วางแผนไว้ภายใต้เจตนารมณ์กฎบัตรแห่งชาติ (National Charter) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองและเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเป็นกลไกในการเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันโดยรวมให้กับประเทศตามเป้าหมาย 4 ข้อ ได้แก่

1. สนับสนุนการตกลงร่วมกันของทุกภาคส่วนของสังคมในการพัฒนาเทศบาลเป็นพื้นที่นำร่องพัฒนาเป็นย่านอัจฉริยะ
2. ร่วมกันวางแผนและออกแบบแนวคิดด้านการพัฒนาด้านกายภาพ โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค
3. ส่งเสริมย่านอัจฉริยะเพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น
4. สร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการพัฒนาฐานข้อมูล เพื่อการวิจัยและนำไปปฏิบัติใช้ให้สำเร็จลุล่วง

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

มาตรการนี้สามารถบูรณาการการทำงานร่วมกับมาตรการอื่นได้ และควรขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานครและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รายล้อมเทศบาลนครในต่างจังหวัด

5. แหล่งข้อมูล

5.1 Margaret Kohn. (2020). The Danger Zone: Charter Cities, Citizenship, and Social Justice. <https://verfassungsblog.de/the-danger-zone-charter-cities-citizenship-and-social-justice/>

5.2 Charter Cities Institute. (2022). What is a Charter City? <https://chartercitiesinstitute.org/intro/>

5.3 <https://www.terrabbkk.com/articles/196538>

5.4 <https://siamrath.co.th/n/175963>

มาตรการที่ 15 บริษัทพัฒนาเมือง หน่วยงานรับผิดชอบ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

บริษัทพัฒนาเมือง ถือเป็นภาคเอกชนซึ่งเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมการทำงาน
ของภาครัฐ โดยเฉพาะในด้านการขับเคลื่อนและงบประมาณ การจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมืองเป็นการรวมตัว
ของนักธุรกิจท้องถิ่น เพื่อจัดตั้งเป็นบริษัทในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ของตนเองไปข้างหน้าและไม่ได้หวัง
พึ่งพารัฐบาลอย่างเดียว ปัจจุบันบริษัทพัฒนาเมืองในประเทศไทยที่ได้ดำเนินการจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมืองเป็นที่
เรียบร้อยแล้วได้แก่ เมืองขอนแก่น เชียงใหม่ ภูเก็ต ตามลำดับ

ปัจจุบันกลุ่มภาคเอกชนหลายจังหวัดในภูมิภาค โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นหัวเมืองสำคัญ ได้เริ่มมี
การรวมตัวและระดมทุนจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมือง เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนาเมือง โดยเน้นการมี
ส่วนร่วมที่จะช่วยกันกำหนดทิศทางที่เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองในทุกด้าน ซึ่งการรวมตัวกันของเอกชน
ถือเป็นพลังสำคัญที่จะทำให้การขยายหรือเปลี่ยนเมืองเป็นไปด้วยความรวดเร็วขึ้น และสามารถตอบสนอง
ความต้องการของคนในท้องถิ่นได้อย่างตรงจุดมากขึ้น

ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ บริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด ที่เกิดจากการรวมตัวและระดมทุนจาก
ภาคเอกชนในท้องถิ่น และกำลังพัฒนาระบบขนส่งมวลชน คือระบบ Tram เช่นเดียวกับบริษัท ภูเก็ตพัฒนา
เมือง จำกัด ที่จดทะเบียนกว่า 100 ล้านบาท ก็จะพัฒนาระบบขนส่งมวลชนและศูนย์กลางคมนาคมที่จะเชื่อมต่อกับ
ระบบขนส่งมวลชนระบบ Tram ของภาครัฐ ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ก็ได้มีการรวมตัวและจดทะเบียน
จัดตั้งบริษัท เชียงใหม่พัฒนาเมือง จำกัด แล้วเช่นกัน ซึ่งบริษัท เชียงใหม่พัฒนาเมือง จำกัด จะเน้นการทำงาน
ในเชิงประจักษ์ และเน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยจะเริ่มจากการพัฒนาระบบขนส่งมวลชน
เป็นอันดับแรก โดยเฉพาะการพัฒนาเส้นทาง(Route) ขนส่งมวลชนจากสนามบินเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ รวมถึง
เอกชนของจังหวัดพิษณุโลก ที่ได้ทำการจัดตั้งบริษัท พิษณุโลกพัฒนาเมือง จำกัด ด้วยทุนจดทะเบียนราว 50
ล้านบาท ส่วนจังหวัดสมุทรสาครก็อยู่ระหว่างการยื่นขอจดทะเบียนบริษัท ด้วยทุนจดทะเบียนราว 100-200
ล้านบาท ขณะที่จังหวัดสระบุรีและระยองก็อยู่ในขั้นตอนการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมืองด้วยเช่นกัน
ด้วยทุนจดทะเบียนจังหวัดสระบุรี 100 ล้านบาท นอกจากนี้ สถาบันการเติบโตอย่างชาญฉลาดประเทศไทย
ก็อยู่ระหว่างการหารือในรายละเอียดกับอีกหลายจังหวัด อาทิ หาดใหญ่ (สงขลา) อุดรธานี และชลบุรี ที่ให้
ความสนใจจะขับเคลื่อนเมืองภายใต้การดำเนินการในรูปแบบของบริษัทพัฒนาเมือง

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

ส่วนใหญ่เน้นการให้สิทธิพิเศษเพื่อเป็นการจูงใจให้นักลงทุนสนใจเข้ามาร่วมลงทุนในพื้นที่ TOD คือ
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการลงทุน เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 แก้ไขเพิ่มเติม
ถึง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐกับเอกชน พ.ศ. 2562 และกฎหมายที่
เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในระยะเวลาที่กำหนด เป็นต้น

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

บริษัทพัฒนาเมืองเป็นภาคส่วนทางเอกชนที่ใช้การประสานความร่วมมือกับภาครัฐ (PPP) สนับสนุน
ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงด้านบริการสาธารณะที่สะดวก รวดเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการลงทุนด้าน

โลจิสติกส์ และอสังหาริมทรัพย์ ที่เป็นการพัฒนาซึ่งสอดคล้องกันกับการพัฒนาเมืองที่จะสามารถทำให้เห็นผลชัดเจนด้านการลงทุน นับเป็นอีกมิติของการร่วมลงทุนในประเทศไทย

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งกับการพัฒนาเมือง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการจัดทำแนวทางการส่งเสริมการพัฒนา TOD โดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการกำหนดมาตรการ ซึ่งปัจจุบันมีการประกาศใช้กฎหมายใหม่บางส่วนที่เอื้อต่อการพัฒนา TOD เช่น กฎหมายจัดรูปที่ดินและกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง) แต่ยังคงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายปัจจุบันอีกหลายฉบับและอาจรวมถึงการจัดทำกฎหมายขึ้นมาใหม่เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการพัฒนาและส่งเสริม TOD อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกำหนดมาตรฐานการพัฒนาทางกายภาพที่บูรณาการการพัฒนาเมืองกับระบบคมนาคม การจัดการที่ดินที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม การมีองค์กรขับเคลื่อนและการส่งเสริมการลงทุน

5. แหล่งข้อมูล

- 5.1 <https://www.techhub.in.th/the-new-model-is-powered-by-smart-city>
- 5.2 <https://www.baan-d.com/7-จังหวัด-แห่ตั้งบริษัท>
- 5.3 <https://www.thansettakij.com/real-estate/232641>
- 5.4 <https://www.khonkaenthinktank.com/profile.php>
- 5.5 <https://www.sanook.com/hitech/1417613/>

มาตรการที่ 16   กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
หน่วยงานรับผิดชอบ   สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

การส่งเสริมและกำกับดูแลวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE) ในประเทศไทยนั้น มีกลไกทางกฎหมายรองรับอย่างชัดเจนภายหลังจากที่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 อาจกล่าวได้ว่า จุดเด่นของ พ.ร.บ.ดังกล่าว ประกอบด้วย การนำระบบการจดทะเบียน (registration) วิสาหกิจเพื่อสังคม และการกำหนดสิทธิประโยชน์ให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งสิทธิประโยชน์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ การจัดตั้งกองทุนขึ้นเพื่อสนับสนุน และช่วยเหลือวิสาหกิจเพื่อสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย โดย พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562 มาตรา 46 ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งภายในสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม (สวส.) เรียกว่า “กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม” การจัดตั้งกองทุนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม

พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562 ได้วางแนวทางในการบริหาร และกำกับดูแลกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ดังนี้

โครงสร้างการกำกับดูแล

ในเชิงโครงสร้างการกำกับดูแลกองทุนวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้น พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 มาตรา 15 ได้กำหนดให้มี “คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม” ขึ้น โดยมีองค์ประกอบหลักของคณะกรรมการ ประกอบด้วย

(1) นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวนสิบสองคน ได้แก่ ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และประธานสมาคมธนาคารไทย

(3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนแปดคน ได้แก่ ผู้ประกอบกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือกลุ่มกิจการเพื่อสังคม จำนวนสามคน ผู้ปฏิบัติงานในภาคเอกชน จำนวนสามคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่น จำนวนสองคน โดยผู้ปฏิบัติงานในภาคเอกชนและผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจะต้องมาจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านการเงิน ด้านการลงทุน ด้านกฎหมาย ด้านสื่อสารมวลชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการตลาด หรือด้านการออกแบบ ทั้งนี้ ให้แต่งตั้งด้านละไม่เกินหนึ่งคน

มาตราเดียวกันนี้ ยังกำหนดให้ผู้อำนวยการ สวส. เป็นกรรมการและเลขานุการ

ในด้านหน้าที่เกี่ยวเนื่องกับกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม มาตรา 19 (12) กำหนดให้คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมมีหน้าที่ในการกำกับการบริหารกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

นอกจากคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแล้ว พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562 มาตรา 49 ยังกำหนดให้มี “คณะกรรมการบริหารกองทุน” ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยให้มีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) ประธานกรรมการบริหารกองทุนซึ่งแต่งตั้งจากกรรมการ
(2) กรรมการบริหารกองทุนซึ่งแต่งตั้งจากผู้แทนกระทรวงการคลังคนหนึ่ง
(3) กรรมการบริหารกองทุนซึ่งแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกินสี่คน โดยจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม การเงินการธนาคาร การบริหารธุรกิจ หรือการลงทุน

(4) ผู้อำนวยการเป็นกรรมการบริหารกองทุนและเลขานุการ
โดยมาตรา 51 กำหนดให้ คณะกรรมการบริหารกองทุน มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบายและควบคุมดูแลการบริหารกองทุน
(2) พิจารณาจัดสรรเงินกองทุนเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกองทุนตามมาตรา 48
(3) ออกระเบียบเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการปฏิบัติการให้เป็นไปตาม
มาตรา 48 (1) (2) (3) (4) และ (5) ทั้งนี้ โดยมีการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม

(4) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินกองทุน และการจัดหาผลประโยชน์ของกองทุน

(5) จัดทำรายงานการรับและการจ่ายเงินของกองทุนเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ [ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม]

(6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้บัญญัติให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการบริหารกองทุน หรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย การจัดสรรเงินกองทุนตาม (2) และการออกระเบียบตาม (3) และ (4) ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ [ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม]

การบริหารกองทุน

ในด้านการบริหารกองทุน พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562 ได้วางแนวทางให้คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมกำหนดนโยบายในภาพกว้าง และให้คณะกรรมการบริหารกองทุนบริหารงานประจำวัน (day-to-day)

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

2.1 เงื่อนไขของมาตรการ

การขอสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นไปตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562 มาตรา 48 ซึ่งกำหนดว่า เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุนดังต่อไปนี้

(1) ให้วิสาหกิจเพื่อสังคมกู้ยืมสำหรับดำเนินการก่อตั้ง ปรับปรุง และพัฒนากิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นให้มีประสิทธิภาพและขีดความสามารถเพิ่มขึ้น

(2) ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนในการประกอบกิจการในระยะเริ่มแรก ทั้งนี้ ต้องมีกำหนดเวลาไม่เกินสองปี โดยสามารถขยายกำหนดระยะเวลาได้รวมแล้วไม่เกิน 4 ปี

(3) ให้ความช่วยเหลือส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรเอกชน เพื่อนำไปใช้ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

(4) ให้ความช่วยเหลือหรืออุดหนุน ร่วมทุน หรือดำเนินการใดร่วมกับนิติบุคคลอื่นเกี่ยวกับการก่อตั้ง การขยายกิจการ การวิจัย การพัฒนา และการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

(5) ให้ความช่วยเหลืออื่นทางการเงินตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(6) เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของกองทุนตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด การดำเนินการตาม (1) (2) (3) (4) และ (5) ต้องเป็นไปตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

2.2 แนวทางสนับสนุนของมาตรการ

ในด้านการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้น ระเบียบคณะกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือหรืออุดหนุน ร่วมทุน หรือดำเนินการใดร่วมกับนิติบุคคลอื่นเกี่ยวกับการก่อตั้ง การขยายกิจการ การวิจัย การพัฒนา และการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2565 ข้อ 4 ได้วางแนวทางในการใช้จ่ายเงินกองทุนไว้ว่า ในกรณีที่ สวส. มีการจัดทำแผนหรือโครงการที่ต้องอาศัยความร่วมมือ หรือต้องทำข้อตกลงทางวิชาการ การเงิน หรือเรื่องอื่นใด กับนิติบุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ในการผลักดันการก่อตั้ง การขยายกิจการ การวิจัย การพัฒนา และการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีประสิทธิภาพและทั่วถึง ให้ สวส. ภายใต้ความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารกองทุน สามารถใช้เงินกองทุนในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับรูปแบบในการก่อตั้ง หรือการขยายกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีจำนวนที่ครอบคลุม เหมาะสมกับสภาพการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม ทั้งในเขตเมืองและชนบท หรือเขตเศรษฐกิจเฉพาะ

(2) จัดให้มีรูปแบบความร่วมมือในลักษณะต่างๆ ระหว่างนิติบุคคลอื่นกับวิสาหกิจเพื่อสังคม เช่น การลงทุนเพื่อก่อตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การสนับสนุนเงินทุนและวิชาการ การร่วมทุน การให้คำปรึกษาแนะนำ ฯ การจัดให้มีนิติสัมพันธ์ทางธุรกิจ การประสานเครือข่าย การถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นต้น

(3) จัดให้มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การตลาด ประเภทกิจการ โดยจัดให้มีช่องทางการติดต่อสื่อสารให้นิติบุคคลอื่นเข้าถึงวิสาหกิจเพื่อสังคมได้โดยสะดวกและทั่วถึง

(4) ร่วมลงทุนในธุรกิจที่เหมาะสมกับนิติบุคคลอื่นที่มีธุรกิจเชื่อมโยงกับส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม

(5) ดำเนินการในเรื่องอื่นใดตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนให้ความเห็นชอบ

2.3 หลักเกณฑ์และวิธีการขอใช้เงินส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ระเบียบคณะกรรมการบริหารกองทุนว่าด้วยการวิจัยและการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม ข้อ 5 กำหนดให้นิติบุคคลที่ประสงค์จะขอรับการสนับสนุนจากกองทุนให้จัดทำแผนงานหรือโครงการ พร้อมยื่นเอกสารหลักฐานประกอบการขอรับการสนับสนุน ดังต่อไปนี้

(1) รายละเอียดแผนงานหรือโครงการที่จะดำเนินการขยายกิจการ การวิจัย การพัฒนา และการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

- (2) รายละเอียดประมาณการรายรับ รายจ่าย และผลตอบแทนของแผนงานหรือโครงการ
- (3) กรณีองค์กรเอกชนให้มีการส่งเอกสารเกี่ยวกับรายงานฐานะทางการเงินที่รับรองโดยผู้สอบบัญชีปีก่อนปีที่ยื่นคำขอหนึ่งปี และรายงานผลการประกอบการกิจการประจำปีก่อนปีที่ยื่นคำขอหนึ่งปีด้วย
- (4) เอกสารหรือหลักฐานอื่นตามที่ผู้อำนวยการประกาศกำหนด

2.4 การดำเนินการตามโครงการเงินกู้

ระเบียบคณะกรรมการบริหารกองทุนว่าด้วยการวิจัยและการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม ข้อ 6 วรรคแรก กำหนดว่า เมื่อสำนักงานหรือหน่วยบริการรับคำขอได้รับคำขอ พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานตามข้อ 5 แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของเอกสาร และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแผนงานหรือโครงการที่ยื่นคำขอโดยไม่ชักช้า แล้วเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อพิจารณาอนุมัติแผนงานหรือโครงการและเห็นชอบให้จัดสรรวงเงินค่าใช้จ่ายตามแผนงานหรือโครงการ นอกจากนี้ ระเบียบ 7 อธิบายว่า ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแผนงานหรือโครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากกองทุนตามข้อ 6 ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- (1) ความเป็นไปได้และความจำเป็นของแผนงานหรือโครงการ
- (2) ความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (3) ความคุ้มค่าหรือผลตอบแทนในการดำเนินการตามแผนงานหรือโครงการ
- (4) ฐานะทางการเงินของกองทุนและการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม

การแจ้งผลการพิจารณาแผนงานหรือโครงการนั้น ระเบียบ ข้อ 11 กำหนดให้ สวส. แจ้งให้นิติบุคคลที่ยื่นคำขอทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่คณะกรรมการบริหารกองทุน หรือคณะอนุกรรมการที่ได้รับมอบหมายได้พิจารณาแล้วเสร็จ

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

ในปัจจุบัน วิสาหกิจเพื่อสังคมจดทะเบียนมีจำนวน 214 แห่ง และมีกลุ่มกิจการเพื่อสังคม 36 แห่ง แม้กระนั้นก็ตาม ยังมีผู้ประกอบการเพื่อสังคมอีกหลายรายที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมตามกฎหมาย นอกจากนี้ แม้แนวทางวิสาหกิจเพื่อสังคมจะเป็นประเด็นที่สถาบันการศึกษาหลายแห่งเริ่มให้ความสนใจ และมีเอกชนอีกจำนวนหนึ่งเริ่มนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ในการประกอบกิจการ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมในสังคมไทยยังคงมีจำกัด ประโยชน์จากมาตรการกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมจึงมีความสำคัญต่อกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการภายในสถาบันการศึกษา นักวิชาการอิสระ และเอกชนที่มีความสนใจในประเด็นวิสาหกิจเพื่อสังคม

4. สิ่งที่ต้องพัฒนา/ต่อยอด

เนื่องจากการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารกองทุนยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกักองทุนยังไม่ได้มีการตราขึ้นอย่างครบถ้วน ดังนั้น การบริหารกองทุนในช่วงหลังจากการจัดตั้งนั้น จึงต้องอาศัยการระดมทุน และการบริจาค โดย สวส. อาจร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น กสท. ในการประชาสัมพันธ์ให้บริษัทเอกชนทราบถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ จากการบริจาคให้กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษีตามพระราชกฤษฎีกา ฯ (ฉบับที่ 735) พ.ศ.2564 นอกจากนี้ สวส. ยัง

อาจจะร่วมมือกับเอกชนที่เน้นการสร้างนวัตกรรมด้านสังคม หรือเอกชนที่นำแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาปรับใช้ ในการระดมทุนเพื่อเพิ่มจำนวนเงินกองทุนในอนาคต

5. แหล่งข้อมูล

5.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562

5.2 ระเบียบคณะกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือหรืออุดหนุน ร่วมทุน หรือดำเนินการใดร่วมกับนิติบุคคลอื่นเกี่ยวกับการก่อตั้ง การขยายกิจการ การวิจัย การพัฒนา และการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2565

5.3 กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม สืบค้นได้จาก <https://www.osep.or.th>

5.4 พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 735) พ.ศ.2564

มาตรการที่ 17   คณะอนุกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยในกระบวนการยุติธรรม
(คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ: กพยช.)

หน่วยงานรับผิดชอบ   สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของมาตรการ

การพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นแก่สังคม ทั้งในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายและให้เกิดความสะดวกรวดเร็วกว่าประชาชน ด้วยเหตุนี้ จึงมีการตราพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2549 ขึ้น เพื่อสร้างความร่วมมือในการประสานการบริหารงานยุติธรรมของชาติให้เป็นไปโดยสอดคล้องกัน ร่วมกันวางแผนการบริหารงานยุติธรรมและแก้ไขปัญหาอุปสรรคในกระบวนการยุติธรรม และมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะทำให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

พ.ร.บ.พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมฯ มาตรา 6 ได้กำหนดให้มี “คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ” (ก.พ.ย.ช.) ประกอบด้วย

(1) นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ

(2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นรองประธานกรรมการ

(3) ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อัยการสูงสุด เจ้ากรมพระธรรมนูญ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการรัฐมนตรี เลขาธิการสำนักงานศาลปกครอง เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม เลขาธิการเนติบัณฑิตยสภา นายกษัตริย์ ทนายความ คณบดีคณะนิติศาสตร์หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน คณบดีคณะนิติศาสตร์หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ผู้แทนสำนักงบประมาณ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรีจำนวนสามคน เป็นกรรมการ

(4) ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นเลขานุการ

ในด้านการวิจัยและการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ก.พ.ย.ช. มีหน้าที่ตามมาตรา 10(6) ในการศึกษา วิเคราะห์ และทำการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดแนวทาง กลยุทธ์ และมาตรการในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม หรือการดำเนินการตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลและเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมเพื่อพิจารณา

นอกจาก ก.พ.ย.ช. แล้ว พ.ร.บ.พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมฯ มาตรา 16 ยังกำหนดให้มีสำนักงานกิจการยุติธรรม (สกธ.) กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบงานเลขานุการของคณะกรรมการ โดยมีอำนาจหน้าที่หลายประการ เป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2561 ซึ่งในด้านการวิจัยและการพัฒนานั้น สกธ. มีหน้าที่และอำนาจ ครอบคลุม

(1) ประสานและดำเนินการวิจัยด้านกฎหมาย ระบบงานยุติธรรม และทางด้านอาชญาวิทยา รวมทั้งติดตามและประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(2) บริหารกองทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม

กฎกระทรวงฉบับเดียวกันนี้ ยังแบ่งส่วนงานภายใน สกธ. ซึ่งหนึ่งในส่วนงานด้านการวิจัยและการพัฒนา คือ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม โดยสถาบันมีหน้าที่และอำนาจในการบริหารกองทุน และสนับสนุนเงินทุน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยแก่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและต่างประเทศ

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

สกธ. เป็นหน่วยงานวิจัย และเป็นหน่วยจัดสรรทุนวิจัยในด้านการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมในขณะเดียวกัน ในส่วนของการเป็นหน่วยจัดสรรทุนวิจัยนั้น ระเบียบสำนักงานกิจการยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการเบิกจ่ายงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนงานวิจัยของกระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2550 กำหนดให้ สกธ. เป็นผู้รวบรวมและนำเสนอคำขอของงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนงานวิจัยต่อกระทรวงยุติธรรม ในขณะที่การให้ทุนวิจัยแก่บุคคลากรภายนอก อาจดำเนินการผ่านการจัดจ้างที่ปรึกษา และผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานจัดสรรทุนวิจัยอย่าง สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) โดยโครงการที่เสนอขอรับทุนสนับสนุนต้องสอดคล้องกับกรอบวิจัยด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในแต่ละปีงบประมาณที่มีการประกาศเชิญชวน

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

จากการเปิดเผยข้อมูลของ สกธ. เกี่ยวกับจำนวนงานวิจัยด้านกระบวนการยุติธรรมระหว่างปี พ.ศ. 2550 -2560 พบว่า การจัดสรรทุนกระจายไปยังหน่วยงาน 3 ประเภท

(1) หน่วยงานภายในกระทรวงยุติธรรม อาทิ กรมคุมประพฤติ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมบังคับคดี ฯลฯ

(2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ฯลฯ

(3) สถาบันอุดมศึกษา

ทั้งนี้ มีหน่วยงานที่ได้รับการจัดสรรทุนวิจัยรวมทั้งสิ้น 29 หน่วยงาน และมีผลผลิตงานวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 1,114 งาน ตลอดระยะดังกล่าวข้างต้น

4. สิ่งที่ต้องพัฒนา/ต่อยอด

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญอย่างมาก แม้ว่าที่ผ่านมา สกธ. จะมีการบริหารจัดการทุนอุดหนุนการวิจัยให้กับหน่วยงานที่มีความหลากหลาย หากมองในแง่ของการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แล้ว อาจกล่าวได้ว่า ยังมีช่องว่างในการพัฒนาในประเด็นนี้อยู่ กล่าวคือ ในอนาคตควรมีการกำหนดโจทย์วิจัยร่วมกันระหว่างหน่วยงานผู้ให้ทุน และนักวิจัย เพื่อให้งานวิจัยในประเด็นหนึ่งประเด็นใด มีความต่อเนื่อง และเห็นภาพรวมเป็นธีม (theme) ทั้งนี้ เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา หรือแก้ไขปัญหาในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ สกธ. เอง อาจนำงานวิจัยที่ผ่านมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อทราบถึงแนวทางการจัดสรรทุนที่ผ่านมา และกำหนดการจัดสรรทุนในอนาคตได้อย่างมีทิศทางมาข้าง

5. แหล่งข้อมูล

- 5.1 พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2549
- 5.2 กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2561
- 5.3 ระเบียบสำนักงานกิจการยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเบิกจ่ายงบประมาณอุดหนุนงานวิจัยของกระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2550

มาตรการที่ 18 กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน **หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงพลังงาน**

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานได้รับการจัดตั้งขึ้นตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายช่วยเหลือและอุดหนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานทั้งในด้านการลงทุน และการดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์พลังงานของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ตลอดจนเป็นเงินช่วยเหลือหรืออุดหนุนโครงการด้านการอนุรักษ์พลังงาน การค้นคว้าวิจัย การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา การส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน การป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการอนุรักษ์พลังงาน และเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและวางแผนพลังงาน หรือโครงการริเริ่มเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงาน การศึกษา การฝึกอบรม และการประชุมเกี่ยวกับพลังงาน การโฆษณา การเผยแพร่ข้อมูล และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนา การส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน และการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการอนุรักษ์พลังงาน

ทั้งนี้ มาตรา 24 ยังได้กำหนดที่มาของเงินกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน ดังนี้

1. เงินที่โอนจากกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงตามกฎหมายว่าด้วยการแก้ไขและป้องกันภาวะการณ์ขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิงตามจำนวนที่นายกรัฐมนตรีกำหนด
2. เงินที่ส่งตามมาตรา 35, 36 และ 37
3. เงินค่าธรรมเนียมพิเศษที่จัดเก็บตามมาตรา 42
4. เงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นคราวๆ
5. เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่ได้รับจากภาคเอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ รัฐบาลต่างประเทศ หรือองค์กรระหว่างประเทศ

6. เงินจากดอกผลและประโยชน์ใดๆ ที่เกิดจากกองทุนนี้ ให้กระทรวงพลังงานเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของกองทุน และดำเนินการเบิกจ่ายเงินกองทุนตามพระราชบัญญัตินี้

2. เจือ้นไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

2.1 เจือ้นไขของมาตรการ

เจือ้นไขในการรับเงินสนับสนุนจากกองทุนฯ นั้นจะต้องเป็นไปตามมาตรา 25 และ 26 แห่งพระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน โดยกองทุนฯ จะให้การสนับสนุนในรูปของเงินให้เปล่าในการดำเนินโครงการต่างๆตามวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ ทั้งนี้ตามมาตรา 26 องค์กรภาคเอกชนที่มีสิทธิ์ได้รับเงินช่วยเหลือหรืออุดหนุนตามมาตรา 23(3) ต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทยหรือกฎหมายต่างประเทศที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการอนุรักษ์พลังงาน หรือป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการอนุรักษ์พลังงาน และมีได้มีวัตถุประสงค์ในทางการเมืองหรือมุ่งค้าหากำไรจากการประกอบกิจกรรมดังกล่าว

2.2 แนวทางสนับสนุนของมาตรการ

กองทุนได้กำหนดแนวทางการสนับสนุนประกอบด้วย 3 แนวทาง ดังนี้

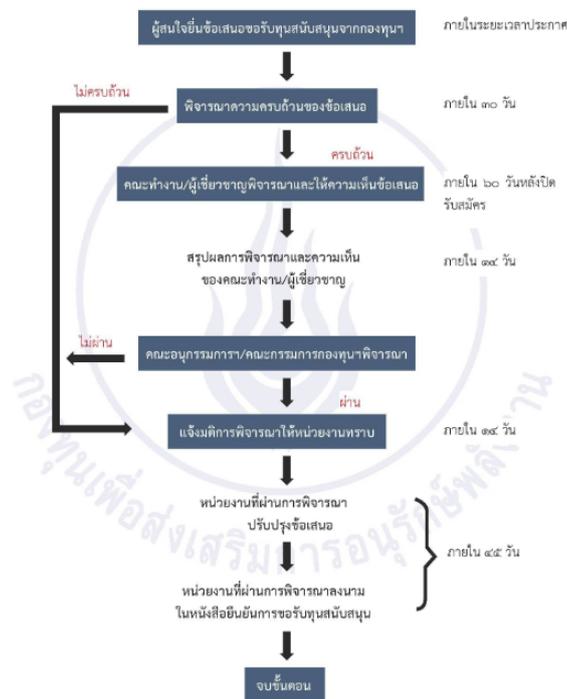
แนวทางที่ 1 รับคำร้องขอการสนับสนุนจากเจ้าของโครงการ และสรุปความเห็นเสนอต่อผู้มีอำนาจอนุมัติพิจารณาเป็นรายๆไป

แนวทางที่ 2 ประกาศหัวข้อโครงการศึกษาวิจัย และ/หรือ โครงการพัฒนาและสาธิตเพื่อสรรหาผู้ที่มีความเหมาะสมเป็นผู้รับเงินจากกองทุนฯ

แนวทางที่ 3 ประกาศสนับสนุนทุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งทุนอุดหนุนการวิจัยแก่นักศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อสรรหาผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตามหลักเกณฑ์ และ/หรือระเบียบที่กำหนด (เฉพาะโครงการพัฒนาบุคลากร)

2.3 หลักเกณฑ์และขั้นตอน

เจ้าของโครงการที่มีสิทธิ์ได้รับการสนับสนุนอาจเป็นได้ทั้งส่วนงานราชการ รัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษา หรือองค์กรเอกชนที่ไม่มุ่งแสวงหากำไรตามมาตรา 26 แห่ง พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน ฯ ซึ่งต้องมีฐานะนิติบุคคล จาตามกฎหมายไทยหรือกฎหมายต่างประเทศ

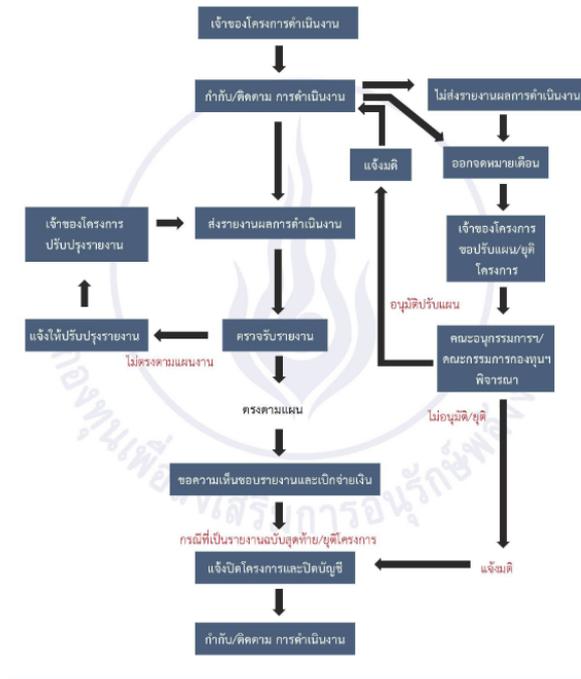

ภาพที่ 2-11 ขั้นตอนและวิธีการในการขอรับทุนจากกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน

ที่มา: <https://www.enconfund.go.th/pdf/manual.pdf>

2.4 การดำเนินการตามโครงการ

เจ้าของโครงการมีหน้าที่บริหารโครงการ และอาจมีผู้ที่จะดำเนินการอนุรักษ์พลังงานภายใต้โครงการดังกล่าว เรียกว่า ผู้ร่วมโครงการ โดยผู้ร่วมโครงการนี้จะติดต่อขอความช่วยเหลือทั้งด้านเทคนิคและด้านการเงินจากเจ้าของโครงการ และกองทุนฯ จะให้เงินช่วยเหลือแก่ผู้ร่วมโครงการผ่านทางเจ้าของโครงการ ทั้งนี้กองทุน ฯ มีการออกแบบขั้นตอนการติดตามการดำเนินโครงการ

ภาพที่ 2-12 ขั้นตอนและวิธีการกำกับติดตามโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุน
จากกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน
ที่มา: <https://www.enconfund.go.th/pdf/manual.pdf>

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

3.1 ผลการดำเนินงานของกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน

ในปีงบประมาณ 2565 คณะกรรมการกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานได้ มีมติอนุมัติให้จัดสรรเงินสนับสนุนให้กับโครงการทั้งสิ้น 1,057 โครงการ จำนวนเงิน 1,536,926,206.21 บาท โดยสามารถแยกเป็นประเภทของโครงการ ดังนี้

ตารางที่ 2-5 ผลการดำเนินงานของกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน

ที่	ประเภทโครงการ	จำนวนเงินสนับสนุน (บาท)
1	กลุ่มงานตามกฎหมาย	30,506,165.00
2	กลุ่มงานสนับสนุนนโยบายอนุรักษ์พลังงานและพลังงานทดแทน	117,857,750.00
3	กลุ่มงานศึกษา ค้นคว้าวิจัย นวัตกรรม และสถิติต้นแบบ	85,128,202.00
4	กลุ่มงานสื่อสาร และข้อมูลข่าวสาร	117,984,610.00
5	กลุ่มงานพัฒนาบุคลากร	133,061,310.00
6	กลุ่มงานส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและพลังงานทดแทน ในกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมขนาดเล็ก (SMEs) อาคาร บ้านอยู่อาศัย การขนส่ง ธุรกิจฟาร์มเกษตรสมัยใหม่ และพื้นที่พิเศษ	180,787,200.00
7	กลุ่มงานส่งเสริมอนุรักษ์พลังงานและพลังงานทดแทนเศรษฐกิจฐานราก	871,600,969.21

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

การอนุรักษ์พลังงานของประเทศไทยทำได้ในหลากหลายภาคส่วนและภาคธุรกิจ โดยกองทุน ฯ ควรส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาในรูปแบบวิธีการอนุรักษ์พลังงานทั้งที่ใช้เทคโนโลยีและไม่ใช้เทคโนโลยีอันได้แก่ การออกแบบอาคารสิ่งก่อสร้างให้สามารถใช้ประโยชน์จากแสงและลมธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยในการประหยัดไฟฟ้า หรือการคิดค้นวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างให้สามารถช่วยในการอนุรักษ์พลังงาน เช่น การใช้ฉนวนกันความร้อน การออกแบบหน้าต่าง ประตู การใช้กันสาด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่าโครงการที่กองทุน ฯ พิจารณานุมัติให้ทุนสนับสนุนส่วนใหญ่นั้นจะเป็นไปทางด้านพัฒนาและติดตั้งเทคโนโลยีในอาคารขนาดใหญ่ หรือภาคการเกษตรและเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการติดตั้งเครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ แต่ยังไม่ค่อยมีการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานในอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยทั่วไป ซึ่งเป็นภาคส่วนที่ใช้พลังงานไฟฟ้าสูงขึ้นทุกปี และมีจำนวนขยายมากขึ้นทุกปี ดังนั้นกองทุน ฯ จึงควรเพิ่มความสำคัญของภาคส่วนอาคารบ้านเรือน โดยสามารถจัดตั้งเป็นหัวข้อศึกษา และจัดการสรรหาผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรือให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาในหัวข้อดังกล่าว

5. แหล่งข้อมูล

5.1 <https://www.enconfund.go.th/>

5.2 <https://www.enconfund.go.th/pdf/manual.pdf>

5.3 <https://www.enconfund.go.th/index.php>

มาตรการที่ 19 กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ หน่วยงานรับผิดชอบ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

การดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่เริ่มดำเนินการนับตั้งแต่ได้มีการประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ซึ่งในปีแรกมีองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลนำร่องจัดตั้งกองทุนรวม 888 แห่งจนถึงปี พ.ศ. 2553 มีการขยายไปถึง 5,520 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 71 ของจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดของประเทศ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ(สปสช.) เป็นกองทุนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและการฟื้นฟู สภาพของประชาชนในระดับท้องถิ่น ดำเนินการควบคู่กับมาตรการการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดบริการด้านส่งเสริมสุขภาพการป้องกันโรค และมีบทบาทในการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแก่ประชาชน เนื่องจากการกระจายอำนาจสามารถทำให้มีการสร้างโอกาสให้เกิดหลักประกันสุขภาพอย่างทั่วถึงขึ้นมาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจะตอบสนองความต้องการหลักประกันสุขภาพของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น เป็นสิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการดำเนินงานตลอดจนความก้าวหน้าในการกระจายอำนาจด้านหลักประกันสุขภาพที่ดำเนินการ

กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่นับเป็นนวัตกรรมที่สำคัญในระบบสุขภาพของประเทศไทยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพของประชาชนจากหลายภาคส่วน ในสังคม โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการประสานหน่วยงาน องค์กร และภาคีเครือข่ายในพื้นที่เข้ามาร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชน ร่วมวางแผน และส่งเสริมให้เกิดการร่วมดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพ โดยสามารถติดตามประเมินผลการดำเนินงานให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมกับประชาชน กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ นอกจากมีเจตนารมณ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการดูแลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่แล้ว ยังสนับสนุนให้ประชาชนได้แสดงบทบาทในการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ และส่งเสริมให้บุคลากรด้านสาธารณสุขในพื้นที่ได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนประชาชนในการดูแลสุขภาพตนเอง ทั้งนี้ยังส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความตระหนักต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน สามารถดูแลสุขภาพได้ด้วยตนเองและการสร้างกลไกในสังคมที่จะต้องเข้ามาร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ ให้ลุล่วง

2. เจาะใจและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

การบริหารงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับชุมชนท้องถิ่น ตามคู่มือปฏิบัติงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น ตามแนวทางของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นตอนที่ 1 การจัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพในประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่
เป็นการสร้างหลักประกันสุขภาพให้กับประชาชนทุกคนในพื้นที่ โดยส่งเสริมกระบวนการการมีส่วนร่วมตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลเป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพ

ที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพและการรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิเชิงรุกในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึงและที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิต โดยวัตถุประสงค์ของระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการสาธารณสุขของหน่วยบริการหรือสถานบริการอื่น รวมทั้ง สถานบริการทางเลือก โดยเน้นเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ

2.2 ขั้นตอนที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่
โดยกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ออกแบบการบริหารจัดการให้ดำเนินงานในรูปแบบกองทุน โดยมีคณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพ ที่ สปสช. แต่งตั้งทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ เทศบาลที่เข้าร่วมดำเนินงานจะต้องจัดให้มีคณะกรรมการชุดหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการบริหารระบบหลักประกันสุขภาพ โดยองค์ประกอบของคณะกรรมการเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดซึ่งจะเป็นกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีหน้าที่ดูแลสุขภาพของบุคคลในพื้นที่อยู่แล้ว องค์ประกอบของคณะกรรมการส่วนหนึ่งมาจากการแต่งตั้งโดยตำแหน่ง อีกส่วนหนึ่งมาจากการคัดเลือกกันเอง โดยคณะกรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี และมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการเงินกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในท้องถิ่นหรือพื้นที่นั้นๆ คณะกรรมการบริหารระบบหลักประกันสุขภาพ ประกอบด้วย

1. นายองค์การบริหารส่วนตำบลหรือนายกเทศมนตรี
2. ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ คนที่ 1
3. ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ คนที่ 2
4. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสภาเทศบาลที่สภามอบหมาย จำนวน 2 คน
5. หัวหน้าหน่วยบริการปฐมภูมิในพื้นที่ทุกแห่ง
6. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่ จำนวน 2 คน
7. ผู้แทนหมู่บ้านหรือชุมชนที่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน จำนวนไม่เกิน 2 คน
8. ผู้แทนศูนย์ประสานงานหลักประกันสุขภาพประชาชนหรือศูนย์รับเรื่องราวร้องเรียนอิสระในพื้นที่หน่วยละ 1 คน (ถ้ามี)
9. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหรือปลัดเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่นายองค์การบริหารส่วนตำบลหรือนายกเทศมนตรีมอบหมาย

คณะกรรมการบริหารระบบหลักกองทุนสุขภาพมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำข้อมูลแผนการดำเนินการที่เกี่ยวกับปัญหาสาธารณสุข กลุ่มเป้าหมายและหน่วยบริการต่างๆที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งดำเนินการให้ประชาชน กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในความรับผิดชอบสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขทั้งที่บ้านในชุมชนหรือหน่วยบริการได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลให้มีประสิทธิภาพโปร่งใสและจัดทำสรุปผลการดำเนินงานหรือบุคคลเมื่อสิ้นปีงบประมาณเพื่อเสนอสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล ภายในเดือนธันวาคมของทุกปีรับผิดชอบการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินและการจัดทำบัญชีเงินหรือทรัพย์สินในกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลให้เป็นไปตามรูปแบบที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนด และจัดตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อดำเนินงานตามความจำเป็น

2.3 ขั้นตอนที่ 3 แนวทางการจัดบริการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และฟื้นฟูสมรรถภาพตามสิทธิประโยชน์ เป็นการบริการที่ภาครัฐจัดให้กับประชาชนคนไทยทุกคน ซึ่งโดยปกติการให้บริการดังกล่าว หน่วยบริการจะเป็นผู้ให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ อยู่แล้ว หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ จะสามารถจำแนกลักษณะกิจกรรมที่คณะกรรมการบริหารให้การสนับสนุนได้ 4 ประเภท คือ

1. ประเภทที่ 1 กิจกรรมการจัดบริการสุขภาพตามชุดสิทธิประโยชน์ โดยสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดบริการแก่กลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มแม่และเด็ก กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้พิการ และกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเสี่ยงและกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่อยู่ในเขตพื้นที่ ซึ่งการจัดกิจกรรมประเภทนี้ คณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพจะต้องมีข้อมูลประชากร กลุ่มเป้าหมายหลักดังกล่าวมีจำนวนเท่าใด และมีการจัดทำแผนงาน/โครงการในแต่ละปีว่าจะตั้งเป้าหมายในการจัดบริการแก่กลุ่มใดบ้างและเป็นจำนวนเท่าใด

2. ประเภทที่ 2 กิจกรรมสนับสนุนงบประมาณแก่หน่วยบริการสาธารณสุขที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่น โดยเป็นการสนับสนุนงบประมาณเพื่อ สนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันควบคุมโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิเชิงรุกที่จำเป็นต่อสุขภาพ และการดำรงชีวิต หรือใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาเร่งด่วน เช่น การป้องกันโรคติดต่อตามฤดูกาล ให้แก่ สถานีอนามัย โรงพยาบาลชุมชน ศูนย์บริการสาธารณสุข เป็นต้น

3. ประเภทที่ 3 กิจกรรมสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพโดยประชาชนและชุมชนท้องถิ่น โดยสนับสนุนงบประมาณเพื่อส่งเสริมการสร้างเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่เกิดจากความคิดริเริ่มของประชาชนและองค์กรในชุมชนท้องถิ่น ที่ครอบคลุม 5 กลุ่มเป้าหมาย

4. ประเภทที่ 4 กิจกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ และการพัฒนาระบบบริหารจัดการ โดยสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการหรือการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานอื่นๆ ที่กรรมการแต่งตั้ง ให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงการจัดซื้อครุภัณฑ์ที่สนับสนุนการดำเนินงานโดยตรง ครุภัณฑ์นั้นจะต้องมีราคาไม่เกิน 20,000 บาทต่อหน่วย สำหรับค่าตอบแทนคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานอื่นๆ ที่เข้าร่วมประชุม จ่ายได้ไม่เกินคนละ 200 บาทต่อครั้ง ทั้งนี้งบประมาณประเภทที่ 4 สปสช. ได้กำหนดเกณฑ์ค่าใช้จ่ายในประเภทนี้ ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของกองทุนในรอบปีงบประมาณนั้น

2.4 ขั้นตอนที่ 4 แนวทางการจัดทำแผนงานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพส่วนใหญ่ เป็นปัญหาด้านพฤติกรรมของบุคคลที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายด้านที่ผสมผสานกันอันได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลที่มาจากพันธุกรรม เจตคติ ความรู้และความเข้าใจ ปัจจัยด้านครอบครัว ชุมชน สังคม ที่มีสาเหตุมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ซึ่งการแก้ไขจะต้องใช้กลวิธีการดำเนินงานในหลายวิธี และใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน และบุคคลที่เป็นเจ้าของสุขภาพ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนบรรลุวัตถุประสงค์ จึงต้องที่ระบบจัดทำข้อมูล มีการจัดทำแผนงานที่ใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา และกำหนดทิศทางการดำเนินงานในการสนับสนุนงบประมาณให้แก่หน่วยบริการ ประชาชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง

2.5 ขั้นตอนที่ 5 การบริหารงบประมาณ การรายงานการเงิน การบริหารจัดการด้านการเงินของกองทุนต้องปฏิบัติตามประกาศสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่องแนวทางการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินและการจัดทำบัญชีเงินหรือทรัพย์สินในระบบหลักประกันสุขภาพ เงินค่าบริการสาธารณสุขจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ส่วนนี้เป็นงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ซึ่งได้มาจากหมวดเงินค่าบริการสาธารณสุขที่ได้รับจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ในหมวดบริการส่งเสริมป้องกัน (PP) ตามที่คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนด โดย สปสช.จะจัดสรรงบประมาณส่วนนี้สำหรับการดำเนินการระบบหลักประกันสุขภาพในระดับพื้นที่ โดยผ่านกองทุนเป็นรายปี โดยคิดตามจำนวนหัวประชากรทั้งหมดของพื้นที่นั้นตามทะเบียนบ้าน สำหรับการเริ่มต้นในปีงบประมาณ 2549 สปสช.ได้จัดสรรงบประมาณดังกล่าวให้ เฉลี่ย 37.50 บาท/หัวประชากร สำหรับงบประมาณส่วนนี้ กรรมการกองทุนควรต้องประสานการจัดสรรและโอนเงินจาก สปสช.อย่างใกล้ชิดเพื่อให้ได้เงินมาเข้าบัญชีกองทุนเป็นก้อนใหญ่แบบปีละครั้ง

เงินอุดหนุนหรืองบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลส่วนนี้เป็นเงินอุดหนุนหรืองบประมาณซึ่ง อบต.หรือเทศบาลส่วนใหญ่ได้เคยจัดสรรสำหรับกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่เมื่อมีการจัดตั้งระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ขึ้นแล้วเช่นนี้ หน้าที่ของ อบต.หรือเทศบาลจะต้องจัดเงินอุดหนุนเข้าสู่กองทุนในลักษณะที่สมทบเป็นก้อนตามสัดส่วนที่กำหนดในหลักเกณฑ์เพื่อสนับสนุนให้ อบต. หรืออบต.ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ โดย อบต.ขนาดใหญ่หรือเทศบาลต้องสมทบไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของค่าบริการสาธารณสุขที่ได้รับจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ อบต.ขนาดกลาง ต้องสมทบไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของค่าบริการสาธารณสุขที่ได้รับจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ อบต.ขนาดเล็กต้องสมทบไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของค่าบริการสาธารณสุขที่ได้รับจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

เงินสมทบจากชุมชนหรือกองทุนชุมชน เงินส่วนนี้ไม่ใช่ส่วนที่เป็นภาพบังคับแต่เป็นเงินสมทบจากชุมชนรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแบบเป็นครั้งเป็นคราวและมีจำนวนไม่แน่นอน เช่น เงินที่ชุมชนจัดทำผ้าป่าสามัคคีหาเงินเข้ากองทุน เงินที่เป็นดอกผลจากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของชุมชน เงินที่เป็นผลกำไรจากกิจการกองทุนหมู่บ้าน เงินที่พ่อค้าคหบดีในชุมชนมีจิตศรัทธาบริจาค ฯลฯ เงินส่วนนี้เป็นตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม และจิตสำนึกของชุมชนที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของกองทุนฯ ในระยะยาว ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้เกิดขึ้นแบบสมัครใจกันให้มาก

2.6 ขั้นตอนที่ 6 การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพ เป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ เพราะคณะกรรมการเป็นบุคคลสำคัญในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ที่จะทำให้เกิดการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนและเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาการดำเนินงานของกองทุนให้มีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพดีทั้งกายและจิต ดังนั้น คณะกรรมการจึงต้องพัฒนาความรู้สร้างจิตสำนึกร่วมกัน ร่วมเป็นเจ้าของและร่วมกันบริหารจัดการกองทุน

2.7 ขั้นตอนที่ 7 การติดตามประเมินผล การบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ของคณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพ จะประสบความสำเร็จหรือสามารถเผยแพร่ผลงานต่อประชาชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ต้องมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของตนเองอย่างต่อเนื่องและหรือมีองค์กรภายนอกมาประเมินจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับประเทศ ระดับเขต

และระดับอำเภอ จะได้ยึดถือรูปแบบการประเมินนี้ไว้เป็นขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนให้มีประสิทธิภาพ

3. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

3.1 ปัญหาการดำเนินงานกองทุนที่สำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณและการบริหารจัดการงบประมาณ การติดตามประเมินผล การบริหารจัดการกองทุนและการวางแผนพัฒนา หรือการบรรจุโครงการจัดตั้งและดำเนินการกองทุนฯ ไว้ในแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล แนวทางในการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ ได้แก่ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการจัดตั้งกองทุนฯ ในเขตพื้นที่อื่น โครงสร้างกรรมการบริหารกองทุนฯ ที่ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ จัดให้มีการประชาสัมพันธ์การจัดตั้งกองทุนฯ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง มีการสนับสนุนบริหารจัดการภาครัฐ มีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานคิดที่สำคัญในการออกแบบกิจกรรมหรือโครงการ ให้บริการด้านป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ และมีคณะกรรมการในระดับอำเภอ ทำหน้าที่กำกับดูแลติดตามประเมินผล

3.2 คณะกรรมการจึงควรต้องทราบสถานการณ์เงินกองทุนอยู่ตลอดเวลา และสามารถคาดการณ์รายรับของกองทุนในแต่ละปีได้ด้วยว่าจะมาจากแหล่งใด เท่าไร และเมื่อใด ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้สามารถวางแผนงบประมาณเพื่อดำเนินงานระบบหลักประกันสุขภาพชุมชนในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการพิจารณางบประมาณของกิจกรรมกองทุนฯ ในแต่ละปีควรกันเงินส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินขวัญถุง (ไม่ใช่เสียทั้งหมด) และควรจัดงบประมาณให้มีความสมดุลระหว่างการสนับสนุนกิจกรรมทั้ง 4 ประเภท โดยไม่ควรโน้มเอียงไปในประเภทใดประเภทหนึ่งจนเกินไปในขณะเดียวกันก็สามารถกำหนดน้ำหนักหรือสัดส่วนงบประมาณในแต่ละประเภทได้ตามจุดเน้นหรือยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการในแต่ละปี สำหรับการพิจารณาสนับสนุนกิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาพและป้องกันโรค ควรจัดทำเป็นแผนงานโครงการที่ชัดเจน และมีความเหมาะสมกับช่วงเวลา ฤดูกาล และสภาพของพื้นที่นั้นๆ โดยอาจกำหนดช่วงเวลาในการพิจารณาด้วย เช่น กิจกรรมประเภท (1) และ (2) ควรดำเนินการปีละครั้งเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ แต่กิจกรรมประเภท (3) อาจกำหนดเป็นช่วงๆ เช่น พิจารณา 1-3 เดือน เพื่อให้ประชาชนสามารถเสนอโครงการได้อย่างมีระบบระเบียบ ส่วนกิจกรรมหรือโครงการประเภท (4) สามารถขออนุมัติได้ตามความจำเป็น

3.3 คณะกรรมการควรได้รับการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีวิสัยทัศน์ มีทัศนคติเชิงบวกต่อการดำเนินงานกองทุนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้โอกาสในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาค เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ มีการตรวจสอบและให้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้กำหนดโครงสร้างของคณะกรรมการให้ทุกภาคส่วนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการอยู่แล้ว

4. แหล่งข้อมูล

4.1 รัชนิ สรรเสริญและคณะ. (2553). คุณภาพการดำเนินงานระบบหลักประกันสุขภาพในชุมชน : บทเรียนรู้จากไทย.วารสารการพยาบาลและการศึกษา 3, 92-105.

4.2 วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2545). การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทร์เพช, 2545, หน้า 36-38.

4.3 ศรศักดิ์ บุญมั่น. (2551). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรสาขาวิชาบริหารสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพฯ.

4.4 สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2542). หลักการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคาแหง.

4.5 สุรเชษฐ์ กรงจักร. (2554). ความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแรด อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

4.6 สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2549). คู่มือระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือ พื้นที่. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

4.7 อุไร สมัครการ. (2545). แนวทางการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าตามความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการวิจัยและพัฒนา 70 ระบบสุขภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

มาตรการที่ 20 กองทุนสวัสดิการชุมชน
หน่วยงานรับผิดชอบ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นมาตรการส่งเสริมให้ชุมชนจัดตั้งกองทุนชุมชนและบริหารโดยชุมชนเอง เพื่อประโยชน์ของชุมชนและมีเป้าหมายเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคง และการอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของคนในชุมชน ทั้งนี้ เงินสมทบจากสมาชิกเป็นเงินกองทุนเพื่อจัดสวัสดิการดูแลช่วยเหลือกันภายในชุมชน ไม่ใช่เงินออมที่สมาชิกจะถอนคืนได้ การใช้ประโยชน์จากเงินกองทุน (ประเภทและลักษณะการจัดสวัสดิการ) เป็นไปตามสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ และสถานการณ์ของกองทุน โดยสมาชิกทุกคนของกองทุนสวัสดิการชุมชนจะได้รับความช่วยเหลือดูแลเท่าเทียมกันภายใต้หลักเกณฑ์ที่ตกลงร่วมกัน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนจะเชื่อมโยงกับงานพัฒนาด้านอื่นในชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาลได้ยกระดับและสนับสนุนมาตรการกองทุนสวัสดิการชุมชนมาโดยตลอดในหลักการ 1:1:1 (ชุมชน: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: รัฐบาล) ภายใต้หลักการมุ่งเน้นให้ภาคประชาชนเป็นผู้ริเริ่มเป็นเจ้าของ และดำเนินการด้วยตนเองจนมีคุณภาพระดับหนึ่งก่อนและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐจึงสนับสนุนด้วยการสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุน 1 ตำบล 1 กองทุน 1 เทศบาลซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับให้สวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติในการสร้างหลักประกันความมั่นคงของชุมชนฐานราก พื้นฟูทุนทางสังคมให้มีความเข้มแข็งเพื่อดูแล ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2. เจาะใจและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สนับสนุนให้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบล/เทศบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นการบริหารจัดการกองทุนโดยชุมชน เงินกองทุนมาจากการสมทบของสามฝ่าย คือ

1. สมาชิกสมทบเงินเข้ากองทุนคนละ 1 บาท/วัน หรือ 365 บาท/ปี
2. การสมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. การสมทบจากรัฐบาล

โดยเงินกองทุนได้จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย รวมทั้งการจัดสรรทุนการศึกษา การจัดการภัยพิบัติ หรือการจัดสวัสดิการชุมชนด้านอื่น ๆ

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

ณ เดือนพฤษภาคม 2563 มีกองทุนสวัสดิการชุมชน 6,030 กองทุน มีเงินกองทุนสะสมรวม 17,017,048, 232 บาท โดยเป็นเงินของสมาชิกมากกว่าร้อยละ 54 และมีจำนวนสมาชิกกองทุน 5,807,860 คน

ความสำเร็จที่สำคัญของการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชน คือ สวัสดิการชุมชนได้รับการกำหนดให้เป็นมาตรการหนึ่งของการปฏิรูปประเทศด้านสังคม และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 43 (4) ระบุให้สวัสดิการชุมชนเป็นสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

4.1 ในระดับชุมชนท้องถิ่นปรากฏกองทุนหมุนเวียนในลักษณะนี้จำนวนมาก และในหลายกรณีมีความซ้ำซ้อนกัน แต่ไม่สามารถนำมาใช้จ่ายในวัตถุประสงค์เดียวกันในลักษณะการระดมทรัพยากรได้ เนื่องจากแต่ละกองทุนมีระเบียบการใช้เงินที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรกำหนดแนวทางบูรณาการกองทุนต่าง ๆ โดยเฉพาะเบิกจ่ายเงินจากแต่ละกองทุน เพื่อไม่ให้เกิดปรากฏการณ์ “เบี้ยหัวแตก”

4.2 คณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนหลายแห่งยังต้องได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ในการบริหารจัดการเงินทุน บัญชี และวิธีการออกแบบสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับความต้องการที่แท้จริงของแต่ละชุมชน

5. แหล่งข้อมูล

5.1 อุดมศักดิ์ เดโชชัย, บุญยิ่ง ประทุม, สุรินทร์ ทองทศ. 2555. รายงานการวิจัยพัฒนาการกองทุนสวัสดิการชุมชนสู่กองทุนสวัสดิการรัฐสมทบ กรณีศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

5.2 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). 2560. คู่มือบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

มาตรการที่ 21   โครงการสนับสนุนการจัดการพลังงานระดับท้องถิ่น (Local Energy Plan: LEP) หน่วยงานรับผิดชอบ   กระทรวงพลังงาน

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

การวางแผนพลังงานในประเทศไทยแต่เดิมที่ผ่านมาเน้นการวางแผนจากบนสู่ล่าง (Top-down) มีรูปแบบการตัดสินใจจากส่วนกลาง (centralized) โดยกลุ่มนักวิชาการเพียงไม่กี่คน หลายโครงการมีทำสัญญาจ้างองค์กรภายนอกให้เข้าไปศึกษาวิเคราะห์และตัดสินใจดำเนินโครงการพลังงานซึ่งส่วนมากเป็นโครงการเพื่อจัดทำแหล่งพลังงานขนาดใหญ่ นอกจากนี้ มีการส่งเสริมณรงค์การประหยัดพลังงานตามสื่อต่าง ๆ แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เรื่องพลังงานในแต่ละบุคคลเท่าที่ควร ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงขาดทัศนคติและความตระหนักในการใช้พลังงานจึงยังไม่เกิดขึ้นอย่างจริงจังในสังคมไทย แม้แต่กระทั่งการสร้างศักยภาพของบุคลากรด้านการจัดการพลังงานเองก็แทบไม่มี ผลที่ตามมาคือ เรื่องของพลังงานก็ยังคงถูกละเลยและพลังงานยังคงถูกใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีพลังงานที่เหมาะสมขึ้นในประเทศ

นอกจากนี้ การเกิดผู้ประกอบการด้านพลังงานทดแทนภายในประเทศและท้องถิ่นมีน้อยมากขาดแหล่งผลิตภายในประเทศทำให้อุปกรณ์ต่าง ๆ หายากและมีราคาที่สูง การแข่งขันเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและความรู้ด้านพลังงานจึงยังไม่เกิดขึ้น การไม่มีกลไกการตลาดนี้ทำให้ไม่สามารถผลักดันให้เกิดบริษัทที่ปรึกษาด้านพลังงานต่าง ๆ เช่น ที่ปรึกษาด้านการประเมินโครงการด้านพลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงาน ที่ปรึกษาด้านการออกแบบและวางระบบด้านพลังงาน ผู้บริโภคก็ไม่มีทางเลือก เทคโนโลยีและการจัดการเพื่อการประหยัดพลังงาน จึงยังไม่ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย

ด้วยเหตุนี้ กระทรวงพลังงานจึงกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการพลังงานที่ทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ น้อยที่สุดในระดับที่ชุมชนยอมรับ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และทำให้ชุมชนกินดีอยู่ดี ซึ่งการวางแผนพลังงานชุมชนเป็นเครื่องมือที่มีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ เนื่องจาก

- เป็นเวทีการเรียนรู้ทำให้ชุมชนได้เห็นสถานภาพพลังงานของชุมชนเอง และได้ตระหนักในเรื่องศักยภาพของชุมชนด้านการจัดการทรัพยากรภายใน ตลอดจนได้รู้แนวทางในการแก้ไขปัญหา และมีเป้าหมายร่วมกันในการจัดการพลังงานของชุมชน โดยชุมชนและเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนนั้น
- ช่วยให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และยกระดับขีดความสามารถของประชาคมในท้องถิ่น โดยชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาด้านพลังงานของชุมชน
- ช่วยให้เกิดการสร้างงานในท้องถิ่นที่มีการว่างงาน และนำไปสู่การพัฒนาชนบท

2. เจาะใจและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

2.1 กระทรวงพลังงานสนับสนุนการจัดทำแผนพลังงานชุมชนโดยเริ่มต้นจากการวางแผนพลังงานจังหวัด โดยเริ่มดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 อาศัยความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน สถาบันการศึกษาท้องถิ่น และผู้ประเมินจากภายนอก

2.2 บุคลากรกระทรวงพลังงานช่วยเหลือชุมชนในการวางแผนพลังงานชุมชน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพลังงาน สิ่งแวดล้อม งบประมาณ เทคโนโลยีพลังงานทางเลือก และ

เทคนิคการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน แล้วนำมาประเมินหรือคาดการณ์ผลกระทบของระบบพลังงานในอนาคต

2.3 กระทรวงพลังงานช่วยเหลือบ่มเพาะ “นักวางแผนพลังงานชุมชน” ซึ่งเป็นตัวแทนชุมชนที่ชุมชนคัดเลือก ชุมชนละ 4-5 คน ทำหน้าที่ประสานงานกับคณะทำงานพลังงานชุมชน พลังงานจังหวัด สำนักงานพลังงานภูมิภาค และที่ปรึกษา และร่วมจัดกระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่พลังงานจังหวัดและที่ปรึกษาดำเนินการ และจัดทำข้อมูลสถานภาพชุมชนด้านพลังงานและประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการ

ภาพที่ 2-13 ขั้นตอนการจัดทำแผนพลังงานชุมชน
ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน (2561)

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

กระทรวงพลังงานได้เริ่มนำร่องการวางแผนพลังงานชุมชนร่วมกับรัฐบาลเดนมาร์กตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2558 มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 1,425 แห่งที่ได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงพลังงาน และมีการจัดทำแผนพลังงานชุมชนเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ปี

ภาพที่ 2-14. ผลการดำเนินงานการวางแผนพลังงานชุมชน กระทรวงพลังงานระหว่างปี พ.ศ. 2547-2558
ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน (2561)

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

4.1 มาตรการนี้เป็นมาตรการที่สอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Economy) ซึ่ง สกสว. และหน่วยงานสังกัดกระทรวง อว. สามารถร่วมมือกับกระทรวงพลังงานและกระทรวงมหาดไทยในการผลักดันให้เกิดกระบวนการวางแผนพลังงานชุมชนให้ครอบคลุมทั่วประเทศเพื่อให้เกิด Local BCG Economy อย่างแท้จริง

4.2 เนื่องจากเป็นมาตรการที่สำคัญเพื่อรองรับปรากฏการณ์ภาวะโลกร้อน กระทรวงพลังงานจึงควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ และกระตุ้นให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งรัดดำเนินการวางแผนพลังงานชุมชนเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่อง

5. แหล่งข้อมูล

สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน. 2561. โครงการการวางแผนพลังงานชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน.

มาตรการที่ 22 การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-based Collaborative Research: ABC)
หน่วยงานรับผิดชอบ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว. เดิม)
หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เริ่ม "งานวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-Based Collaborative Research หรือเรียกย่อ ๆ ว่า งาน ABC)" ในปี พ.ศ. 2550 โดยมีเป้าหมายในการสร้างข้อมูลความรู้ที่สะท้อนบริบทของพื้นที่ ทั้งด้านการพัฒนาคนและสังคมคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ และพัฒนาวิถีจัดการความรู้ที่เป็น "ข้อต่อ" เชื่อมประสานงานความร่วมมือของหลายหน่วยงานที่มีภารกิจต่างกัน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การบูรณาการทรัพยากรและกำหนด ทิศทางการพัฒนาหรือแก้ปัญหาสำคัญของประชาชนในพื้นที่ร่วมกัน เพราะตระหนักว่ากิจกรรมการพัฒนาในแต่ละ "พื้นที่" ต่างมีเงื่อนไขภาวะแวดล้อมที่มีปัญหาและศักยภาพที่หลากหลายแตกต่างกันหากมองจากจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่แล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นงานวิจัยประเภทที่หวังผลให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนในพื้นที่ เป็นงานที่ไม่ได้หวังผลเพียงปริมาณผลงานวิจัย แต่เน้นสู่การจัดการปัญหาหรือสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย สร้างวิถีคิดในการแก้ปัญหาบนฐานข้อมูลและความรู้ทั้งนี้ หน่วยพื้นที่ที่ให้ความสำคัญคือจังหวัด กลไกการพัฒนาพื้นที่ที่มุ่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของโครงสร้างรองรับการพัฒนาที่สำคัญของพื้นที่ 3 ส่วน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ เด็กและเยาวชนในพื้นที่ ปัจจุบันได้ดำเนินงานในพื้นที่ 25 จังหวัด

การพัฒนาพื้นที่ที่เกิดประโยชน์สูงสุดได้นั้นจำเป็นต้องใช้ "ข้อมูลความรู้" เป็นฐานในการพัฒนา เพราะแต่ละจังหวัดมีบริบทแตกต่างกัน ซึ่งคนที่เข้าใจบริบทพื้นที่และสภาพปัญหาที่แท้จริงได้ดีที่สุดคือ "มหาวิทยาลัย" ที่เป็นหน่วยงานวิชาการและเป็นศูนย์รวมความรู้ มีนักวิชาการและผู้รู้เป็นจำนวนมาก จึงควรมีบทบาทสำคัญในการนำความรู้มาใช้เพื่อการพัฒนาจังหวัดเกิดความยั่งยืน จากแนวคิดดังกล่าว มาตรการ ABC จึงเกิดขึ้น ภายใต้การกำกับของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยในช่วงปี พ.ศ. 2555 – 2556 โดยได้ทดลองทำความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย 7 แห่ง ภายใต้งานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Area Based Collaborative Research) เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทเป็น "กลไกกลาง" เชื่อมร้อยความรู้ คน และหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยกันแก้ปัญหาของพื้นที่ ซึ่งผลการดำเนินงานพบว่า จากเดิมอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมักทำวิจัยตามความสนใจหรือตามศาสตร์ที่ตนเองถนัด เปลี่ยนเป็นการทำงานวิจัยที่ใช้โจทย์ปัญหาของจังหวัดเป็นตัวตั้ง และมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ จังหวัดอย่างใกล้ชิดมากขึ้น สามารถพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยภายในมหาวิทยาลัยให้สามารถตอบโจทย์การพัฒนาพื้นที่ได้ ซึ่งการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำวิจัยดังกล่าว นอกจากจะสร้างงานวิจัยที่ตอบโจทย์ปัญหาของพื้นที่แล้ว ยังนำกระบวนการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการจัดบริการวิชาการ ทำให้ระบบบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเข้มแข็งขึ้น เกิดนักวิจัยหน้าใหม่จำนวนมาก เกิดเครือข่าย และการยอมรับจากชุมชนและหน่วยงานระดับจังหวัด ซึ่งนอกจากจะทำให้มหาวิทยาลัยมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและผู้ต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเพิ่มขึ้นแล้ว กระบวนการดังกล่าวยังทำให้มหาวิทยาลัยได้รับการยอมรับในฐานะ "มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area-based University)" กล่าวคือ มหาวิทยาลัยทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการทำงานวิชาการเพื่อตอบโจทย์ของพื้นที่ โดยหลายแห่งได้รับงบประมาณจากจังหวัดเพิ่มขึ้นอีกด้วย "กระบวนการวิจัยแนวใหม่นี้หัวใจ

สำคัญคือ การหนุนเสริมให้มหาวิทยาลัยในพื้นที่ทำหน้าที่เป็นมันสมองด้านวิชาการ ใช้ข้อมูลความรู้และความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ดึงคนหรือกลไกคือหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดมาร่วมกันทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาที่แต่ละจังหวัดประสบอยู่ เมื่อมหาวิทยาลัยเข้มแข็ง การพัฒนากำลังคนก็ย่อมเข้มแข็งตามไปด้วย ซึ่งอาจนำไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนที่ตอบโจทย์การพัฒนาพื้นที่มากขึ้น ถือเป็น การเตรียมความพร้อมให้มหาวิทยาลัยรับมือกับความท้าทายใหม่ กรณีรายได้จากการรับนักศึกษาลดลงได้แล้ว ยังสามารถบริหารการใช้งบประมาณวิจัยเพื่อสนับสนุนการทำงานข้ามภารกิจ ทั้งงานวิจัย การเรียนการสอน และบริการวิชาการได้เป็นอย่างดี

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

กระบวนการทำวิจัย ABC มีดังต่อไปนี้

2.1 ร่วมกับ “กลไกพัฒนาพื้นที่” ในการหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาสำคัญนั้นจึงจำเป็นมากที่จะต้องมีการวิเคราะห์ก่อนว่า “ใคร” จะเป็นคนที่ต้องมีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหา

2.2 ใช้กระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างภาควิชาการกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างทั้งความไว้วางใจและความเข้าใจในเนื้อหาของงานวิจัยแก่กลไกพัฒนาพื้นที่ทั้งที่เป็นภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน

2.3 สร้างข้อมูลและความรู้เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจจัดการปัญหาและศักยภาพโดยกลไกพัฒนาพื้นที่ ข้อมูลที่สร้างขึ้นอาจเป็นข้อมูลทั่วไป แต่ต้องได้รับการยอมรับในความแม่นยำเชื่อถือได้

2.4 เปิดเวทีเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อให้เห็นข้อมูลร่วมกัน และนำไปสู่การวางแผนหรือกำหนดกติกาเพื่อแก้ไขปัญหา

2.5 เมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัย ความรู้นั้นยังอยู่ติดกับคนในพื้นที่ที่จะเป็นคนแก้ปัญหา ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองทางความคิดได้มากขึ้น หรือทำให้กลไกพัฒนาพื้นที่มีข้อมูล แผน หรือกติกา เพื่อใช้ในการจัดการปัญหาของพื้นที่ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

3.1 การปรับทัศนคติและความสัมพันธ์ใหม่ที่น่าไปสู่ความร่วมมือ การออกแบบงานวิจัยให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการ นักพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน ชุมชนมักส่งผลให้เกิดการจัดปรับท่าทีและความสัมพันธ์ระหว่างคนเหล่านั้นซึ่งล้วนแต่อยู่ด้วยกันในพื้นที่ แต่มักไม่ได้มีการปรึกษาหารืองานด้วยกัน ซึ่งพบว่าปัญหาที่ใหญ่มากของพื้นที่ คือ การที่ส่วนราชการต่างคนต่างทำต่างฝ่ายต่างมีแผนงานโครงการและภาระหน้าที่ของตนที่จะต้องทำจึงขาดการมองปัญหา

3.2 การนำข้อมูลของชุมชนจากงานวิจัยไปใช้โดยหน่วยราชการในการทำแผนและการบริหารโครงการของรัฐ ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเก็บและวิเคราะห์เป็นข้อมูลที่มีน้ำหนักสำหรับการจัดแผนงานโครงการของหน่วยงานในจังหวัด ทั้งหน่วยงานระดับภูมิภาคและท้องถิ่นที่ผ่านมากระบวนการบริหารราชการในพื้นที่มักอาศัยข้อมูล จปฐ. และข้อมูลจำเพาะที่หน่วยราชการเป็นคนจัดเก็บตามสายงานต่าง ๆ ไม่มีใครสามารถตรวจสอบได้ว่าข้อมูลเหล่านั้นแม่นยำหรือตรงตามความเป็นจริงเพียงใด ยิ่งไป

กว่านั้น ในระยะหลังหน่วยงานมักไม่ได้รับงบประมาณที่เพียงพอในการเก็บข้อมูล ยิ่งทำให้ความน่าเชื่อถือของข้อมูลเป็นคำถามใหญ่ นอกจากนี้ กระบวนการจัดทำแผนงานและงบประมาณทั้งหมดของประเทศมักตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเหล่านี้ โครงการวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลระดับครัวเรือนและชุมชนถ้ามีจำนวนที่มากพอที่จะสะท้อนภาพความเป็นตัวแทนของประชากรได้ จึงจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากกับหน่วยราชการในการวางแผนพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร การจัดการแหล่งน้ำการจัดสวัสดิการสังคม และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

3.3 การบูรณาการงบประมาณในระดับพื้นที่ แม้งานวิจัย ABC จะมีเจตนารมณ์เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการทำวิจัยและการพัฒนาเชิงพื้นที่ แต่ก็ยังประสบปัญหาในการบูรณาการงบประมาณโดยเฉพาะในระดับจังหวัด

5. แหล่งข้อมูล

5.1 <http://www.abc.up.ac.th/About.aspx>

5.2 สีลาภรณ์ บัวสาย. 2014. งานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Area Based Collaborative Research) กับ การสร้างความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่. *Area Based Development Research Journal*, 6(3), 123–128.

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

2.1 กระบวนการก่อนการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(1) ก่อนการพัฒนาโจทย์งานวิจัย การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายเพื่อเป็นพื้นที่วิจัยนับเป็นเรื่องสำคัญที่มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนงานวิจัย โดยพิจารณาคัดเลือกพื้นที่วิจัยร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ทั้งฝ่ายพัฒนาชุมชน และเครือข่าย องค์กรชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่และได้ร่วมกันกำหนดเกณฑ์เพื่อคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย ในเบื้องต้น คือ 1) ต้องเป็นชุมชนที่มีเครือข่ายของประชาชนเพื่อดูแลปัญหาของพื้นที่ 2) ประชาชนในชุมชนมีจิตอาสาเสียสละในการดูแลชุมชน 3) ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนร่วมกันทำงานอย่างเข้มแข็ง 4) พื้นที่ชุมชนยังประสบปัญหาที่ต้องการแก้ไข โดยประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม และ 5) มีศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยเป็นประธานหรือเป็นผู้นำในชุมชนทำให้การทำงานระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยมีความสะดวกและรวดเร็ว

(2) เมื่อได้พื้นที่ในการทำวิจัยแล้ว ต่อไปก็เป็นขั้นตอนในการพัฒนาโจทย์ หรือปัญหาของการวิจัยที่ต้องมาจากความต้องการเพื่อการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านหรือชุมชนอย่างแท้จริง

2.2 กระบวนการระหว่างการทำวิจัย

ในกระบวนการระหว่างการทำวิจัย ทีมวิจัยทั้งนักวิจัยอาจารย์และนักวิจัย ชาวบ้าน ต้องกำหนดแผนงาน และระยะเวลาเพื่อพบปะกัน ทั้งนี้ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งในกระบวนการนี้ทีมวิจัยมักปรึกษาหารือเพื่อพัฒนา งานวิจัย ทั้งการร่วมกันพัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการอบรมให้นักวิจัย มีความเข้าใจวิธีการพัฒนาและใช้เครื่องมือรวมถึงเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล การฝึกทดลองการเก็บข้อมูลเพื่อให้นักวิจัยชาวบ้านได้เข้าใจในการใช้เครื่องมือเพื่อ การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยของตนเอง หลังจากนั้นที่มนักวิจัยอาจารย์และนักวิจัยชาวบ้าน ต้องร่วมกันหาข้อสรุปของงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยซึ่งเป็นขั้นตอนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่สำคัญที่ต้องมีบทบาทร่วมกันในการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างนักวิจัยอาจารย์กับนักวิจัยชาวบ้าน อีกทั้งนักวิจัยอาจารย์และนักวิจัยชาวบ้านจะต้องให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ต่องานวิจัยร่วมกัน

2.3 กระบวนการหลังการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เมื่อกระบวนการวิจัยได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว นักวิจัยอาจารย์และนักวิจัย ชาวบ้านต้องแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดทำรูปเล่มงานวิจัย แบ่งหน้าที่เพื่อการนำเสนอผลการศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพงานวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิในเวทีต่าง ๆ หรือเวทีสาธารณะหลายครั้งโดยนักวิจัยชาวบ้านซึ่งการนำเสนอผลการวิจัยนี้เอง ที่เป็นเวทีสำคัญที่ทำให้นักวิจัยชาวบ้านเรียนรู้ในการจัดระบบความรู้ สร้างความมั่นใจ และความภาคภูมิใจให้แก่ักวิจัยชาวบ้านที่ได้นำเสนอผลงานของตนเองจากงานวิจัยในพื้นที่ของตน

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

จากการสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่นจนถึงปัจจุบัน สกว. สนับสนุนโครงการวิจัยท้องถิ่นไปแล้ว 3,764 โครงการ วงเงินมากกว่า 1,198 ล้านบาท มีนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องในโครงการประมาณ 32,410 คน เมื่อแยกประเภททุนโครงการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 - 2560 ได้มีการสนับสนุนทุนโครงการ 5 ประเภทหลัก ได้แก่

1. Research Development Grant (RDG) โครงการให้ทุนพัฒนางานวิจัยเป็นทุนเพื่อนำไปสู่การพัฒนา

2. Project Development Grant (PDG) โครงการวิจัยหรือชุดโครงการวิจัย
  3. Research Development Consultant (RDC) เป็นทุนสนับสนุน การประสานงานและการติดตามโครงการ เช่น ทุนดำเนินการของผู้จัดการเครือข่าย ผู้ประสานงานชุดโครงการ ผู้ประสานงานโครงการ ที่ปรึกษา
  4. Research Publication Grant (PUG) ทุนสนับสนุนการจัดพิมพ์ หนังสือหรือเอกสารเพื่อการเผยแพร่ และมีการแจกจ่ายโดยไม่คิดมูลค่า เอกสาร ประกอบการประชุมวิชาการ
  5. Research Publication Investment (PUR) ทุนสนับสนุนการจัดพิมพ์ เอกสาร หนังสือสื่อต่างๆ เช่น ซีดีรอม วิดีทัศน์ โดยมีการลงทุนโดย สกว. และ จำหน่ายโดย สกว. หรือหัวหน้าโครงการ
- เมื่อแยกประเภทตามประเด็น (Issue-based Cluster) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 - 2560 พบว่า สกว. ได้สนับสนุนโครงการวิจัยซึ่งแบ่งออกเป็น 14 ประเด็นใหญ่ ได้แก่

1. ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. การศึกษากับชุมชน
4. เกษตรกรรมยั่งยืน
5. เด็ก เยาวชน และครอบครัว
6. การบริหารจัดการท้องถิ่น
7. เศรษฐกิจชุมชน
8. สุขภาพ หมอเมือง และสมุนไพร
9. ศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
10. คนจน
11. วิทยาการกระบวนการ
12. การสื่อสารเพื่อชุมชน
13. การเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
14. การประสานงานพื้นที่ชายแดน

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

4.1 มาตรการ CBR มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมาก และได้บ่มเพาะ “นักวิจัยชาวบ้าน” ให้แก่พื้นที่ที่สามารถศึกษาวิจัยสภาพปัญหาของพื้นที่ชุมชนตนเอง และทดลองแนวทางแก้ไขปัญหาให้แก่พื้นที่ได้ ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในระดับฐานรากโดยแท้จริง

4.2 ภายหลังจาก สกว. ได้รับการแปรสภาพเป็น สกสว. ทำให้มาตรการ CBR ได้รับการผ่องถ่ายไปที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) โดยในช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่าน ยังมีความไม่ชัดเจนในการสนับสนุนมาตรการ CBR สกสว. จึงควรบูรณาการการทำงานกับ วช. เพื่อให้มาตรการ CBR ยังสามารถดำเนินการไปตามเจตนารมณ์ของมาตรการเมื่อครั้งยังเป็น สกว.

5. แหล่งข้อมูล

5.1 กาญจนา แก้วเทพ. (2553). คุณลักษณะ & วิถีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.

5.2 ปิยะวัติ บุญ-หลง. (2559). ผู้แพ้วางงานวิจัยชาวบ้านในวิถีวิจัยในมหาสมุทรความรู้. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

5.3 เพ็ญประภา ภัทรานุกรม และคณะ. (2559). แนวทางการพัฒนาระบบและกลไกหน่วยวิจัยเพื่อชุมชนในมหาวิทยาลัยเกริก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยเกริก.

5.4 บัญชร แก้วส่อง. 2558. หนึ่งชุมชนหนึ่งงานวิจัย: การเตรียมคนฐานรากเพื่อเข้าสู่เมืองไทย 4.0. (25 ตุลาคม 2558). สืบค้นจาก <https://vijaitongtin.wordpress.com>.

5.5 จิตติ มงคลชัยอรัญญา, วีรบุรณ วิสารทสกุล, เกศกุล สระกะวี และเศรษฐภูมิ บัวทอง. 2563. คุณค่าและมูลค่าจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มาตรา 2-15 ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

ที่มา: จิตติ มงคลชัยอรัญญา และคณะ (2563).

มาตรการที่ 24   โครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชน หน่วยงานรับผิดชอบ   สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

มาตรการโครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการ และหลักการพัฒนาที่สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและภาคประชาสังคม ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมา พอช. ได้สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนผ่านฐานการพัฒนาองค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ ตามนโยบายรัฐบาลและยุทธศาสตร์ชาติเพื่อส่งเสริมและพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยประสานเชื่อมโยงองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชน ตำบลและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ เพื่อยกระดับพื้นที่นำร่องการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชนในพื้นที่ที่มีความยั่งยืน

มาตรการนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนสำหรับชุมชน รวมทั้งองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยเสริมอื่นที่จะช่วยพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชนโดยเน้นที่

1. สนับสนุนกลุ่มธุรกิจชุมชนจัดทำแผนธุรกิจชุมชนที่สอดคล้องกับศักยภาพของกลุ่มและทุนในชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน
2. สนับสนุนและให้การช่วยเหลือทางการเงินแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน
3. สนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจชุมชนระดับจังหวัดและระบบนิเวศในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง
4. สนับสนุนพื้นที่ต้นแบบชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองบนพื้นฐานของทุนชุมชนท้องถิ่น

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

2.1 นับตั้งแต่มาตรการเริ่มต้นดำเนินการในปี พ.ศ. 2563 การดำเนินโครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชนในแต่ละปีมีความแตกต่างกัน และในปี พ.ศ. 2564 มีเป้าหมาย คือ

1. ตำบลที่มีการเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชนและจัดทำแผนธุรกิจชุมชน จำนวน 400 ตำบล
2. ตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งในการจัดการตนเอง จำนวน 500 ตำบล
3. เชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจชุมชนระดับจังหวัดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง จำนวน 77 จังหวัด

2.2 งบประมาณที่มาตรการนี้สนับสนุนโครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ภาคเหนือ กลุ่มธุรกิจชุมชนจัดทำแผนธุรกิจชุมชน 80 ตำบล สนับสนุนพื้นที่ต้นแบบชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเอง 100 ตำบล และสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจชุมชนระดับจังหวัดและระบบนิเวศในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 17 จังหวัด วงเงินงบประมาณรวม 9,390,000 บาท

2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มธุรกิจชุมชนจัดทำแผนธุรกิจชุมชน 80 ตำบล สนับสนุนพื้นที่ต้นแบบชุมชนท้องถิ่น ให้มีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเอง 100 ตำบล และสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจชุมชนระดับจังหวัดและระบบนิเวศในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 20 จังหวัดวงเงินงบประมาณ 9,780,000 บาท

3. ภาคใต้ กลุ่มธุรกิจชุมชนจัดทำแผนธุรกิจชุมชน 80 ตำบล สนับสนุนพื้นที่ต้นแบบชุมชนท้องถิ่น ให้มีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเอง 100 ตำบล และสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจชุมชนระดับจังหวัดและระบบนิเวศในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 14 จังหวัดวงเงินงบประมาณ 9,000,000 บาท

4. ภาคกลางและตะวันตก กลุ่มธุรกิจชุมชนจัดทำแผนธุรกิจชุมชน 80 ตำบล สนับสนุนพื้นที่ต้นแบบชุมชนท้องถิ่น ให้มีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเอง 100 ตำบล และสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจชุมชนระดับจังหวัดและระบบนิเวศในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 13 จังหวัดวงเงินงบประมาณ 8,870,000 บาท

5. ภาคกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภาคตะวันออก กลุ่มธุรกิจชุมชนจัดทำแผนธุรกิจชุมชน 80 ตำบล สนับสนุนพื้นที่ต้นแบบชุมชนท้องถิ่น ให้มีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเอง 100 ตำบล และสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจชุมชนระดับจังหวัดและระบบนิเวศในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 13 จังหวัดวงเงินงบประมาณ 8,870,000 บาท

6. สนับสนุนกลไกการขับเคลื่อนส่วนกลางในการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชนวงเงินงบประมาณ 1,045,340 บาท

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

3.1 พขอ. ใช้มาตรการนี้สนับสนุนธุรกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือน การออมทรัพย์ และกิจกรรมเศรษฐกิจอื่น ได้แก่ การท่องเที่ยวชุมชน การแปรรูป การตลาด เกษตรอินทรีย์ ในช่วงปี พ.ศ. 2559-2563 โดยได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมากกว่า 1,500 ตำบล

3.2 นอกจากนี้ พขอ. ได้ส่งเสริมการจัดทำแผนธุรกิจชุมชน (Community Business Model Canvas: CBMC) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 โดยในปี พ.ศ. 2563 เกิดแผนธุรกิจเพื่อชุมชน จำนวน 608 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 121.60 ของเป้าหมาย เกิดการพัฒนาผู้นำองค์กรชุมชนระดับภาค 1,216 คน เกิดการยกระดับตำบลแผนธุรกิจเพื่อชุมชนสู่การพัฒนาเป็นศูนย์บ่มเพาะเศรษฐกิจและทุนชุมชนหรือศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจและทุนชุมชนระดับตำบล อำเภอ และจังหวัดในการถ่ายทอดความรู้ รวบรวมและกระจายผลผลิตของชุมชน จำนวน 11 ศูนย์ แต่ละศูนย์ครอบคลุมพื้นที่ 5 ภาค และเชื่อมโยงกับ Facebook Fanpage “ตลาดนัดองค์กรชุมชน”

4. สิ่งที่ต้องพัฒนา/ต่อยอด

มาตรการนี้มีความคล้ายคลึงกับมาตรการต่าง ๆ ของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) และมาตรการ CBR จึงควรบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานภายในกระทรวง อว. เช่น สนช. วว. และ วช. เป็นต้น เพื่อระดมสรรพกำลังและทรัพยากรในการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการประกอบธุรกิจและพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ยกตัวอย่างเช่น พขอ. และ สนช. อาจร่วมพัฒนาศักยภาพชุมชนในการวางแผนธุรกิจ ในขณะที่ วว. และ วช. ถ่ายทอดนวัตกรรมที่พร้อมใช้ให้แก่วิสาหกิจชุมชน หรือเชื่อมประสานนักวิจัย/นักพัฒนาให้กับชุมชน

5. แหล่งข้อมูล

5.1 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). 2563. ผลการดำเนินงานประจำปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

5.2 ประกาศสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เรื่อง แนวทางการสนับสนุนโครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564.

มาตรการที่ 25   สิ้นเชื่อเพื่อการพัฒนา หน่วยงานรับผิดชอบ   สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) มีภารกิจสนับสนุนสิ้นเชื่อเพื่อการพัฒนาให้แก่องค์กรชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการแก้ปัญหาและพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง โดยสอดคล้องไปกับการพัฒนาด้านอื่นของชุมชน และเพื่อส่งเสริมการพัฒนากระบวนการการเงินและทุนของชุมชนให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพส่งผลต่อการออม การบริหารเงินทุน การจัดสวัสดิการ การพัฒนาภูมิปัญญาและการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชน ทั้งนี้ พอช. ได้สนับสนุนสิ้นเชื่อเพื่อการพัฒนาให้กับองค์กรชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 โดยเป็นการให้สิ้นเชื่อผ่านเครือข่ายหรือสหกรณ์ที่เป็นกลไกการทำงานของชุมชนจวบจนปัจจุบันมีกระบวนการร่วมกำหนดทิศทางและแนวทางของสิ้นเชื่อและกระบวนการทำงานและกลไกการบริหารจัดการเพื่อให้มาตรการสิ้นเชื่อเพื่อการพัฒนาของ พอช. สามารถตอบสนองเจตนารมณ์การพัฒนาของชุมชนและไม่ซ้ำซ้อนกับสิ้นเชื่ออื่นในระบบที่ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงได้ โดย พอช. ออกข้อบังคับว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการให้สิ้นเชื่อเพื่อการพัฒนาแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน รวมถึงระเบียบสิ้นเชื่อที่กำหนดสิ้นเชื่อ 5 ประเภทเพื่อรองรับการปฏิบัติงาน คือ

1. สิ้นเชื่อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน
2. สิ้นเชื่อเพื่อการพัฒนาแบบองค์รวม
3. สิ้นเชื่อเพื่อการพัฒนาธุรกิจชุมชน
4. สิ้นเชื่อหมุนเวียน
5. สิ้นเชื่อเพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หลักคิดสำคัญของสิ้นเชื่อเพื่อการพัฒนา มีดังนี้

1. เชื่อมโยงการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ภาคีในท้องถิ่น โดยการกระจายการบริหารจัดการสิ้นเชื่อสู่ชุมชนและท้องถิ่น เน้นการเป็นเจ้าของร่วม ใช้ประโยชน์ร่วม รับผิดชอบร่วม และเอื้ออาทรต่อผู้ขาดโอกาส
2. ให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของกองทุน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบ ตลอดจนการติดตามประเมินผล และตรวจสอบอย่างครบวงจร
3. ให้มีกระบวนการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชน และสามารถเชื่อมโยงขบวนการชุมชน ในการแก้ปัญหาค่าความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของ สมาชิกฐานรากให้มีทิศทางและกระบวนการทำงานสัมพันธ์และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของขบวนการชุมชนในท้องถิ่น และมีส่วนสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายที่เกี่ยวข้อง

2. เงื่อนไขและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

สิ้นเชื่อส่วนใหญ่ที่ พอช. จัดสรรให้แก่องค์กรชุมชนเป็นสิ้นเชื่อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยตามระเบียบสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ว่าด้วยสิ้นเชื่อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน พ.ศ. 2546 สิ้นเชื่อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้คนยากจนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน

โดยเน้นการจัดการร่วมกันขององค์กรและสมาชิกที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในลักษณะที่เป็นโครงการฟื้นฟูและพัฒนาระบบของชุมชนโดยรวม

2.1 องค์กรผู้ให้สินเชื่อจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

- (1) เป็นองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน
- (2) สมาชิกขององค์กรผู้ให้สินเชื่อจะต้องเป็นผู้เดือดร้อนซึ่งต้องไม่ได้รับความช่วยเหลือซ้ำซ้อนรวมทั้งไม่เคยได้รับความช่วยเหลือในลักษณะนี้มาก่อน ไม่ว่าจะจากสถาบันหรือหน่วยงานอื่น
- (3) มีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการภายในองค์กรและกำหนดบุคคลผู้รับผิดชอบชัดเจน รวมทั้งมีการบริหารจัดการที่เปิดเผย โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้
- (4) มีการจัดการกลไกการทำงานเพื่อรับผิดชอบโครงการและกิจกรรม โดยมีส่วนร่วมจากสมาชิกผู้เดือดร้อน

2.2 วงเงินสินเชื่อ

- (1) กรณีใช้ในวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดการกระจายสินเชื่อแก่ผู้เดือดร้อนและไม่สร้างภาระหนี้ให้เกินความสามารถในการชำระคืนของผู้กู้จึงกำหนดวงเงินไม่เกิน 300,000 บาทต่อราย ทั้งนี้ ในกรณีกู้เพื่อซื้อที่ดินหรือปลูกสร้างที่พักอาศัยอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวกำหนดไม่เกิน 150,000 บาทต่อราย
- (2) กรณีใช้ในวัตถุประสงค์ที่ทำกิน กำหนดวงเงินไม่เกิน 150,000 บาทต่อราย
- (3) เพื่อไม่ให้เกิดการรับภาระหนี้สูงเกินความสามารถในการชำระคืน จึงกำหนดให้วงเงินกู้สูงสุดของสมาชิกที่ใช้สินเชื่อทั้ง 2 วัตถุประสงค์รวมกันต่อรายไม่เกิน 300,000 บาท
- (4) กรณีใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสาธารณสุข กำหนดวงเงินไม่เกิน 150,000 บาทต่อราย

ตารางที่ 2-6 ประเภทสินเชื่อ เงื่อนไข และอัตราดอกเบี้ยตามมาตรการสินเชื่อเพื่อการพัฒนา

ประเภทสินเชื่อ	พัฒนาที่อยู่อาศัยที่ทำกิน / บ้านมั่นคง	พัฒนาแบบองค์กร	พัฒนารัฐกิจชุมชน	หมุนเวียน	พัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
ผู้ให้สินเชื่อ	เครือข่าย/กลุ่ม	เครือข่าย/กลุ่ม	เครือข่าย/กลุ่ม	เครือข่าย/กลุ่ม	เครือข่าย/กลุ่ม
วงเงินสินเชื่อ (*)	- ไม่เกิน 330,000 บาทต่อราย (ปลูกสร้างบ้านไม่เกิน 2 ชั้น บนที่ดินเช่า) - ไม่เกิน 360,000 บาทต่อราย (ซื้อที่ดินและปลูกสร้างบ้าน / สร้างที่อยู่อาศัยสูง 3 ชั้นขึ้นไปบนที่ดินซื้อและที่ดินเช่า) โดยวงเงินรวมไม่เกินร้อยละ 90 ของมูลค่าโครงการ	ตามแผนการดำเนินโครงการ โดยสัมพันธ์กับสภาพปัญหา และจำนวนผู้รับผลกระทบ	ร้อยละ 80 ของมูลค่าการลงทุนของโครงการ และไม่เกิน 30 ล้านบาท	สัมพันธ์กับเงินทุนและกิจกรรมภายในองค์กร ตามสภาพปัญหา/ความจำเป็น	ไม่เกินเงินออมและเงินหุ้นของสมาชิกและไม่เกิน 5 ล้านบาท
อัตราดอกเบี้ย	ร้อยละ 4 ต่อปี (**)	ร้อยละ 3.5 ต่อปี	ร้อยละ 4 ต่อปี	ร้อยละ 6 ต่อปี	ร้อยละ 3 ต่อปี
ระยะเวลา	ไม่เกิน 20 ปี	ไม่เกิน 10 ปี	ไม่เกิน 10 ปี	ไม่เกิน 3 ปี	ไม่เกิน 5 ปี
เงื่อนไขการชำระคืน	สัมพันธ์กับแผนการเงินโครงการโดยพิจารณาจากการชำระหนี้ของสมาชิก	ตามแผนการเงินของโครงการและกิจกรรม	ผลตอบแทนของการลงทุนในโครงการ	ตามแผนการเงินขององค์กร	ตามผลตอบแทนทางการเงินของโครงการ
การค้ำประกัน	1. กรรมการ/สมาชิก 2. ที่ดิน/สิ่งปลูกสร้าง 3. หลักประกันอื่น	1. กรรมการ/สมาชิก 2. เงินค้ำประกัน 5% 3. หลักประกันอื่น	1. กรรมการ/สมาชิก 2. เงินค้ำประกัน 5% 3. หลักประกันอื่น	1. กรรมการ/สมาชิก 2. เงินค้ำประกัน 5% 3. หลักประกันอื่น	1. กรรมการ/สมาชิก 2. เงินค้ำประกัน 5% 3. หลักประกันอื่น

ที่มา: https://web.codi.or.th/development_project/20190425-805/

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

พอช. ระบุในรายงานผลดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2563-2564 ว่า การให้สินเชื่อเพื่อการพัฒนาเป็นกิจกรรมดั้งเดิมของ พอช. และตามอำนาจหน้าที่ในกฎหมายจัดตั้ง พอช. ในระยะแรกมีสินเชื่อหลายประเภท ดอกเบี้ย และระยะเวลาการส่งคืนแตกต่างกันไป ปัจจุบันสินเชื่อส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยตามโครงการบ้านมั่นคง โดยสินเชื่อเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้คนยากจนมีบ้านได้ เพราะกลุ่มเป้าหมายของโครงการบ้านมั่นคงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่สามารถกู้เงินจากธนาคารได้ เนื่องจากไม่มีรายได้ที่แน่นอน บางคนไม่มีบัญชีเงินฝากธนาคาร สำหรับโครงการบ้านมั่นคงนั้น รัฐบาลจึงต้องให้การสนับสนุนระบบสาธารณูปโภค คิดเป็นประมาณร้อยละ 30 ของเงินลงทุนทั้งโครงการ และร้อยละ 70 เป็นการลงทุนของแต่ละครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่มาจากสินเชื่อของ พอช. ซึ่งคิดดอกเบี้ยร้อยละ 4 ต่อปี ระยะเวลาผ่อนส่งไม่เกิน 20 ปี เงินกู้สูงสุด 360,000 บาท (มูลค่าบ้านและที่ดิน)

นับตั้งแต่การจัดตั้ง พอช. ได้ให้สินเชื่อชุมชนไปแล้ว 10,915.35 ล้านบาทแก่ 990 องค์กรชุมชน มีผู้รับประโยชน์ 407,276 ครอบครัวใน 6,308 ชุมชน ทั้งนี้ พอช. ให้สินเชื่อเฉพาะองค์กรชุมชน ไม่ได้ให้สินเชื่อรายบุคคลหรือครอบครัว เพื่อให้องค์กรชุมชนพัฒนาระบบการบริหารจัดการสินเชื่อของตนเองกับสมาชิกได้อย่างเต็มที่และมีความยั่งยืน

ตารางที่ 2-7 ผลดำเนินงานตามมาตรการสินเชื่อเพื่อการพัฒนาระหว่างปี พ.ศ. 2543-2564

รายการ	จำนวน
1. จำนวนองค์กรชุมชนที่รับสินเชื่อ	986 องค์กร
2. จำนวนเงินสินเชื่อ	10,863.62 ล้านบาท
3. จำนวนครัวเรือนผู้รับประโยชน์	406,803 ครัวเรือน
4. จำนวนชุมชนที่รับสินเชื่อ	6,272 ชุมชน
5. ประเภทสินเชื่อ	
5.1 สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย	8,911.96 ล้านบาท
5.2 สินเชื่ออื่นๆ	1,951.66 ล้านบาท
6. สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย	
6.1 จำนวนองค์กรที่รับสินเชื่อ	483 องค์กร
6.2 จำนวนเงินสินเชื่อ	8,911.96 ล้านบาท
6.3 จำนวนครัวเรือนที่รับสินเชื่อ	45,323 ครัวเรือน
6.4 จำนวนชุมชนที่รับสินเชื่อ	2,548 ชุมชน
6.5 จำนวนเงินสินเชื่อเฉลี่ยต่อองค์กรชุมชน	18,451,261บาท
6.6 จำนวนเงินสินเชื่อเฉลี่ยต่อครัวเรือน	197,093 บาท

ที่มา: https://web.codi.or.th/development_project/20190425-805/

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

4.1 หากมาตรการนี้บูรณาการร่วมกันมาตรการอื่นของหน่วยงานภายในกระทรวง อว. อาทิเช่น มาตรการของ สนช. และ บพท. หรือมาตรการ ABC และ CBR ที่พัฒนาต้นแบบบ้านที่อยู่อาศัยและเชื่อมโยงกับการพัฒนาภูมินิเวศสำหรับการประกอบธุรกิจเพื่อให้ที่อยู่อาศัยของสมาชิกในชุมชนมีความยั่งยืนและ “น่าอยู่” อย่างยั่งยืน

4.2 หากสามารถบูรณาการมาตรการนี้กับการศึกษาวิจัยทางด้านอารยสถาปัตย์และการออกแบบระบบพลังงานชุมชนและบ้านพักที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ จะทำให้บ้านพักที่อยู่อาศัยมีความมั่นคงมากขึ้นและเป็นประโยชน์แก่ประชากรกลุ่มด้อยโอกาสมากขึ้น

4.3 ควรบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อพัฒนาระบบสาธารณสุขโลกและถนนหนทางให้มีความพร้อมรองรับชุมชนใหม่ โดยอาจสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกรณีที่ต้องกู้เงินจากเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล

5. แหล่งข้อมูล

5.1 https://web.codi.or.th/development_project/20190425-805/

5.2 ข้อบังคับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ว่าด้วยสินเชื่อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน พ.ศ. 2553 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2557

5.3 ข้อบังคับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการให้สินเชื่อเพื่อการพัฒนาแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557

5.4 ระเบียบสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ว่าด้วยสินเชื่อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน พ.ศ. 2546

5.5 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). 2563. ผลการดำเนินงานประจำปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

มาตรการที่ 26   การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน **หน่วยงานรับผิดชอบ   สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)**

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) มีมาตรการสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ในเหตุการณ์สึนามิในจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน และในระยะเวลาต่อมา พอช. ก็ได้ใช้มาตรการนี้ช่วยเหลือชุมชนจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติอื่น ได้แก่ น้ำท่วมใหญ่กรุงเทพมหานครและภาคกลางในปี พ.ศ.2554 และดินโคลนถล่มในภาคเหนือในปี พ.ศ. 2550 และการจัดการไฟป่าและปัญหาหมอกควันในภาคเหนือ

2. เจาะใจและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

งานด้านภัยพิบัติชุมชนใช้หลักการสำคัญคือให้ชุมชนผู้ประสบภัยลุกขึ้นมาบริหารจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง ตั้งแต่ระยะการช่วยเหลือเฉพาะหน้าไปจนถึงการฟื้นฟูชุมชน รวมทั้งการวางแผนรับมือภัยพิบัติของชุมชน บทบาทหลักของ พอช. ในระยะเฉพาะหน้า คือ การสนับสนุนเกี่ยวกับที่พักชั่วคราว การเชื่อมโยงหน่วยงานหรือผู้สนับสนุนการช่วยเหลือกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ระยะต่อไป คือ การเตรียมแผนรับมือภัยพิบัติและวางแผนฟื้นฟูชุมชนและการจัดหาที่อยู่อาศัยถาวร กรณีที่ต้องสร้างที่อยู่อาศัยใหม่หรือย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ปลอดภัย พอช. สนับสนุนให้พื้นที่ประสบภัยทุกแห่งจัดตั้งกองทุนการจัดการภัยพิบัติทั้งแบบที่รวมอยู่ในกองทุนสวัสดิการชุมชนหรือเป็นกองทุนแยกเฉพาะ เพื่อให้สามารถนำเงินกองทุนมาช่วยเหลือกันเองได้ทันที

นอกจากการจัดการภัยพิบัติแล้ว พอช. ยังสนับสนุนผู้เดือดร้อนจากการรื้อย้ายชุมชนจากทั้งหน่วยงานของรัฐที่ต้องจัดทำโครงการขนาดใหญ่หรือเอกชนที่ต้องการที่ดิน ด้วยการจัดหาที่พักชั่วคราว ทั้งในรูปแบบการก่อสร้างและการเช่าบ้าน รอกองทุนจัดหาที่พักถาวรต่อไป ในการนี้ ผู้เดือดร้อนและที่ได้รับผลกระทบอาจเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงและมาตรการสินเชื่อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยได้ด้วย

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 พอช. ได้สนับสนุนการจัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราวในระหว่างการดำเนินโครงการที่อยู่อาศัยถาวรของผู้เดือดร้อน ในปี พ.ศ. 2563 พอช. สนับสนุนผู้เดือดร้อนจากภัยพิบัติ 1,577 ครอบครัวส่งผลให้กลุ่มคนด้อยโอกาสหรือคนยากจน และผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเร่งด่วนหรือต้องการความช่วยเหลือเฉพาะหน้า

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

จากผลดำเนินงานของ พอช. ตามมาตรการนี้ พอช. สนับสนุนแต่เพียงการสร้างที่พักชั่วคราวซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังขาดการพัฒนาศักยภาพชุมชนและองค์กรชุมชนในการเตรียมความพร้อมรองรับภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือการย้ายถิ่นฐานอันเนื่องมาจากการเวนคืนที่ดินของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากนี้ ที่จำเป็นเร่งด่วน คือ การวางแผนฟื้นฟูชุมชนให้สามารถกลับมาพึ่งพาตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายหลังการเกิดภัยพิบัติ

5. แหล่งข้อมูล

5.1 https://web.codi.or.th/development_project/20210120-20954/

5.2 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). 2563. ผลการดำเนินงานประจำปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

ตารางที่ 2-8 ผลดำเนินงานตามมาตรการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนของ พอช.

ปีงบประมาณและประเภทภัยพิบัติ	จำนวนพื้นที่/ตำบล	จำนวนครัวเรือนซ่อมสร้าง(หลัง)
2548-สิ้นปี 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน	9 พื้นที่	770
2549 น้ำท่วมภาคใต้ฝั่งตะวันออก กลุ่มน้ำปากพนัง	30 ตำบล	
น้ำท่วมและดินโคลนถล่ม ภาคเหนือ	124 ตำบล	2,345
น้ำท่วมภาคกลาง	803 ตำบล	
2550 -ดินโคลนถล่มจ.น่านและเชียงใหม่/น้ำท่วมภาคกลาง/น้ำท่วมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และจ.สงขลา		2,858
2552 การจัดการไฟป่าและหมอกควัน 5 จังหวัดภาคเหนือ	50 ชุมชน	
2553 น้ำท่วมภาคกลาง ภาคใต้และภาคอีสาน	57 ตำบล	160
2554-2555 น้ำท่วมทั่วประเทศ	290 ตำบล	2,075
2557 แผ่นดินไหว จังหวัดเชียงราย	16 ตำบล/เมือง	1,960
2559 ไฟไหม้บ้านคอยจะนะ ต.แม่ฮ้อย อ.แม่ฮ้อย จ.เชียงใหม่	1 ชุมชน	30
2560 น้ำท่วมภาคใต้ฝั่งตะวันออก	15 พื้นที่	
2561 ดินโคลนถล่ม อ.บ่อเกลือ จ.น่าน	1 ชุมชน	60
2562 น้ำท่วมภาคอีสาน	10 ตำบล	784
พายุปลาบึก ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	26 ตำบล	346
รวม	1,417 พื้นที่/ตำบล	11,388

ที่มา: https://web.codi.or.th/development_project/20210120-20954/

มาตรการที่ 27

ตราสารหนี้ด้านความยั่งยืน

(ESG Bond: Environmental, Social, and Governance Bond)

หน่วยงานรับผิดชอบ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

1. ที่มาและความสำคัญของมาตรการ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โครงสร้างประชากร และพฤติกรรมผู้บริโภคทำให้องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทการทำงานรูปแบบใหม่ที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ภาคประชาชนมีความต้องการบริโภคสินค้าและบริการจากกิจการที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ภาคธุรกิจก็ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตสินค้าที่ต้องเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมทั้งภาครัฐต้องมีนโยบายขับเคลื่อนมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเป็นรูปธรรม

ตลาดทุนในฐานะที่เป็นศูนย์กลางระดมเงินทุนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านความยั่งยืน ซึ่ง ก.ล.ต. ได้กำหนดให้มี “ตราสารหนี้กลุ่มความยั่งยืน (ESG Bond)” เป็นหนึ่งในเครื่องมือทางการเงินหรือเครื่องมือระดมทุนที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา โดย ก.ล.ต. ได้ออกหลักเกณฑ์รองรับการออกตราสารหนี้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Green Bond) ตราสารหนี้เพื่อการพัฒนาสังคม (Social Bond) และตราสารหนี้เพื่อความยั่งยืน (Sustainability Bond) และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ได้ออกหลักเกณฑ์เพิ่มเติมสำหรับตราสารหนี้ส่งเสริมความยั่งยืน (Sustainability-linked Bond) ทั้งผู้ระดมทุนและผู้ลงทุนต่างให้ความสนใจในตราสารหนี้กลุ่มความยั่งยืนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. เจาะลึกและแนวทางสนับสนุนของมาตรการ

ESG Bond คือ ตราสารหนี้ชนิดหนึ่งคล้ายกับตราสารหนี้ปกติทั่วไป แต่แตกต่างกันเพียงวัตถุประสงค์ของการระดมทุน โดย ESG Bond คือ ตราสารหนี้ที่ผู้ระดมทุนต้องการนำเงินไปใช้เพื่อดำเนินโครงการต่าง ๆ ภายใต้แนวคิดการเติบโตอย่างยั่งยืน มุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อม สังคม และการมีบรรษัทภิบาลที่ดี กล่าวคือ

2.1 ตราสารหนี้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Green Bond) หมายถึง ตราสารหนี้ที่ผู้ออกตราสารต้องการระดมทุนเพื่อนำเงินไปลงทุนหรือชำระคืนหนี้สินเดิม (Re-financing) ในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการพลังงานหมุนเวียน สร้างอาคารเพื่อสิ่งแวดล้อม การขนส่งที่ใช้พลังงานสะอาด การเกษตรที่ยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2.2 ตราสารหนี้เพื่อพัฒนาสังคม (Social Bond) จะนำเงินที่ระดมทุนได้ไปใช้ในโครงการพัฒนาสังคม เช่น โครงการเพื่อลดปัญหาการว่างงาน ส่งเสริมความเท่าเทียมในสังคม ความมั่นคงและยั่งยืนด้านอาหาร การเข้าถึงสาธารณสุข โภชนาการที่ดี การศึกษา เป็นต้น

2.3 ตราสารหนี้เพื่อความยั่งยืน (Sustainability Bond) คือ ส่วนผสมระหว่าง Green Bond และ Social Bond ซึ่งมุ่งหวังทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาสังคมควบคู่กันไป

2.4 ตราสารหนี้ส่งเสริมความยั่งยืน (Sustainability-Linked Bond) เป็นตราสารหนี้รูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมเหมือนกัน แต่เงื่อนไขการให้ผลตอบแทน (ดอกเบี้ย) จะขึ้นอยู่กับผลสำเร็จของตัวชี้วัดหรือเป้าหมายโดยรวมของบริษัทผู้ออกที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. การใช้ประโยชน์จากมาตรการโดยกลุ่มเป้าหมาย

สำนักงาน ก.ล.ต. ได้ประกาศหลักเกณฑ์การเสนอขาย Green Bond ในเดือนธันวาคม ปี 2018 และหลักเกณฑ์การเสนอขาย Social Bond และ Sustainability Bond ในเดือนพฤษภาคม ปี 2019 เพื่อตอบสนองต่อความต้องการระดมทุนของผู้ออกและเพื่อเป็นมาตรฐานในการกำกับดูแล โดย Green Bond รุ่นแรกของไทยที่ออกภายใต้เกณฑ์การเสนอขายของ ก.ล.ต. ออกโดย บมจ. บีทีเอส กรุ๊ป (BTSG) มูลค่า 13,000 ล้านบาท เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2562 ซึ่งได้รับการตอบรับที่ดีจากนักลงทุน สนับสนุนให้ยอดการออก ESG bond ของไทยในปี พ.ศ. 2562 ขยายตัวขึ้นเกือบ 3 เท่าจากปี พ.ศ. 2561 อยู่ที่ 30,040 ล้านบาท

ต่อมาในปี พ.ศ. 2563 ที่เริ่มมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส (COVID-19) เป็นอีกปัจจัยหนึ่งสนับสนุนให้ตลาด ESG bond ในไทยเติบโตอย่างก้าวกระโดดจากการที่รัฐบาลมีความต้องการระดมทุนเพื่อรับมือและเยียวยาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 กระทรวงการคลังได้ออก Sustainability Bond มูลค่ารวม 50,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งถือเป็นครั้งแรกของรัฐบาลไทยและยังถือเป็น Sustainability Bond รุ่นแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ออกโดยรัฐบาล และก็ได้รับความสนใจจากนักลงทุนอย่างล้นหลาม มีความต้องการซื้อเกินกว่าวงเงินประมูลถึง 3 เท่า นอกจากนี้ยังมีรัฐวิสาหกิจ 2 แห่ง คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และการเคหะแห่งชาติที่ออก Green bond มูลค่า 6,000 ล้านบาท และ Social bond 6,800 ล้านบาท เมื่อรวมกับการออกของภาคเอกชน ได้แก่ บมจ.ปตท., บมจ. โกลบอล เพาเวอร์ ซินเนอร์ยี, บมจ. บีทีเอส กรุ๊ป โฮลดิ้งส์ และ บมจ. ราช กรุ๊ป ทำให้ในปี พ.ศ. 2563 มียอดการออก ESG bond ที่ 86,400 ล้านบาท สูงกว่าปี พ.ศ. 2562 เกือบ 3 เท่า

ในปี พ.ศ. 2564 กระทรวงการคลังและการเคหะแห่งชาติได้ระดมทุนเพิ่มเพื่อใช้เยียวยาและฟื้นฟูเศรษฐกิจด้วยการออก Sustainability Bond และ Social bond มูลค่ารวม 82,100 ล้านบาท ส่วนภาคเอกชนก็มีผู้ออก ESG bond รายใหม่หันมาระดมทุน ยกตัวอย่างเช่น

- บมจ. บีซีพีจี (BCPG) ออก Green bond มูลค่า 12,000 ล้านบาท
- บมจ. ทางด่วนและรถไฟฟ้ากรุงเทพ (BEM) ออก Sustainability bond มูลค่า 6,000 ล้านบาท
- บจ. โตโยต้า ลีสซิ่ง (TLT) ออก Green bond มูลค่า 2,000 ล้านบาท

นอกจากนี้ ในปีเดียวกัน ก.ล.ต. ยังได้มีการออก ESG bond ประเภทใหม่ที่เรียกว่า Sustainability-Linked Bond (SLB) หรือ ตราสารหนี้ส่งเสริมความยั่งยืนซึ่งมีเงื่อนไขให้ผลตอบแทนขึ้นอยู่กับตัวชี้วัดและเป้าหมายโดยรวมของบริษัทที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดย บมจ. ไทยยูเนี่ยน กรุ๊ป (TU) มูลค่าการออก 5,000 ล้านบาทเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 นับเป็น SLB รุ่นแรกของไทยหลังจากที่สำนักงาน ก.ล.ต. ได้ประกาศหลักเกณฑ์การออก SLB เมื่อช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564

จากความต้องการระดมทุนที่เพิ่มขึ้นและการตอบรับที่ดีจากนักลงทุนทำให้ยอดการออก ESG bond ในช่วง 3 ไตรมาสของปี พ.ศ. 2564 มากกว่า 1.16 แสนล้านบาทซึ่งมากกว่ายอดการออกทั้งปี พ.ศ. 2563 แล้ว และทำให้มูลค่าคงค้างของ ESG bond ที่ขึ้นทะเบียนกับ ThaiBMA ณ วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2564 สูงถึง 2.25 แสนล้านบาท ประกอบด้วย Green bond 70,100 ล้านบาท, Social bond 9,800 ล้านบาท และ Sustainability bond 140,100 ล้านบาท รวมทั้ง Sustainability-Linked Bond มูลค่า 5,000 ล้านบาท

ภาพที่ 2-15 แนวโน้มการเติบโตของตลาดตราสารหนี้ ESG Bond ในประเทศไทย
ที่มา: <https://www.thaibma.or.th/EN/Investors/Individual/Blog/2021/151021.aspx>

ตารางที่ 2-9 ตัวอย่างการออก ESG Bond และมูลค่า ESG Bond โดยบริษัทเอกชนในประเทศไทย

ผู้ออก	มูลค่าการระดมทุน (ล้านบาท)	วัตถุประสงค์การใช้เงิน
บมจ.พลังงานบริสุทธิ์	8,500	ผลิตไฟฟ้าจากพลังงานลม
บมจ.ราช กรุ๊ป	8,000	ผลิตไฟฟ้าจากพลังงานลม
บมจ.โกลบอล เพาเวอร์ ซินเนอร์ยี	14,500	ผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์
บมจ.บี.กริม เพาเวอร์	6,300	ผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์
บมจ.เอสพีซีจี	1,500	ผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์
บมจ.บีซีพีจี	12,000	ผลิตไฟฟ้าจากพลังงานความร้อนใต้พิภพ
บมจ.บีทีเอส กรุ๊ป	26,600	พัฒนาระบบขนส่งด้วยพลังงานสะอาด
บมจ.ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ	10,200	พัฒนาระบบขนส่งด้วยพลังงานสะอาด
บมจ.ทางด่วนและรถไฟฟ้ากรุงเทพ	15,000	พัฒนาระบบขนส่งด้วยพลังงานสะอาด
บมจ.ปตท.	2,000	โครงการปลูกป่า
บมจ.ไทยยูเนียน กรุ๊ป	15,000	การทำประมงอย่างยั่งยืน
บมจ.อินโดรามา เวนเจอร์ส	10,000	ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
บมจ.ไทยฟู้ดส์ กรุ๊ป	2,400	ฟื้นฟูเยียวยาผลกระทบจาก COVID-19
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร	6,000	แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
โตโยต้า ลิสซิ่ง (ประเทศไทย)	4,000	ให้สินเชื่อเช่าซื้อที่ช่วยลดการปล่อยคาร์บอน

ที่มา: <https://www.thaibma.or.th/EN/Investors/Individual/Blog/2021/151021.aspx>

4. สิ่งที่ควรพัฒนา/ต่อยอด

ESG Bond เป็นมาตรการที่น่าสนใจสำหรับการระดมทุนเพื่อนำมาส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม หาก สกสว. ร่วมมือกับกระทรวงการคลังออก ESG Bond เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมตามประเด็นยุทธศาสตร์ของ สกสว. ก็จะทำให้ระบบ ววน. ลดภาวะพึ่งพิงงบประมาณแผ่นดินได้อย่างมีนัยยะสำคัญ และหาก สกสว. สามารถหารือกับภาคเอกชนและร่วมกันออก ESG Bond เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมและ BCG Economy ก็จะทำให้เกิดความตื่นตัวของสังคมในวงกว้างเกี่ยวกับประเด็นยุทธศาสตร์ของระบบ อววน.

5. แหล่งข้อมูล

5.1 “Sustainability-Linked Bond รุ่นแรกของไทยมาแล้ว” <http://www.thaibma.or.th/EN/Investors/Individual/Blog/2021/290721.aspx>

5.2 “แนวโน้มการออก ESG bond ของไทย...กับการก้าวสู่เศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน” <https://www.thaibma.or.th/EN/Investors/Individual/Blog/2021/151021.aspx>

ตัวอย่างมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรม ด้านสังคมในต่างประเทศ

ในบทนี้จะกล่าวถึงตัวอย่างมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ซึ่งแต่ละประเทศมีความโดดเด่นต่อไปนี้

1. สหรัฐอเมริกา – กองทุนนวัตกรรมด้านสังคม (Social Innovation Fund: SIF)
2. แคนาดา – การกำหนดโจทย์วิจัยด้วยหลักการการมองอนาคต (Foresight)
3. ญี่ปุ่น – กลไกการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
4. สิงคโปร์ - มาตรการ National Innovation Challenge
5. เกาหลีใต้ – ระบบนิเวศสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม

ส่วนท้ายของบทนี้จะนำเสนอบทสรุปจุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละมาตรการข้างต้นเพื่อเป็นบทเรียนสำหรับ สกสว. ในการกำหนดแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมในประเทศไทย

3.1 สหรัฐอเมริกา – กองทุนนวัตกรรมด้านสังคม (Social Innovation Fund: SIF)

มาตรการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคมของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ กองทุนสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม (Social Innovation Fund: SIF) จัดตั้งขึ้นสมัยประธานาธิบดีบารัค โอบามา ซึ่งเป็นมาตรการภายใต้การกำกับดูแลของบรรษัทเพื่อการบริการระดับชาติและชุมชน (Corporation for National and Community Service: CNCS) ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดรัฐบาลกลางของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ดูแลแผนงานอาสาสมัครทุกประเภทซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เช่น Vista, AmeriCorps เป็นต้น วัตถุประสงค์ของมาตรการ คือ การระดมทุนและสรรพกำลังทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนภายในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อแสวงหาแนวทางการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นและระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศภายหลังจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2551-2552 (ค.ศ. 2008-2009) โดยประธานาธิบดีบารัค โอบามา ในระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) ก็ได้กล่าวถึง แนวคิดการจัดกองทุนดังกล่าวเพื่อขับเคลื่อนแนวความคิดปฏิรูปสังคมของสหรัฐอเมริกา ไม่ให้ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจชุมชนขนาดเล็กและขนาดกลาง และกลุ่มคนรุ่นใหม่

บ่มเพาะและพัฒนา
คนรุ่นใหม่

ขยายโอกาสทางธุรกิจให้
แก่วิสาหกิจชุมชนและ
กลุ่มประชากรด้อยโอกาส

การเข้าถึงบริการที่
จำเป็นด้านสุขภาพ

ภาพที่ 3-1 ประเด็นยุทธศาสตร์ของกองทุนสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม
(Social Innovation Fund: SIF)

ประเด็นยุทธศาสตร์ของกองทุน SIF มี 3 ประเด็น คือ (1) บ่มเพาะและพัฒนาคนรุ่นใหม่ (2) ขยายโอกาสทางธุรกิจให้แก่วิสาหกิจชุมชนและกลุ่มคนด้อยโอกาส และ (3) การเข้าถึงบริการที่จำเป็นด้านสุขภาพ (ตามนโยบายของประธานาธิบดีบารัค โอบามาในการปฏิรูประบบหลักประกันสุขภาพของประเทศ)

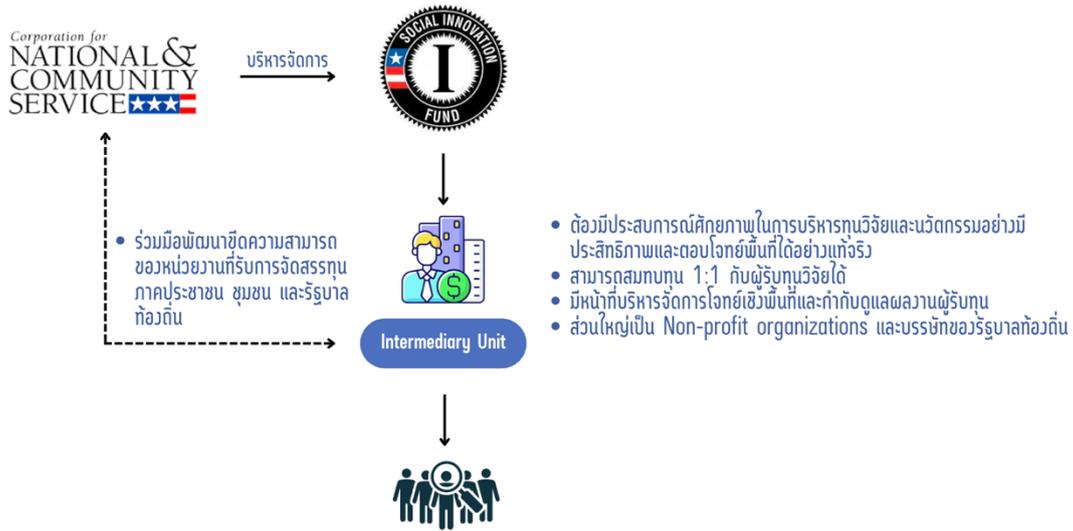
ความโดดเด่นของ SIF คือ การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมด้านสังคมผ่าน “ตัวกลาง (Intermediary)” ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับ “หน่วยบริหารจัดการทุนวิจัย (Program Management Unit: PMU)” ในระบบ ววน. ของประเทศไทย โดยตัวกลางดังกล่าวจะต้องมีประสบการณ์และประสบความสำเร็จในการบริหารงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม และไม่จำเป็นต้องเป็นหน่วยงานภาครัฐ โดย SIF ครอบคลุมวิสาหกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริษัทเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคมด้วย และในทางปฏิบัติแล้ว องค์กรที่รับการจัดสรรงบประมาณจาก SIF โดยส่วนใหญ่ก็มาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคมในชุมชนแออัดและชุมชนที่มีรายได้ต่อหัวประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ซึ่งแต่ละองค์กรจะได้รับงบประมาณ 1-5 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อเนื่องเป็นเวลา 5 ปี ภายใต้เงื่อนไขสำคัญ คือ องค์กรเหล่านั้นต้องสมทบงบประมาณร้อยละ 50 ของวงเงินที่ SIF จัดสรรให้ ทั้งนี้ นอกจากการสนับสนุนทางการเงินแล้ว CNCS ยังให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่วิสาหกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริษัทเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานนวัตกรรมด้านสังคมในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่

การขอรับทุนและความช่วยเหลือทางวิชาการจาก SIF ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริษัทเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคมจะช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้แก่องค์กรเหล่านี้ และเป็นโอกาสให้พัฒนาต่อยอดกิจการธุรกิจเพื่อสังคมต่อไป

กล่าวโดยสรุป ลักษณะสำคัญของ SIF คือ

1. ระบบตัวกลาง (Intermediary System) ที่คัดเลือกเฉพาะองค์กรเข้าร่วมที่มีศักยภาพในการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยไม่จำเป็นต้องจัดตั้งองค์กรภาครัฐขึ้นใหม่เพื่อขับเคลื่อนงานนวัตกรรมด้านสังคม
2. การบังคับให้องค์กรที่เข้าร่วมต้องสมทบเงินกับงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจาก SIF ในลักษณะ 1:1
3. เน้นการประเมินผลตอบแทนการลงทุนด้านสังคม (Social Return on Investment: SROI) ที่เข้มข้นเพื่อสร้างกลไกความรับผิดชอบของระบบการบริหารงานภาครัฐ
4. อาศัยประสบการณ์และจุดแข็งขององค์กรภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนผลักดำเนินงานนวัตกรรมด้านสังคมในระดับพื้นที่

ภายในปีแรกของการบังคับใช้มาตรการ มีองค์กรตัวกลาง 11 แห่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม 150 แห่งทั่วประเทศเข้าร่วมโครงการในชุมชนที่มีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยความยากจนของประเทศ ซึ่งรัฐบาลสหพันธรัฐของสหรัฐอเมริกาจัดสรรงบประมาณจำนวน 95 ล้านดอลลาร์สหรัฐให้แก่องค์กรตัวกลาง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมร่วมสมทบพัฒนานวัตกรรมด้านสังคม จำนวน 250 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งมากกว่าข้อกำหนดของ SIF ที่ให้องค์กรเหล่านั้นสมทบงบประมาณในลักษณะ 1:1 ในภาพรวมมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 100 แห่งใน 33 มลรัฐที่ได้รับผลกระทบเชิงบวกจากมาตรการ SIF

ภาพที่ 3-2 โครงสร้างการบริหารกองทุนนวัตกรรมด้านสังคม (Social Innovation Fund: SIF) ของประเทศสหรัฐอเมริกา

3.2 แคนาดา –การกำหนดโจทย์วิจัยด้วยหลักการการมองอนาคต (Foresight)

มาตรการวาดภาพอนาคตแคนาดา (Imagining Canada’s Future) เป็นมาตรการของสภาวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (Social Sciences and Humanities Research Council: SSHRC) ของประเทศแคนาดา ซึ่งเป็นมาตรการที่ SSHRC ใช้หลักการการมองอนาคต (Foresight) ในการแสวงหาโจทย์ความท้าทายของประเทศแคนาดาเพื่อนำไปกำหนดเป็นประเด็นหลักในการจัดสรรงบวิจัยให้แก่แผนงานสำคัญ 4 แผนงานของ SSHRC คือ แผนงานพัฒนาศักยภาพนักวิจัย แผนงานวิจัยมุ่งเป้าตามประเด็นวิจัยระดับโลกและโจทย์อนาคต แผนงานถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมสู่สาธารณะ และแผนงานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในต่างประเทศ

ภาพที่ 3-3 แผนงานส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมของ SSHRC แห่งประเทศแคนาดา

ความโดดเด่นของมาตรการ Imagining Canada’s Future) คือ

1. การสนับสนุนทุนวิจัยให้แก่ นักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญด้านอนาคตศาสตร์และการมองอนาคต (Futures Studies and Foresight) ที่เป็นนักวิจัยภายในและภายนอกประเทศเพื่อร่วมวาดภาพอนาคตให้แก่ประเทศแคนาดา

2. ร่วมมือกับหน่วยงานกำหนดนโยบายของประเทศอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะสำนักงานนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศแคนาดา เพื่อนำโจทย์ความท้าทายที่ได้จากกระบวนการคิดเชิงอนาคตศาสตร์ไปขับเคลื่อนในเชิงนโยบายสาธารณะคู่ขนานไปกับกระบวนการศึกษาวิจัย ทำให้เป็นหลักประกันว่า งานวิจัยและนวัตกรรมจะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์และผลกระทบเชิงสังคมได้อย่างแท้จริง

3. การประยุกต์ใช้วิธีการใหม่ในการระดมโจทย์วิจัยจากภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม โดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการจัดสรรทุนหรือกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (Public Procurement) แบบดั้งเดิมซึ่งจะทำให้การศึกษาวินิจฉัยประเด็นท้าทายทางสังคมไม่เท่าทันสถานการณ์ ตัวอย่างวิธีการใหม่ในการระดมโจทย์วิจัย เช่น การระดมโจทย์ความท้าทายด้วยวิธี Hackathon เป็นต้น

4. SSHRC ใช้โจทย์ความท้าทายที่ผ่านกระบวนการทางด้านอนาคตศาสตร์และการมองอนาคตในการกำหนดกรอบวิจัยของทุกแผนงานตามภาพที่ 3-3 อย่างจริงจัง

3.3 ญีปุ่น – กลไกการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

กลไกส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (Cutting-edge Social Sciences and Humanities Research) ของสมาคมวิจัยแห่งประเทศไทยญี่ปุ่นเป็นมาตรการที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในระดับนานาชาติ เนื่องจากเป็นมาตรการที่จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมให้แก่กักวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศญี่ปุ่น ทำให้นักวิจัยชาวต่างประเทศสามารถเข้าร่วมมาตรการนี้ได้ด้วย ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่วงการวิชาการของประเทศญี่ปุ่น

ประเด็นที่มาตรการนี้ให้การสนับสนุน คือ (1) ประเด็นเฉพาะด้านเพื่อการพัฒนาความรู้ (2) ประเด็นด้านสังคม และ (3) ประเด็นความท้าทายระดับโลก ซึ่งนักวิจัยสามารถยื่นขอรับการสนับสนุนงบวิจัยได้ 2 แนวทาง คือ (1) ยื่นขอรับการสนับสนุนงบวิจัยตาม 3 ประเด็นข้างต้นและ (2) ยื่นขอรับการสนับสนุนงบวิจัยตามความเชี่ยวชาญของนักวิจัยโดยอาจเป็นประเด็นวิจัยที่บูรณาการสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

ตารางที่ 3-1 ประเด็นที่มาตรการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่น

ประเด็น	รายละเอียด
1. ประเด็นเฉพาะด้านเพื่อการพัฒนาความรู้	ประเด็นวิจัยใหม่ที่มุ่งเน้นสร้างความรู้และอาจก่อให้เกิดโจทย์วิจัยใหม่สำหรับสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
2. ประเด็นด้านสังคม	ประเด็นวิจัยที่มาจากความร่วมมือระหว่างนักวิจัยกับผู้ปฏิบัติในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการนำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติ
3. ประเด็นความท้าทายระดับโลก	ประเด็นวิจัยที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างนักวิจัยชาวญี่ปุ่นกับนักวิจัยในต่างประเทศที่เน้นตอบคำถามและโจทย์วิจัยระดับโลกที่มีลักษณะเป็นการบูรณาการศาสตร์ระหว่างสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

นอกจากนี้ มาตรการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของประเทศ ญี่ปุ่นเน้นการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนงานวิจัยในลักษณะต่อเนื่องหลายปี (Multi-year Budgeting) ให้ความสำคัญกับการตอบโจทย์ความจำเป็นเร่งด่วนของสังคมและประเทศ และเน้นโครงการวิจัยที่มีลักษณะ บูรณาการมากกว่า 1 ศาสตร์

Multiyear Budgeting

จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวิจัย ด้านสังคมต่อเนื่องหลายปี

National & Global Agenda

ตอบโจทย์ความจำเป็นเร่งด่วนของสังคมและประเทศ

Interdisciplinarity

เป็นโครงการวิจัยที่บูรณาการมากกว่า 1 สาขาวิชา

International Collaboration

เป็นโครงการตามกรอบความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศ

ภาพที่ 3-4 จุดเด่นของมาตรการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ของประเทศญี่ปุ่น

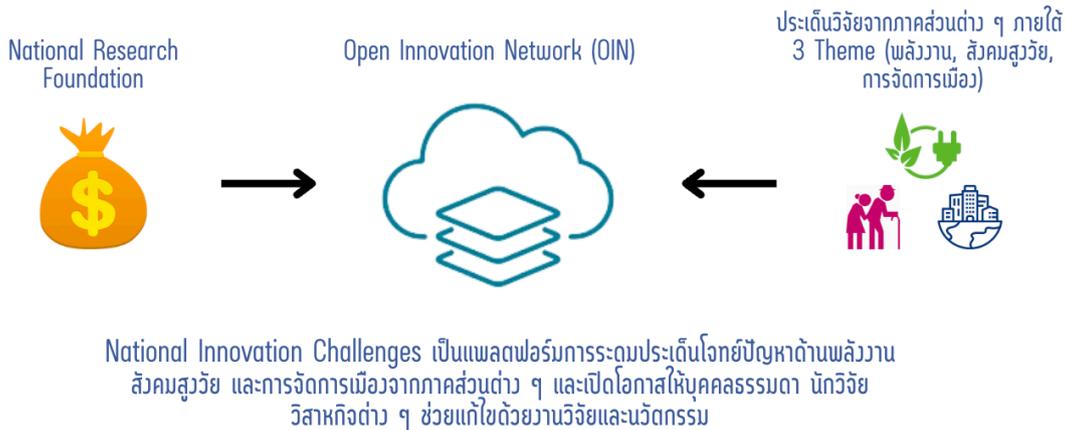
3.4 ลิงคโพร – มาตรการ National Innovation Challenge

มาตรการ National Innovation Challenge เป็นมาตรการที่สภาวิจัยแห่งประเทศไทยระดับจังหวัดสิงคโปร์ระดม โจทย์วิจัยจากทุกภาคส่วนในประเทศสิงคโปร์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ คือ Open Innovation Network (OIN) ของ Enterprise Singapore และ Infocomm Media Development Authority ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นให้เป็นแพลตฟอร์มสำหรับนวัตกรรมระบบเปิด (Open Innovation Ecosystem) สำหรับประเทศสิงคโปร์ โดยในแพลตฟอร์มดังกล่าว หน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือแม้กระทั่งบุคคลทั่วไปสามารถส่งโจทย์ วิจัยเข้าสู่ระบบเพื่อให้นักวิจัยจากทุกภาคส่วนและจากทั่วโลกเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาคือเป็นแพลตฟอร์ม ภาครัฐที่เปิดกว้างในการระดมข้อเสนอเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาความท้าทายของสังคม สิงคโปร์ และทำให้ผู้ต้องใช้งบประมาณวิจัยมีตัวเลือกที่หลากหลายและประหยัดเวลาในการแสวงหา แนวทางแก้ไขปัญหาคือ

สภาวิจัยแห่งประเทศไทยสิงคโปร์ใช้ OIN ในการระดมแนวทางแก้ไขปัญหาคือความท้าทายของประเทศ สิงคโปร์ตามมาตรการ National Innovation Challenge ตามประเด็นสำคัญเร่งด่วนของประเทศ 3 ประเด็น คือ

1. ประเด็นความยั่งยืนด้านพลังงานของประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ แนวทางการประหยัดพลังงาน และแนวทางการพัฒนาแหล่งพลังงานทางเลือก
2. ประเด็นสังคมสูงวัย ซึ่งครอบคลุมความจำเป็นเร่งด่วนด้านสุขภาพของประชากรสูงวัย แนวทางการพัฒนาสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การออกแบบสภาพเมืองด้วยแนวคิดอารยสถาปัตย์
3. ประเด็นการจัดการเมือง ครอบคลุมหลายประเด็น เช่น การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหาคนไร้ที่พึ่ง เป็นต้น

ลักษณะเด่นของมาตรการนี้ (ภาพที่ 3-5) คือ ความเป็นแพลตฟอร์มในลักษณะ Clearing House ที่จับคู่โจทย์วิจัยจากภาคส่วนต่าง ๆ กับแนวทางแก้ไขปัญหา (Solution) ที่เปิดกว้างให้ทุกภาคส่วนที่มีผลงานวิจัยและนวัตกรรมพร้อมใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาอย่างทันทั่วถึง โดยไม่ต้องรอกระบวนการจัดสรร/อนุมัติทุนวิจัย หรือกระบวนการศึกษาวิจัยที่อาจจะใช้เวลายาวนานเกินความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศ

ภาพที่ 3-5 จุดเด่นของมาตรการ National Innovation Challenges ของประเทศสิงคโปร์

3.5 สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) – ระบบนิเวศสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม

สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) มีความโดดเด่นเกี่ยวกับระบบนิเวศสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) จนเป็นต้นแบบการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมให้แก่หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย โดยกฎหมายของเกาหลีใต้ (Social Enterprise Promotion Act of 2007) แยกหมวดหมู่ของวิสาหกิจเพื่อสังคมออกจากการประกอบกิจการทั่วไป และกำหนดห้ามไม่ให้กิจการอื่นใดใช้คำว่า Social Enterprise ต่อท้ายชื่อกิจการ โดยวิสาหกิจเพื่อสังคมจะต้องเป็นมีพันธกิจทางสังคม สร้างบริการสาธารณะแก่สังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและต้องจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ไม่ว่าจะป็นห้างหุ้นส่วนและบริษัทที่จดทะเบียนตามกฎหมายพาณิชย์หรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร หรือสหกรณ์ กลุ่มสหภาพแรงงานก็ต้องจดทะเบียนตามกฎหมายส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ค.ศ. 2007 ซึ่งกำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้

1. เป็นองค์กรประเภทห้างหุ้นส่วนบริษัทหรือองค์กรไม่แสวงหากำไรประเภทใดประเภทหนึ่ง
2. มีการจ้างพนักงานและมีการประกอบกิจการขายสินค้าหรือให้บริการ
3. มีวัตถุประสงค์หลักขององค์กรเพื่อการพัฒนาสังคม
4. การกำหนดนโยบายขององค์กรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของบุคลากรในองค์กรเป็นสำคัญ
5. ธุรกรรมขององค์กรจะต้องเสียภาษี เว้นแต่กฎหมายจะยกเว้นให้ไม่ต้องเสียภาษี
6. องค์กรที่เป็นห้างหุ้นส่วนบริษัทจะต้องแบ่งกำไรสุทธิจำนวน 2 ส่วนใน 3 ส่วนของแต่ละรอบ

ระยะเวลาบัญชี เพื่อใช้จ่ายในภารกิจเพื่อสังคม

นอกจากนี้ คณะกรรมการพิจารณาการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise Support Committee) มีอำนาจพิจารณาอนุมัติให้กิจการใดเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมภายใต้อำนาจ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน โดยพิจารณาจากเอกสารหลักฐานที่แสดงว่ากิจการนั้น ๆ เชื่อมโยงกับภารกิจทางสังคมและการประกอบกิจการธุรกิจ แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. **การจ้างผู้พิการเป็นพนักงาน** กำหนดให้กิจการต้องจ้างแรงงานที่มีมือที่เป็นผู้พิการอย่างน้อยร้อยละ 50 ของจำนวนลูกจ้างทั้งหมดของกิจการ
2. **การจ้างผู้พิการเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ** กำหนดให้กิจการต้องจ้างผู้พิการเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการอย่างน้อยร้อยละ 50 ของจำนวนเจ้าหน้าที่ธุรการทั้งหมดของกิจการ
3. **การจ้างผู้พิการเป็นลูกจ้างและเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ** กำหนดให้กิจการต้องจ้างผู้พิการเป็นพนักงานและเจ้าหน้าที่ธุรการอย่างน้อยร้อยละ 50 ของจำนวนพนักงานและเจ้าหน้าที่ธุรการทั้งหมดของกิจการ
4. **ประเภทอื่น ๆ** คือ กิจการที่ไม่เข้าลักษณะ 3 ประเภทข้างต้น ยกตัวอย่างเช่น วิสาหกิจเพื่อสังคมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจชุมชน การดูแลเด็กและเยาวชน และการบริการด้านสุขภาพ

มาตรการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมของเกาหลีใต้ไม่ได้จัดสรรงบประมาณเป็นเงินก้อนให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคมแต่เลือกใช้แนวทางลดหย่อนภาษีแทน มีรายละเอียดดังนี้

1. กำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีในกรณีพิเศษให้วิสาหกิจเพื่อสังคมที่จดทะเบียนตามกฎหมายแล้วทำให้ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลในช่วงเวลาหนึ่งในอัตราร้อยละ 50 เป็นระยะเวลา 3 ปีนับแต่วันที่จัดตั้งกิจการและมีรายได้ แต่ถ้าในปีใดไม่มีผลกำไรก็ให้ยกสิทธิยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลไปใช้ในรอบระยะเวลาบัญชีถัดไปได้ไม่เกิน 5 ปี
2. รัฐบาลอาจอุดหนุนเงินประกันการจ้างแรงงานและค่าทดแทนกรณีประสบอุบัติเหตุในการทำงานบางส่วน รวมถึงมาตรการด้านอื่นที่สนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมอีกมาก
3. ให้คำปรึกษาแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมที่จดทะเบียนใหม่ในด้านการบริหารธุรกิจ ทั้งเรื่องการบริหารงานบุคคล การจ้างงาน และการบัญชี
4. ให้การสนับสนุนวิทยากรด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม อบรมให้เกิดความรู้ และการให้ความรู้ตลอดเวลาผ่านระบบสื่อสารช่องทางต่าง ๆ
5. รัฐบาลสนับสนุนด้านการเงินด้วยการให้กู้เงินจากรัฐบาลเพื่อเป็นค่าซื้อหรือเช่าที่ดินเพื่อตั้งสถานประกอบการ ค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคของกิจการ โดยมีดอกเบี้ยอัตราต่ำ
6. กฎหมายส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ค.ศ. 2007 ยังกำหนดมาตรการกำกับดูแลการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อให้การดำเนินกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

3.6 สรุปจุดเด่นของมาตรการจากต่างประเทศและข้อพึงระวังสำหรับประเทศไทย

3.6.1 มาตรการกองทุนนวัตกรรมด้านสังคม (SIF) ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีจุดเด่น คือ เป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการลงทุนและร่วมความเสี่ยง และมีกลไกและระบบบริหารจัดการ “องค์กรตัวกลาง (Intermediary Agency)” ที่เข้มแข็ง แต่หากนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทประเทศไทยก็จำเป็นต้องระมัดระวังเนื่องจากประเทศไทยมีภาครัฐที่ใหญ่กว่าภาคประชาสังคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับ “องค์กรตัวกลาง (Intermediary Agency)” ในระบบ ววน. ของ

ประเทศไทย (“องค์กรตัวกลาง (Intermediary Agency)” หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารงบวิจัยและทำหน้าที่ศึกษาวิจัยเอง)

3.6.2 มาตรการ Imagining Canada’s Future มีจุดเด่น คือ ทำให้ทุกแผนงานและโครงการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีการทบทวนประเด็นสำคัญเกี่ยวกับภาพอนาคตของประเทศแคนาดาอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง โดยทำงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่กำหนดนโยบายภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังไม่ปรากฏระบบการบูรณาการการทำงานระหว่างฝ่ายผลิตผลงานวิจัยกับฝ่ายกำหนดนโยบายของประเทศ

3.6.3 กลไกการส่งเสริมงานวิจัยขั้นแนวหน้าด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นมีจุดเด่น คือ มีระบบงบประมาณแบบต่อเนื่องหลายปี (Multi-year Block Budgeting) แต่สำหรับกรณีประเทศไทยมีความเป็นไปได้น้อยภายใต้กฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณของประเทศในปัจจุบัน

3.6.4 มาตรการ National Innovation Challenge ของประเทศสิงคโปร์ มีจุดเด่น คือ ใช้เทคโนโลยีช่วยระดมโจทย์และระดมแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และเน้นเฉพาะประเด็นวิจัยที่มุ่งเป้าและสอดคล้องกับความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศ แต่ระบบกฎหมายของประเทศไทยยังไม่เอื้ออำนวย เช่น กฎหมายว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ เป็นต้น

3.6.5 ระบบนิเวศสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมของเกาหลีใต้ มีจุดเด่น คือ ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมโดยไม่ต้องใช้งบประมาณแผ่นดินสูงมาก และสนับสนุนให้เกิดวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เข้าไปในเชิงนวัตกรรมด้านสังคมอย่างแท้จริง แต่สำหรับในกรณีประเทศไทย บทบาทของกระทรวงการคลังในการออกมาตรการลดหย่อนภาษีสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมยังคงมีจำกัดและระบบการกำกับตรวจสอบและรับรองวิสาหกิจเพื่อสังคมยังไม่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 3-2 สรุปจุดเด่นและข้อพึงระวังสำหรับประเทศไทยของมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมในต่างประเทศ

มาตรการจากต่างประเทศ	จุดเด่น	ข้อพึงระวังสำหรับประเทศไทย
1. Social Innovation Fund	<ul style="list-style-type: none"> Multi-sectoral approach เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมลงทุนและร่วมความเสี่ยง มีกลไกและระบบบริหารจัดการ Intermediary agency ที่เข้มแข็ง 	<ul style="list-style-type: none"> ในบริบทประเทศไทยจำเป็นต้องค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากเป็นระบบ Government-centric ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับ Intermediary กิ่งในเชิงอุปสงค์และจำนวนที่เกี่ยวข้องกับระบบววน. ในปัจจุบัน
2. Imagining Canada’s Future	<ul style="list-style-type: none"> ทำให้ทุกแผนงานและโครงการวิจัยดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน มีการทบทวนประเด็นสำคัญเกี่ยวกับอนาคตเป็นประจำและต่อเนื่อง โดยทำงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่กำหนดนโยบายภาครัฐ 	<ul style="list-style-type: none"> ประเทศไทยยังไม่ปรากฏระบบการทำงานระหว่างฝ่ายผลิตผลงานวิจัยและฝ่ายกำหนดนโยบาย
3. Cutting-edge Humanities and Social Sciences Research	<ul style="list-style-type: none"> ระบบงบประมาณแบบต่อเนื่องหลายปี (Multi-year Block Grant) 	<ul style="list-style-type: none"> ความเป็นไปได้ในการจัดระบบงบประมาณแบบต่อเนื่องหลายปีตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณในปัจจุบัน
4. มาตรการส่งเสริม SE	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริม SE โดยไม่ต้องใช้งบประมาณแผ่นดินสูงมาก สนับสนุนให้เกิด SE ที่เป็นไปในเชิงนวัตกรรมด้านสังคมอย่างแท้จริง 	<ul style="list-style-type: none"> บทบาทของ ก.คลัง ในการออกมาตรการลดหย่อนภาษีสำหรับ SE ระบบกำกับตรวจสอบและ Certify SE ยังไม่ชัดเจนสำหรับประเทศไทย
5. National Innovation Challenges	<ul style="list-style-type: none"> การใช้เทคโนโลยีช่วยระดมโจทย์และระดม Solution ประเด็นวิจัยที่มุ่งเป้าและสอดคล้องกับความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> ระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยยังไม่เอื้ออำนวย เช่น กฎหมายว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ

3.7 แหล่งข้อมูล

3.7.1 <https://obamawhitehouse.archives.gov/administration/eop/sicp/initiatives/social-innovation-fund>

3.7.2 https://www.sshrc-crsh.gc.ca/society-societe/community-communite/Imagining_Canadas_Future-Imaginer_l_avenir_du_Canada-eng.aspx

3.7.3 <https://www.jsps.go.jp/english/e-kadai/>

3.7.4 <https://www.nrf.gov.sg/programmes/national-innovation-challenges>

3.7.5 <https://www.openinnovationnetwork.gov.sg/>

3.7.6 กิตติศักดิ์ โรจน์นันทกิจ. 2558. มาตรการทางภาษีส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม. วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างผู้แทนองค์กรต่าง ๆ ต่อมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

งานวิจัยนี้ศึกษามาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม ตลอดจนการใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายหรือการใช้ประโยชน์จริงในพื้นที่โดยส่วนราชการ หน่วยงานในกำกับของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม และบุคคลทั่วไปในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2559-2564) โดยคณะวิจัยนำมาตราการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม จำนวน 30 มาตรการตามที่คณะวิจัยได้ดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ และรวบรวมในบทที่ 2 โดยเป็นมาตรการทั้งภายในและภายนอกกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมาตรการของส่วนราชการ และหน่วยงานภายนอกกระทรวง อว. ที่มีศักยภาพเป็นภาคีเครือข่ายของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) และมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาสังคม สุขภาพ การปกครองท้องถิ่น การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการดูแลประชากรกลุ่มด้อยโอกาส โดยคณะวิจัยดำเนินการคัดเลือกมาตรการเหล่านี้ด้วยการอภิปรายหารือในคณะวิจัยที่ประกอบด้วยนักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษาจากหลายสาขาวิชา และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม ได้แก่ หน่วยบริหารทุนวิจัย (PMU) ส่วนราชการ หน่วยงานในกำกับของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม บุคคลทั่วไป และบุคลากรสังกัดสถาบันอุดมศึกษาทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และต่างจังหวัด และนำข้อมูลเบื้องต้นนี้มาจัดทำแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Questionnaire)¹⁴ เพื่อสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม ความมั่นคงด้านสุขภาพ ความเข้มแข็งของชุมชน ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมสุขภาพ สวัสดิการชุมชน และการจัดบริการสาธารณสุขในระดับท้องถิ่น ในส่วนราชการ หน่วยงานในกำกับของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่อาจารย์และนักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ¹⁵

ในบทนี้จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยแบบสอบถามและข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม แบ่งเป็น 5 ส่วน คือ

- (1) การรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการทั้งหมด
- (2) การวิเคราะห์มาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ
- (3) ความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะขององค์กรที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการ
- (4) ความเชื่อมโยงระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการกับความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร

¹⁴ ภาคผนวก 2

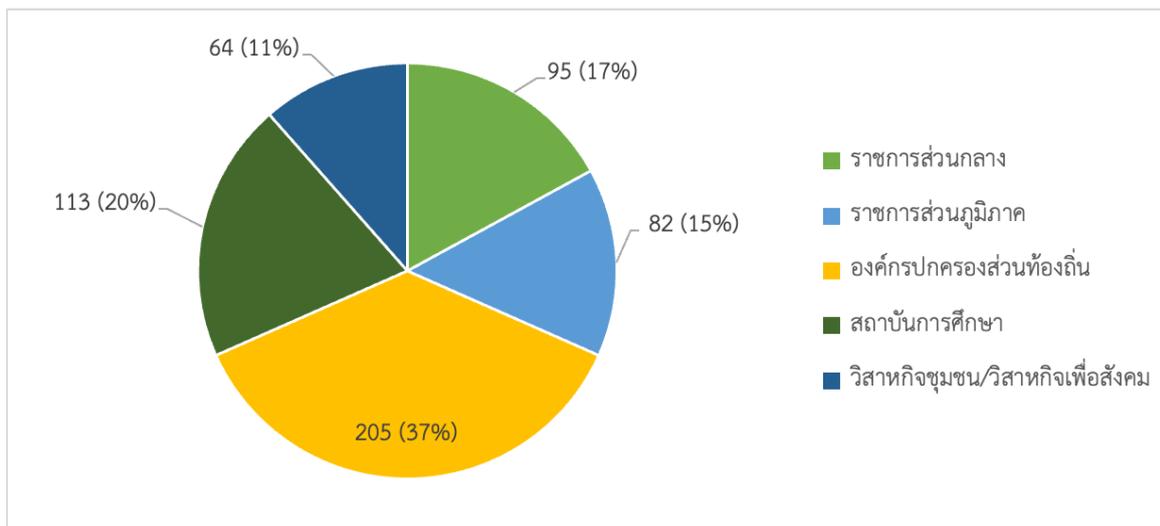
¹⁵ ผู้ที่คณะวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกมีจำนวน 55 คน ผู้ร่วมการสนทนากลุ่มมีจำนวน 141 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 559 คน แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสำรวจความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถามปรากฏรายละเอียดในบทที่ 1

(5) บทสรุปการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้แทนองค์กรต่อมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

4.1 การรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการทั้งหมด

ในบทนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการในการศึกษานี้ของกลุ่มตัวอย่างบุคลากรในส่วนราชการ หน่วยงานในกำกับของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่อาจารย์และนักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ โดยจะแบ่งการนำเสนอข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ (1) ระดับการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการในภาพรวม 27 มาตรการ และ (2) ระดับการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการที่คัดเลือกมาศึกษาเป็นการเฉพาะ 15 มาตรการ ประกอบด้วยมาตรการของหน่วยงานในสังกัดกระทรวง อว. จำนวน 10 มาตรการ และมาตรการของหน่วยงานภายนอกกระทรวง อว. ที่คณะวิจัยคัดเลือกมาวิเคราะห์เป็นการเฉพาะ จำนวน 5 มาตรการ ซึ่งเป็นมาตรการที่คณะวิจัยพิจารณาแล้ว เห็นว่าเป็นมาตรการที่หวังผลโดยตรงต่อการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร ชุมชน กลุ่มบุคคล หรือบุคคลในการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาท้าทายและปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมตามแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566-2570 และอาจเป็นมาตรการที่เป็นประโยชน์ต่อการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่าง สกสว. กับหน่วยงานผู้รับผิดชอบมาตรการนั้นซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกในภาพกว้างต่อสังคม

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างองค์กรด้วยแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Questionnaire) พบว่า กลุ่มตัวอย่างองค์กรส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถาม คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (205 คน คิดเป็นร้อยละ 37) สถาบันการศึกษา (113 คน คิดเป็นร้อยละ 20) ราชการส่วนกลาง (95 คน คิดเป็นร้อยละ 17) และวิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคม (64 คน คิดเป็นร้อยละ 11) รวมทั้งสิ้น 559 คน(ภาพที่ 4-1)

ภาพที่ 4-1 กลุ่มตัวอย่างองค์กรแบ่งตามประเภทองค์กร

กลุ่มตัวอย่างองค์กรประเมินระดับการรับรู้ของตนเองต่อมาตรการที่คณะวิจัยศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับ 1 “ไม่รู้จัก” ระดับ 2 “รู้จักแต่ไม่เคยใช้ประโยชน์” และระดับ 3 “รู้จักและเคยใช้ประโยชน์” กลุ่มตัวอย่างสามารถเลือกที่จะไม่ประเมินทุกมาตรการตามที่ปรากฏผลในตารางที่ 4-1 ทั้งนี้ คณะวิจัยพบว่า มาตรการที่กลุ่มตัวอย่าง “รู้จักและเคยใช้ประโยชน์” มากที่สุด (ระดับ 3) 5 อันดับแรก คือ

1. มาตรการ “กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่” ร้อยละ 28
2. มาตรการ “เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล” ร้อยละ 27
3. มาตรการ “การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)” ร้อยละ 26
4. มาตรการ “กองทุนสวัสดิการชุมชน” ร้อยละ 26
5. มาตรการ “การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC)” ร้อยละ 25
6. มาตรการ “บริษัทพัฒนาเมือง” ร้อยละ 25

ข้อสังเกต คือ มาตรการที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักและเคยใช้ประโยชน์เป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมาตรการสนับสนุนการจัดบริการสาธารณะ (บริการสุขภาพและสวัสดิการชุมชน) ทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยและตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับมาตรการของหน่วยงานสังกัดกระทรวง อว. จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า บางมาตรการเป็นมาตรการใหม่ทำให้กลุ่มตัวอย่างอาจจะไม่คุ้นเคย ยกตัวอย่างเช่น มาตรการหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม และมาตรการหน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคมของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) เป็นต้น แต่ไม่ได้หมายความว่า มาตรการเหล่านั้นไม่มีประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น เพียงแต่ การประชาสัมพันธ์เชิงรุกอาจจะไม่เพียงพอ และด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้การดำเนินงานของหน่วยงานสังกัดกระทรวง อว. หยุดชะงักไป 3 ปี ทำให้กลุ่มตัวอย่าง ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร ยกเว้นมาตรการ “อว. ส่วนหน้า” และมาตรการ “การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19

สำหรับมาตรการของหน่วยงานสังกัดกระทรวง อว. ที่ผู้ตอบแบบสอบถามว่า “รู้จักและเคยใช้ประโยชน์” มากที่สุด คือ มาตรการการวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC) และมาตรการการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (CBR) ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า เหตุผลที่มาตรการ ABC และ CBR เป็นที่รู้จักและหลายคนเคยใช้ประโยชน์ เนื่องจากเป็นมาตรการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เดิมซึ่งมีมาก่อนการจัดตั้งกระทรวง อว.

เมื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินมาตรการว่า “รู้จักและเคยใช้ประโยชน์” ด้วยคำถามว่า “ประโยชน์ที่ได้รับจากมาตรการมีความเป็นรูปธรรมหรือไม่” คณะวิจัยพบว่า มีเพียง 3 มาตรการที่มีผู้ประเมินว่าไม่ได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ประเมินว่าได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม คือ มาตรการเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ มาตรการส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ และมาตรการกฏบัตรเมือง และมี 1 มาตรการที่สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากัน คือ มาตรการนวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน

นอกจากนี้ พบว่า มาตรการต่อไปนี้มีส่วนผู้ได้รับประโยชน์เป็นรูปธรรมมากกว่าร้อยละ 50

1. แผนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) (ร้อยละ 66)

2. มาตรการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ร้อยละ 65)
3. แผนการวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC) (ร้อยละ 63)
4. มาตรการหน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID) (ร้อยละ 59)
5. มาตรการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (ร้อยละ 59)
6. มาตรการกองทุนสวัสดิการชุมชน (ร้อยละ 57)
7. มาตรการบริษัทพัฒนาเมือง (ร้อยละ 56)
8. มาตรการหน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และ นวัตกรรม (อว.) สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน (ร้อยละ 55)
9. แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Personalized Poverty Allocation: PPA) (ร้อยละ 53)

ตารางที่ 4-1 ระดับการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการ 27 มาตรการในภาพรวม (n = 559)

มาตรการ	ระดับการรับรู้และการใช้ประโยชน์						จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละมาตรการ*
	ไม่รู้จัก		รู้จักแต่ไม่เคยใช้ประโยชน์		รู้จักและเคยใช้ประโยชน์		
	n	%	n	%	n	%	
1. หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน (“อว. ส่วนหน้า”)	101	41%	99	40%	47	19%	247
2. แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Personalized Poverty Allocation: PPA)	155	65%	46	19%	38	16%	239
3. ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory) ทดลองในพื้นที่ตำบลต้นแบบบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม	132	59%	58	26%	34	15%	224
4. เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly Communities/Cities)	129	52%	77	31%	43	17%	249
5. คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)	153	63%	45	19%	45	19%	243
6. เครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวแห่งประเทศไทย (THOHUN)	170	59%	94	33%	23	8%	287
7. การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ	147	65%	58	26%	21	9%	226
8. นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา	166	59%	74	27%	39	14%	279
9. นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน	150	65%	44	19%	36	16%	230
10. หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village)	177	60%	82	28%	37	13%	296
11. หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID)	123	65%	49	26%	17	9%	189
12. เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล	130	59%	31	14%	60	27%	221
13. กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	178	69%	40	15%	41	16%	259
14. กูบัตร์เมือง	144	65%	54	24%	23	10%	221
15. บริษัทพัฒนาเมือง	141	61%	34	15%	57	25%	232

ตารางที่ 4-1 ต่อ

มาตรการ	ระดับการรับรู้และการใช้ประโยชน์						จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละมาตรการ*
	ไม่รู้จัก		รู้จักแต่ไม่เคยใช้ประโยชน์		รู้จักและเคยใช้ประโยชน์		
	n	%	n	%	n	%	
16. กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม	176	64%	42	15%	55	20%	273
17. คณะอนุกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยในกระบวนการยุติธรรม (คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ: กพยช.)	153	65%	71	30%	11	5%	235
18. กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	174	65%	64	24%	29	11%	267
19. กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่	168	58%	40	14%	81	28%	289
20. กองทุนสวัสดิการชุมชน	163	57%	50	17%	75	26%	288
21. โครงการสนับสนุนการจัดการพลังงานระดับท้องถิ่น (Local Energy Plan: LEP)	178	74%	37	15%	25	10%	240
22. การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-based Collaborative Research: ABC)	188	60%	45	14%	78	25%	311
23. การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR)	156	58%	44	16%	71	26%	271
24. โครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชน	171	67%	68	27%	17	7%	256
25. สินเชื่อเพื่อการพัฒนา	201	81%	38	15%	9	4%	248
26. การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน	216	88%	19	8%	11	4%	246
27. ตราสารหนี้ด้านความยั่งยืน (ESG Bond: Environmental, Social, and Governance Bond)	197	74%	45	17%	23	9%	265

หมายเหตุ: *มีผู้ตอบแบบสอบถาม 559 คน แต่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ได้ตอบทุกมาตรการ ดังนั้น จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละมาตรการจึงไม่เท่ากัน

ตารางที่ 4-2 ความเป็นรูปธรรมของประโยชน์ที่ได้รับจาก 27 มาตรการ

มาตรการ	การใช้ประโยชน์จากมาตรการ				จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละมาตรการ*
	ไม่มีความเป็นรูปธรรม		มีความเป็นรูปธรรม		
	n	%	n	%	
1. หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน (“อว. ส่วนหน้า”)	21	45%	26	55%	47
2. แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Personalized Poverty Allocation: PPA)	18	47%	20	53%	38
3. ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory) ทดลองในพื้นที่ตำบลต้นแบบบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม	24	71%	10	29%	34
4. เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly Communities/Cities)	35	81%	8	19%	43
5. คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)	31	69%	14	31%	45
6. เครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวแห่งประเทศไทย (THOHUN)	15	65%	8	35%	23
7. การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ	15	71%	6	29%	21
8. นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา	25	64%	14	36%	39
9. นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน	25	69%	11	31%	36
10. หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village)	24	65%	13	35%	37
11. หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID)	7	41%	10	59%	17
12. เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล	21	35%	39	65%	60
13. กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	30	73%	11	27%	41
14. กฎบัตรเมือง	17	74%	6	26%	23
15. บริษัทพัฒนาเมือง	25	44%	32	56%	57

ตารางที่ 4-2 ต่อ

มาตรการ	การใช้ประโยชน์จากมาตรการ				จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละมาตรการ*
	ไม่มีความเป็นรูปธรรม		มีความเป็นรูปธรรม		
	n	%	n	%	
16. กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม	52	95%	3	5%	55
17. คณะอนุกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยในกระบวนการยุติธรรม (คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ: กพยช.)	8	73%	3	27%	11
18. กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	22	76%	7	24%	29
19. กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่	33	41%	48	59%	81
20. กองทุนสวัสดิการชุมชน	32	43%	43	57%	75
21. โครงการสนับสนุนการจัดการพลังงานระดับท้องถิ่น (Local Energy Plan: LEP)	21	84%	4	16%	25
22. การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-based Collaborative Research: ABC)	29	43%	49	63%	78
23. การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR)	24	34%	47	66%	71
24. โครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชน	14	82%	3	18%	17
25. สินเชื่อเพื่อการพัฒนา	8	89%	1	11%	9
26. การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน	9	82%	2	18%	11
27. ตราสารหนี้ด้านความยั่งยืน (ESG Bond: Environmental, Social, and Governance Bond)	18	78%	5	22%	23

4.2 การวิเคราะห์มาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ

ในส่วนนี้ คณะวิจัยศึกษามาตรการเฉพาะ 15 มาตรการประกอบด้วยมาตรการของหน่วยงานสังกัดกระทรวง อว. จำนวน 10 มาตรการ และมาตรการของหน่วยงานภายนอกสังกัดกระทรวง อว. จำนวน 5 มาตรการ โดยเป็นการศึกษาประสบการณ์เกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจาก 15 มาตรการ (ในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า “เคย” ได้รับประโยชน์) และเหตุผลที่ไม่ได้รับประโยชน์จากมาตรการเหล่านี้ (ในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า “ไม่เคย” ได้รับประโยชน์) โดยมาตรการที่ศึกษาเป็นการเฉพาะประกอบด้วย

1. หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน (“อว. ส่วนหน้า”)
2. แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Personalized Poverty Allocation: PPA)
3. การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ
4. นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา
5. นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน
6. หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village)
7. หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID)
8. ภูมัตร์เมือง
9. การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-based Collaborative Research: ABC)
10. การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR)

มาตรการของหน่วยงานภายนอกสังกัดกระทรวง อว. ที่คณะวิจัยศึกษาเป็นการเฉพาะ คือ

1. คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)
2. เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล
3. กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
4. กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน
5. กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่

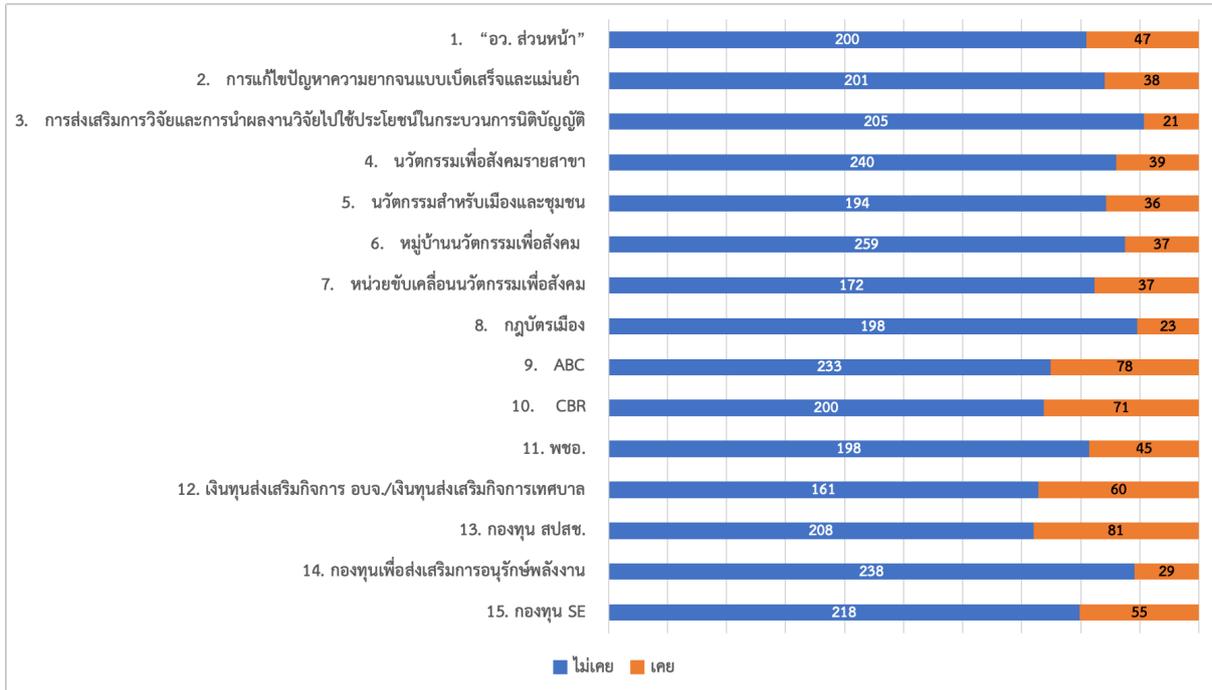
ภาพที่ 4-2 แสดงให้เห็นว่า องค์กรโดยส่วนใหญ่ “ไม่เคย” ได้รับประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ ซึ่งแต่ละมาตรการมีส่วนผู้ตอบสอบถามแตกต่างกัน โดยเฉลี่ยร้อยละ 18 ขององค์กรที่ตอบแบบสอบถาม “เคย” ได้รับประโยชน์จากมาตรการเฉพาะทั้ง 15 มาตรการ ทั้งนี้ มาตรการที่มีองค์กรเคยได้รับประโยชน์น้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ

1. การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ (ร้อยละ 9)
2. ภูมัตร์เมือง (ร้อยละ 10)
3. กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน (ร้อยละ 11)

และมาตรการที่องค์กรเคยได้รับประโยชน์มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ

1. กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (ร้อยละ 28)
2. เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ร้อยละ 27)

3. การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR) (ร้อยละ 26)

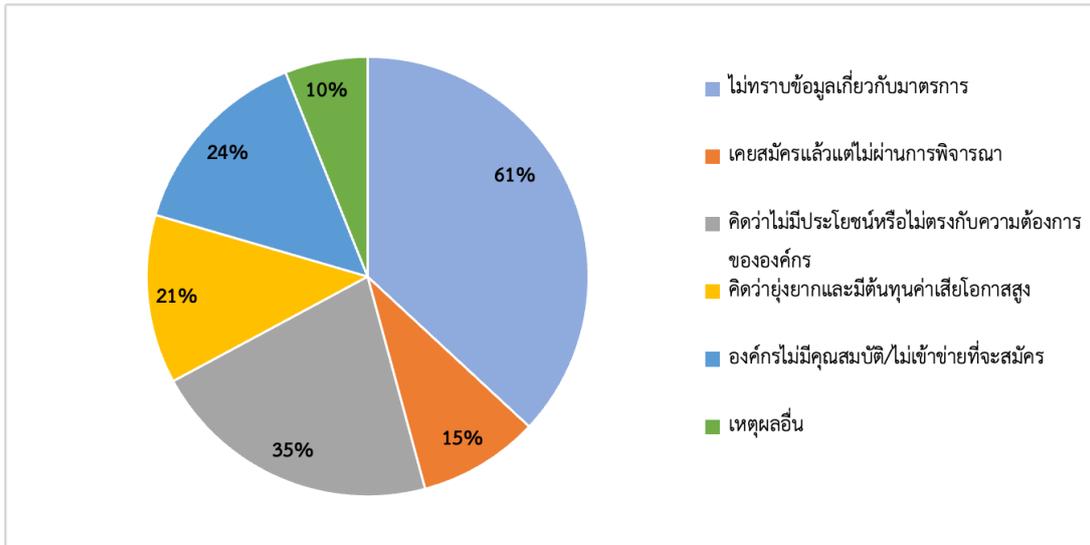
ภาพที่ 4-2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ “เคย” และ “ไม่เคย” ได้รับประโยชน์จากมาตรการที่ศึกษาเป็นการเฉพาะ

ในภาพรวม เหตุผลอันดับ 1 ที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควรจากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ (ภาพที่ 4-3) คือ ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ (ร้อยละ 61) คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร (ร้อยละ 35) องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร (ร้อยละ 24) คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง (ร้อยละ 21) เคยสมัครแต่ไม่ผ่านการพิจารณา (ร้อยละ 15) และเหตุผลอื่น (ร้อยละ 10) และเมื่อพิจารณาเหตุผลที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เป็นรายมาตรการ (ภาพที่ 4-4) พบว่า

- มี 11 มาตรการที่ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้เหตุผลว่า ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ

- สำหรับมาตรการคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) มาตรการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล และมาตรการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ องค์กรโดยส่วนใหญ่รายงานว่า ทั้ง 3 มาตรการไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร

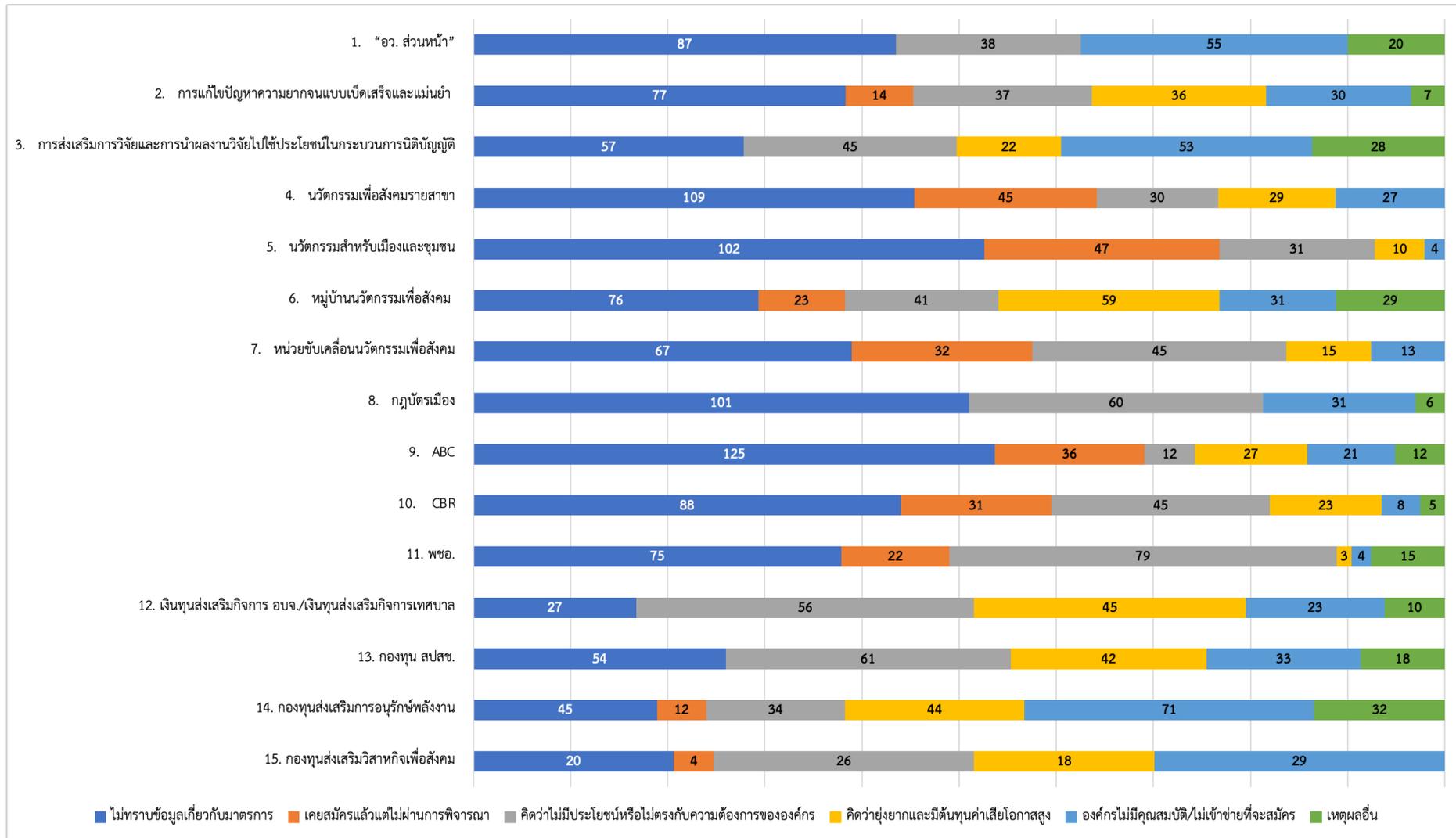
- สำหรับมาตรการกองทุนส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและมาตรการกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม องค์กรโดยส่วนใหญ่รายงานว่า องค์กรไม่มีคุณสมบัติหรือไม่เข้าข่ายที่จะสมัครได้ ซึ่งสามารถเข้าใจได้ เนื่องจากการขอรับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน องค์กรจะต้องมีกิจกรรมหรือโครงการที่สอดคล้องกับเงื่อนไขการอนุรักษ์พลังงาน ในขณะที่การขอรับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมซึ่งต้องเป็นผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคมเท่านั้นจึงจะสมัครได้

ภาพที่ 4-3 สัดส่วนเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าเป็นเหตุผลที่ทำให้ไม่ใช้ประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการอย่างเต็มที่

สำหรับกรณีองค์กรที่เคยได้รับประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการนั้น แบบสอบถามได้สอบถามเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้ ซึ่งเป็นรูปธรรมจากแต่ละมาตรการซึ่งคณะวิจัยได้แจกแจงประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมไว้ 5 ด้านตามที่ปรากฏในตารางที่ 4-3 โดยแต่ละมาตรการจะมีประโยชน์ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับรายละเอียดและแนวทางและเงื่อนไขการสนับสนุนของมาตรการนั้น และระดับการได้รับประโยชน์เป็นมาตรวัดแบบ Likert Scale จาก 1 “ได้ประโยชน์น้อยที่สุด” จนถึง 5 “ได้ประโยชน์มากที่สุด” ซึ่งการแปลผลจะใช้ค่าฐานนิยม (Mode) เนื่องจาก Likert Scale เป็นมาตรวัดข้อมูลแบบไม่ต่อเนื่อง (Discrete Data)

จากตารางที่ 4-3 พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากมาตรการเฉพาะอยู่ในระดับปานกลาง (3) ถึงระดับมาก (4) โดยประโยชน์ที่มีค่าฐานนิยมสูงสุด คือ Benefit#3 มาตรการทำให้องค์กรได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร และ Benefit#4 มาตรการทำให้องค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย ซึ่งประโยชน์ทั้ง 2 ด้านนี้เกิดขึ้นกับองค์กรที่คุ้นเคยหรือมีประสบการณ์กับมาตรการที่เน้นเสริมสร้างศักยภาพระดับพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC) การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village) หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID) เป็นต้น (ภาพที่ 4-4)

ภาพที่ 4-4 เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าเป็นเหตุผลที่ทำให้ไม่ใช้ประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ (รายมาตรการ)

ตารางที่ 4-3 ค่าฐานนิยม (Mode) ของประโยชน์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับจากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ

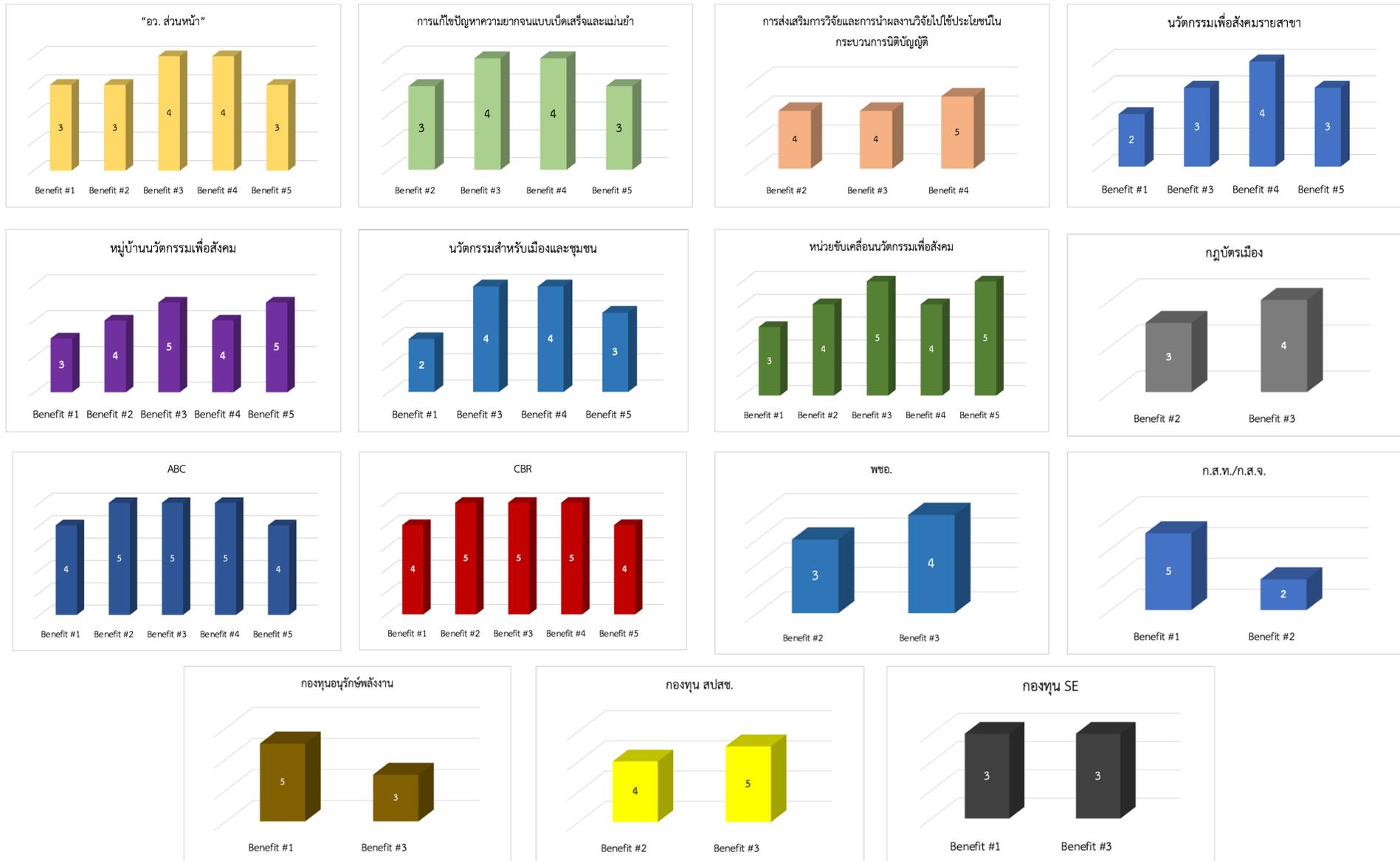
No.	ประโยชน์	ค่าฐานนิยม (Mode)*
Benefit#1	มาตรการช่วยให้องค์กรลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	3
Benefit#2	มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กรและสมาชิกภาคีเครือข่ายในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร	3
Benefit#3	มาตรการทำให้องค์กรได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร	4
Benefit#4	มาตรการทำให้องค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย	4
Benefit#5	มาตรการทำให้องค์กรสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์	3

หมายเหตุ: * ค่าฐานนิยม (Mode) ของระดับประโยชน์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับจากมาตรการตั้งแต่ 1 (น้อยที่สุด) จนถึง 5 (มากที่สุด)

เมื่อพิจารณาจากระดับการได้รับประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ (ภาพที่ 4-4) พบว่า มาตรการที่มีค่าฐานนิยมของระดับการได้รับประโยชน์ในแต่ละประเด็นไม่ต่ำกว่า 4 (มาก) มี 4 มาตรการ คือ

1. กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่
2. การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ
3. การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC)
4. การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

โดยประโยชน์ที่ทั้ง 4 มาตรการมีค่าฐานนิยมตั้งแต่ 4 ขึ้นไป คือ Benefit#2 มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กรและสมาชิกภาคีเครือข่ายในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กรและ Benefit#3 มาตรการทำให้องค์กรสามารถใช้ข้อมูล ความรู้ และนวัตกรรมในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร

ภาพที่ 4-5 ระดับการได้รับประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ (รายมาตรการ)

4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะขององค์กรที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะขององค์กรที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม 27 มาตรการ โดยมีตัวแปรต้นและตัวแปรตามดังรายละเอียดในตารางที่ 4-4

สำหรับการวิเคราะห์ในกรณีที่มีตัวแปรต้นเป็น “การรับรู้เกี่ยวกับมาตรการ” (recog) และ “การใช้ประโยชน์จากมาตรการ” (utilize) ซึ่งเป็นตัวแปรตามที่มีสองค่า (Dummy Variable) คณะวิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์ทางสถิติแบบ Logistic Regression ในขณะที่กรณีตัวแปรต้นเป็น “ระดับการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการ” (log_recog) และ “ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการ” (log_utilize) ซึ่งเป็นตัวแปรต่อเนื่อง (Continuous Variable) คณะวิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์แบบ Ordinary Least Squared (OLS) Regression

อนึ่ง ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ด้วยวิธี Logistic Regression และ OLS Regression คณะวิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์เบื้องต้นว่า ชุดข้อมูลสอดคล้องกับสมมุติฐานของ Regression Analysis หรือไม่ ซึ่งผลการวิเคราะห์เบื้องต้นไม่พบความผิดปกติของชุดข้อมูล เช่น ผลการวิเคราะห์ Multicollinearity และการวิเคราะห์ Heteroscedasticity เป็นต้น

สำหรับการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการ (Recognition Model) (ตารางที่ 4-5) พบว่า มี 5 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ คือ สถาบันการศึกษา (type3) ขนาดองค์กร (log_size) บุคลากรด้านวิจัย (personnel) การลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก (policy) และสามารถแปรผลได้ดังนี้

- ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio) ของสถาบันการศึกษา (type3) เท่ากับ 1.198 และค่าสัมประสิทธิ์มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทำให้ทราบได้ว่า องค์กรที่เป็นสถาบันการศึกษา จะเพิ่มความเป็นไปได้ที่องค์กรนั้นจะรับรู้เกี่ยวกับมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

- ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio) ของขนาดองค์กร (log_size) เท่ากับ 2.361 และค่าสัมประสิทธิ์มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แปลผลได้ว่า องค์กรที่มีจำนวนบุคลากรปฏิบัติงานเต็มเวลามาก จะเพิ่มความเป็นไปได้ที่องค์กรนั้นจะรับรู้เกี่ยวกับมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

- ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio) ของบุคลากรด้านวิจัย (personnel) เท่ากับ 1.029 และค่าสัมประสิทธิ์มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า องค์กรที่มีบุคลากรเฉพาะด้านวิจัยและนวัตกรรม จะเพิ่มความเป็นไปได้ที่องค์กรนั้นจะรับรู้เกี่ยวกับมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

- ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio) ของการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) เท่ากับ 1.463 และค่าสัมประสิทธิ์มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายความว่า องค์กรที่มีลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณ จะเพิ่มความเป็นไปได้ที่องค์กรนั้นจะรับรู้เกี่ยวกับมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ตารางที่ 4-4 ตัวแปรต้นและตัวแปรตามในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะขององค์กรที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ตัวแปร	มาตรวัด	สมมุติฐาน
1. ตัวแปรตาม		
1.1 การรับรู้เกี่ยวกับมาตรการ (recog)	ตัวแปรที่มี 2 ค่า คือ 1 = รับรู้อย่างน้อย 1 มาตรการใน 27 มาตรการ 0 = ไม่รับรู้มาตรการใดเลย	-
1.2 การใช้ประโยชน์จากมาตรการ (utilize)	ตัวแปรที่มี 2 ค่า คือ 1 = เคยใช้ประโยชน์อย่างน้อย 1 มาตรการใน 27 มาตรการ 0 = ไม่เคยใช้ประโยชน์จากมาตรการใดเลย	-
1.3 ระดับการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการ (log_recog)	ตัวแปรที่มีค่าเป็นจำนวนนับ (Continuous Variable) ตั้งแต่ 0 (ไม่เคยรู้จัก มาตรการใดเลย) ถึง 27 (รู้จักทั้ง 27 มาตรการ) (แปลงเป็นค่า log)	-
1.4 ระดับการใช้ประโยชน์จาก มาตรการ (log_utilize)	ตัวแปรที่มีค่าเป็นจำนวนนับ (Continuous Variable) ตั้งแต่ 0 (ไม่เคยใช้ ประโยชน์จากมาตรการใดเลย) ถึง 27 (เคยใช้ประโยชน์จาก 27 มาตรการ) (แปลงเป็นค่า log)	-
2. ตัวแปรต้น		
2.1 ประเภทองค์กร (type)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 4 ค่า คือ 1 = ราชการส่วนกลาง 2 = ราชการส่วนภูมิภาค (type1) 3 = องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (type2) 4 = สถาบันการศึกษา (type3) 5 = วิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคม (type4) การวิเคราะห์ใช้เทคนิค Dummy Coding โดยมีราชการส่วนกลางเป็น reference	องค์กรแต่ละประเภทมีความจำเป็นเร่งด่วนในการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อ การรับรู้ ระดับการรับรู้ การใช้ประโยชน์ และระดับการใช้ ประโยชน์จากมาตรการสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยและ นวัตกรรมด้านสังคมในการศึกษานี้ ยกตัวอย่าง สถาบันการศึกษา อาจมีความจำเป็นในการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ มากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจ เพื่อสังคม
2.2 ขนาดองค์กร (log_size)	จำนวนบุคลากรเต็มเวลา (แปลงค่าเป็น log)	องค์กรที่มีบุคลากรจำนวนมาก (หรือองค์กรขนาดใหญ่) อาจมี ความสามารถและมีทรัพยากรมากกว่าในการเข้าถึงข้อมูลและ มาตรการของภาครัฐ แต่องค์กรขนาดเล็กก็อาจพยายามแสวงหา

ตารางที่ 4-4 ต่อ

ตัวแปร	มาตรวัด	สมมุติฐาน
2.2 ขนาดองค์กร (log_size) (ต่อ)		ความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกมากกว่าองค์กรขนาดใหญ่ เนื่องจากความที่มีทรัพยากรที่จำกัด
2.3 บุคลากรด้านวิจัย (personnel)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 2 ค่า คือ 1 = องค์กรมีบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรมโดยเฉพาะ 0 = องค์กรไม่มีบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรมโดยเฉพาะ	องค์กรที่มีบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรมโดยเฉพาะอาจจะมี ความกระตือรือร้นในการรับรู้และใช้ประโยชน์จากมาตรการ สนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม เนื่องจาก เมื่อมีบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรมโดยเฉพาะย่อมแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นทุ่มเทขององค์กรเกี่ยวกับงานวิจัยและ นวัตกรรม
2.4 การลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 2 ค่า คือ 1 = องค์กรมีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรม ทุกปีงบประมาณ 0 = องค์กรไม่มีการลงทุนด้านวิจัยและ นวัตกรรมโดยเฉพาะ	การลงทุนในที่นี้ คือ การที่องค์กรให้ความสำคัญกับงานวิจัยและ นวัตกรรมทั้งในเชิงงบประมาณ เวลา และทรัพยากรอื่น องค์กรที่ ให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมย่อมที่จะ แสวงหาและใช้ประโยชน์จากมาตรการสนับสนุนและส่งเสริม งานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมของภาครัฐ
2.5 ภูมิภาค (region)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 2 ค่า คือ 1 = องค์กรมีที่ตั้งในเขตกรุงเทพ ฯ และ ปริมณฑล 0 = องค์กรมีที่ตั้งในภูมิภาคอื่น	องค์กรที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพ ฯ และปริมณฑลมีแนวโน้มที่จะรับรู้ เข้าถึง และใช้ประโยชน์จากมาตรการภาครัฐมากกว่าองค์กรที่ ตั้งอยู่ในภูมิภาค เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพ ฯ และปริมณฑลเป็น พื้นที่ที่หน่วยงานผู้รับผิดชอบมาตรการส่วนใหญ่ตั้งอยู่ ซึ่งอาจทำ ให้องค์กรที่อยู่ในพื้นที่นี้ได้รับข้อมูลข่าวสารมากกว่า และมี แนวโน้มที่จะเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากมาตรการของหน่วยงาน เหล่านั้นมากกว่า
2.6 นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและ การสร้างความร่วมมือด้านการ วิจัยกับหน่วยงานอื่น (policy)	ค่าเฉลี่ยของระดับความเห็นต่อความสำคัญของการวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร รวมทั้งการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยกับหน่วยงานอื่น ซึ่งใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด จนถึง 5 = เห็นด้วยมากที่สุด) จำนวน 7 ข้อ	องค์กรที่ผู้บริหารมีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนด้านการวิจัย และนวัตกรรม ตลอดจนการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยกับ หน่วยงานอื่น ย่อมให้ความสำคัญกับงานด้านการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมมากกว่า และมีแนวโน้มที่จะรับรู้และใช้

ตารางที่ 4-4 ต่อ

ตัวแปร	มาตรวัด	สมมุติฐาน
2.6 นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม (policy) (ต่อ)	(ภาคผนวก 2) โดยค่าความสอดคล้องภายในวัดด้วยค่า Cronbach's Alpha ของทั้ง 7 ข้อ เท่ากับ 0.912	ประโยชน์จากมาตรการภาครัฐมากกว่าองค์กรที่ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรม
2.7 งบประมาณรายจ่ายองค์กร (log_expense)	งบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กรเฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปี (แปลงเป็น log)	องค์กรขนาดใหญ่ที่มีทรัพยากรพร้อมสรรพมีแนวโน้มที่จะรับรู้และได้รับประโยชน์จากมาตรการสนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมของภาครัฐมากกว่าองค์กรขนาดเล็กที่ขาดแคลนทรัพยากร ในทางกลับกัน องค์กรขนาดเล็กที่มีทรัพยากรจำกัดอาจมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความช่วยเหลือมากกว่าองค์กรขนาดใหญ่ที่มีงบประมาณจำนวนมาก

- ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio) ของนโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก (policy) เท่ากับ 1.023 และค่าสัมประสิทธิ์มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า องค์กรที่ผู้บริหารมีนโยบายที่ชัดเจนด้านการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก จะเพิ่มความเป็นไปได้ที่องค์กรนั้นจะรับรู้เกี่ยวกับมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ตารางที่ 4-5 ผลการวิเคราะห์แบบ Binary Logistic Regression สำหรับตัวแปรที่ส่งผลต่อการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

Variable (s)	Recognition Model (recog)	Utilization Model (utilize)
type (ส่วนกลาง = ref.)		
type1 (1 = ส่วนภูมิภาค)	0.335 (1.398)	0.113 (1.119)
type2 (1 = อปท.)	0.285 (1.335)	0.047 (1.048)
type3 (1 = สถาบันการศึกษา)	0.180*** (1.198)	-0.033 (0.968)
type4 (1 = วิสาหกิจชุมชน/SE)	-0.049 (0.952)	-0.009 (0.991)
log_size	(0.859)*** (2.361)	0.093** (1.098)
personnel (1 = มีบุคลากรด้านวิจัย)	0.029*** (1.029)	0.026 (1.026)
rd (1 = องค์กรลงทุนด้านวิจัย)	0.381** (1.463)	0.167** (1.182)
region (1 = กทม.)	-0.042 (0.959)	-0.018 (0.982)
policy	0.023*** (1.023)	0.679*** (1.973)
log_expense	-0.066 (0.936)	-0.009 (0.991)
Constant	-3.394***	-4.208***
Observations	559	559
-2 Log Likelihood	954.0	942.348
Model χ^2	186.9***	69.4***
Hosmer-Lemeshow χ^2 test	10.4	3.2
Nagelkerke Pseudo R ²	0.239	0.100

หมายเหตุ: 1. ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio)

2. ***, **, และ * หมายถึง นัยยะสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.01$, $p < 0.05$, และ $p < 0.10$ ตามลำดับ

ในขณะที่การใช้ประโยชน์จากมาตรการ (Utilization Model) (ตารางที่ 4-5) พบว่า มี 3 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ คือ ขนาดองค์กร (log_size) การลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม (policy) และสามารถแปรผลได้ดังนี้

- ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio) ของขนาดองค์กร (log_size) เท่ากับ 1.098 และค่าสัมประสิทธิ์มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แปลผลได้ว่า องค์กรที่มีจำนวนบุคลากรปฏิบัติงานเต็มเวลามาก จะเพิ่มความเป็นไปได้ที่องค์กรนั้นจะได้รับประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมของภาครัฐ

- ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio) ของการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) เท่ากับ 1.182 และค่าสัมประสิทธิ์มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายความว่า องค์กรที่มีลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณ จะเพิ่มความเป็นไปได้ที่องค์กรนั้นจะได้รับประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

- ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio) ของนโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรมและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก (policy) เท่ากับ 1.973 และค่าสัมประสิทธิ์มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า องค์กรที่ผู้บริหารมีนโยบายที่ชัดเจนด้านการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก จะเพิ่มความเป็นไปได้ที่องค์กรนั้นจะได้รับประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ระดับการรับรู้มาตรการด้วย OLS Regression (ตารางที่ 4-6) พบว่า สอดคล้องกับผลวิเคราะห์การรับรู้มาตรการด้วย Binary Logistic Regression (ตารางที่ 4-5) กล่าวคือ มี 5 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ คือ สถาบันการศึกษา (type3) ขนาดองค์กร (log_size) บุคลากรด้านวิจัย (personnel) การลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก (policy) และสามารถแปรผลได้ดังนี้

ตารางที่ 4-6 ผลการวิเคราะห์แบบ OLS Regression สำหรับตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

Variable (s)	Recognition Model (log_recog)	Utilization Model (log_utilize)
type (ส่วนกลาง = ref.)		
type1 (1 = ส่วนภูมิภาค)	0.028 (0.050)	-0.025 (0.037)
type2 (1 = อปท.)	0.003 (0.035)	-0.025 (0.067)
type3 (1 = สถาบันการศึกษา)	0.067*** (0.036)	0.020 (0.042)
type4 (1 = วิทยาลัยชุมชน/SE)	-0.009 (0.031)	0.017 (0.071)
log_size	0.083** (0.096)	0.192*** (0.086)
personnel (1 = มีบุคลากรด้านวิจัย)	0.094** (0.099)	-0.003 (0.045)
rd (1 = องค์กรลงทุนด้านวิจัย)	0.362*** (0.019)	0.152*** (0.085)
region (1 = กทม.)	-0.021 (0.029)	0.019 (0.038)
policy	0.231*** (0.049)	0.187*** (0.075)
log_expense	-0.046 (0.097)	0.018 (0.091)
Constant	0.003	0.014
Observations	559	559
F-test	81.727***	41.671***
R ²	0.487	0.328
Adjusted R ²	0.481	0.320

หมายเหตุ: 1. ในตารางรายงานค่า Standardized Beta สำหรับตัวแปรในการศึกษาและตัวเลขในวงเล็บคือ Standard Error (S.E.)

2. ***, **, และ * หมายถึง นัยยะสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.01$, $p < 0.05$, และ $p < 0.10$ ตามลำดับ

- ค่า Standardized Beta ของสถาบันการศึกษา (type3) เท่ากับ 0.067 และมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า สถาบันการศึกษาจะมีระดับการรับรู้มาตรการมากกว่าส่วนราชการในส่วนกลางอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ

- ค่า Standardized Beta ของขนาดองค์กร (log_size) เท่ากับ 0.083 และมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายความว่า จำนวนบุคลากรปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลาขององค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการรับรู้มาตรการขององค์กรอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ

- ค่า Standardized Beta ของบุคลากรด้านวิจัย (personnel) เท่ากับ 0.094 และมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายความว่า องค์กรที่มีบุคลากรด้านวิจัยโดยเฉพาะจะมีระดับการรับรู้มาตรการสูงกว่าองค์กรที่ไม่มีบุคลากรด้านวิจัยโดยเฉพาะ

- ค่า Standardized Beta ของการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) เท่ากับ 0.362 และมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า องค์กรที่ลงทุนด้านวิจัยจะมีระดับการเรียนรู้มาตรการสูงกว่าองค์กรที่ไม่มีการลงทุนด้านวิจัย

- ค่า Standardized Beta ของความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรมและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก (policy) เท่ากับ 0.231 และมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า ระดับความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรมและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติกับระดับการรับรู้มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ในทำนองเดียวกัน ผลวิเคราะห์ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการด้วย OLS Regression สอดคล้องกับผลวิเคราะห์ด้วย Binary Logistic Regression กล่าวคือ มี 3 ตัวแปรที่มีนัยยะสำคัญทางสถิติ ดังนี้

- ค่า Standardized Beta ของขนาดองค์กร (log_size) เท่ากับ 0.192 และมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า จำนวนบุคลากรปฏิบัติเต็มเวลาขององค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

- ค่า Standardized Beta ของการลงทุนด้านวิจัย (rd) เท่ากับ 0.152 และมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า องค์กรที่มีการลงทุนด้านวิจัยจะมีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

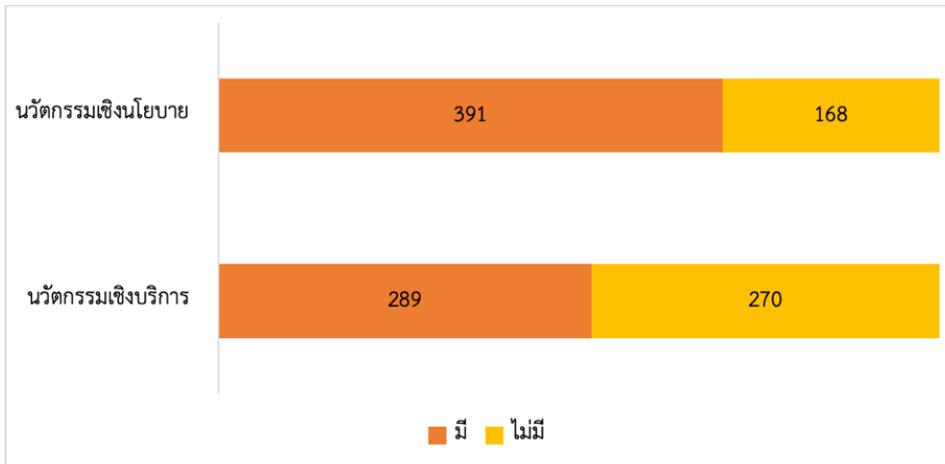
- ค่า Standardized Beta ของความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารด้านการวิจัยและนวัตกรรมและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก (policy) เท่ากับ 0.187 และมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า ความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารด้านการวิจัยและนวัตกรรมและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

4.4 ความเชื่อมโยงระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการกับความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร

ส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ด้วยสถิติการวิเคราะห์แบบถดถอย (Regression Analysis) ว่า การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม จำนวน 27 มาตรการ จะทำให้องค์กรพัฒนาความสามารถเชิงนวัตกรรมได้หรือไม่และอย่างไร โดยที่ความสามารถเชิงนวัตกรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท¹⁶ ซึ่งคณะวิจัยนำมาใช้เป็นตัวแปรตามในสมการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการกับความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร มีรายละเอียดดังนี้

1. นวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation) หมายถึง กระบวนการ เครื่องมือ หรือแนวทางปฏิบัติใหม่ที่กำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามข้อมูลที่คณะวิจัยได้จากการสำรวจโดยแบบสอบถามพบว่า จากจำนวนองค์กรทั้งหมดที่คณะวิจัยทำการสำรวจ 559 แห่ง มีองค์กรจำนวน 391 แห่งที่รายงานว่ามี การคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา และมี 168 แห่งที่รายงานว่า ไม่มีการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา

2. นวัตกรรมเชิงบริการ (Service Innovation) หมายถึง กระบวนการ เครื่องมือหรือแนวทางปฏิบัติใหม่ที่ก่อให้เกิดบริการใหม่เพื่อให้ประชาชนมีประสบการณ์ในการรับบริการจากภาครัฐดีขึ้น โดยพบว่า มีองค์กรจำนวน 289 แห่งที่รายงานว่ามี การคิดค้นนวัตกรรมเชิงบริการระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา และ 270 แห่ง ไม่มีการคิดค้นนวัตกรรมเชิงบริการ

ภาพที่ 4-6 จำนวนองค์กรที่รายงานการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการ

¹⁶ Brookfield Institute for Innovation and Entrepreneurship. 2018. Exploring Policy Innovation: Tools, Techniques, and Approaches. Toronto: Brookfield Institute for Innovation and Entrepreneurship.

ตารางที่ 4-7 ตัวแปรต้นและตัวแปรตามในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการกับความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร

ตัวแปร	มาตรวัด	คำอธิบาย/สมมุติฐาน
1. ตัวแปรตาม		
1.1 นวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation) (policy)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 2 ค่า คือ 0 = ไม่มีนวัตกรรมเชิงนโยบาย 1 = มีนวัตกรรมเชิงนโยบายอย่างน้อย 1 นวัตกรรมภายในระยะเวลา 3 ปี ย้อนหลัง	<ul style="list-style-type: none"> หมายถึง กระบวนการ เครื่องมือ หรือแนวทางปฏิบัติใหม่ที่กำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม¹⁷
1.2 นวัตกรรมเชิงบริการ (Service Innovation) (service)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 2 ค่า คือ 0 = ไม่มีนวัตกรรมเชิงบริการ 1 = มีนวัตกรรมเชิงบริการอย่างน้อย 1 นวัตกรรมภายในระยะเวลา 3 ปี ย้อนหลัง	<ul style="list-style-type: none"> หมายถึง กระบวนการ เครื่องมือหรือแนวทางปฏิบัติใหม่ที่ทำให้เกิดบริการใหม่หรือแนวทางปฏิบัติใหม่เพื่อให้บริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีประสบการณ์ในการรับบริการจากองค์กรดีขึ้น¹⁸
2. ตัวแปรต้น		
2.1 ระดับการใช้ประโยชน์จาก มาตรการ (utilize)	ตัวแปรที่มีค่าเป็นจำนวนนับตั้งแต่ 0 (ไม่เคยใช้ประโยชน์มาตรการใดเลย) ถึง 27 (ใช้ประโยชน์ทั้ง 27 มาตรการ) ในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (แต่ต้องแปลงค่าเป็น log เนื่องจากข้อมูลมีการกระจายตัวที่ไม่เป็น Normal Distribution)	<ul style="list-style-type: none"> สมมุติฐาน คือ เมื่อองค์กรใช้ประโยชน์ของมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม ย่อมทำให้องค์กรมีนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการมากขึ้น
2.2 ประเภทองค์กร (type)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 4 ค่า คือ 1 = ราชการส่วนกลาง 2 = ราชการส่วนภูมิภาค (type1) 3 = องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (type2) 4 = สถาบันการศึกษา (type3) 5 = วิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคม (type4) การวิเคราะห์ใช้เทคนิค Dummy Coding โดยมีราชการส่วนกลางเป็น reference	<ul style="list-style-type: none"> องค์กรแต่ละประเภทมีความสามารถเชิงนวัตกรรมที่ต่างกัน โดยคณะวิจัยมีสมมุติฐานว่า วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมมีความเป็นไปได้และมีความยืดหยุ่นที่จะคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการมากกว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

¹⁷ Brookfield Institute for Innovation and Entrepreneurship (อ้างถึงแล้ว)

¹⁸ Brookfield Institute for Innovation and Entrepreneurship (อ้างถึงแล้ว)

ตารางที่ 4-7 ต่อ

ตัวแปร	มาตรวัด	คำอธิบาย/สมมติฐาน
2. ตัวแปรต้น		
2.2 ประเภทองค์กร (type) (ต่อ)		<ul style="list-style-type: none"> ● แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะต้องคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการ เนื่องจากเป็นองค์กรภาครัฐที่มีหน้าที่จัดบริการสาธารณะและมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด แต่เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของราชการส่วนภูมิภาคตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารราชการแผ่นดิน จึงทำให้มีความยืดหยุ่นในการคิดค้นนวัตกรรมน้อยกว่าวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม ● สถาบันการศึกษาควรมีความยืดหยุ่นในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการสูงกว่าราชการส่วนกลาง เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่เน้นการให้บริการโดยตรงแก่นักศึกษา¹⁹
2.3 ขนาดองค์กร (log_size)	จำนวนบุคลากรเต็มเวลา (แปลงค่าเป็น log)	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์กรที่มีบุคลากรจำนวนมากหรือองค์กรขนาดใหญ่อาจมีความสามารถและมีทรัพยากรมากกว่าในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการ²⁰ ● ในขณะเดียวกัน องค์กรขนาดเล็กก็อาจมีความจำเป็นในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการเพื่อความอยู่รอดขององค์กรหรือเพื่อให้สามารถจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน

¹⁹ Demircioglu, M. A., & Audretsch, D. B. 2017. Public sector innovation: the effect of universities. *The Journal of Technology Transfer*, 44, 596-614.

²⁰ Bartlett, D., & Dibben, P. 2002. Public sector innovation and entrepreneurship: Case studies from local government. *Local government studies*, 28 (4), 107-121.

ตารางที่ 4-7 ต่อ

ตัวแปร	มาตรวัด	คำอธิบาย/สมมติฐาน
2.4 บุคลากรด้านวิจัย (personnel)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 2 ค่า คือ 1 = องค์กรมีบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรมโดยเฉพาะ 0 = องค์กรไม่มีบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรมโดยเฉพาะ	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์กรที่มีบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรมโดยเฉพาะอาจมีความสามารถในการคิดค้นและผลักดันให้เกิดนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการมากกว่าองค์กรที่ไม่มีบุคลากรด้านการวิจัยและนวัตกรรมเป็นการเฉพาะ ● การมีบุคลากรเฉพาะด้านการวิจัยและนวัตกรรมเป็นการสร้างจุดเน้นเรื่องนวัตกรรมให้แก่องค์กร ดังนั้นหากองค์กรมีบุคลากรเฉพาะด้านการวิจัยและนวัตกรรมย่อมแสดงให้เห็นถึงความจริงจังในระดับนโยบายเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการ²¹
2.5 การลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 2 ค่า คือ 1 = องค์กรมีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณ 0 = องค์กรไม่มีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมโดยเฉพาะ	<ul style="list-style-type: none"> ● การลงทุนในที่นี้ คือ การที่องค์กรให้ความสำคัญกับงานวิจัยและนวัตกรรมทั้งในเชิงงบประมาณ เวลา และทรัพยากรอื่นที่จำเป็นต่อการทำวิจัย พัฒนา และนวัตกรรม องค์กรที่ให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมย่อมจะสามารถคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการได้มากกว่าองค์กรที่ไม่มีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมอย่างชัดเจนเป็นการเฉพาะ²²

²¹ Gulbrandsen, M., & Høiland, G. C. L. 2021. The relationship between research and innovation in the public sector—an analysis of five cases from labor and welfare services. *Nordic Journal of Social Research*, 12(2), 46-69.

²² Bernier, L., Hafsi, T., & Deschamps, C. 2014. Environmental determinants of public sector innovation: a study of innovation awards in Canada. *Public Management Review*, 17 (6), 834-856.

ตารางที่ 4-7 ต่อ

ตัวแปร	มาตรวัด	คำอธิบาย/สมมติฐาน
2.6 ภูมิภาค (region)	ตัวแปรเชิงคุณลักษณะมี 2 ค่า คือ 1 = องค์กรที่มีที่ตั้งในเขตกรุงเทพฯ ฯ และ ปริมณฑล 0 = องค์กรที่มีที่ตั้งในภูมิภาคอื่น	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์กรที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ฯ และปริมณฑลสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากรและความช่วยเหลือที่นำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการมากกว่าองค์กรที่มีที่ตั้งในภูมิภาคอื่น ● ตัวแปรนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของระบบส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมของประเทศไทยที่ทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร และมาตรการความช่วยเหลือยังกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ฯ และปริมณฑล
2.7 นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยกับหน่วยงานอื่น (policy)	ค่าเฉลี่ยของระดับความเห็นต่อความสำคัญของการวิจัยและนวัตกรรมขององค์กรรวมทั้งการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยกับหน่วยงานอื่น ซึ่งใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด จนถึง 5 = เห็นด้วยมากที่สุด) จำนวน 7 ข้อ (ภาคผนวก 2) โดยค่าความสอดคล้องภายในวัดด้วยค่า Cronbach's Alpha ของทั้ง 7 ข้อ เท่ากับ 0.912	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์กรที่ผู้บริหารมีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนด้านการวิจัย และนวัตกรรม ตลอดจนการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยกับหน่วยงานอื่น จะผลักดันให้องค์กรสามารถคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการมากกว่าองค์กรที่ผู้บริหารไม่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนด้านการวิจัยและนวัตกรรม และการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยกับหน่วยงานอื่น²³

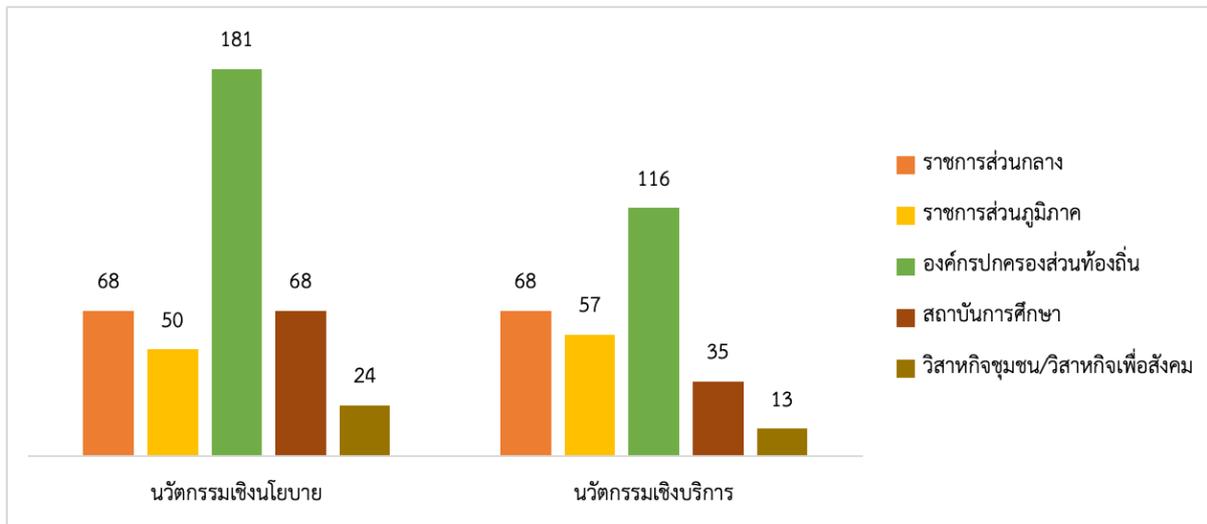
²³ Demircioglu, M. A., & Audretsch, D. B. 2017. Conditions for innovation in public sector organizations. *Research Policy*, 46 (9), 1681-1691. Andersen, S. C., & Jakobsen, M. L. 2018. Political pressure, conformity pressure, and performance information as drivers of public sector innovation adoption. *International Public Management Journal*, 21 (2), 213-242. Kim, S., & Yoon, G. 2015. An innovation-driven culture in local government: do senior manager's transformational leadership and the climate for creativity matter? *Public Personnel Management*, 44 (2), 147-168.

ตารางที่ 4-7 ต่อ

ตัวแปร	มาตรวัด	คำอธิบาย/สมมติฐาน
2.8 งบประมาณรายจ่ายองค์กร (log_expense)	งบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กรเฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปี (แปลงเป็น log)	<ul style="list-style-type: none"> องค์กรขนาดใหญ่ที่มีทรัพยากรพร้อมสรรพมีแนวโน้มที่จะสามารถคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการมากกว่าองค์กรขนาดเล็กที่ขาดแคลนทรัพยากร²⁴
2.9 ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการ (log_utilize) x บุคลากรด้านวิจัย (personnel)	ตัวแปรจากปฏิสัมพันธ์ (Interaction Term) ระหว่างค่า Natural Logarithm ของระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการและบุคลากรด้านวิจัย (Personnel)	<ul style="list-style-type: none"> อิทธิพลของระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมต่อความเป็นไปได้ในการเพิ่มขึ้นของความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร มีค่าสูงสำหรับองค์กรที่มีบุคลากรด้านการวิจัยเป็นการเฉพาะ เนื่องจากบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการวิจัยขององค์กร จะแสวงหาและเข้าร่วมมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม จนนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการ
2.10 ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการ (log_utilize) x การลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd)	ตัวแปรจากปฏิสัมพันธ์ (Interaction Term) ระหว่างค่า Natural Logarithm ของระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการและการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd)	<ul style="list-style-type: none"> อิทธิพลของระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมต่อความเป็นไปได้ในการเพิ่มขึ้นของความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร มีค่าสูงสำหรับองค์กรที่มีลงทุนด้านการวิจัยทุกปีงบประมาณ เนื่องจากองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการวิจัยและนวัตกรรม (วัดจากการจัดสรรงบประมาณให้กับงานวิจัยและนวัตกรรม) ย่อมแสวงหามาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม และขับเคลื่อนมาตรการดังกล่าวจนองค์กรมีการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการ

²⁴ Wynen, J., Verhoest, K., Ongaro, E., Van Thiel, S., & in Cooperation with the COBRA Network. 2014. Innovation-oriented culture in the public sector: Do managerial autonomy and result control lead to innovation? *Public Management Review*, 16 (1), 45-66.

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างองค์กรในการศึกษานี้โดยส่วนใหญ่จะเน้นคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายมากกว่านวัตกรรมเชิงบริการ และเมื่อพิจารณาการกระจายตัวของประเภทองค์กรแล้ว (ภาพที่ 4-7 และตารางที่ 4-8) พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่มีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย (ร้อยละ 88) มากกว่าความสามารถเชิงนโยบายเชิงบริการ (ร้อยละ 57) ราชการส่วนกลางมีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายและความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการในสัดส่วนที่เท่ากัน (ร้อยละ 72) สำหรับราชการส่วนภูมิภาคมีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการ (ร้อยละ 70) มากกว่าความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย (ร้อยละ 61) ในขณะที่สถาบันการศึกษาและวิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคมมีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย (ร้อยละ 60 และร้อยละ 38 ตามลำดับ) มากกว่าความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการ (ร้อยละ 31 และร้อยละ 20 ตามลำดับ)

ภาพที่ 4-7 จำนวนองค์กรที่มีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย
และความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการ

ตารางที่ 4-8 จำนวนองค์กรที่มีนวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการแบ่งตามประเภทองค์กร

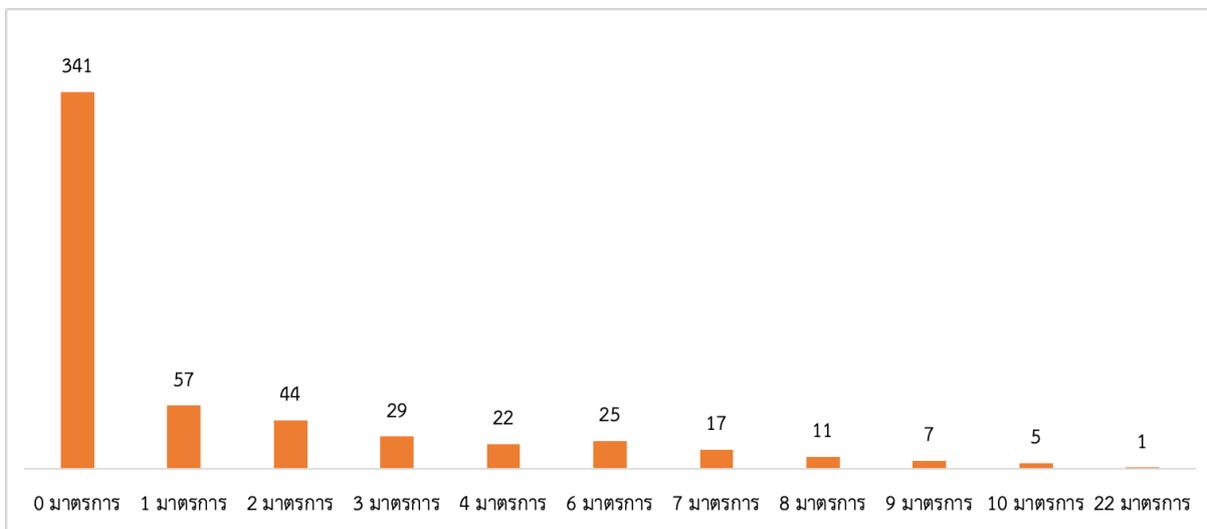
ประเภทองค์กร	นวัตกรรมเชิงนโยบาย		นวัตกรรมเชิงบริการ	
	จำนวน	ร้อยละ*	จำนวน	ร้อยละ*
1. ราชการส่วนกลาง	68	72	68	72
2. ราชการส่วนภูมิภาค	50	61	57	70
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	181	88	116	57
4. สถาบันการศึกษา	68	60	35	31
5. วิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคม	24	38	13	20

หมายเหตุ * คำนวณจากจำนวนองค์กรที่ตอบแบบสอบถามว่า มีนวัตกรรมเชิงนโยบายหรือนวัตกรรมเชิงบริการในระยะเวลา 3 ปีย้อนหลัง ไม่ใช่จำนวนองค์กรทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม

อนึ่ง เมื่อพิจารณาระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (utilize) ซึ่งเป็นตัวแปรต้นหลักในการวิเคราะห์ส่วนนี้และมีระดับตั้งแต่ 0 “ไม่มีการใช้ประโยชน์เลย” จนถึง 27 “ใช้ประโยชน์ทุกมาตรการ” (ภาพที่ 4-8) ทั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างองค์กรโดยส่วนใหญ่ (341 องค์กร) ไม่เคยใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคมตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา และมี 218 แห่งที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการอย่างน้อย 1 มาตรการ กล่าวคือ

- 57 องค์กรเคยใช้ประโยชน์ 1 มาตรการ
- 44 องค์กรเคยใช้ประโยชน์ 2 มาตรการ
- 29 องค์กรเคยใช้ประโยชน์ 3 มาตรการ
- 22 องค์กรเคยใช้ประโยชน์ 4 มาตรการ
- 25 องค์กรเคยใช้ประโยชน์ 6 มาตรการ
- 17 องค์กรเคยใช้ประโยชน์ 7 มาตรการ
- 11 องค์กรเคยใช้ประโยชน์ 8 มาตรการ
- 7 องค์กรเคยใช้ประโยชน์ 9 มาตรการ
- 5 องค์กรเคยใช้ประโยชน์ 10 มาตรการ

และมี 1 องค์กรที่รายงานว่าได้ใช้ประโยชน์จาก 22 มาตรการซึ่งเป็น Outlier ของชุดข้อมูล และภาพที่ 4-8 แสดงให้เห็นว่า ชุดข้อมูลไม่กระจายตัวอย่างปกติ (Normal Distribution) ดังนั้น จึงต้องแปลงค่าข้อมูลสำหรับตัวแปรนี้ให้เป็น Natural Logarithm สำหรับการวิเคราะห์แบบ Logistic Regression Analysis

ภาพที่ 4-8 การกระจายตัวของข้อมูลตัวแปร “ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม” (utilize)

เนื่องจากตัวแปรตามทั้ง 2 ตัวแปรเป็นตัวแปรเชิงคุณลักษณะที่มี 2 ค่า คือ 1 = มีนวัตกรรมเชิงนโยบาย/นวัตกรรมเชิงบริการในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมา และ 0 = ไม่มีนวัตกรรมเชิงนโยบาย/นวัตกรรมเชิงบริการในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ดังนั้น คณะวิจัยจึงใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงสถิติแบบ Binary Logistic Regression ซึ่งผลที่ได้จะสะท้อนให้เห็นถึงความน่าจะเป็นหรือความเป็นไปได้ที่องค์กรจะพัฒนานวัตกรรมเชิง

นโยบาย/นวัตกรรมเชิงบริการภายใต้อิทธิพลของตัวแปรต้นในการศึกษานี้ โดยการพัฒนานวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการ หมายถึง ความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กรในการศึกษานี้ อนึ่ง ก่อนการวิเคราะห์เชิงสถิติแบบ Binary Logistic Regression คณะวิจัยได้ตรวจสอบคุณสมบัติของข้อมูลสำหรับตัวแปรต่าง ๆ และสมมติฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Regression Analysis เช่น การกระจายตัวของข้อมูล ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรต้นแต่ละคู่เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลมีปัญหา Multicollinearity หรือไม่ และการตรวจสอบปัญหา Heteroscedasticity เป็นต้น ผลการตรวจสอบไม่พบว่ามีปัญหา Multicollinearity และ Heteroscedasticity และหลังจากที่คณะวิจัยได้แปลงข้อมูลตัวแปรระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการ (utilize) ให้เป็น Natural Logarithm แล้ว พบว่าข้อมูลมีการกระจายตัวแบบปกติ (Normal Distribution) มากขึ้น

จากตารางที่ 4-9 สำหรับนวัตกรรมเชิงนโยบาย พบว่า ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (log_utilize) จะเพิ่มความเป็นไปได้ในความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายขององค์กรอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในทำนองเดียวกัน ความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารเกี่ยวกับการวิจัยและนวัตกรรม (policy) จะเพิ่มความเป็นไปได้ในความสามารถเชิงนโยบายขององค์กรอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อค้นพบจากตารางที่ 4-9 คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายน้อยกว่าราชการบริหารส่วนกลางอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า ภายใต้ระบบบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบันและกฎหมายและระเบียบที่เข้มงวดทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วนให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19

นอกจากนี้ ตารางที่ 4-9 แสดงให้เห็นว่า ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม จะเพิ่มความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงบริการขององค์กรอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ การลงทุนด้านวิจัยขององค์กร จะเพิ่มความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงบริการขององค์กรอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สิ่งที่น่าสนใจ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงบริการน้อยกว่าราชการบริหารส่วนกลางอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่สถาบันการศึกษาและวิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคมมีความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงบริการมากกว่าราชการบริหารส่วนกลางอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และระดับ 0.05 ตามลำดับ ทั้งนี้ เหตุผลที่เป็นไปได้ คือ ในช่วงที่คณะวิจัยดำเนินการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างองค์กรเป็นช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ซึ่งสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องคิดค้นวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ให้นักศึกษาและแนวทางการศึกษาวิจัยรูปแบบใหม่ สำหรับวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมก็จำเป็นต้องปรับตัวสู่ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) ยกตัวอย่างเช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการจำหน่ายสินค้าและบริการ เป็นต้น

คณะวิจัยยังได้ดำเนินการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย/ความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการกับการใช้ประโยชน์จากแต่ละมาตรการ (0 = ไม่เคยใช้ประโยชน์, 1 = เคยใช้ประโยชน์) ซึ่งทำให้ได้สมการ Binary Logistic Regression จำนวน 54 สมการ (ซึ่งไม่ปรากฏในผลการศึกษานี้) ผลการวิเคราะห์ทั้ง 54 สมการทำให้พบว่า มีเพียง 4 มาตรการที่ส่งผลต่อความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายและความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ คือ กองทุน

หลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) และการวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC)

ตารางที่ 4-9 ผลวิเคราะห์ด้วย Binary Logistic Regression สำหรับตัวแปรที่ส่งผลต่อความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายและความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการ

Variable (s)	Policy Innovation (policy)	Service Innovation (service)
type (ส่วนกลาง = ref.)		
type1 (1 = ส่วนภูมิภาค)	0.011 (1.011)	0.263 (1.301)
type2 (1 = อปท.)	-0.353** (0.703)	-0.008** (0.992)
type3 (1 = สถาบันการศึกษา)	0.322 (1.379)	0.097* (1.102)
type4 (1 = วิสาหกิจชุมชน/SE)	-0.352 (0.704)	0.590** (1.805)
log_utilize	0.047*** (1.050)	0.211** (1.193)
log_size	-0.032 (0.914)	-0.047 (0.931)
personnel (1 = มีบุคลากรด้านวิจัย)	0.258 (1.295)	0.297 (1.321)
rd (1 = องค์กรลงทุนด้านวิจัย)	0.022 (1.022)	0.418** (1.695)
region (1 = กทม.)	0.042 (1.012)	0.017 (1.017)
policy	0.093** (1.098)	-0.018 (0.982)
log_expense	0.411 (1.428)	0.187 (1.206)
log_utilize x personnel	0.013 (1.01)	0.056 (1.06)
log_utilize x rd	0.076** (1.08)	0.021 (1.02)
Constant	-4.136***	-2.758***
Observations	559	559
-2 Log Likelihood	724.029	989.2
Model χ^2	38.0***	45.3***
Hosmer-Lemeshow χ^2 test	4.8	2.6
Nagelkerke Pseudo R ²	0.243	0.284

หมายเหตุ: 1. ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่าของความเสี่ยง (Odds Ratio)

2. ***, **, และ * หมายถึง นัยยะสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.01$, $p < 0.05$, และ $p < 0.10$ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตัวแปรปฏิสัมพันธ์ (Interaction Term) ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (log_utilize) บุคลากรด้านวิจัย (personnel) และการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) ในสมการความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation Model) กับสมการความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงบริการ (Service Innovation Model) พบว่า มีเพียงตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (log_utilize) กับการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) ในสมการความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation Model) เท่านั้นที่ค่าความเสี่ยง (Odds Ratio) มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถแปลค่าความเสี่ยงได้ว่า อิทธิพลของระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมต่อ

ความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายขององค์กร จะเพิ่มมากขึ้นสำหรับองค์กรที่มีการลงทุนด้านการวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (log_utilize) กับการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) ต่อความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย คณะวิจัยใช้วิธีการจำลองแบบ Monte Carlo²⁵ ดำเนินการวิเคราะห์ 1,000 แบบจำลองด้วยโปรแกรมสถิติ STATA (Clarify)²⁶ และพบว่า (ตารางที่ 4-10)

- ค่าความเป็นไปได้โดยเฉลี่ยที่องค์กรจะแสดงความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายเท่ากับ 0.45 โดยสำหรับองค์กรที่มีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมด้านการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมสูงจะมีค่าความเป็นไปได้โดยเฉลี่ยที่จะคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายเท่ากับ 0.59 (ความแตกต่างเท่ากับ 0.14) กล่าวอีกนัยหนึ่ง องค์กรที่มีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมด้านการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมสูง จะมีความเป็นไปได้ที่จะคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายมากกว่าองค์กรที่มีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมด้านการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมต่ำ และค่าความเป็นไปได้นั้น คือ ร้อยละ 14

- ในขณะที่องค์กรที่ไม่มีการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาและมีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการต่ำ มีความเป็นไปได้น้อยกว่าองค์กรที่ไม่มีการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาแต่มีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการสูง คิดเป็นร้อยละ 6 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาช่วงความเชื่อมั่น (Confidence Interval) ตัวเลขร้อยละ 6 ไม่มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

- องค์กรที่มีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณและมีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการสูง มีความเป็นไปได้ที่จะแสดงความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย คิดเป็นร้อยละ 23 มากกว่าองค์กรที่มีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณแต่มีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการต่ำ

- สำหรับองค์กรที่ไม่มีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมและมีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการในระดับต่ำ ความเป็นไปได้อันจะคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายมีค่าเท่ากับ 0.54 และเมื่อพิจารณาความเป็นไปได้ที่องค์กรที่มีการลงทุนวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณแต่มีระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการในระดับต่ำจะคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบาย พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.36 หรือแตกต่างกันร้อยละ 18

- เมื่อระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการมีค่าสูง องค์กรทั้ง 2 ประเภท (องค์กรที่มีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมกับองค์กรที่ไม่มีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณ) ไม่มีความแตกต่างกันในด้านความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย (ภาพที่ 4-9)

²⁵ King, G., Tomz, M., & Wittenberg, J. 2000. Making the most of statistical analyses: improving interpretation and presentation. *American Journal of Political Science*, 44 (2), 347-361.

²⁶ ผลการวิเคราะห์แบบจำลอง Monte Carlo ปรากฏในภาคผนวก 3

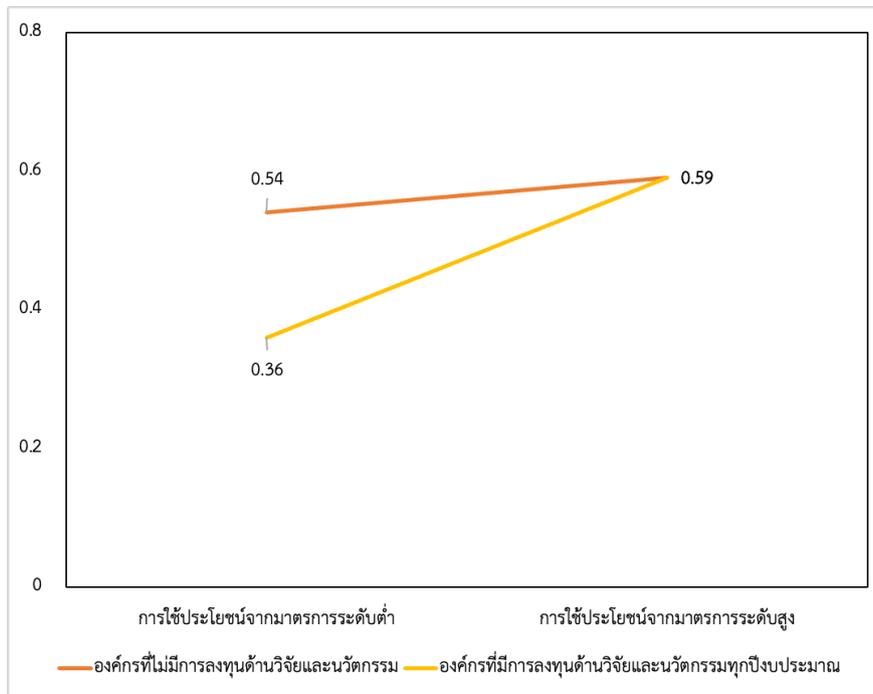
ตารางที่ 4-10 ผลวิเคราะห์ตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (log_utilize) กับการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร (rd) ด้วยแบบจำลอง Monte Carlo

ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม	ผลกระทบเฉลี่ย (Average Effect)		องค์กรที่ไม่มีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรม		องค์กรที่มีการลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณ	
	M	95% CI	M	95% CI	M	95% CI
ระดับต่ำ	0.45	(0.41,0.49)	0.54	(0.48,0.60)	0.36	(0.30,0.43)
ระดับสูง	0.59	(0.55,0.63)	0.59	(0.53,0.65)	0.59	(0.53,0.65)
การเปลี่ยนแปลง	0.14	(0.07,0.20)	0.06	(-0.03,0.04)	0.23	(0.13,0.32)

หมายเหตุ: 1. สถิติทั้งหมดได้จากการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง Monte Carlo 1,000 แบบจำลอง

2. เป็นการวิเคราะห์โดยพิจารณาประกอบกับตัวแปรต้นอื่นในการศึกษา

3. CI = ช่วงความเชื่อมั่น (Confidence Interval)

ภาพที่ 4-9 ความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายขององค์กรที่มีและไม่มีการลงทุนด้านการวิจัยและนวัตกรรมที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม ในระดับต่ำและระดับสูง

4.5 บทสรุปการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้แทนองค์กรต่อมาตรการส่งเสริมและสนับสนุน การวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

(1) มาตรการที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักและเคยใช้ประโยชน์มากที่สุด 5 อันดับแรก คือ 1) กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ 2) เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล 3) การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) 4) กองทุนสวัสดิการชุมชน 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC) และ 6) บริษัทพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นมาตรการเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมาตรการสนับสนุนบริการการจัดบริการสาธารณะด้านสุขภาพและสวัสดิการชุมชน

(2) องค์กรส่วนใหญ่ในการศึกษานี้ไม่เคยได้รับประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ โดยมาตรการที่องค์กรเคยได้รับประโยชน์น้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ 2) กฎบัตรเมือง และ 3) กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน และมาตรการที่องค์กรเคยได้รับประโยชน์มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ 2) เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล และ 3) การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

(3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะขององค์กรที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม 27 มาตรการ พบว่า

(3.1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการของกลุ่มตัวอย่างองค์กร ได้แก่ 1) ประเภทองค์กร (โดยสถาบันการศึกษาจะรับรู้เกี่ยวกับมาตรการมากกว่าองค์กรประเภทอื่น) 2) ขนาดองค์กร 3) การที่องค์กรมีบุคลากรด้านวิจัยเป็นการเฉพาะ 4) การลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร และ 5) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

(3.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จากมาตรการของกลุ่มตัวอย่างองค์กร ได้แก่ 1) ขนาดองค์กร 2) การลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร และ 3) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

(4) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการกับความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร พบว่า

(4.1) สำหรับนวัตกรรมเชิงนโยบาย ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม เพิ่มความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายขององค์กร อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังมีความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารเกี่ยวกับการวิจัยและนวัตกรรม ด้วยที่ส่งผลให้องค์กรมีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย

(4.2) สำหรับนวัตกรรมเชิงบริการ ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมและการลงทุนด้านการวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร จะเพิ่มความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงบริการขององค์กร

(5) มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมมีประสิทธิผลในการพัฒนานวัตกรรมเชิงนโยบายและนวัตกรรมเชิงบริการของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะนวัตกรรมเชิงนโยบาย มาตรการต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัยนี้ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อองค์กรที่มีการลงทุนวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณ ทำให้มีความโดดเด่นด้านนวัตกรรมเชิงนโยบาย

บทที่ 5

สรุปความคิดเห็นผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการส่งเสริมและสนับสนุน งานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่สอดคล้องกับ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามแผนงานด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570

ในบทนี้เป็นการสรุปความคิดเห็นผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะเพื่อระดมความคิดเห็นต่อมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมตามแผนงานด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566-2570 ซึ่งคณะวิจัยได้ดำเนินการจัดเวทีสาธารณะดังกล่าวใน 4 ภูมิภาค และมีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 141 คน คือ

1. เวทีสาธารณะ จ.ขอนแก่น วันที่ 22 มิถุนายน 2565 ณ โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น ราชาออคิต อ.เมือง จ.ขอนแก่น มีผู้เข้าร่วม 40 คน
2. เวทีสาธารณะ จ.เชียงใหม่ วันที่ 8 กรกฎาคม 2565 ณ โรงแรมแคนทารีฮิลล์ เชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วม 32 คน
3. เวทีสาธารณะ จ.สงขลา วันที่ 21 กรกฎาคม 2565 ณ โรงแรมเซาท์เทออร์นแอร์พอร์ต หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา มีผู้เข้าร่วม 30 คน
4. เวทีสาธารณะกรุงเทพมหานคร วันที่ 9 สิงหาคม 2565 ณ โรงแรมแกรนด์ฟอร์จูน กรุงเทพมหานคร มีผู้เข้าร่วม 39 คน

5.1 สรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการตามแผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาระบบสำคัญเพื่อรองรับสังคมสูงวัย

(1) ประเด็นที่ควรส่งเสริมและสนับสนุน

(1.1) มาตรการที่ควรดำเนินการในปัจจุบัน คือ การเตรียมความพร้อมประชากรที่อยู่ในวัยก่อนเข้าสู่วัยสูงวัย (Pre-aging) ทั้งความพร้อมด้านสังคม สวัสดิการสังคม และการบริการสุขภาพ โดยควรให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบท รวมทั้งความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่

(1.2) แผนงานวิจัยและนวัตกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในปัจจุบันยังกระจุกตัวอยู่กับเรื่องการจัดบริการสุขภาพในขั้นตอนสุดท้ายและการถกเถียงเรื่องการจัดระบบสวัสดิการให้แก่ประชากรสูงวัยในภาพรวม โดยไม่ให้ความสำคัญกับ “ทุนทางสังคม” ในแต่ละพื้นที่ที่จำเป็นต้องได้รับการเรียกร้องให้เห็นภาพทั้งระบบและโครงสร้างสังคมไทย กล่าวคือ ในระดับมหภาค การจัดระบบแผนงานและโครงการวิจัยเกี่ยวกับสังคมสูงวัยยังไม่เป็นเอกภาพและมีทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ส่งผลโดยตรงต่อการขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย ในขณะที่เดียวกัน ระดับจุลภาคก็เต็มไปด้วย “กรณีศึกษา” สำหรับแต่ละชุมชน ซึ่งก็มีความแตกต่างไปตามแต่ละบริบทพื้นที่ แต่ยังไม่สามารถถอดบทเรียนอย่างเป็นระบบหรือจัดการความรู้ อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น หรือเพื่อก่อให้เกิดพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ

(1.3) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในเชิงพัฒนาและเชิงกฎหมายซึ่งเป็นปัญหาเชิงระบบของภาครัฐไทย ความไม่ชัดเจนของหน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่กล้าที่จะคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบายหรือนวัตกรรมเชิงบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน

(1.4) สกสว. และ PMU ไม่จำเป็นต้องลงรายละเอียดประเด็นในการวิจัย แต่อาจกำหนดแพลตฟอร์มการวิจัยและพัฒนาระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่น แพลตฟอร์ม Translational Research หรือการวิจัยและพัฒนาต่อยอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสอดคล้องกับบริบทแต่ละพื้นที่มากขึ้น หรือแพลตฟอร์มบูรณาการแผนงานและโครงการวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดสรรทุนวิจัยในประเด็นที่คล้ายคลึงกัน แต่เน้นการบูรณาการในเชิงพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์ทวีคูณ

(2) กลไกการส่งเสริมและสนับสนุน

(2.1) การสร้างความรู้และนวัตกรรมด้านสังคมควรเน้นการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์และระบบสนับสนุนงบประมาณแบบหลายปี (Multi-year Budgeting) เพื่อให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมในระยะยาว

(2.2) ระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management) งานวิจัยและนวัตกรรมควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบที่เปิดกว้างให้แก่มุมมองจากทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงและนำไปขยายผลในพื้นที่อื่นได้ และจำเป็นต้องพัฒนาต่อยอดและทบทวนความเป็นปัจจุบันของความรู้และนวัตกรรมอยู่เสมอไม่ควรเร่งรัดปิดโครงการหรืองานวิจัยเพียงเพราะสิ้นสุทธระยะกรอบวงเงินงบประมาณประจำปี

(2.3) กระบวนการกำหนดโจทย์วิจัยด้านสังคมสูงวัยควรมีระบบฐานข้อมูลที่ดีและเป็นปัจจุบัน (Data-driven Research) และในขณะเดียวกันก็ควรคำนึงถึงปรากฏการณ์ที่คาดไม่ถึง (Wild Card) ยกตัวอย่างเช่น ก่อนการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ไม่มีหน่วยงานใดผลิตวัคซีนต้านโรค COVID-19 หรือโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาอย่างจริงจัง ระบบวิจัยและนวัตกรรมควรพึ่งพาอาศัยเครื่องมือการมองอนาคต (Foresight) ที่จะช่วยให้คาดการณ์ปรากฏการณ์ที่อาจเกิดขึ้นแต่อยู่นอกเหนือความคาดหมายของนักวิจัยโดยส่วนใหญ่

(2.4) ควรมีระบบพัฒนานักวิจัยที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยให้เป็นนักพัฒนาศักยภาพชุมชน (Community Capacity Builder) ด้วยเพื่อเป็น “ข้อต่อ” เชื่อมระหว่างประชาชนในชุมชนที่ต้องเขียนข้อเสนอโครงการเพื่อรับทุนจากมาตรการต่าง ๆ กับกลไกการบริหารมาตรการนั้น ยกตัวอย่างเช่น กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับตำบลหรือระดับพื้นที่ โดยระบบพัฒนาดังกล่าวอาจเป็นไปในลักษณะ Train the Trainer ที่มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง หรืออาจกำหนดให้เป็นเงื่อนไขการรับทุนวิจัยจากระบบ ววน.

5.2 สรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการตามแผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับมือโรคไม่ติดต่อโรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่

(1) ประเด็นที่ควรส่งเสริมและสนับสนุน

(1.1) สุขภาพเป็นคำที่กว้างมากทำให้บางคนเข้าใจว่า สุขภาพคือการรักษาโรคหรือโรคติดต่อเพียงอย่างเดียว แต่สุขภาพนั้นสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสังคมด้วย การที่คนจะเป็นโรคหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย หน่วยงานจัดสรรทุนวิจัยจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในขอบเขตและประเด็นทางสุขภาพด้วย

(1.2) การถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขและการจัดบริการสุขภาพให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องศึกษาวิจัยในหลายประเด็น ทั้งการเตรียมความพร้อมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนราชการเจ้าของภารกิจเดิมในฐานะพี่เลี้ยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านงบประมาณ กำลังคน ระบบข้อมูลสารสนเทศ การพัฒนากำลังคน มาตรฐานการบริการสุขภาพ และระบบธรรมาภิบาล

(1.3) การเชื่อมโยงของระบบบริการสุขภาพในระดับตติยภูมิ ทุตติยภูมิ และปฐมภูมิ ทั้งในด้านการจัดบริการ การรับ-ส่งต่อผู้ป่วย การดูแลต่อเนื่อง และการจัดการการเงินในระบบบริการสุขภาพ โดยเฉพาะในมิติการจัดบริการให้แก่ผู้สูงอายุทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงวัยติดสังคม ผู้สูงวัยติดบ้าน และผู้สูงวัยติดเตียง

(1.4) ประเด็นเกี่ยวกับโรคอุบัติใหม่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคของประชาชนในบริบทชุมชนเมือง และความมั่นคงทางด้านอาหาร เนื่องจากประสบการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ทำให้เราทราบจุดอ่อนของระบบผลิตอาหารและปัญหาความขาดแคลนอาหารโดยเฉพาะในพื้นที่เขตเมืองในประเทศไทย โดยควรศึกษาวิจัยเชื่อมโยงกับพืชผักสมุนไพรไทย ทำอย่างไรให้มีความยั่งยืนและเพิ่มมูลค่าเป็นการแพทย์ทางเลือกที่ปลอดภัยและเป็นประโยชน์แก่คนทุกช่วงวัย

(1.5) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับการบริการสุขภาพ ตลอดจนการบริหารระบบสาธารณสุข ยกตัวอย่างเช่น งานสร้างเสริมสุขภาพ งานพัฒนาอนามัยแม่และเด็ก งานอนามัยสิ่งแวดล้อม งานทันตสาธารณสุข และงานส่งเสริมอาชีพอนามัยและความปลอดภัย

(2) กลไกการส่งเสริมและสนับสนุน

(2.1) สกสว. PMU และส่วนราชการควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ และขั้นตอนต่าง ๆ ของทางราชการที่เป็นอุปสรรคต่อการเสนอข้อเสนอโครงการวิจัยและการดำเนินการวิจัยของข้าราชการและบุคลากรของส่วนราชการ ยกตัวอย่างเช่น การขออนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ซึ่งกระบวนการทำให้นักวิจัยต้องปรับปรุงข้อเสนอโครงการจนไม่เหลือเค้าโครงงานวิจัยที่ส่วนราชการต้องการ นอกจากนี้ ควรมีกลไกการกำหนดโจทย์วิจัยที่เป็นโจทย์วิจัยในระดับพื้นที่ที่ผู้ปฏิบัติงานต้องการอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงโจทย์วิจัยที่ผู้บริหารต้องการ แต่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นเร่งด่วนของพื้นที่

(2.2) สกสว. PMU และส่วนราชการควรร่วมกันพัฒนาระบบและกลไกการสนับสนุนและขับเคลื่อนงานวิจัยสู่การปฏิบัติ (Research to Practice) หรืองานวิจัยสถาบัน (Routine to Research) ให้มีความเข้มแข็งมากกว่าในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการและหน่วยงานภาครัฐสามารถบูรณาการงานประจำกับการศึกษาวิจัยได้ ซึ่งแม้จะไม่ทำให้บุคลากรของหน่วยงานมีทักษะและความสามารถในการวิจัยเทียบเท่ากับอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่ก็จะทำให้บุคลากรเหล่านี้มีทักษะในการบริหารสัญญาทุนวิจัยและจัดการความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

(2.3) ในกลุ่มผู้แทนหน่วยงานด้านสุขภาพมีข้อเสนอกลไกและระบบสนับสนุนงานวิจัยในแผนนี้คล้ายกับข้อเสนอสำหรับแผนงานที่ 1 กล่าวคือ ได้มีการพูดถึงกลไกและระบบ Train the Trainer เพื่อสนับสนุนสมาชิกในชุมชนที่เป็นประชาชนโดยทั่วไปซึ่งต้องเขียนข้อเสนอโครงการเพื่อยื่นต่อคณะกรรมการบริหารกองทุนต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ เช่น กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับตำบล/พื้นที่ และกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นต้น

(2.4) ข้อสังเกตของหลายหน่วยงาน คือ ในปัจจุบันมีความซ้ำซ้อนของมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสุขภาพ ทั้งที่เป็นมาตรการของหน่วยงานในระบบ ววน. และมาตรการของหน่วยงานภายนอกกระทรวง อว. หากเป็นไปได้ สกสว. ในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดสรรงบประมาณวิจัยและนวัตกรรมของประเทศควรเชื่อมประสานกับหน่วยงานอื่นภายนอกกระทรวง อว. ที่จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพ เพื่อให้เกิดแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเพิ่มพูนผลกระทบเชิงบวกต่อพื้นที่อย่างทั่วถึง มิเช่นนั้น การจัดสรรเงินทุนวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในระบบสุขภาพของประเทศจะเป็นลักษณะเปี้ยวแตก (Fragmentation) ไม่สามารถเชื่อมโยงกันเป็นระบบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ได้ ยกตัวอย่างเช่น ความเชื่อมโยงระหว่างกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับตำบลกับคณะกรรมการพัฒนาสุขภาพชีวิตระดับอำเภอ ตลอดจนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

5.3 สรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการตามแผนงานมุ่งขจัดความยากจนลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้การเข้าถึงเทคโนโลยี นวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ ววน.

(1) ประเด็นที่ควรส่งเสริมและสนับสนุน

(1.1) ประเด็นที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนต่อไป คือ การพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาและบัณฑิตจบใหม่ที่ว่างานให้เป็นนักเก็บข้อมูลชุมชน ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมของมาตรการ “อว.ส่วนหน้า” อยู่แล้ว แต่เนื่องจากงบประมาณเงินกู้ที่สนับสนุนมาตรการดังกล่าวกำลังจะสิ้นสุดลง ทำให้เกิดข้อกังวลว่าการพัฒนานักเก็บข้อมูลชุมชนจะมีความยั่งยืนหรือไม่ ทั้งนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับความยากจนในประเทศไทยมีหลากหลายและกระจัดกระจายในหลายหน่วยงาน ซึ่งอาจมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงสูง ทำให้การกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนไม่เบ็ดเสร็จและแม่นยำอย่างแท้จริง

(1.2) การแก้ไขปัญหาความยากจนมีจุดคานงัดสำคัญ คือ การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนให้แก่คนยากจน ซึ่งหน่วยงานหลัก คือ กระทรวงมหาดไทย เนื่องจากเป็นกระทรวงที่กำกับดูแลราชการบริหารส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีความใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้าง ศจพ. ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการประเมินว่าสามารถตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาความยากจนได้แท้จริงจนทำให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่อย่างยั่งยืนหรือไม่

(1.3) การแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศยังต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบนโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ไม่ควรจำกัดแต่เพียงการแสวงหาค้นจนและเติมเต็มการเข้าถึงบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนเป็นรายบุคคล เพราะนโยบายสาธารณะและบริการสาธารณะหลายเรื่องเป็นประเด็นเชิงระบบ เช่น การพัฒนากระบวนการยุติธรรม การจัดการขยะชุมชน และการดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(2) กลไกการส่งเสริมและสนับสนุน

(2.1) ควรเปิดช่องทางให้อาจารย์มหาวิทยาลัยสามารถปฏิบัติงานช่วยราชการส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อเป็น Coach กำกับดูแลการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับพื้นที่ โดยการช่วยราชการดังกล่าวควรให้อาจารย์มหาวิทยาลัยนับเป็นภาระงาน หรือนำผลงานวิจัย/ผลงานการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์มานับเป็นภาระงานเพื่อขอประเมินความดีความชอบหรือการขอตำแหน่งทางวิชาการได้

(2.2) การพัฒนาฐานข้อมูล TP Map เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลอื่น ๆ เช่น ฐานข้อมูลด้านการศึกษา ฐานข้อมูลด้านการค้าการลงทุน ฐานข้อมูลด้านสุขภาพ และฐานข้อมูลด้านการเข้าถึงสวัสดิการสังคม เป็นต้น เพื่อให้เห็นภาพที่แท้จริงของการพัฒนาในระดับพื้นที่ เนื่องจากพบว่า ฐานข้อมูล TP Map ยังไม่เป็นปัจจุบันและข้อมูลบางส่วนในบางพื้นที่ยังไม่ครบถ้วนและมีความคลาดเคลื่อน

(2.3) สกสว. และ PMU ควรพัฒนาฐานข้อมูลงานวิจัยและนวัตกรรมที่พร้อมใช้งาน ยกตัวอย่างเช่น นวัตกรรมด้านการเรียนรู้ออนไลน์ นวัตกรรมด้านสุขภาพ เป็นต้น ที่ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และองค์กรภาคเอกชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและนำข้อมูลไปวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาเชิงพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาให้ฐานข้อมูลนั้นเป็นแพลตฟอร์มอัจฉริยะที่สามารถตรวจสอบความซ้ำซ้อนของงานวิจัยได้

(2.4) ผู้ร่วมเวทีสาธารณะรายงานว่ ในปัจจุบันหลายหน่วยงานมีลักษณะเป็น “พ่อค้าคนกลาง” ของระบบจัดสรรทุนวิจัย กล่าวคือ ได้รับการจัดสรรงบประมาณจาก สกสว. หรือ PMU เพื่อดำเนินการวิจัยเอง หรือมอบหมายช่วงให้แก่หน่วยงานอื่นดำเนินการ ซึ่งเป็นกลไกที่เหมาะสมในกรณีที่ประเด็นวิจัยมีความสลับซับซ้อนและครอบคลุมหลายพื้นที่ แต่ในบางกรณี หน่วยงาน “พ่อค้าคนกลาง” นี้มีลักษณะเป็น Semi-PMU หรือ Intermediary ที่เรียกเก็บเช่าทางเศรษฐศาสตร์ (Rent Seeking) โดยไม่จำเป็นซึ่งทำให้ระบบงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมสูญเสียประสิทธิภาพ

5.4 สรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมเวทีสาธารณะ 4 ภาคต่อมาตรการตามแผนงานเตรียมพร้อมรับมือได้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(1) ประเด็นที่ควรส่งเสริมและสนับสนุน

(1.1) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับที่ดิน การถือครองที่ดิน และการใช้ประโยชน์จากที่ดินประเภทต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายที่ดินที่เหมาะสมและเตรียมความพร้อมประเทศไทยรองรับสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ซึ่ง สกสว. ควรทำความร่วมมือกับกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติเพื่อกำหนดแผนบูรณาการการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย

(1.2) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพลังงานตามนโยบาย BCG ของรัฐบาล ควรรื้อฟื้นหรือขยายผลมาตรการพลังงานชุมชนหรือโครงการสนับสนุนการวางแผนพลังงานระดับท้องถิ่นเพื่อให้นโยบาย BCG สามารถขับเคลื่อนจากระดับฐานรากได้อย่างเข้มแข็งและเกิดความยั่งยืนในระดับพื้นที่

(1.3) การศึกษาวิจัยเชิงนโยบายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ เช่น การป้องกันภัยพิบัติ การป้องกันไฟป่า การอนุรักษ์แหล่งน้ำ การป้องกันโรคติดต่ออุบัติใหม่ เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขับเคลื่อนการป้องกันปัญหาจากปรากฏการณ์โลกร้อนในเชิงรุก

(2) กลไกการส่งเสริมและสนับสนุน

(2.1) สกสว. PMU หรือหน่วยงานภาครัฐควรพัฒนาแพลตฟอร์ม Open Innovation ที่เปิดกว้างให้ทุกภาคส่วนสามารถนำปัญหาเร่งด่วนที่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมในการแก้ไขเข้าสู่ระบบออนไลน์เพื่อให้นักวิจัยหรือบุคคลทั่วไปร่วมคิดค้นแนวทางแก้ไข โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาข้อเสนอโครงการหรือระเบียบทางราชการที่สลับซับซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพ

(2.2) ควรพิจารณาปรับปรุงกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างที่ปรึกษาหรือการจ้างศึกษาวิจัยของหน่วยงานภาครัฐเพื่อรองรับแนวทางการระดมโจทย์-แนวทางการแก้ไขปัญหาแบบใหม่ เช่น Hackathon เป็นต้น

(2.3) สกสว. ควรจัดทำแพลตฟอร์มการส่งต่องานวิจัยหรือฐานข้อมูลงานวิจัยและนวัตกรรมพร้อมใช้ให้แก่ส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเลือกไปใช้ขับเคลื่อนนโยบาย แผนงาน หรือโครงการของตนเองได้ทันที หรือจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อรับมือภัยพิบัติและผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ในลักษณะการบูรณาการความร่วมมือระหว่างราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สุขภาพ ความยากจน สังคมสูงวัย และปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

(1) ในการศึกษาครั้งนี้ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมมีจำนวน 27 มาตรการซึ่งเป็นมาตรการของหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวง อว. โดยแต่ละมาตรการมีข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนาโดยสรุปตามตารางที่ 6-1 และยังสามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

(1.1) จำแนกตามแผนงานย่อยตามประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมตามแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 – 2570 ได้ 4 แผนงาน คือ 1) แผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาาระบบสำคัญของสังคมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย จำนวน 11 มาตรการ 2) แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษา เรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม จำนวน 12 มาตรการ 3) แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับมือโรคไม่ติดต่อ โรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่ จำนวน 18 มาตรการ และ 4) แผนงานเตรียมพร้อมรองรับ ตอบโต้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จำนวน 12 มาตรการ โดยบางมาตรการสอดคล้องกับแผนงานย่อยมากกว่า 1 แผนงาน ทำให้มี 9 มาตรการที่สามารถตอบโจทย์ แผนงานย่อยทั้ง 4 แผนงาน

(1.2) จำแนกลักษณะวงจรการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Loop) ได้ 3 ประเภท คือ 1) การเรียนรู้แบบหนึ่งวงจร (Single-loop Learning) 5 มาตรการ 2) การเรียนรู้แบบสองวงจร (Double-loop Learning) 8 มาตรการ และ 3) การเรียนรู้แบบสามวงจร (Triple-loop Learning) 14 มาตรการ ทั้งหมดนี้ทำให้เราทราบได้ว่า เนื่องจากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมในการศึกษาครั้งนี้โดยส่วนใหญ่เป็นมาตรการที่มุ่งเน้นการพัฒนาาระดับชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองและปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ จึงเป็นมาตรการที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้แบบสามวงจร อย่างไรก็ตาม ระบบสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมของประเทศยังขาดมาตรการที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้แบบหนึ่งวงจรซึ่งมีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยเฉพาะการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและการบังคับใช้/แก้ไขกฎหมาย

(1.3) จำแนกลักษณะและแนวทางการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมได้ 5 รูปแบบ คือ 1) เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย 5 มาตรการ 2) มาตรการทางการเงิน 16 มาตรการ (3) การเสริมสร้างขีดความสามารถ 17 มาตรการ (4) การถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี 10 มาตรการ (5) การทดสอบนวัตกรรมใหม่ 11 มาตรการ ซึ่งบางมาตรการอาจมีลักษณะและแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคมที่เข้าข่ายมากกว่า 1 รูปแบบ จากการแบ่งมาตรการทั้งหมดตามลักษณะและแนวดังกล่าว พบว่า ช่องว่างของระบบและกลไกการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมในปัจจุบัน คือ มาตรการที่มีลักษณะเป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย รองลงมา คือ การถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี และการเปิดพื้นที่เพื่อทดสอบนวัตกรรมใหม่ (Innovation Sandbox) ทางด้านสังคม

(2) มาตรการที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักและเคยใช้ประโยชน์มากที่สุด 5 อันดับแรก คือ 1) กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ 2) เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล 3) การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) 4) กองทุนสวัสดิการชุมชน 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC) และ 6) บริษัทพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นมาตรการเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมาตรการสนับสนุนบริการการจัดบริการสาธารณะด้านสุขภาพและสวัสดิการชุมชน

(3) องค์กรส่วนใหญ่ในการศึกษานี้ไม่เคยได้รับประโยชน์จากมาตรการเฉพาะ 15 มาตรการ โดยมาตรการที่องค์กรเคยได้รับประโยชน์น้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ 2) กฎบัตรเมือง และ 3) กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน และมาตรการที่องค์กรเคยได้รับประโยชน์มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ 2) เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล และ 3) การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

(4) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะขององค์กรที่ใช้ประโยชน์จากมาตรการกับระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม 27 มาตรการ พบว่า

(4.1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการของกลุ่มตัวอย่างองค์กร ได้แก่ 1) ประเภทองค์กร (โดยสถาบันการศึกษาจะรับรู้เกี่ยวกับมาตรการมากกว่าองค์กรประเภทอื่น) 2) ขนาดองค์กร (องค์กรขนาดใหญ่และมีจำนวนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเต็มเวลามากจะทำให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับมาตรการมากกว่าองค์กรขนาดเล็ก) 3) การที่องค์กรมีบุคลากรด้านวิจัยเป็นการเฉพาะ 4) การลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร และ 5) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

(4.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จากมาตรการของกลุ่มตัวอย่างองค์กร ได้แก่ 1) ขนาดองค์กร (องค์กรขนาดใหญ่และมีจำนวนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเต็มเวลามากจะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์มาตรการมากกว่าองค์กรขนาดเล็ก) 2) การลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร และ 3) นโยบายผู้บริหารต่อการวิจัยและนวัตกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

(5) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการกับความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร พบว่า

(5.1) สำหรับนวัตกรรมเชิงนโยบาย ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม เพิ่มความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation) ขององค์กรอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังมีความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารเกี่ยวกับการวิจัยและนวัตกรรมด้วยที่ส่งผลให้องค์กรมีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบาย กล่าวโดยสรุป มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมทำให้องค์กรมีความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายมากขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ โดยที่ความชัดเจนของนโยบายผู้บริหารเกี่ยวกับการวิจัยและนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความสามารถเชิงนวัตกรรมเชิงนโยบายขององค์กรเช่นกัน

(5.2) สำหรับนวัตกรรมเชิงบริการ ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมและการลงทุนด้านการวิจัยและนวัตกรรมขององค์กร จะเพิ่มความเป็นไปได้ในการคิดค้นนวัตกรรมเชิงบริการขององค์กร

(6) มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมมีประสิทธิผลในการพัฒนา นวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation) และนวัตกรรมเชิงบริการ (Service Innovation) ของราชการ ส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และวิสาหกิจชุมชนและ วิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะนวัตกรรมเชิงนโยบาย มาตรการต่าง ๆ ในการศึกษาที่ ส่งผลกระทบต่อองค์กรที่มีการลงทุนวิจัยและนวัตกรรมทุกปีงบประมาณ ทำให้มีความโดดเด่นด้าน นวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation)

(7) ปัญหาในภาพรวมของกระบวนการและกลไกส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้าน สังคมสามารถสรุปได้ดังนี้

(7.1) มาตรการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมจำนวนมากค่อนข้างกระจัด กระจายและมีความซ้ำซ้อนกันโดยปราศจากกลไกการเชื่อมประสานและบูรณาการความร่วมมือที่มี ประสิทธิภาพและพบว่า มีช่องว่างระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และ นวัตกรรมด้วยตนเอง และช่องว่างระหว่างหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) กับหน่วยงานนอก กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม โดยเฉพาะส่วนราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(7.2) มาตรการต่าง ๆ ได้รับการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอ บางมาตรการมี วัตถุประสงค์และขอบเขตที่กว้างขวางและซ้ำซ้อนกัน ทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณค่อนข้างน้อยใน ลักษณะ “เบี้ยหัวแตก” นอกจากนี้ ยังประสบปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้แก่ นักวิจัยและหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรม

(7.3) มาตรการโดยส่วนใหญ่เป็นมาตรการที่ต้องพึ่งพาอาศัยงบประมาณที่ได้รับการ จัดสรรจากรัฐบาลทำให้มีความยั่งยืนของมาตรการไม่ชัดเจนและขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของของหน่วยงาน ผู้ใช้ประโยชน์ ชุมชน และภาคประชาชน ในขณะที่มาตรการประเภทสิทธิประโยชน์ทางภาษี เครื่องมือ สนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และมาตรการระดมทุนในตลาดทุน ยังมีจำกัดทั้งที่มาตรการเหล่านี้ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ

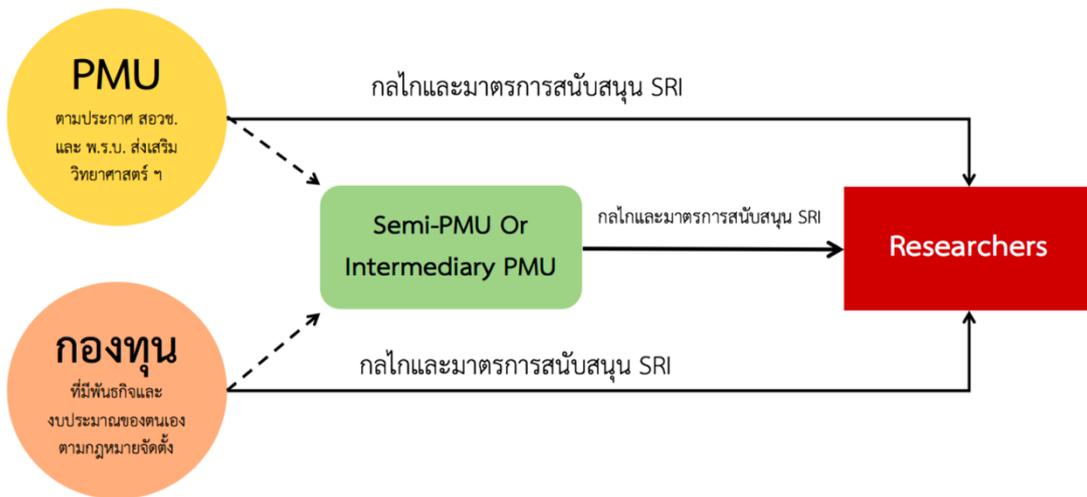
(7.4) การจัดสรรทุนวิจัยของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) โดยส่วนใหญ่ เน้นพัฒนาความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมตามโจทย์เชิงอุปสงค์ (Supply-side Measure) และความพร้อม ของนักวิจัยเป็นหลัก แต่ยังขาดการระดมโจทย์จากหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์และระบบ Feedback จากผู้ใช้ ประโยชน์จากงานวิจัย ได้แก่ ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม และ องค์กรภาคประชาชน

(7.5) การเปลี่ยนแปลงกรอบงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรัฐบาล การเปลี่ยนแปลง นโยบายกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ในแต่ละปี และการจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนงานวิจัยแบบปีต่อปี ส่งผลกระทบต่อการวางแผนการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคมใน ระยะยาว

(7.6) การขาดกลไกการพัฒนานักวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมอย่างเป็นระบบทำให้ หน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรมได้อย่างเต็มที่ เนื่องจาก การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายต้องอาศัยนักวิจัยและนวัตกรรมที่มีความเชี่ยวชาญสูงและมี ประสิทธิภาพ ในการศึกษาวิจัย รวมทั้งความคุ้นเคยกับระบบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ

(7.7) หน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) และหน่วยงานรับผิดชอบมาตรการหลายหน่วยงานใช้ระบบการเบิกจ่ายย้อนหลังสำหรับโครงการที่ได้รับสนับสนุนงบประมาณ (Reimbursement) ซึ่งเป็นภาระแก่นักวิจัย

(7.8) คณะวิจัยพบว่า นอกจาก PMU แล้ว ยังมีหน่วยงานกลาง (Intermediary Agency) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ภายนอกสังกัดกระทรวง อว. ทำหน้าที่ประสานงานกับนักวิจัย และบางหน่วยงานยังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและมีความรับผิดชอบในการขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติ แต่ในปัจจุบันยังขาดระบบบริหารจัดการหน่วยงานกลาง (Intermediary Agency) รวมทั้งแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพหน่วยงานเหล่านี้ให้สามารถตัวเชื่อมประสานระหว่าง PMU นักวิจัย และหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 6-1 กลไกความสัมพันธ์ระหว่าง PMU, Semi-PMU และกองทุนที่มีพันธกิจและงบประมาณของตนเองตามกฎหมายจัดตั้ง

(1) แผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาาระบบสำคัญของสังคมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย (2) แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับโรคไม่ติดต่อ โรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่ (3) แผนงานแผนงานมุ่งขจัดความยากจนลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนา อาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยี/นวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน. และ (4) แผนงานเตรียมพร้อมรับมือโต้ตอบได้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ตารางที่ 6-1 สรุปข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนาของมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม 27 มาตรการ

มาตรการ	ข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนา
<p>มาตรการที่ 1 หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน (“อว. ส่วนหน้า”)</p>	<p>มาตรการ อว.ส่วนหน้า เป็นมาตรการในลักษณะแพลตฟอร์มที่น่าสนใจและช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของ อววน. ในระดับพื้นที่ รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้แก่ชุมชนและหน่วยงานในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเพื่อพัฒนาต่อยอด ต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มาตรการมีความผูกโยงกับโครงการ U2T มากจนเกิดข้อกังขาในความยั่งยืนของมาตรการ หากสามารถขยายผลให้มาตรการมีลักษณะเป็นแพลตฟอร์มบูรณาการโครงการและกิจกรรมของหน่วยงานภายในกระทรวง อว. ในระดับจังหวัดได้อย่างแท้จริง จะทำให้สามารถกำกับ ติดตาม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้จ่ายงบประมาณด้าน อววน. ได้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ 2. มาตรการให้ความสำคัญกับนโยบายภาครัฐส่วนกลางและกลไกราชการส่วนภูมิภาคมากเกินไป และปฏิบัติต่อชุมชนและท้องถิ่นในฐานะ “ผู้รับการถ่ายทอดความรู้” มากกว่า “ผู้สร้างองค์ความรู้” ทั้งนี้ มาตรการควรเน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้มากขึ้น ไม่ควรดำเนินการโดยฉาบฉวยหรือเร่งรัดเพิ่มจำนวนชุมชนหรือท้องถิ่นตามเป้าหมายเชิงปริมาณ แม้ชุมชนจะมีปัญหาความจำเป็นพื้นฐานที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน แต่สถาบันอุดมศึกษาไม่ควรบ่อนความรู้หรือยึดยึดเทคโนโลยี และนวัตกรรมให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นจนชุมชนและท้องถิ่นขาดโอกาสในการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3. สป.อว. ขาดแนวทางการกำกับ ติดตาม และประเมินผลที่สะท้อน “ผลตอบแทนการลงทุนทางสังคม (Social Return on Investment)” อย่างแท้จริง ตัวชี้วัดที่ใช้เป็นตัวชี้วัดเชิงผลลัพธ์หรือเชิงกระบวนการเป็นหลัก ขาดตัวชี้วัดผลลัพธ์และผลกระทบ 4. สามารถขยายขอบเขตการดำเนินกิจกรรมให้ครอบคลุมประเด็นยุทธศาสตร์ด้านสังคมตามแผน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 โดยเฉพาะด้านการพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาาระบบสำคัญของสังคมเพื่อรองรับสังคมสูงวัยและการเตรียมพร้อมรับมือได้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และควรพิจารณา ทบทวนและพัฒนากลไกการนำความรู้และนวัตกรรมด้านสังคมที่ได้จากงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายในระดับพื้นที่
<p>มาตรการที่ 2 แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Personalized Poverty Allocation: PPA)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นมาตรการที่มีประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจในต่างจังหวัด ซึ่งเมื่อเชื่อมโยงประสานกับ ศจพ. จังหวัดและกลไกราชการส่วนภูมิภาคจะช่วยหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดสวัสดิการสังคม สุขภาพ และการแก้ไขปัญหาหนี้สินเพื่อบูรณาการแนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนยากจนทุกประเภทได้อย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นประเด็นยุทธศาสตร์ด้านสังคมตามแผน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 2. ยังขาดการบูรณาการกับมาตรการอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันภายในกระทรวง อว. ซึ่งอาจต้องแสวงหาแนวทางการพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นภายในกระทรวง อว. มากขึ้น เช่น สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น 3. ยังขาดความชัดเจนในกลไกการบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแม้มาตรการจะมีจุดเชื่อมโยงกับ ศจพ. จังหวัดซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดรับผิดชอบ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคลและราชการส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นอิสระ จึงควรพัฒนากลไกความร่วมมือมากกว่านี้

มาตรการ	ข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนา
<p>มาตรการที่ 3 ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory) ทดลองในพื้นที่ ตำบลต้นแบบบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยและอนามัย สิ่งแวดล้อม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. มาตรการนี้มีการทดลองนำร่องในพื้นที่กรณีศึกษา 12 แห่งในลักษณะโครงการศึกษาวิจัย โดยสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีสำหรับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมนวัตกรรมด้านสังคมที่ต้องอาศัยความรู้ที่เกิดจากการวิจัยอย่างเป็นระบบทำให้การถอดบทเรียน จุดแข็ง จุดอ่อน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ 2. เป็นมาตรการที่เน้นการเตรียมความพร้อมคนทุกช่วงวัยเข้าสู่ภาวะสังคมสูงวัย ซึ่งควรบูรณาการกับประเด็นอื่นตามยุทธศาสตร์ด้านสังคมของแผน ววน. พ.ศ. 2566 – 2570 เพื่อให้เกิดนวัตกรรมด้านสังคมที่ขับเคลื่อนการพัฒนาในองค์กรรวม ยกตัวอย่างเช่น การเชื่อมโยงแผนงานและโครงการด้านผู้สูงอายุกับแผนงานและโครงการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถจัดตั้งและบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนในการสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนที่อยู่อาศัย 3. ควรขยายผล “พื้นที่ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory)” ไปสู่พื้นที่อื่น ทั้งนี้ จุดอ่อนของมาตรการนี้ คือ ขาดแนวทางการขยายผลพื้นที่นำร่องไปสู่พื้นที่อื่นที่อยู่ใกล้เคียง 4. ยังขาดกลไกการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นในพื้นที่ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น ตลอดจนหน่วยงานในสังกัดกระทรวง อว. ซึ่งมีมาตรการและแผนงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย
<p>มาตรการที่ 4 เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly Communities/Cities)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. มาตรการนี้เป็นไปตามข้อกำหนดขององค์การระหว่างประเทศ (องค์การอนามัยโลก) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายรัฐบาล และลักษณะการดำเนินงานเป็นการบูรณาการการทำงานระหว่างกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทำให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่ 2. อย่างไรก็ตาม พบว่า มาตรการนี้ไม่มีความชัดเจนเรื่องการศึกษารายละเอียดและนวัตกรรมในบทบาทหน้าที่ของกรมอนามัย ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดกิจกรรมประชุมวิชาการและสร้างสื่อวีดิทัศน์เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ จึงเกิดข้อกังขาในผลสัมฤทธิ์ของมาตรการและผลกระทบต่อผู้สูงอายุและการนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ กระบวนการ แนวคิด หรือเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมด้านสังคม 3. ไม่ปรากฏการประเมินผลตอบแทนการลงทุนทางสังคม (SROI) ของมาตรการหรือรายการผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ หรือนวัตกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้นำไปขยายผลในพื้นที่อื่นในปีงบประมาณต่อไป
<p>มาตรการที่ 5 คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ โดยกระทรวงมหาดไทยควรจัดให้มีโครงสร้างในการให้คำปรึกษาและกำกับหรือนำนโยบาย พชอ. ไปดำเนินการแบบเป็นทางการในระดับจังหวัด ยกตัวอย่างเช่น การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับจังหวัด (พชจ.) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมายเป็นประธาน และมีพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นเลขานุการและอาจมีนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเป็นเลขานุการร่วม เพื่อช่วยกำกับติดตามให้คำปรึกษาและสนับสนุน พชอ. ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พชอ. ระดับริเริ่มดำเนินการที่ยังไม่สามารถดำเนินงานในลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถดำเนินการโดยการพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ต้องระมัดระวังเรื่องของการกำหนดประเด็นการพัฒนา พชอ. ที่เป็นลักษณะสั่งการ Top-Down จากจังหวัดสู่ พชอ. ดังนั้นควรมีการพัฒนาศักยภาพของ พชจ. ให้ เข้าใจเป้าหมายและเจตนารมณ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่

มาตรการ	ข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนา
	<ol style="list-style-type: none"> 2. ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์วิจัยและข้อมูลเพื่อการพัฒนา พขอ. ในระดับชาติหรือ ระดับเขต และศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนา พขอ. ระดับจังหวัด เพื่อให้เป็นแหล่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของ พขอ. ในระดับพื้นที่ รวมถึงการเยี่ยมเสริมพลังระดับจังหวัดสู่ระดับอำเภอ 3. ควรสนับสนุนให้ พขอ. มีการพัฒนาและเสริมความเข้มแข็งของโครงสร้างการทำงานที่เป็นทางการ และมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในระดับตำบล เช่น การมีโครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล (พชต.) เพื่อให้เกิดการทำงานเชื่อมโยงระหว่างระดับอำเภอและตำบลที่มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ 4. คณะกรรมการนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ควรเร่งดำเนินการประเมินความสำเร็จของนโยบาย พขอ. และควรสื่อสารให้ พขอ. ต่าง ๆ เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของการขับเคลื่อน พขอ. ในฐานะเป็นอำเภอแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ ควรเพิ่มบทบาทของกระทรวง พม. ให้ สามารถแสดงบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับชาติ 5. กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุขสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเสริมพลังระดับจังหวัดสู่ระดับอำเภอ และประชาสัมพันธ์ให้ทุกส่วนงานทราบเกี่ยวกับเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานตามนโยบาย พขอ. 6. พัฒนาศักยภาพของ พขอ. โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาศักยภาพของประธาน และทีมเลขานุการเพื่อกระตุ้นและเสริมสร้างความเข้าใจเจตนารมณ์และเป้าหมายการพัฒนา พขอ. ว่าเป็นแพลตฟอร์มของการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาของพื้นที่ โดยพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ทั้งนี้ เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนและประชาชน รวมถึงการมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การทำงานเป็นทีม การประสานงาน ภาวะผู้นำร่วม การรู้จักแหล่งทรัพยากรที่สำคัญทั้งภายในอำเภอและภายนอกพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพเลขานุการ พขอ. เพื่อให้สามารถจัดการข้อมูลและนำมาใช้ในการวางแผน กำกับติดตาม และประเมินผลการทำงานของ พขอ. และควรมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพที่มีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาผ่านการสร้างเสริมพลัง การศึกษาดูงานจาก พขอ. ที่ประสบความสำเร็จ การพัฒนาศักยภาพผ่านการปฏิบัติการและเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่ เป็นต้น 7. พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการระดับตำบลให้เข้าใจเจตนารมณ์และเป้าหมายในการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยใช้หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืน
<p>มาตรการที่ 6 เครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวแห่งประเทศไทย (THOHUN)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรเชื่อมโยงกับแผนงานอื่นภายในระบบ ววน. ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพและการเตรียมความพร้อมรองรับภาวะโลกร้อน 2. ประสานสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้แก่สาธารณชนนอกเครือข่ายได้รับทราบกิจกรรมและโครงการของ THOHUN 3. จัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยและนวัตกรรมที่ THOHUN สนับสนุนและเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของ สกสว. และ วช. เพื่อให้เป็นคลังความรู้เกี่ยวกับระบบสุขภาพหนึ่งเดียว
<p>มาตรการที่ 7 การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ</p>	<p>กลไกการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายในกระบวนการนิติบัญญัติยังมีข้อจำกัดด้านเงื่อนไขระยะเวลา (วาระของสภาผู้แทนราษฎร) และขอบเขตหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญขององค์กรนิติบัญญัติ ดังนั้น จึงควรขยายขอบเขตการนำงานวิจัยไปใช้</p>

มาตรการ	ข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนา
	<p>ประโยชน์ในฝ่ายบริหารด้วย โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นกระทรวงหลักที่มีพันธกิจครอบคลุมประเด็นยุทธศาสตร์ด้านสังคมตามแผน ววน. พ.ศ. 2566-2570</p>
<p>มาตรการที่ 8 นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การจ่ายเงินเพื่อให้การสนับสนุนในลักษณะการเบิกค่าใช้จ่ายย้อนหลัง (Reimbursement) เป็นภาระแก่บริษัท วิชาทกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กที่มีสภาพคล่องจำกัด จึงควรมีกองทุนให้กู้ยืมเงินในขั้นตอนเริ่มต้นของโครงการที่ได้รับการสนับสนุน เพื่อให้บริษัท วิชาทกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กสามารถดำเนินการในระยะแรกของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ควรพิจารณาบูรณาการการทำงานร่วมกับมาตรการอื่นทั้งภายในและภายนอกกระทรวง อว. เพื่อระดมทรัพยากรและความช่วยเหลือ
<p>มาตรการที่ 9 นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน</p>	<p>นอกเหนือจากปัญหาที่พบในมาตรการที่ 8 นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา ปัจจุบันการพัฒนาหรือการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในกระบวนการทำงานในกิจการสาธารณะยังเป็นเรื่องที่ไม่ถูกรับรองโดยส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถมั่นใจได้ว่าการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้งานนั้นถูกหรือผิดระเบียบประการใด ทำให้การนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการสาธารณะถูกละเลยไป เนื่องจากการไม่นำมาใช้จะไม่มีความเสี่ยงต่อการผิดระเบียบราชการ ซึ่งหมายความว่า การขับเคลื่อนนวัตกรรมด้านสังคมตามมาตรการนี้มีจำกัดแต่เพียงในระดับปฏิบัติการ ยังไม่ครอบคลุมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ระดับนโยบาย</p>
<p>มาตรการที่ 10 หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การจ่ายเงินเพื่อให้การสนับสนุนในลักษณะการเบิกค่าใช้จ่ายย้อนหลัง (Reimbursement) เป็นภาระแก่บริษัท วิชาทกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กที่มีสภาพคล่องจำกัด จึงควรมีกองทุนให้กู้ยืมเงินในขั้นตอนเริ่มต้นของโครงการที่ได้รับการสนับสนุน เพื่อให้บริษัท วิชาทกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กสามารถดำเนินการในระยะแรกของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ควรพิจารณาบูรณาการการทำงานร่วมกับมาตรการอื่นทั้งภายในและภายนอกกระทรวง อว. เพื่อระดมทรัพยากรและความช่วยเหลือ 3. การนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในกระบวนการทำงานในกิจการสาธารณะยังเป็นเรื่องที่ไม่ถูกรับรอง โดยส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถมั่นใจได้ว่าการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้งานนั้นถูกหรือผิดระเบียบประการใด ทำให้การนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการสาธารณะถูกละเลยไป เนื่องจากการไม่นำมาใช้จะไม่มีความเสี่ยงต่อการผิดระเบียบราชการ
<p>มาตรการที่ 11 หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (SID)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การจ่ายเงินเพื่อให้การสนับสนุนในลักษณะการเบิกค่าใช้จ่ายย้อนหลัง (Reimbursement) เป็นภาระแก่บริษัท วิชาทกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กที่มีสภาพคล่องจำกัด จึงควรมีกองทุนให้กู้ยืมเงินในขั้นตอนเริ่มต้นของโครงการที่ได้รับการสนับสนุน เพื่อให้บริษัท วิชาทกิจชุมชน สหกรณ์ และมหาวิทยาลัยขนาดเล็กสามารถดำเนินการในระยะแรกของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ควรพิจารณาบูรณาการการทำงานร่วมกับมาตรการอื่นทั้งภายในและภายนอกกระทรวง อว. เพื่อระดมทรัพยากรและความช่วยเหลือ

มาตรการ	ข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนา
<p>มาตรการที่ 12 เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล</p>	<p>โครงการส่วนใหญ่ที่ได้รับอนุมัติโดยคณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.) และคณะกรรมการเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.) เป็นโครงการก่อสร้างอาคารและสร้าง (หรือปรับปรุง) ถนนและโครงสร้างพื้นฐาน ยังไม่ปรากฏโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพ การศึกษา และแหล่งเงินทุนสำหรับวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แม้โครงการลักษณะดังกล่าวจะอยู่ในขอบเขตหน้าที่และอำนาจขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาล และมีผลตอบแทนการลงทุนทางสังคมสูง ดังนั้น สกสว. จึงควรแสวงหาความร่วมมือกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในการส่งเสริมการจัดทำโครงการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยใช้เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนกิจการเทศบาล โดย สกสว. อาจส่งเสริมศักยภาพองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ (Feasibility Analysis) ของโครงการที่ต้องการกู้เงินจากเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล และประเมินผลตอบแทนการลงทุนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) ของโครงการที่สิ้นสุดระยะดำเนินงาน</p>
<p>มาตรการที่ 13 กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม</p>	<p>จากผลการบริหารกองทุนโดยเฉพาะในด้านการให้การอุดหนุนทุนวิจัยเพื่อการพัฒนา จะเห็นว่าทางกองทุนมีการจัดสรรเงินอุดหนุนตามกรอบนโยบายที่ชัดเจนซึ่งแบ่งเป็น 7 ด้าน ดังที่ปรากฏในแผนภูมิ 1 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงลึกแล้ว แม้โครงการที่ได้รับการอนุมัติในด้านเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม วาระเร่งด่วนของรัฐบาลหรือคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคิมอบหมาย (AgendaTech) มีจำนวนมากที่สุด แต่กลับไม่ปรากฏว่ามีแผน หรือแนวทางที่ชัดเจนของวาระ (agenda) สำคัญอันจะเป็นหลักเกณฑ์ในการขับเคลื่อนการอุดหนุนทุนเพื่อการวิจัยและการพัฒนา ด้วยเหตุนี้ การให้ทุนสนับสนุนในลักษณะนี้ อาจมีลักษณะกระจุกกระจายทำให้ยากต่อการนำเอาองค์ความรู้ของงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนไปใช้อย่างมีทิศทาง และเป็นรูปธรรม ดังนั้น ทางกองทุนอาจจะมีการกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยของโครงการ AgendaTech ว่าครอบคลุมแง่มุมใดบ้าง เพื่อให้การขับเคลื่อนการให้ทุนเกิดประโยชน์สูงสุด</p>
<p>มาตรการที่ 14 กฎบัตรเมือง</p>	<p>มาตรการนี้สามารถบูรณาการการทำงานร่วมกับมาตรการอื่นได้ และควรขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานครและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รายล้อมเทศบาลนครในต่างจังหวัด</p>
<p>มาตรการที่ 15 บริษัทพัฒนาเมือง</p>	<p>ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งกับการพัฒนาเมือง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการจัดทำแนวทางการส่งเสริมการพัฒนา TOD โดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการกำหนดมาตรการ ซึ่งปัจจุบันมีการประกาศใช้กฎหมายใหม่บางส่วนที่เอื้อต่อการพัฒนา TOD เช่น กฎหมายจัดรูปที่ดินและกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง) แต่ยังคงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายปัจจุบันอีกหลายฉบับและอาจรวมถึงการจัดทำกฎหมายขึ้นมาใหม่เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการพัฒนาและส่งเสริม TOD อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกำหนดมาตรฐานการพัฒนาทางกายภาพที่บูรณาการการพัฒนาเมืองกับระบบคมนาคม การจัดการที่ดินที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม การมีองค์กรขับเคลื่อนและการส่งเสริมการลงทุน</p>

มาตรการ	ข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนา
<p>มาตรการที่ 16 กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม</p>	<p>เนื่องจากการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารกองทุนยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนยังไม่ได้มีการตราขึ้นอย่างครบถ้วน ดังนั้น การบริหารกองทุนในช่วงหลังจากการจัดตั้งนั้น จึงต้องอาศัยการระดมทุน และการบริจาค โดย สวส. อาจร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น กสท. ในการประชาสัมพันธ์ให้บริษัทเอกชนทราบถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ จากการบริจาคให้กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษีตามพระราชกฤษฎีกา ฯ (ฉบับที่ 735) พ.ศ.2564 นอกจากนี้ สวส. ยังอาจจะร่วมมือกับเอกชนที่เน้นการสร้างนวัตกรรมด้านสังคม หรือเอกชนที่นำแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ ในการระดมทุนเพื่อเพิ่มจำนวนเงินกองทุนในอนาคต</p>
<p>มาตรการที่ 17 คณะอนุกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยในกระบวนการยุติธรรม (คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ: กพยช.)</p>	<p>การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญอย่างมาก แม้ว่าที่ผ่านมา สกธ.จะมีการบริหารจัดการทุนอุดหนุนการวิจัยให้กับหน่วยงานที่มีความหลากหลาย หากมองในแง่ของการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แล้ว อาจกล่าวได้ว่า ยังมีช่องว่างในการพัฒนาในประเด็นนี้อยู่ กล่าวคือ ในอนาคตควรมีการกำหนดโจทย์วิจัยร่วมกันระหว่างหน่วยงานผู้ให้ทุน และนักวิจัย เพื่อให้งานวิจัยในประเด็นหนึ่งประเด็นใด มีความต่อเนื่อง และเห็นภาพรวมเป็นธีม (theme) ทั้งนี้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ สกธ. เอง อาจนำงานวิจัยที่ผ่านมา มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อทราบถึงแนวทางการจัดสรรทุนที่ผ่านมา และกำหนดการจัดสรรทุนในอนาคตได้อย่างมีทิศทางมาข้าง</p>
<p>มาตรการที่ 18 กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน</p>	<p>การอนุรักษ์พลังงานของประเทศไทยทำได้ในหลากหลายภาคส่วนและภาคธุรกิจ โดยกองทุน ฯ ควรส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนา รูปแบบวิธีการอนุรักษ์พลังงานทั้งที่ใช้เทคโนโลยีและไม่ใช้เทคโนโลยีอื่นได้แก่ การออกแบบอาคารสิ่งก่อสร้างให้สามารถใช้ประโยชน์จากแสงและลมธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยในการประหยัดไฟฟ้า หรือการคิดค้นวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างให้สามารถช่วยในการอนุรักษ์พลังงาน เช่น การใช้ฉนวนกันความร้อน การออกแบบหน้าต่าง ประตู การใช้กันสาด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่าโครงการที่กองทุน ฯ พิจารณามอบเงินให้ทุนสนับสนุนส่วนใหญ่จะเป็นไปทางด้านพัฒนาและติดตั้งเทคโนโลยีในอาคารขนาดใหญ่ หรือภาคการเกษตรและเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการติดตั้งเครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ แต่ยังไม่ค่อยมีการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานในอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยทั่วไป ซึ่งเป็นภาคส่วนที่ใช้พลังงานไฟฟ้าสูงขึ้นทุกปี และมีจำนวนขยายมากขึ้นทุกปี ดังนั้นกองทุน ฯ จึงควรเพิ่มความสำคัญของภาคส่วนอาคารบ้านเรือน โดยสามารถจัดตั้งเป็นหัวข้อศึกษา และจัดการสรรหาผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรือให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาในหัวข้อดังกล่าว</p>
<p>มาตรการที่ 19 กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่</p>	<p>1. ปัญหาการดำเนินงานกองทุนที่สำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณและการบริหารจัดการงบประมาณ การติดตามประเมินผล การบริหารจัดการกองทุนและการวางแผนพัฒนา หรือการบรรจุโครงการจัดตั้งและดำเนินการกองทุนฯ ไว้ในแผนพัฒนาตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบล แนวทางในการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ ได้แก่ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการจัดตั้งกองทุนฯ ในเขตพื้นที่อื่น โครงสร้างกรรมการบริหารกองทุน ฯ ที่ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งกองทุนฯ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง มีการสนับสนุนบริหารจัดการภาครัฐ มีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็น</p>

มาตรการ	ข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนา
	<p>ฐานคิดที่สำคัญในการออกแบบกิจกรรมหรือโครงการ ให้บริการต้านป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ และมีคณะกรรมการในระดับอำเภอ ทำหน้าที่กำกับดูแลติดตามประเมินผล</p> <p>2. คณะกรรมการจึงควรต้องทราบสถานการณ์เงินกองทุนอยู่ตลอดเวลา และสามารถคาดประมาณรายรับของกองทุนในแต่ละปีได้ด้วยว่าจะมาจากแหล่งใด เท่าไร และเมื่อใด ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้สามารถวางแผนงบประมาณเพื่อดำเนินงานระบบหลักประกันสุขภาพชุมชนในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการพิจารณางบประมาณของกิจกรรมกองทุนฯ ในแต่ละปีควรกันเงินส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินขวัญถุง (ไม่ใช่เสียทั้งหมด) และควรจัดงบประมาณให้มีความสมดุลระหว่างการสนับสนุนกิจกรรมทั้ง 4 ประเภท โดยไม่ควรโน้มเอียงไปในประเภทใดประเภทหนึ่งจนเกินไปในขณะเดียวกันก็สามารถกำหนดน้ำหนักหรือสัดส่วนงบประมาณในแต่ละประเภทได้ตามจุดเน้นหรือยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการในแต่ละปี สำหรับการพิจารณาสนับสนุนกิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาพและป้องกันโรค ควรจัดทำเป็นแผนงานโครงการที่ชัดเจน และมีความเหมาะสมกับช่วงเวลา ฤดูกาล และสภาพของพื้นที่นั้นๆ โดยอาจกำหนดช่วงเวลาในการพิจารณาด้วย เช่น กิจกรรมประเภท (1) และ (2) ควรดำเนินการปีละครั้งเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ แต่กิจกรรมประเภท (3) อาจกำหนดเป็นช่วงๆ เช่น พิจารณา 1-3 เดือน เพื่อให้ประชาชนสามารถเสนอโครงการได้อย่างมีระบบระเบียบ ส่วนกิจกรรมหรือโครงการประเภท (4) สามารถขออนุมัติได้ตามความจำเป็น</p> <p>3. คณะกรรมการควรได้รับการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีวิสัยทัศน์ มีทัศนคติเชิงบวกต่อการดำเนินงานกองทุนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้โอกาสในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาค เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ มีการตรวจสอบและให้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้กำหนดโครงสร้างของคณะกรรมการให้ทุกภาคส่วนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการอยู่แล้ว</p>
มาตรการที่ 20 กองทุนสวัสดิการชุมชน	<p>1. ในระดับชุมชนท้องถิ่นปรากฏกองทุนหมุนเวียนในลักษณะนี้จำนวนมาก และในหลายกรณีมี ความซ้ำซ้อนกัน แต่ไม่สามารถนำมาใช้จ่ายในวัตถุประสงค์เดียวกันในลักษณะการระดมทรัพยากรได้ เนื่องจากแต่ละกองทุนมีระเบียบการใช้เงินที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรกำหนดแนวทางบูรณาการกองทุนต่าง ๆ โดยเฉพาะเบิกจ่ายเงินจากแต่ละกองทุน เพื่อไม่ให้เกิดปรากฏการณ์ “เบี้ยหัวแตก”</p> <p>2. คณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนหลายแห่งยังต้องได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ในการบริหารจัดการเงินทุน บัญชี และวิธีการออกแบบสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับความต้องการที่แท้จริงของแต่ละชุมชน</p>
มาตรการที่ 21 โครงการสนับสนุนการจัดการพลังงานระดับท้องถิ่น (LEP)	<p>3. มาตรการนี้เป็นมาตรการที่สอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Economy) ซึ่ง สกสว. และหน่วยงานสังกัดกระทรวง อว. สามารถร่วมมือกับกระทรวงพลังงานและกระทรวงมหาดไทยในการผลักดันให้เกิดกระบวนการวางแผนพลังงานชุมชนให้ครอบคลุมทั่วประเทศเพื่อให้เกิด Local BCG Economy อย่างแท้จริง</p> <p>4. เนื่องจากเป็นมาตรการที่สำคัญเพื่อรองรับปรากฏการณ์ภาวะโลกร้อน กระทรวงพลังงานจึงควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและกระตุ้นให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งรัดดำเนินการวางแผนพลังงานชุมชนเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่อง</p>
มาตรการที่ 22 การวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (ABC)	<p>1. การปรับทัศนคติและความสัมพันธ์ใหม่ที่น่าไปสู่ความร่วมมือ การออกแบบงานวิจัยให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการ นักพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน ชุมชนมักส่งผลให้เกิดการจัดปรับท่าทีและความสัมพันธ์ระหว่างคนเหล่านั้นซึ่งล้วน</p>

มาตรการ	ข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนา
	<p>แต่อยู่ด้วยกันในพื้นที่ แต่มักไม่ได้มีการปรึกษาหารืองานด้วยกัน ซึ่งพบว่าปัญหาที่ใหญ่มากของพื้นที่ คือ การที่ส่วนราชการต่างคนต่างทำต่างฝ่ายต่างมีแผนงานโครงการและภาระหน้าที่ของตนที่จะต้องทำจึงขาดการมองปัญหาพร้อมกันที่ชัดเจน ขาดการวิเคราะห์ปัญหาจากมุมมองที่หลากหลาย</p> <p>2. การนำข้อมูลของชุมชนจากงานวิจัยไปใช้โดยหน่วยราชการในการทำแผนและการบริหารโครงการของรัฐ ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเก็บและวิเคราะห์เป็นข้อมูลที่มีน้ำหนักสำหรับการจัดแผนงานโครงการของหน่วยงานในจังหวัด ทั้งหน่วยงานระดับภูมิภาคและท้องถิ่นที่ผ่านมากระบวนการบริหารราชการในพื้นที่มักอาศัยข้อมูล จปฐ. และข้อมูลจำเพาะที่หน่วยราชการเป็นคนจัดเก็บตามสายงานต่าง ๆ ไม่มีใครสามารถตรวจสอบได้ว่าข้อมูลเหล่านั้นแม่นยำหรือตรงตามความเป็นจริงเพียงใด ยิ่งไปกว่านั้น ในระยะหลังหน่วยงานมักไม่ได้รับงบประมาณที่เพียงพอในการเก็บข้อมูล ยิ่งทำให้ความน่าเชื่อถือของข้อมูลเป็นคำถามใหญ่ นอกจากนี้ กระบวนการจัดทำแผนงานและงบประมาณทั้งหมดของประเทศมักตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเหล่านี้ โครงการวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลระดับครัวเรือนและชุมชนถ้ามีจำนวนที่มากพอที่จะสะท้อนสภาพความเป็นตัวแทนของประชากรได้ จึงจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากกับหน่วยราชการในการวางแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร การจัดการแหล่งน้ำการจัดการสวัสดิการสังคม และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน</p> <p>3. การบูรณาการงบประมาณในระดับพื้นที่ แม้งานวิจัย ABC จะมีเจตนาารมณ์เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการทำวิจัยและการพัฒนาเชิงพื้นที่ แต่ก็ยังประสบปัญหาในการบูรณาการงบประมาณโดยเฉพาะในระดับจังหวัด</p>
<p>มาตรการที่ 23 การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR)</p>	<p>1. มาตรการ CBR มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมาก และได้บ่มเพาะ “นักวิจัยชาวบ้าน” ให้แก่พื้นที่ที่สามารถศึกษาวิจัยสภาพปัญหาของพื้นที่ชุมชนตนเอง และทดลองแนวทางแก้ไขปัญหาให้แก่พื้นที่ได้ ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในระดับฐานรากโดยแท้จริง</p> <p>2. ภายหลัง สกว. ได้รับการแปรสภาพเป็น สกสว. ทำให้มาตรการ CBR ได้รับการส่งต่อไปที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) โดยในช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่าน ยังมีความไม่ชัดเจนในการสนับสนุนมาตรการ CBR สกสว. จึงควรบูรณาการการทำงานกับ วช. เพื่อให้มาตรการ CBR ยังสามารถดำเนินการไปได้ตามเจตนารมณ์ของมาตรการเมื่อครั้งยังเป็น สกว.</p>
<p>มาตรการที่ 24 โครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชน</p>	<p>มาตรการนี้มีความคล้ายคลึงกับมาตรการต่าง ๆ ของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) และมาตรการ CBR จึงควรบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานภายในกระทรวง อว. เช่น สนช. วว. และ วช. เป็นต้น เพื่อระดมสรรพกำลังและทรัพยากรในการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการประกอบธุรกิจและพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ยกตัวอย่างเช่น พอช. และ สนช. อาจร่วมพัฒนาศักยภาพชุมชนในการวางแผนธุรกิจ ในขณะที่ วว. และ วช. ถ่ายทอดนวัตกรรมที่พร้อมใช้ให้แก่วิสาหกิจชุมชน หรือเชื่อมประสานนักวิจัย/นักพัฒนาให้กับชุมชน</p>
<p>มาตรการที่ 25 สินเชื่อเพื่อการพัฒนา</p>	<p>1. หากมาตรการนี้บูรณาการร่วมกับมาตรการอื่นของหน่วยงานภายในกระทรวง อว. อาทิเช่น มาตรการของ สนช. และ บพพ. หรือ มาตรการ ABC และ CBR ที่พัฒนาต้นแบบบ้านที่อยู่อาศัยและเชื่อมโยงกับการพัฒนาภูมิเวิศสำหรับการประกอบธุรกิจเพื่อให้ที่อยู่อาศัยของสมาชิกในชุมชนมีความยั่งยืนและ “น่าอยู่” อย่างยั่งยืน</p>

มาตรการ	ข้อจำกัดและประเด็นที่ต้องพัฒนา
	<p>2. หากสามารถบูรณาการมาตรการนี้กับการศึกษาวิจัยทางด้านอารยสถาปัตย์และการออกแบบระบบพลังงานชุมชนและบ้านพักที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ จะทำให้บ้านพักที่อยู่อาศัยมีความมั่นคงมากขึ้นและเป็นประโยชน์แก่ประชากรกลุ่มด้อยโอกาสมากขึ้น</p> <p>3. ควรบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและถนนหนทางให้มีความพร้อมรองรับชุมชนใหม่ โดยอาจสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกรณีที่ต้องกู้เงินจากเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล</p>
<p>มาตรการที่ 26 การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน</p>	<p>จากผลดำเนินงานของ พอช. ตามมาตรการนี้ พอช. สนับสนุนแต่เพียงการสร้างที่พักชั่วคราวซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังขาดการพัฒนาศักยภาพชุมชนและองค์กรชุมชนในการเตรียมความพร้อมรองรับภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือการย้ายถิ่นฐานอันเนื่องมาจากการเวนคืนที่ดินของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากนี้ ที่จำเป็นเร่งด่วน คือ การวางแผนฟื้นฟูชุมชนให้สามารถกลับมาพึ่งพาตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายหลังการเกิดภัยพิบัติ</p>
<p>มาตรการที่ 27 ตราสารหนี้ด้านความยั่งยืน (ESG Bond: Environmental, Social, and Governance Bond)</p>	<p>ESG Bond เป็นมาตรการที่น่าสนใจสำหรับการระดมทุนเพื่อนำมาส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม หาก สกสว. ร่วมมือกับกระทรวงการคลังออก ESG Bond เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมตามประเด็นยุทธศาสตร์ของ สกสว. ก็จะทำให้ระบบ ววน. ลดภาวะพึ่งพิงงบประมาณแผ่นดินได้อย่างมีนัยยะสำคัญ และหาก สกสว. สามารถหารือกับภาคเอกชนและร่วมกันออก ESG Bond เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมและ BCG Economy ก็จะทำให้เกิดความตื่นตัวของสังคมในวงกว้างเกี่ยวกับประเด็นยุทธศาสตร์ของระบบ อววน.</p>

6.2 ข้อเสนอแนะ

ประเด็นข้อเสนอแนะเร่งด่วน

(1) ควรสร้างกลไกเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ที่มีมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม โดยอาจเป็นกลไก ในลักษณะ Consortium ที่ประกอบด้วย PMU ที่รับผิดชอบงานวิจัยและนวัตกรรมด้านนั้นโดยตรง นักวิจัย และหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดย Consortium นั้นไม่ จำเป็นต้องเป็นหน่วยงานของรัฐ แต่ดำเนินงานภายใต้ข้อตกลงการปฏิบัติงานกับ สกสว. หรือ สอวช. ทั้งนี้ มาตรการที่ควรได้รับการสนับสนุนเร่งด่วน คือ มาตรการในลักษณะเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิง นโยบายและมาตรการทดสอบนวัตกรรมใหม่ (Innovation Sandbox) และประเด็นที่ต้องได้รับการสนับสนุน ทันที คือ 1) การพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาระบบสำคัญของสังคมเพื่อ รองรับสังคมสูงวัย และ 2) การเตรียมความพร้อมรองรับ ตอบโต้ และปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งคณะวิจัยพบว่า ทั้ง 2 แผนงานย่อยไม่มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุน การวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมที่โดดเด่นเช่นเดียวกับมาตรการตามแผนงานมุ่งขจัดความยากจนและ แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศ

อนึ่ง หากไม่จัดตั้งเป็น Consortium ก็อาจจะยกระดับหน่วยงานกลาง (Intermediary Agency) ให้ เป็นเครือข่ายสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายของ สกสว. และ PMU ในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและตั้งอยู่ บนกลไกการแสดงความรับผิดชอบที่ชัดเจนโดยอยู่ภายใต้การกำกับ ติดตาม และประเมินผลของ สกสว. อย่างใกล้ชิด กล่าวคือ Intermediary Agency ต้องผ่านการประเมินความพร้อมและผลงานโดย สกสว. ทุกปี และต้องสามารถสมทบงบประมาณกับ สกสว. ได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นการสมทบในลักษณะ 1:1 ก็ได้ในระยะ เริ่มต้น และควรจัดแบ่งประเภทหน่วยงานกลาง (Intermediary Agency) ตามประเด็นยุทธศาสตร์ตาม แผนงาน ววน. หรือลักษณะการสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ทั้งนี้ บางมาตรการของกระทรวง อว. คือ มาตรการ “อว. ส่วนหน้า” และมาตรการ “การแก้ไขปัญหา ความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ” มีความเข้มแข็งในระดับที่น่าพึงพอใจอยู่แล้ว และสถาบันการศึกษา ซึ่งจะเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนก็มีความรู้จุกจุกคุ้นเคยกับทั้ง 2 มาตรการ ดังนั้น จึงควรใช้ออกรายการและ กลไกการบริหารจัดการของทั้ง 2 มาตรการเป็นจุดเชื่อมประสานกับภาคีเชิงยุทธศาสตร์ในระดับชาติ (ภาพที่ 6-2) โดยเฉพาะการเชื่อมประสานกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเพื่อผลักดันนโยบาย BCG ของรัฐบาล ให้เป็น Localized BCG for All และการประเมินผลตอบแทนการลงทุนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) ของมาตรการเงินทุนสนับสนุนกิจการเทศบาลและเงินทุนสนับสนุนกิจการองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด รวมทั้งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลไก คณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่/ระดับตำบลในการสร้างความมั่นคงทางด้าน สุขภาพ

(2) ร่วมมือกับกระทรวงการคลังและสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ในการกำหนดมาตรการทางภาษีและมาตรการการระดมทุนในระบบตลาดทุนเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายด้าน งบประมาณ และเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมจากภาคเอกชน และภาคประชาชน ทั้งนี้ เนื่องจากคณะวิจัยพบว่า บทบาทของวิสาหกิจเพื่อสังคมและภาคเอกชนยังมีจำกัดใน การขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม ดังนั้น เพื่อให้ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคมมีแรงจูงใจ

ในการสร้างสรรค์งานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม จึงควรร่วมมือกับกระทรวงการคลังพัฒนาระบบขึ้นทะเบียน รับรองนวัตกรรมด้านสังคมในลักษณะระบบส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีมาตรฐาน โปร่งใส และสอดคล้องกับ เจตนารมณ์ที่แท้จริงของวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) และผู้ประกอบการด้านสังคม (Social Entrepreneurship) โดย สกสว. อาจร่วมกับกระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ในการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อขึ้นทะเบียนและรับรองวิสาหกิจเพื่อสังคม และเพื่อพิจารณา มาตรการทางภาษีเพื่อเป็นแรงจูงใจให้แก่ภาคเอกชนที่มีความสนใจเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม

ภาพที่ 6-2 กลไกเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสังกัดกระทรวง อว. ที่มีมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

(3) จัดระบบการแลกเปลี่ยนบุคลากร (นักวิจัย) ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานที่ใช้ประโยชน์ จากงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม (Talent Mobility for Social Researchers and Innovators) โดยเฉพาะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยใช้กลไก “อว. ส่วนหน้า” หรือ Intermediary Agency ในพื้นที่จับคู่ นักวิจัย สถาบันการศึกษา และหน่วยงานในลักษณะ Clearing House และกำหนดตัวชี้วัดผลงานของนักวิจัยให้ชัดเจน โปร่งใส คาดหวังผลได้ และยอมรับได้ทั้งฝ่ายสถาบันการศึกษา ต้นสังกัดและหน่วยงานที่ต้องการใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะอื่น

(1) สกสว. ควรพัฒนาความร่วมมือกับ กสทช. พัฒนาแพลตฟอร์ม Open Innovation ที่เปิดกว้างให้ ทุกภาคส่วนสามารถนำปัญหาเร่งด่วนที่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมใน การแก้ไขเข้าสู่ระบบออนไลน์เพื่อให้นักวิจัยหรือบุคคลทั่วไปร่วมคิดค้นแนวทางแก้ไข โดยไม่ต้องผ่าน กระบวนการพิจารณาข้อเสนอโครงการหรือระเบียบทางราชการที่สลับซับซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพ และพิจารณาปรับปรุงกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างที่ปรึกษาหรือการจ้างศึกษาวิจัยของหน่วยงานภาครัฐเพื่อ รองรับแนวทางการระดมโจทย์-แนวทางการแก้ไขปัญหาแบบใหม่ เช่น Hackathon เป็นต้น

(2) ระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management) งานวิจัยและนวัตกรรมควรได้รับการ พัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบที่เปิดกว้างให้แก่ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงและนำไปขยายผลในพื้นที่

อื่นได้ และจำเป็นต้องพัฒนาต่อยอดและทบทวนความเป็นปัจจุบันของความรู้และนวัตกรรมอยู่เสมอ ไม่ควรเร่งรัดปิดโครงการหรืองานวิจัยเพียงเพราะสิ้นสุดระยะการบวงเงินงบประมาณประจำปี ในกรณีนี้ สกสว. และ PMU ควรพัฒนาฐานข้อมูลงานวิจัยและนวัตกรรมที่พร้อมใช้งาน ยกตัวอย่างเช่น นวัตกรรมด้านการเรียนรู้ออนไลน์ นวัตกรรมด้านสุขภาพ เป็นต้น ที่ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และองค์กรภาคเอกชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและนำข้อมูลไปวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาเชิงพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาให้ฐานข้อมูลนั้นเป็นแพลตฟอร์มอัจฉริยะที่สามารถตรวจสอบความซ้ำซ้อนของงานวิจัยได้

(3) สกสว. PMU และส่วนราชการควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ และขั้นตอนต่าง ๆ ของทางราชการที่เป็นอุปสรรคต่อการเสนอข้อเสนอโครงการวิจัยและการดำเนินการวิจัยของข้าราชการและบุคลากรของส่วนราชการ ยกตัวอย่างเช่น การขออนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ซึ่งกระบวนการทำให้นักวิจัยต้องปรับปรุงข้อเสนอโครงการจนไม่เหลือเค้าโครงงานวิจัยที่ส่วนราชการต้องการ นอกจากนี้ ควรมีกลไกการกำหนดโจทย์วิจัยที่เป็นโจทย์วิจัยในระดับพื้นที่ที่ผู้ปฏิบัติงานต้องการอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงโจทย์วิจัยที่ผู้บริหารต้องการ แต่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นเร่งด่วนของพื้นที่

(4) สกสว. PMU และส่วนราชการควรร่วมกันพัฒนาระบบและกลไกการสนับสนุนและขับเคลื่อนงานวิจัยสู่การปฏิบัติ (Research to Practice: R2P) หรืองานวิจัยสถาบัน (Routine to Research: R2R) ให้มีความเข้มแข็งมากกว่าในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการและหน่วยงานภาครัฐสามารถบูรณาการงานประจำกับการศึกษาวิจัยได้ ซึ่งแม้จะไม่ทำให้บุคลากรของหน่วยงานมีทักษะและความสามารถในการวิจัยเทียบเท่ากับอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่ก็จะทำให้บุคลากรเหล่านี้มีทักษะในการบริหารสัญญาทุนวิจัย และจัดการความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 ประเด็นคำถามสัมภาษณ์

ประเด็นคำถามสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU)

1. ประเภทงานวิจัย

1.1 โดยส่วนใหญ่แล้วในระหว่างปี พ.ศ. 2559-2564 หน่วยงานของท่านสนับสนุนงบประมาณแก่งานวิจัยประเภทใด โปรดพิจารณาจากประเภทงานวิจัยต่อไปนี้

1) **งานวิจัยพื้นฐาน (Basic Research)** หมายถึง การวิจัยเชิงทฤษฎีที่เสาะแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อสร้างทฤษฎีเพิ่มพูนความรู้ต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งและสลับซับซ้อน

2) **งานวิจัยประยุกต์ (Applied Research)** หมายถึง การวิจัยที่มุ่งเสาะแสวงหาความรู้และประยุกต์ใช้ความรู้หรือวิทยาการต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติหรือนำผลที่ได้ไปแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถจำแนกได้ 4 ประเภทย่อย คือ

- 2.1) งานวิจัยเพื่อออกแบบนโยบาย
- 2.2) งานวิจัยเพื่อนำงานวิจัยที่เสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วไปใช้ประโยชน์และติดตามประเมินผล
- 2.3) งานวิจัยที่นำไปใช้ทดลองนำร่องในสถานการณ์จริง (Pilot Implementation)
- 2.4) งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

1.2 หน่วยงานของท่านสามารถนำผลการวิจัยที่หน่วยงานของท่านได้สนับสนุนงบประมาณไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายในระดับใด

1) **ระดับจุลภาค (Micro-level)** ได้แก่ แผนชุมชน แผนพัฒนาท้องถิ่นระดับเทศบาลและ อบต. แนวทางบริหารจัดการของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน มูลนิธิระดับท้องถิ่น

2) **ระดับมัชฌิมภาค (Meso-level)** ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่นระดับ อบจ. แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาภาค การนำไปใช้ประโยชน์ในกลุ่มอุตสาหกรรม สมาคมภาคเอกชนในระดับภาค ระดับกลุ่มจังหวัด หรือระดับจังหวัด

3) **ระดับมหภาค (Macro-level)** ได้แก่ กฎหมายและนโยบายรัฐบาล แนวทางปฏิบัติและคู่มือกำกับคุณภาพและมาตรฐานของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรภาคเอกชนระดับชาติ (สภาหอการค้าสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย)

2. โปรดยกตัวอย่างแผนงานหรือมาตรการสนับสนุนทุนวิจัยที่มีเป้าหมายเพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์จำนวน 2-3 แผนงาน/มาตรการ ระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2564 และโปรดให้รายละเอียดข้อมูลของแต่ละแผนงาน/มาตรการดังต่อไปนี้

- 2.1 ที่มาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และผลสัมฤทธิ์ของแต่ละแผนงาน/มาตรการ
- 2.2 ตัวอย่างโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนภายใต้แต่ละแผนงาน/มาตรการ
- 2.3 รายละเอียดกลไกการสนับสนุนและส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมเชิงนโยบาย
  - 1) กระบวนการกำหนดโจทย์ปัญหาวิจัย
  - 2) วิธีการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการวิจัยของนักวิจัย
  - 3) แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานของท่าน

3. หน่วยงานของท่านได้มีการสร้างความสัมพันธ์กับส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่ต้องการผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือไม่

3.1 หน่วยงานของท่านและส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐนั้นมีกระบวนการร่วมกันกำหนดโจทย์ปัญหาในการวิจัยหรือไม่ และโปรดอธิบายกระบวนการนั้น

3.2 ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่เป็นพันธมิตรของหน่วยงานท่านได้มีการสมทบงบประมาณในการศึกษาวิจัยในลักษณะ Matching Fund หรือร่วมกันยื่นของบประมาณรายจ่ายบูรณาการในระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2564 หรือไม่

4. หน่วยงานของท่านมีมาตรการและกลไกสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายอย่างไร

4.1 หน่วยงานของท่านมีแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายอย่างไร

4.2 หน่วยงานของท่านมีกลยุทธ์ในการสื่อสารงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานของท่านไปยังผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสาธารณชนอย่างไร

ประเด็นคำถามสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย (User)

1. การนำผลงานวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย

1.1 ในระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2564 หน่วยงานของท่านสามารถนำงานวิจัยประเภทใดไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายได้บ้าง โปรดพิจารณาการแบ่งประเภทงานวิจัยดังนี้

1) งานวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) หมายถึง การวิจัยเชิงทฤษฎีที่เสาะแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อสร้างทฤษฎีเพิ่มพูนความรู้ต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งและสลับซับซ้อน

2) งานวิจัยประยุกต์ (Applied Research) หมายถึง การวิจัยที่มุ่งเสาะแสวงหาความรู้และประยุกต์ใช้ความรู้หรือวิทยาการต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติหรือนำผลที่ได้ไปแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถจำแนกได้ 4 ประเภทย่อย คือ

2.1) งานวิจัยเพื่อออกแบบนโยบาย

2.2) งานวิจัยเพื่อนำงานวิจัยที่เสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วไปใช้ประโยชน์และติดตามประเมินผล

2.3) งานวิจัยที่นำไปใช้ทดลองนำร่องในสถานการณ์จริง (Pilot Implementation)

2.4) งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

1.2 ในระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2564 หน่วยงานของท่านสามารถนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายในระดับใด

1) ระดับจุลภาค (Micro-level) ได้แก่ แผนชุมชน แผนพัฒนาท้องถิ่นระดับเทศบาลและ อบต. แนวทางบริหารจัดการของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน มูลนิธิระดับท้องถิ่น

2) ระดับมัชฌิมภาค (Meso-level) ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่นระดับ อบจ. แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาภาค การนำไปใช้ประโยชน์ในกลุ่มอุตสาหกรรม สมาคมภาคเอกชนในระดับภาค ระดับกลุ่มจังหวัด หรือระดับจังหวัด

3) **ระดับมหภาค (Macro-level)** ได้แก่ กฎหมายและนโยบายรัฐบาล แนวทางปฏิบัติและคู่มือกำกับคุณภาพและมาตรฐานของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์การภาคเอกชนระดับชาติ (สภาหอการค้าสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย)

2. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย

2.1 ท่านมีความคุ้นเคยกับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) (เช่น วช. บพท. บพค. และ สวรส.) มากน้อยเพียงใด

2.2 โปรดระบุมาตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) ที่หน่วยงานของท่านมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2564

1) หากท่านไม่คุ้นเคยหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) ขอให้ท่านเสนอแนะแนวทางการยกระดับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายเพื่อให้ สกสว. สามารถออกแบบกลไกและมาตรการสนับสนุนที่จะส่งผลให้การใช้จ่ายงบประมาณด้านการวิจัยของประเทศเกิดประโยชน์สูงสุด

2) หากท่านคุ้นเคยและได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) ท่านเห็นว่า มาตรการนั้นมีประสิทธิภาพมากเพียงใดในการสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย

3. ความสัมพันธ์กับหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU)

3.1 ในระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2564 หน่วยงานของท่านมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) ในการกำหนดโจทย์ปัญหาในการวิจัยร่วมกันหรือไม่ และโปรดอธิบายกระบวนการนั้น

3.2 ในระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2564 หน่วยงานของท่านได้เคยสมทบงบประมาณกับหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) ในลักษณะ Matching Fund หรือร่วมกันยื่นของบประมาณรายจ่ายบูรณาการในการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย

ประเด็นคำถามสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานรับทุนสนับสนุนการวิจัย (Researcher)

1. ประเภทงานวิจัย

1.1 โดยส่วนใหญ่แล้วในระหว่างปี พ.ศ. 2559-2564 หน่วยงานของท่านได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยประเภทใด โปรดพิจารณาจากประเภทงานวิจัยต่อไปนี้

1) **งานวิจัยพื้นฐาน (Basic Research)** หมายถึง การวิจัยเชิงทฤษฎีที่เสาะแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อสร้างทฤษฎีเพิ่มพูนความรู้ต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งและสลับซับซ้อน

2) **งานวิจัยประยุกต์ (Applied Research)** หมายถึง การวิจัยที่มุ่งเสาะแสวงหาความรู้และประยุกต์ใช้ความรู้หรือวิทยาการต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติหรือนำผลที่ได้ไปแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถจำแนกได้ 4 ประเภทย่อย คือ

2.1) งานวิจัยเพื่อออกแบบนโยบาย

2.2) งานวิจัยเพื่อนำงานวิจัยที่เสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วไปใช้ประโยชน์และติดตามประเมินผล

2.3) งานวิจัยที่นำไปใช้ทดลองนำร่องในสถานการณ์จริง (Pilot Implementation)

2.4) งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

1.2 หน่วยงานของท่านได้เก็บรวบรวมข้อมูลการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือไม่ และโดยส่วนใหญ่หน่วยงานของท่านสามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายได้ในระดับใด

1) **ระดับจุลภาค (Micro-level)** ได้แก่ แผนชุมชน แผนพัฒนาท้องถิ่นระดับเทศบาลและ อบต. แนวทางบริหารจัดการของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน มูลนิธิระดับท้องถิ่น

2) **ระดับมัชฌิมภาค (Meso-level)** ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่นระดับ อบจ. แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาภาค การนำไปใช้ประโยชน์ในกลุ่มอุตสาหกรรม สมาคมภาคเอกชนในระดับภาค ระดับกลุ่มจังหวัด หรือระดับจังหวัด

3) **ระดับมหภาค (Macro-level)** ได้แก่ กฎหมายและนโยบายรัฐบาล แนวทางปฏิบัติและคู่มือกำกับคุณภาพและมาตรฐานของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรภาคเอกชนระดับชาติ (สภาหอการค้าสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย)

2. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU)

2.1 ท่านมีความคุ้นเคยกับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) (เช่น วช. บพท. บพค. และ สวรส.) มากน้อยเพียงใด

2.2 โปรดระบุมตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) ที่หน่วยงานของท่านมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2564

1) หากท่านไม่คุ้นเคยหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) ขอให้ท่านเสนอแนะแนวทางการยกระดับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายเพื่อให้ สกสว. สามารถออกแบบกลไกและมาตรการสนับสนุนที่จะส่งผลให้การใช้จ่ายงบประมาณด้านการวิจัยของประเทศเกิดประโยชน์สูงสุด

2) หากท่านคุ้นเคยและได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับมาตรการสนับสนุนส่งเสริมการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) ท่านเห็นว่า มาตรการนั้นมีประสิทธิภาพมากเพียงใดในการสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย

2.3 นักวิจัยภายในหน่วยงานของท่านได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัย (PMU) ที่นอกเหนือจากงบประมาณสนับสนุนการวิจัยหรือไม่ (ยกตัวอย่างเช่น โครงการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย การเชิญนักวิจัยไปร่วมกำหนดโจทย์วิจัยกับส่วนราชการที่ต้องการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย)

3. ความสัมพันธ์กับส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่ต้องการผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย

3.1 หน่วยงานของท่านและส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐนั้นมีกระบวนการร่วมกันกำหนดโจทย์ปัญหาในการวิจัยหรือไม่ และโปรดอธิบายกระบวนการนั้น

3.2 หน่วยงานของท่านและส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐนั้นมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างการดำเนินการศึกษาวิจัยหรือไม่ และโปรดอธิบายกระบวนการนั้น

3.3 หน่วยงานของท่านและส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐนั้นมีกระบวนการผลักดันงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายร่วมกันหรือไม่ และโปรดอธิบายกระบวนการนั้น

ภาคผนวก 2 แบบสอบถาม

การใช้ประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

คำชี้แจง

- ข้อมูลในส่วนนี้เป็นข้อมูลทั่วไปในระดับองค์กรซึ่งอาจเป็นหน่วยงานระดับกรม ราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจเพื่อสังคม วิสาหกิจชุมชน ในกรณีองค์กรที่เป็นส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขอให้ท่านตอบคำถามในฐานะผู้แทนของส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ยกตัวอย่างเช่น หากท่านปฏิบัติหน้าที่กองสาธารณสุข องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ขอให้ท่านให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- ท่านสามารถตอบเฉพาะคำถามที่ตรงกับสถานการณ์/ลักษณะขององค์กรท่าน

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

1. ที่ตั้งของบริษัท จังหวัด.....
2. องค์กรของท่านเป็น
 ราชการส่วนกลาง   ราชการส่วนภูมิภาค   องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 สถาบันการศึกษา   วิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคม
3. องค์กรของท่านมีบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยเฉพาะหรือไม่
 ไม่มี   มี.....จำนวน
4. องค์กรของท่านมีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D) เป็นประจำทุกปีงบประมาณหรือไม่
 ไม่มี   มี
5. งบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กร ย้อนหลัง 3 ปีงบประมาณ
ปี 2562 ..... บาท
ปี 2563 ..... บาท
ปี 2564 ..... บาท
6. จำนวนบุคลากรที่ทำงานแบบเต็มเวลา (full-time employee) มีทั้งหมด..... คน
7. จำนวนบุคลากรที่ทำงานแบบเต็มเวลา ที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป มีทั้งหมด..... คน

ส่วนที่ 2: กิจกรรมด้านการวิจัยและนวัตกรรมของบริษัท

1. ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา บริษัทของท่านมีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D) หรือไม่
 1. ไม่มี   2. มี โดยมีงบประมาณ R&D เฉลี่ยรายปีประมาณ ..... บาท
2. ในกรณีที่มีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D) ตามข้อ 1 การลงทุนดังกล่าวมีลักษณะอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ว่าจ้างบริษัทเอกชนให้ทำ R&D ให้   ว่าจ้างมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัยของรัฐทำ R&D ให้
 ร่วมลงทุน R&D กับบริษัทเอกชน   ร่วมลงทุน R&D กับมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัยของรัฐ
 ลงทุนและทำ R&D ภายในองค์กรเอง
3. ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา องค์กรของท่านได้พัฒนากระบวนการ เครื่องมือ หรือแนวทางปฏิบัติใหม่ที่กำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมหรือไม่
 ไม่มี
 มี โปรดอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

4. ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา องค์กรของท่านได้พัฒนากระบวนการ เครื่องมือหรือแนวทางปฏิบัติใหม่ทีก่อให้เกิดบริการใหม่เพื่อให้ประชาชนมีประสบการณ์ในการรับบริการจากภาครัฐดีขึ้นหรือไม่

ไม่มี

มี โปรดอธิบาย

.....
.....
.....
.....

5. โปรดระบุว่าข้อความในตารางสอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กรของท่านมากน้อยเพียงใดเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม (R&D) ในองค์กรของท่าน (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด; 2 = เห็นด้วยน้อย; 3 = เห็นด้วยปานกลาง; 4 = เห็นด้วยมาก; 5 = เห็นด้วยมากที่สุด) โดยกาเครื่องหมาย **x** หรือ **✓**

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. ผู้บริหารให้ความสำคัญอย่างมากกับการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม					
2. ผู้บริหารสนับสนุนการวางแผนและยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมอย่างชัดเจน					
3. R&D ถือเป็นหัวใจสำคัญของการรักษาความสามารถในการแข่งขันขององค์กร					
4. องค์กรจัดสรรงบประมาณการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในแต่ละปีอย่างเหมาะสมและเพียงพอ					
5. องค์กรมีบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่มีความสามารถและเพียงพอ					
6. องค์กรวางระบบการบริหารจัดการงานด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมไว้เป็นอย่างดี					
7. การพัฒนากระบวนการทำงาน โครงการ และกิจกรรมขององค์กรเราตั้งอยู่บนฐานของการวิจัย					

ส่วนที่ 3: การรับรู้และการใช้ประโยชน์มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาบริษัทของท่านรู้จักและใช้ประโยชน์จากมาตรการเหล่านี้หรือไม่ (กรุณาทำเครื่องหมาย **x** หรือ **✓**)

มาตรการ	การรับรู้และใช้ประโยชน์			ในกรณีที่เคยใช้ประโยชน์	
	ไม่รู้จัก	รู้จักแต่ไม่เคยใช้ประโยชน์	รู้จักและเคยใช้ประโยชน์	ไม่ได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม (1)	ได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม (2)
	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)
มาตรการที่ 1 หน่วยปฏิบัติการส่วนหน้าของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) สนับสนุนการพัฒนาจังหวัดเพื่อขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน (“อว. ส่วนหน้า”)					
มาตรการที่ 2 แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จ					

มาตรการ	การรับรู้และใช้ประโยชน์			ในกรณีที่เคยใช้ประโยชน์	
	ไม่รู้จัก	รู้จักแต่ไม่เคยใช้ประโยชน์	รู้จักและเคยใช้ประโยชน์	ไม่ได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม (1)	ได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม (2)
	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)
และแม่นยำ (Personalized Poverty Allocation: PPA)					
มาตรการที่ 3 ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory) ทดลองในพื้นที่ ตำบลต้นแบบบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม					
มาตรการที่ 4 เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-friendly Communities/Cities)					
มาตรการที่ 5 คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)					
มาตรการที่ 6 เครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวแห่งประเทศไทย (THOHUN)					
มาตรการที่ 7 การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ					
มาตรการที่ 8 นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา					
มาตรการที่ 9 นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน					
มาตรการที่ 10 หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village)					
มาตรการที่ 11 หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID)					
มาตรการที่ 12 เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล					
มาตรการที่ 13 กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม					
มาตรการที่ 14 กู้บัตรเมือง					
มาตรการที่ 15 บริษัทพัฒนาเมือง					
มาตรการที่ 16 กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม					
มาตรการที่ 17 คณะอนุกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยในกระบวนการยุติธรรม (คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ: กพยช.)					

มาตรการ	การรับรู้และใช้ประโยชน์			ในกรณีที่เคยใช้ประโยชน์	
	ไม่รู้จัก	รู้จักแต่ไม่เคยใช้ประโยชน์	รู้จักและเคยใช้ประโยชน์	ไม่ได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม (1)	ได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม (2)
	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)
มาตรการที่ 18 กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน					
มาตรการที่ 19 กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่					
มาตรการที่ 20 กองทุนสวัสดิการชุมชน					
มาตรการที่ 21 โครงการสนับสนุนการจัดการพลังงานระดับท้องถิ่น (Local Energy Plan: LEP)					
มาตรการที่ 22 การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-based Collaborative Research: ABC)					
มาตรการที่ 23 การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR)					
มาตรการที่ 24 โครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชน					
มาตรการที่ 25 สินเชื่อเพื่อการพัฒนา					
มาตรการที่ 26 การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน					
มาตรการที่ 27 ตราสารหนี้ด้านความยั่งยืน (ESG Bond: Environmental, Social, and Governance Bond)					

ส่วนที่ 4: การใช้ประโยชน์ของมาตรการที่เฉพาะเจาะจง

4.1 อว.ส่วนหน้า

- องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการ “อว. ส่วนหน้า” หรือไม่
 เคย   ไม่เคย
- ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
 เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
 คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
 คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
 องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
 อื่นๆ (ระบุ) .....

3. **ในกรณีที่เคยเข้าร่วม** ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 แผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย   ไม่เคย

2. **ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม** เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. **ในกรณีที่เคยเข้าร่วม** ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

4.3 การส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย   ไม่เคย

2. ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ในกรณีที่เคยเข้าร่วม ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

4.4 นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา

- 1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่
 เคย   ไม่เคย
- 2. ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
 เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
 คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
 คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
 องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
 อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ในกรณีที่เคยเข้าร่วม ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.5 นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน

- 1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่
 เคย   ไม่เคย
- 2. ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
 เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
 คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
 คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
 องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
 อื่นๆ (ระบุ) .....

3. **ในกรณีที่เคยเข้าร่วม** ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.6 หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village)

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย   ไม่เคย

2. **ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม** เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่าย่างยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. **ในกรณีที่เคยเข้าร่วม** ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.7 หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID)

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย   ไม่เคย

2. ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่าย่างยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ในกรณีที่เคยเข้าร่วม ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

4.8 กฎบัตรเมือง

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย ไม่เคย

2. ในกรณีที่~~ไม่~~เคยเข้าร่วม เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ในกรณีที่เคยเข้าร่วม ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.9 การวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-based Collaborative Research: ABC)

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย ไม่เคย

2. ในกรณีที่~~ไม่~~เคยเข้าร่วม เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา

- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. **ในกรณีที่เคยเข้าร่วม** ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.10 การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR)

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย
- ไม่เคย

2. **ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม** เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ในกรณีที่เคยเข้าร่วม ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.11 คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย
- ไม่เคย

2. ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ในกรณีที่เคยเข้าร่วม ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.12 เงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย   ไม่เคย

2. ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่าย่างยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ในกรณีที่เคยเข้าร่วม ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.13 กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

- องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่
 เคย   ไม่เคย
- ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม** เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
 เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
 คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
 คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
 องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
 อื่นๆ (ระบุ) .....

3. **ในกรณีที่เคยเข้าร่วม** ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.14 กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน

- องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่
 เคย   ไม่เคย
- ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม** เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
 เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา

- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. **ในกรณีที่เคยเข้าร่วม** ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.15 กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่

1. องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมมาตรการหรือไม่

- เคย
- ไม่เคย

2. **ในกรณีที่ไม่เคยเข้าร่วม** เป็นเพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการ
- เคยสมัครแล้วแต่ไม่ผ่านการพิจารณา
- คิดว่าไม่มีประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการขององค์กร
- คิดว่ายุ่งยากและมีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูง
- องค์กรไม่มีคุณสมบัติ/ไม่เข้าข่ายที่จะสมัคร
- อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ในกรณีที่เคยเข้าร่วม ท่านเห็นด้วยกับข้อความเหล่านี้ในระดับใด (1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด -- 5 = เห็นด้วยมากที่สุด)

	ระดับความเห็น				
	1	2	3	4	5
1. มาตรการช่วยให้องค์กร/ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน					
2. มาตรการช่วยพัฒนาความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร/ชุมชนและสมาชิกภาคีเครือข่าย/สมาชิกภายในชุมชนในการศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/ชุมชน					
3. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนได้ข้อมูล ความรู้ หรือนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาภายในองค์กร/ชุมชน					
4. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย					
5. มาตรการทำให้องค์กร/ชุมชนสามารถวางแผนธุรกิจและขยายผลการพัฒนาเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์					

4. ความเห็น/ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 6: ความเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

โปรดระบุความเห็นที่ท่านคิดว่าจะนำไปสู่การปรับปรุงมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมของภาครัฐ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก 3 ผลการวิเคราะห์แบบจำลอง Monte Carlo สำหรับตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้ประโยชน์
จากมาตรการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมกับการลงทุนด้านวิจัยขององค์กร

	ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการ ต่ำ			ระดับการใช้ประโยชน์จากมาตรการ สูง			การเปลี่ยนแปลง
	Prob.	Low CI	High CI	Prob.	Low CI	High CI	
Average Effect							
1	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
2	0.09	0.07	0.11	0.05	0.04	0.07	-0.04
3	0.45	0.41	0.48	0.35	0.32	0.39	-0.10
4	0.42	0.38	0.46	0.53	0.49	0.56	0.11
5	0.04	0.03	0.05	0.07	0.05	0.08	0.03
องค์กร ไม่มี การลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรม							
1	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
2	0.07	0.05	0.09	0.05	0.04	0.07	-0.01
3	0.39	0.34	0.43	0.34	0.30	0.39	-0.05
4	0.49	0.44	0.53	0.54	0.49	0.58	0.05
5	0.05	0.04	0.07	0.07	0.05	0.09	0.02
องค์กร มี การลงทุนด้านวิจัยและนวัตกรรม							
1	0.01	0.00	0.01	0.00	0.00	0.01	0.00
2	0.13	0.10	0.16	0.06	0.04	0.08	-0.07
3	0.50	0.46	0.54	0.36	0.32	0.41	-0.14
4	0.34	0.28	0.39	0.51	0.46	0.56	0.18
5	0.03	0.02	0.04	0.06	0.05	0.08	0.04

ภาคผนวก 4 สรุปรายละเอียดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคม

ที่	ชื่อระบบ กลไก และมาตรการ	หน่วยงาน	ประเด็นยุทธศาสตร์ตามแผน ววน. (2566-2570)	ลักษณะวงจรของการเรียนรู้ของสังคม (Social Learning Loop) ที่ได้รับการกระตุ้นและส่งเสริม	ลักษณะและแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม
1	หน่วยปฏิบัติการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และ นวัตกรรมประจำจังหวัด (อว. ส่วนหน้า)	สป.อว.	แผนงานมุ่งจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน.	Single-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี
2	การจัดความยากจนแบบตรงเป้าหมาย (Targeted Poverty Eradication)	สอวช.	แผนงานมุ่งจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน.	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย
3	ห้องปฏิบัติการชุมชน (Community Laboratory) ทดลองพื้นที่ตำบลต้นแบบบูรณาการด้านส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม	กรมอนามัย	แผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาระบบสำคัญของสังคม เพื่อรองรับสังคมสูงวัย	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่ ● การเสริมสร้างขีดความสามารถ
4	เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age Friendly Communities/Cities)	กรมอนามัย	แผนงานพัฒนาความพร้อมและโอกาสของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาระบบสำคัญของสังคม เพื่อรองรับสังคมสูงวัย	Single-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย
5	คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ	สป.สร./สป.มท./กรมการปกครอง	แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับโรคไม่ติดต่อ โรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่ ● การเสริมสร้างขีดความสามารถ
6	เครือข่ายมหาวิทยาลัยสุขภาพหนึ่งเดียวแห่งประเทศไทย (THOHUN)	US-AID/University of California, Davis/มหาวิทยาลัยมหิดล	แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับโรคไม่ติดต่อ โรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ● การเสริมสร้างขีดความสามารถ
7	ข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการส่งเสริมการวิจัยและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติ	วช.	สามารถตอบโจทย์ทั้ง 4 แผนงานได้	Single-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย

ที่	ชื่อระบบ กลไก และมาตรการ	หน่วยงาน	ประเด็นยุทธศาสตร์ตามแผน ววน. (2566-2570)	ลักษณะวงจรของการเรียนรู้ของสังคม (Social Learning Loop) ที่ได้รับการกระตุ้นและส่งเสริม	ลักษณะและแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม
8	นวัตกรรมเพื่อสังคมรายสาขา (Sectoral Social Innovation)	สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)	สามารถตอบโจทย์ทั้ง 4 แผนงานได้	Double-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่
9	นวัตกรรมสำหรับเมืองและชุมชน (City and Community Innovation Challenge)	สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)	สามารถตอบโจทย์ทั้ง 4 แผนงานได้	Double-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี • การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่
10	หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Village)	สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)	แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน.	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี • การเสริมสร้างขีดความสามารถ • การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่
11	เงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.) และเงินทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.ส.อ.)	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	สามารถตอบโจทย์ทั้ง 4 แผนงานได้	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน
12	กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน.	Double-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่
13	กฎบัตรเมือง (City Charter)	สมาคมการผังเมืองไทย	สามารถตอบโจทย์ทั้ง 4 แผนงานได้	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • การเสริมสร้างขีดความสามารถ • เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย
14	กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่	สปสช.	แผนงานยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศให้พร้อมรับโรคไม่ติดต่อ โรคระบาดระดับชาติ และโรคอุบัติใหม่	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • การเสริมสร้างขีดความสามารถ
15	กองทุนสวัสดิการชุมชน	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)	แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • การเสริมสร้างขีดความสามารถ

ที่	ชื่อระบบ กลไก และมาตรการ	หน่วยงาน	ประเด็นยุทธศาสตร์ตามแผน ววน. (2566-2570)	ลักษณะวงจรของการเรียนรู้ของสังคม (Social Learning Loop) ที่ได้รับการกระตุ้นและส่งเสริม	ลักษณะและแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม
			การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน.		
16	โครงการสนับสนุนการจัดการพลังงานระดับท้องถิ่น (Local Energy Plan: LEP)	กระทรวงพลังงาน	แผนงานเตรียมพร้อมรับมือกับโควิดและปรับตัว ต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรการทางการเงิน ● กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ● การเสริมสร้างขีดความสามารถ ● การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่
17	งานวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-based Collaborative Research: ABC)	บพท.	สามารถตอบโจทย์ทั้ง 4 แผนงานได้	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรการทางการเงิน ● กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ● การเสริมสร้างขีดความสามารถ ● การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่
18	งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR)	วช.	สามารถตอบโจทย์ทั้ง 4 แผนงานได้	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรการทางการเงิน ● กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ● การเสริมสร้างขีดความสามารถ ● การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่
19	กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจ เพื่อสังคม	แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่าง ของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน.	Double-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรการทางการเงิน ● การเสริมสร้างขีดความสามารถ
20	โครงการพัฒนาและเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจชุมชน	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)	แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่าง ของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน.	Double-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรการทางการเงิน ● การเสริมสร้างขีดความสามารถ ● กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

ที่	ชื่อระบบ กลไก และมาตรการ	หน่วยงาน	ประเด็นยุทธศาสตร์ตามแผน ววน. (2566-2570)	ลักษณะวงจรของการเรียนรู้ของสังคม (Social Learning Loop) ที่ได้รับการกระตุ้นและส่งเสริม	ลักษณะและแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมด้านสังคม
21	สินเชื่อเพื่อการพัฒนา	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)	แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน.	Double-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • การเสริมสร้างขีดความสามารถ
22	การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)	แผนงานเตรียมพร้อมรับมือและปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • การเสริมสร้างขีดความสามารถ
23	คณะกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยในกระบวนการยุติธรรม	คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.)	-	Single-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย
24	หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation Driving Unit: SID)	สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน)	แผนงานมุ่งขจัดความยากจน ลดช่องว่างของการเข้าถึงโอกาสด้านการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ ววน.	Double-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • การเสริมสร้างขีดความสามารถ • กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี
25	กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	กระทรวงพลังงาน	แผนงานเตรียมพร้อมรับมือและปรับตัวต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	Double-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • การเสริมสร้างขีดความสามารถ
26	บริษัท.....พัฒนาเมือง (จำกัด)	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	สามารถตอบโจทย์ได้ทั้ง 4 แผนงานได้	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • การเสริมสร้างขีดความสามารถ • กลไกการถ่ายทอดความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี • การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่
27	ตราสารหนี้ด้านความยั่งยืน (ESG Bond: Environmental, Social, and Governance Bond)	สำนักงานคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	สามารถตอบโจทย์ได้ทั้ง 4 แผนงานได้	Triple-loop learning	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการทางการเงิน • การทดสอบนวัตกรรมด้านใหม่

เวทีสาธารณะ จ.เชียงใหม่ วันที่ 8 กรกฎาคม 2565

เวทีสาธารณะ จ.สงขลา วันที่ 21 กรกฎาคม 2565

เวทีสาธารณะกรุงเทพมหานคร วันที่ 9 สิงหาคม 2565

**ภาคผนวก 6 ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับตลอดโครงการ**

วัตถุประสงค์	กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ทั่วโลกและ มาตรการส่งเสริม สนับสนุน งานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรม ด้านสังคม โดยมุ่งเน้น การวิเคราะห์ความสอดคล้อง กับเป้าหมายในการใช้ประโยชน์ เชิงนโยบาย (Relevance) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง (Relationship) และระบบ สนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง (Support System)	1. ทบทวนวรรณกรรมและ วิเคราะห์ภาพรวมระบบบริหาร จัดการวิจัย พัฒนา และ นวัตกรรมเพื่อสังคม 2. สัมภาษณ์หน่วยงานในและ นอกระบบ ววน. ที่เป็น “ผู้ผลิต” งานวิจัยและ นวัตกรรมด้านสังคม	ผลวิเคราะห์เบื้องต้นความเชื่อมโยง และบทบาทของหน่วยงานภายใน และภายนอก ระบบ อววน. ที่ เกี่ยวข้องกับการวิจัย พัฒนา และ นวัตกรรมด้านสังคม	ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หน่วยงานในและนอกระบบ ววน. ที่เป็น “ผู้ผลิต” งานวิจัยและ นวัตกรรมด้านสังคม 31 หน่วยงาน	-
2. เพื่อระบุช่องว่าง และ/หรือ ความซ้ำซ้อนของมาตรการ ส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้าน สังคม รวมทั้งความสอดคล้อง ของมาตรการกับแผนด้าน	1. สัมภาษณ์หน่วยงาน “ผู้ใช้ ประโยชน์” จากงานวิจัยเพื่อ สังคมและประเด็นสิ่งแวดล้อมที่ เกี่ยวข้อง 2. การจัดเวทีสาธารณะ 4 ภาค	1. ผลวิเคราะห์เบื้องต้นการนำ งานวิจัยไปใช้ประโยชน์ของ หน่วยงาน “ผู้ใช้ประโยชน์” จากงานวิจัยเพื่อสังคม และ บทวิเคราะห์เบื้องต้นช่องว่าง และ/หรือความซ้ำซ้อนของ	1. ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หน่วยงานในและนอกระบบ ววน. ที่เป็น “ผู้ผลิต” งานวิจัย และนวัตกรรมด้านสังคม 21 หน่วยงาน	-

วัตถุประสงค์	กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566 - 2570	3. สำรวจความคิดเห็นองค์กรต่าง ๆ ต่อมาตรการที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์และการระดมความคิดเห็นเวทีสาธารณะ 4 ภาค	มาตรการส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมเพื่อสังคม 2. ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถาม	2. ได้ข้อมูลจากการจัดเวทีสาธารณะ 4 ภาคที่ จ.ขอนแก่น จ.เชียงใหม่ จ.สงขลา และกรุงเทพมหานคร มีผู้เข้าร่วม 141 คน 3. ได้ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถาม	
3. เพื่อถอดบทเรียนกรณีศึกษา มาตรการที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ เพื่อเทียบเคียงกับมาตรการต่าง ๆ ภายในบริบทประเทศไทย	1. วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง 2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศและผู้แทนสถานเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย	รายละเอียดตัวอย่างมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมของสหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเกาหลีใต้	ได้บทวิเคราะห์มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสังคมของสหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเกาหลีใต้	
4. เพื่อเสนอแนะแนวทาง เครื่องมือ และกลไกทางเลือกที่เป็นมาตรการสำคัญในการพัฒนาระบบส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านสังคม	วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ เวทีสาธารณะ และการสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถาม	ข้อเสนอแนะให้แก่ สกสว.	ข้อเสนอแนะให้แก่ สกสว.	

**Innovation is the ability to see change
as an opportunity -- not a threat**

Steve Jobs

“

เพียงหวังจะเฟื่องฟูหรือจึงมุ่งมาศึกษา เพียงเพื่อปริญญาเอาตัวรอดกระนั้นภา
แก่ควรสหายคิดและตั้งจิตร่วมยึดถือ รับใช้ประชาคือปลายทางเราที่เล่าเรียน

”

